శ్రీ మదాంధ్ర మను ధర్మశాస్త్రము

శ్రీరస్తు.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ద్వారపురెడ్డి అప్పలనాయక ప్రణీతము.

పబ్లిషర్సు,

రెడ్డి వెంకటనాయఁడు, ఘంటా అప్పలనాయఁడుగార్లు

సత్యవ్రోలు, పమఱ్ఱాని పోష్టు,

కృష్ణాజిల్లా.

ఏలూరు,

రామా ముద్రాక్షరశాల ముద్రితము.

1917

 [వెల రు 2-0-0.

శ్రీరస్తు.

శ్రీపరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలావిచిత్ర ప్రపంచసేవా పాత్ర
శ్రీమద్ద్వారపురెడ్డి పాపినాయకపుత్ర
నిఖిలబుధజనవిధేయ
యప్పలనాయక నామధేయ ప్రణీతంబైన

శ్రీమదాంధ్ర మను ధర్మశాస్త్రము.

ఇది,

కృష్ణామండల ప్రసిద్ధ సత్యవోలు గ్రామనివాసులును
శ్రీమద్గోప్ప వెలమకుల పవిత్రులునగు

ఘంటా అప్పలనాయడు, యీ సన్యాసనాయడు, యీ సీతానాయడు, యీ చినఅప్పలనాయడు, యీ పెదసన్యాసనాయడు, కోట అప్పలనాయడు, వేగురెడ్డి జోగినాయడు, వంగపండు నరసింహనాయడు, రెంభ్వాంగ పాపనాయడు, కరణము తమ్మయనాయడు, నరిసిపల్లి అప్పలనాయడు,

మొదలగు నాంధ్రప్రముఖుల ధనసాహాయ్యంబున
ఏలూరు, రామా ముద్రాక్షరశాలయందచ్చొత్తింపఁబడియె.

మొదటికూర్పు 800 ప్రతులు

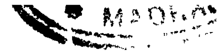

రామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

1917

 [వెల రు 2—0—0.

విషయసూచిక.

:o:

ద్వితీయాధ్యాయము.

తృతీయాధ్యాయము.

చతుర్థోధ్యాయము.

ఏకాదశోధ్యాయము.

పుట.

ద్వాదశోధ్యాయము.

త్రయోదశోధ్యాయము.

చతుర్దశోధ్యాయము.

పంచదశోధ్యాయము.

అభిప్రాయములు.

:o:

మ॥రా॥రా॥ శ్రీయుత దుప్పూరి అన్నయకవిగారు.

ఉ. శ్రీయుతమూర్తియోసుకవి సింహ మహాకవితావిలాస వి
ద్యాయుతనీమహాస్మృతి ముదంబలరారగ బొచ్చు కూర్మరావ్
నాయుడుగారు గౌరవమునన్ ననుజూడగనిచ్చినారు నే
బాయకదానిజూచి బహుభంగుల చర్చయొనర్చినట్టి దా
హా యిపుడబ్బెమాకు సకలాంధ్ర మహాకవి చక్రవర్తి నే
డాయనఘుండువల్కిన మహాకృతులన్ బఠియించు భాగ్యమం
చేయెడలేక నీజగమునెల్లవఱించినయట్లు పొంగి నే
జేయగబూనితిన్ నతులుజెచ్చెరగైకొని సంతసింపు నీ
తోయమువారలెల్ల పరితోషముతో నవతారపూరుషుం
డీయనయంచు నిన్ను గణియించుచుబెంపుగనున్నవారు నీ
వేయెడనుంటివో యెరుగ మింతయునైనను "పోని"దాన నే
మాయెనుగౌరవింతు మిపుడాంధ్రులమెల్లర మొక్కి ప్రోతగా
నీయశమిట్టి సంస్తవము నెమ్మిగ్రహించి మమున్ కృతార్థతా
న్యాయపథంబునందు ననయంబునునడ్పుము వేఱయెన్నదున్
సేయకుమన్నయాఖ్య కవిచిత్తము నింపుగవ్రాసెనిప్పుడీ
గేయతరార్థపద్యమును కేలుమొగిడ్చి వినమ్రశీలుడై.

మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ వశిష్ఠశాస్త్రిగారు.

చ. సుమహితబుద్ధిసాగర యశోధన సత్కవిసార్వభౌమ పే
ర్మిమెయిమహాకవిత్వవిధి మీరురచించినయాంధ్ర ధర్మశా
స్త్రము ముదమారజూచితి పదంబులపొందికయర్థగౌరవం
బుమఱియులక్షణంబును నమోఘ మహారచనావిలాస మా
ర్గమును విశిష్టసౌష్ఠవము గౌరవమేమని మెచ్చువాడ వ
ర్ణము సెడి దుఃఖితాత్మయగు నాంధ్రసరస్వతి జేసికొన్న పు

ణ్యముగొలదిఁ మహాబుధజనంబులకెల్లను నీడగాఁగ త
ధ్యముకవిశిష్టజాతి నవతారము బొందితి వెవ్వరెన్ని దూ
ష్యములు నసూయతోడ ననునాడిన నాడఁగనిమ్ముగాని నే
మిము సభలందు మాటికిని మిక్కిలి జాటకమాన "నాంధ్రలో
కము వికసింప జేయఁగ నగణ్యచరిత్రుఁడు శూద్రవర్యుఁ డా
ర్యమత విశిష్టుఁడొక్కఁడు కరంబెసగఁ నవతారమొందె న
య్యమల గుణాతిరేకు మనమందఱ మర్థులమై భజింతు మం
చు" మహితమూర్తినే నిచట జుల్కఁగనాడిన మాటలెల్ల దో
షములుగఁజూడకేమనిన సొంపుగ సత్కవిచక్రవర్తివై
తమరుదయించినేటికి సద్ధైర్యము మాకతఁడెల్లశాస్త్రముల్
విమలపురాణముల్ కథలు వేగరచించియొసంగునన్న గ
ర్వమున వశిష్ఠశాస్త్రియను బ్రాహ్మణవర్యుఁడ రాజరాట్ప్రబం
ధము విరచించి మెచ్చిసిన ధన్యుఁడ నప్పలనాయకాగ్రణీ
మిము వినుతింపఁబూనిన సమృద్ధతరాద్యభిమానశీలుఁడన్.

మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ శ్రీ. పి. గురుమూర్తి, నే. కృష్ణశాస్త్రి,
వే. నలమహర్షికవి, కొ. తిమ్మనశాస్త్రి గార్లు.

చ. అసఘు చరిత్ర సత్కవిజనాగ్రణి యప్పలనాయకోత్తమా
"వినయము జూపి మిమ్ము తగ వేఁడెద వాదము సేయనొల్ల లో
కనుతుఁడు మర్గ్యుండొకఁడు కాదనిసంతన నేమినాయె వా
ని నెదిరి వాదమాడి కలహింపకుమీ యని నొక్కిచెప్పెఁ గా
వున దయజూడఁగావలయు భూనుతులారా" యటంచు నీవు వ్రా
సిన యొక లేఖయందుఁగని చెందితి మెంతయు గౌరవంబు నీ
వినయ విశిష్టగౌరవ పవిత్ర చరిత్రము వాసికెక్కె నే
మని వినుతించువారము మహాత్మ భవత్కృతిసౌమ్యలక్షణం
బును రచనావిలాసమును భారతరాష్ట్రగరిష్ఠ చాతురీ
ఘనతయు నాంధ్రవాణి తనగర్భము చల్లగ నిన్నుగాంచి మున్

జనినవిలాససంపదయు సౌష్ఠవముం బరిపూర్ణవర్ణశో
భనమును వాసియుం బరమపాత్రత నేడు ధరింపగాఁగలా
దనినను వింతగాదు సుగుణాకర మాయొకవిన్నపంబు గై
కొని మన రామకృష్ణగురుఁ గొల్చుచు వేగరచింపుమాంధ్ర భా
షనఖిలసత్పురాణములు శాస్త్రములుం గురుమూర్తి కృష్ణశా
స్త్రినలమహార్హసత్కవియు తిమ్మనశాస్త్రియు నల్వురాంధ్ర శా
స్త్రసికరవేదులుత్తమమతంబున దేవుఁడు బ్రోచుగాక మా
యనఘు మహాకవిత్వనిధి యప్పలనాయకుఁడంచు బ్రేమ దీ
వనలిడుచున్నవార లనివార్యకుతూహల ముప్పతిల్లఁగా
సునిశిత బుద్ధిసాగర యశోధనపండిత లోకసన్నుతా.

మ॥రా॥రా॥ బ్రహ్మశ్రీ వేదము లక్ష్మణశాస్త్రిగారు.

చ. "వినుత చరిత్రులార పృథివీసురసత్తములార లేనిపో
నినెఱసులెన్ని నన్ను కృపనీచుని జేయకుఁ డయ్యలార దా
సునిగ్రహించి మీరలనసూయత బాత్రము పెంపుజేసి దీ
వనలిడుఁ డేను కానన నివాసుఁడనై కరిమల్లుదేశిసే
వన మొనరింపఁ బూనితి నవశ్యము నిర్మలభక్తిలోకపా
వనుఁడగు రామకృష్ణ గురువర్య పదాబ్జములాశ్రయించి నే
చినకొలదిం గృతుల్ దగ రచింపుచునం" చొకలేఖ మీరు వ్రా
సిన వినయార్ద్రసంభృత విశిష్టవచస్సరణిం ముదంబునం
గనకవిసార్వభౌమ త్రిజగన్నుత పుణ్యచరిత్ర నిస్మయం
బెనసెడి నిన్నుఁబోలు మహనీయునిగిం జెడనాడ నెట్టి సీ
మనకును నోరువచ్చునె మనోహర సత్కవితావిలాస భూ
తిని గడిభవ్యుఁడైన మనతిక్కన పెంపును నూత్నుఁడైలియుం
మనువు సధర్మమార్గములు మాకు దయామతి జూపినాడ విం
కను బహుసత్పురాణములు గాథలు శాస్త్రము లిత్తునంచు కం
కణముధరించినావు బలుకష్టము లోర్చి నిరంతరంబు కా

ననము వసింపుచుండి భువనంబు హితంబుగ నిన్నువంటి ధ
న్యునిగని యాంధ్రవాణి తననూత్నవిలాసము పెంపుజేసి
యని వికసింపుచున్నదదె యప్పలనాయక పండితేంద్ర నే
వినతులు జేతు గైకొనుము వేదము లక్ష్మణశాస్త్రి నాకరం
బెనసిన బ్రాహ్మణుండ సుకవీంద్రవిధేయుడ పాత్రభూతుడన్

దైవప్రార్థనము.

క. మతము నెసఁగ దొరకిన మను
స్మృతిపూర్వమతప్రసిద్ధి జెందించిన యు
న్నతవిద్యాసాగరు సా
యతమతి రక్షింపు మీశ యప్పలనాయున్.

క. అభినవసుకవిబ్రహ్మన్
త్రిభువనవిదితున్ కవిత్వదీక్షితు ననఘున్
శుభచరిత పరాత్పరమా
కభిమతముగ నెపుడు బ్రోవు మప్పలనాయున్.

క. త్రిజగద్ధితముగ సుకవి
ప్రజములు వినుతింప సత్పురాణంబులు పెం
పుజెలంగించెడి ఘను నాం
ధ్రజు బ్రోవుము దేవ యప్పనాయకపర్యున్.

క. ఏ యెడరును జేయక మా
నాయకకవిసార్వభౌము నకు సత్కృప దీ
ర్ఘాయువు తేజము పెంపును
శాయక దయచేసి బ్రోవు పరమేశహరీ.

క. భువి నాంధ్రకవిత్వము పెం
పు వెలయ జేయంగ నేడు బుట్టించితి వీ
వెవని నతని నప్పల నా
యు వరిష్ఠు బ్రోవు దేవ యోగ్యత వెలయన్.

క. ఏఘనుకవితామృతము న
మోఘంబుగ చెవులనాని బుధసంఘంబుల్
శ్లాఘింతురతని బ్రోవు మ
హాఘహరణ దేవదేవ యప్పలనాయున్.

క. శ్రీరామకృష్ణకురుసే
వారంభము జేసి లోకమునిశంబుదగన్
నారాధించెడిసుకవి మ
హారచయితుబ్రోవు దేవ యప్పలనాయున్.

క. వేదములక్ష్మణశాస్త్రి స
మాదరము దగన్ రచించె సప్తకముకవి
తోద్యదయు నప్పలనాయున్
మోదంబునసిశ్వయుందు ప్రోప్రతియనుచున్.

మ. రా. రా. బ్రహ్మశ్రీ-వే శ్రీమహాపాదశాస్త్రిగారు.

ఉ. వేదమతంబునై భువనవిశ్రుతమైన మహామనుస్మృతిన్
మోదముతోడదగ్గున సమోఘగరిష్ఠతనిచ్చినావు మా
కాదిమహాకవీంద్రుల మహాపథమున్ వెలయించి భవ్యకీ
ర్త్యోదయభంగి నీమతము యోగ్యము నీకవితావిలాసమున్
సాదుతరంబు లక్షణ ప్రశస్తము శుభ్రము శబ్దభాసురం
బాదరణీయ ముజ్జ్వలతరార్థము జెప్పగనేల నీమనం
బేదిఘటింపబోవు నది యెంతయు పావనమంచు నిత్య మా
హ్లాదము పేర్మి సద్బుధజనంబులువల్కగ విందు మిట్టిచో
నీదెసనిచ్చ సేయని విహీనుడుగల్గునె యెందునైన వి
ద్యాదయితాగచింపుము పదంపడి వాసిగలట్టి శాస్త్రముల్
ద్వాదశ సత్పురాణములు నారక వేములపాటి శ్రీమహా
పాదముశాస్త్రి నామకుడ పండిత యప్పలనాయమెచ్చితిన్.

మ. రా. రా. బ్రహ్మశ్రీ నల్లమార్-నాచనశాస్త్రిగారు.

ఉ. చూచితి నీమహాస్మృతిని సొంపుగ సత్కవిసార్వభౌమ వి
ద్యా చతురాననా సకలధర్మరహస్యంబులు జెప్పగాబడెన్
దాచక దానియందది సుమతంబుగ మించినవారికెల్ల జే
చాచిన పండితోత్కరను సామ్యము జేయకమానదిట్టిచో
నీచుడనైననీవు మహనీయుడ వాంధ్రులలోనగాని నే
నేచినయంతకున్ నిను గణించెద బల్కులతోడ జెప్పెదన్
జూచెడివారినెల్ల పరితోషిత జేసెడివాడ నల్లమార్
నాచనశాస్త్రినామకుడ నప్పలనాయక నీదు మిత్రుడన్.

మ. రా. రా. శ్రీయుత [illegible]. శివరామయ్యగారు.

మ. కవిచూడామణి నీమహాస్మృతి జగత్కల్యాణసంధాయి మా
న్యవిశిష్టంబగు నిప్పుడీయది బంగారంబు పోవల్లు నీ
కవితామాధురి చెప్పగా దెలిసె ప్రాజ్ఞస్తవ్యమాత్రంబు సా
ధువరస్ఫారపదోజ్జృంభితంబు బహులక్ష్యంబుల్లసల్లక్షణం
బువినూత్నాయతి ప్రదర్శితము సంపూర్ణస్ఫురద్వాసనా
ప్రవిలాసంబన యద్భుతంబుగనె ధర్మాదార్యంబునన్నిల్పి బం
ధువియోగంబున కోర్చి దేశహితమున్ బొందగా రుచిన్ మెచ్చితిన్
శివరామాహ్వయ నామధేయుడ బహుశ్రేయో విశిష్టాత్ముడన్.

మ. రా. రా. బ్ర. యో. పార్వతీకాంతముగారు.

ఉ. అంతటి రామకృష్ణగురు నాశ్రయమొంది మహోగ్రశాసనా
భ్యంతరమందు నిల్చి భువనైకహితంబు నిరంతరంబు సు
స్వాంతమునందు గోర్కి దలపోసి నారెకు యోగము పెంపుజెంది యే
కాంతము సత్కృతుల్ ప్రవిమలాంధ్రమున న్విరచింపబూనితే
శాంతసముద్ర నీదు మనుశాస్త్రము మేము గ్రహించినారమో
సంతతయోగనిష్ఠతర చాలను నీ యశసంబు పెంపు శ్రీ
కాంతుడు నిన్ను బ్రోచెడిని గావుత యాంధ్రజనంబులందరున్

సంతసమారయో విబుధసత్తమ యోకవిసార్వభౌమ యే
వింతలులేవు నీచరిత సీనులు పండువుగాగవిందు మ
శ్రాంతము నప్పనాయకవరా భవదీయసఖుండ పార్వతీ
కాంత సమాహ్వయుండ మృదుగానకథా రచనావిలాసుడన్.

మ. రా. రా. శ్రీ. మ. శృంగారపుకోటరాయుడు,

కా. బుచ్చినృసింహరాయుడుగార్లు,

ఉ. సారవిచారయో విబుధసత్తమ యోకవిచక్రవర్తి సిం
గారిన వేష్కసిదగు మహాస్మృతిచూచితి మిష్టసర్వసా
ధారణమార్గముల్ వెదకు తత్కవికోటికినెల్లభాత్యల
కారముగాదె సికవిత గానని వారికినైన సత్పధం
బారయజూపనెంతయు సమర్థముగాదగు నీసమూల్లస
త్కోరకి యేమిచెప్పనగు సద్ధవయోగ్యతనింగ మల్లికా
సారము శబ్దలక్షణము సాధ్విపమోగ్రగుననైతివే
పారగ నూత్నసత్కవులకందరికుం నదియుబలుంచె సం
సారభరంబువాపుకొని సత్పధముం దిలకించి యోగినై
చారువినూత్నప్రాయమున సాహసమానసనిత్యసీమ సం
చారముసేయుచుం విగతసంగతి నాకిలముల్ భుజింపుచుం
భోరుసనాంధ్రలోకము సమోఘుదయామతి వెల్గజేసెదే
సారపధప్రకాశమగు [illegible]సమొసంగి సెబాసుయోసుధా
హారిసుభాషిత ప్రచుర యప్పలనాయక నిన్నుగోరుచు
న్నారము సత్పురాణములు నాంధ్రముసం దయమల్లి శృం
గారపుకోటరాయుడును కాశిమ బుచ్చినృసింహరాయుడం
వారలమేము నీచరణ వారిజముల్ స్మరియింపుచుం దగం
పారముబుట్ట నాంధ్రమున బల్కెద వెప్పుడు సత్పురాణముల్
భూరిముదంబుతోనపుడు పొంగుమనాంధ్ర నధూటి తొంటి సం
చారవిలాస గౌరవముసంశయమొందెడిసొంపు పెంపుగన్.

మ. రా. రా. కొ. సుబ్బరాయుడు, తై-గురువర్యుడుగార్లు.

ఉ. సారము నీమహాకవిత సత్కవికోటికి నెల్లనుల్ల స
ద్ధారము శబ్దలక్షణపథప్రచురంబున కెంతయున్ సదా
గారము సద్రసజ్ఞ జనసాదరగంధవిశిష్టదివ్య క
ర్పూరము శుశ్రుతప్రచురమార్గ జెలంగినవారికిన్ సుధా
పూరము శుద్ధసంస్కరణపూత విశిష్టతరప్రసత్క
ధారము గాన నిన్ను సుమతంబున బ్రస్తుతిసేయ బూనుచు
న్నారము నీకు సౌఖ్యము లనారతమున్ నొసగూడగోరు నీ
వారము సుబ్బరాయ గురువర్యుల మిర్వురి మేము శ్రీవరా.

మ. రా. రా. శ్రీ వ. కోటరాయుడుగారు.

ఉ. తిక్కనసోమయాజి గురు దీక్షవహించిన వాడవైవు నీ
చక్కని శైలి తిక్కకవి సంస్మరియింపగ జేయుచున్న దిం
పెక్క మహాకవీంద్ర నిను నేమని నేను నుతించువాడ నా
కక్కజమయ్యె నీదు రచనాతిశయం బటయంగ గావునన్
మ్రొక్కెద ... గింపుము సమాసుదయానిధి నీకుశిష్యుడన్
వక్కల కోటరాయుడను వాడను సర్వసుకవిధేయుడన్
నక్కనరాయనందనుడ నప్పలనాయకి వర్గ్య నీకు నే
దక్కనవాడనంచు సుమతింబున దీవనలిచ్చుచుండుమీ.

మ. రా. రా. కొ. లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి కపిశ్వాసులుగారు.

క. భూనుతమహాకవిత్వని
ధీసీమను శాస్త్ర మధికదీక్షను సతిన్
మానవులనెల్లనదియు స
మానంబుగు శుద్ధ ధర్మమార్గుల జేయున్
గాననదినీవుబల్కిన
దానమనుజులెల్ల సేయు ధర్మముపాలున్
మానకగొనువాడవయితి
నానుడువులు మిథ్యగావునమ్ముము నిను స

న్మానింతుము పూజింతుము
పూనిక మేనెల్లనీవు పుస్తకమెపుడ
చ్చైనెలకొను దేశంబున
భూనుతుడన పరమధర్మమూర్తికిసూనుడనం
గానగుదీవస్తుసారిస
దానినురక్షించుగావుత మహాశయ ల
క్ష్మీనారాయణ సత్కవి
నానుతిపెంపుగనున్నట్టి నావచనమునన్.

మ. రా. రా. అ. నరసింహకవిగారు.

చ. విలసితదివ్యకీర్తియుత విశ్రుతసర్వకవీంద్రరత్న యు
జ్వలచరితాత్వదీయ మనుశాస్త్రము పూజ్యతమంబు నీయన
ర్గళకవితావిలాసము జగన్నుతమేమను వాడ నిచ్చకం
బులగును మద్వచస్సరణిమోఘమునైన నిను భట్టుమోలె ని
ష్కలుషితబుద్ధితో పొగడ గానిభవానృకులైన గొప్ప వా
రలవినుతింప జంకుగొనరాదని బల్వురుసెప్పుచుంట నా
కలమునుద్రిప్పి నీహితముగా నొకపద్యము వ్రాసినాడ త
ప్పులుగలవేని దిద్దుశమభూమణి యప్పలనాయకాగ్రణీ
యలుగులపాటిరామకవి యాత్మజుడన్ నరసింహనాముడన్
బలువురిసత్కవీశ్వరుల పాదరజంబు శిరంబునందు నెం
పలరగదాల్చి నేర్చినటులాంధ్రమునన్ బొలుపైన పుస్తకం
బులు విరచించు వాడను విభూతిధరార్యగురుప్రశిద్ధుడన్.

మ. రా. రా. బ్ర. బాలతాశనశాస్త్రిగారు.

మ. మనుశాస్త్రంబుఖిలంబునై జగతి సామాన్యంబుగానుండ దా
నిని తొల్లింటి సగౌరవస్ఫురణతో బెంపారగా దెచ్చి పె
ట్టినపుణ్యాత్ము మహాశవీశ్వరుని పాటింపందగున్ నాంధ్రులె
ల్లను శ్రీయప్పలనాయకాగ్రణి సముల్లాసంబు రంజిల్ల ది

కృనకుఁ తుల్యుడటంచు నేఘనుని బ్రజ్ఞాశాలురింపారగా
వినుతింత్రాతని సంస్మరింపవలదే విశ్వాసపాత్రంబుగన్
ననఘుల్ పూజ్యులటంచు జెప్పె నొకపద్యంబాంధ్ర భాషఁ బాలితా
శనశాస్త్రిప్రవరుండు వానికి నమస్కారంబు లర్పింపుచుఁ.

మ॥రా॥రా॥ బ్ర. వే. భీమశాస్త్రిగారు.

చ. వెలసెడ వాంధ్రమాత కవివిశ్రుతభంగినితొంటియట్ల యు
జ్జ్వలమృదువాక్యవిస్ఫురిత సౌష్ఠవలక్షణయుక్తవైవిని
శ్చలముగ నేడు నీకడుపుచల్లగ బుట్టె ఘనుండొకండు కీ
ర్తిలసితుడాతడెల్లెడల ద్రిమ్మరివిద్యలునభ్యసించి బెం
పలరుచునూత్నప్రాయమున నాత్మతిరంబుగ జక్కవట్టి ని
శ్చలపథమౌలిమెట్టి గురుసత్తము పాదముమట్టి మేటి కొం
డలనక తుప్పరాళ్ళనకడంబు చెలంగు మహాగ్రకాననం
బుల జరియింపుచుఁ కరమమోఘసుసిష్ఠవహించి యాకలం
బులు దినుచుఁ నినుఁ విమలభూషిత జేయ ప్రతిజ్ఞపట్టి నా
డలఘుడతండు జాల ఖిలమైన మనుస్మృతి సంగ్రహించి త
త్కలుషము దీసితొంటి బహుధర్మవిశిష్టము జేసి నీకొసం
గెలలితవాగ్విశేషముగ కేవలమింక పురాణవర్గముల్
బలుకగలండు శాస్త్రములు పాటిగనీవలరారగా నన
గళకథావిలాసముః రమ్యతరార్థ విజృంభణంబునఁ
విలసితసౌష్ఠవంబునను విశ్రుతుడౌ మనతొంటిసోమయా
జులకును దీసిపోవక నసూయత నాతని పెంపుజూచు వా
రలకిది యెంతయేని సుకరంబగునిట్టి మహానుభావు డా
కలములుదించు శాసనమునందువసించుట కష్టమంచెదఁ
దలచుచుగుందబోవకుము దైవమురక్షయొనర్చునాతనిఁ
వలనుగ భీమశాస్త్రి యనువాడను వేడెదనమ్మనిన్నిదఁ.

మ॥రా॥రా॥ ఫు. మహేశ్వరంగారు.

ఉ. నీకవితావిలాసము గణింపగశక్యముగాదు సంతత
వ్యాకులబుద్ధినీచుడు ననందగునాకు మహాకవీంద్ర వి
ద్యాకరదివ్యగోష్ఠిరత యప్పలనాయక చూచినాడ నీ
ప్రాకటకర్మశాస్త్రము పురందరపల్లి మహేశ్వరాఖ్యుడా.

మ॥రా॥రా॥ కూ. పేరయ్యగారు.

ఉ. చేసితినీపదాంబురుహ సేవనమెంతయు నెమ్మిబొల్చుచున్
దాసుడనై త్వదీయ కరుణారససౌమ్యకటాక్షదృష్టిచే
వాసితి పాపసంఘములువల్కితి నాంధ్రమునన్ మహాజనో
ల్లాసతరంగనామక కళంకవిహీన మహాప్రబంధమున్
డాసితి నార్యసంఘమువిడంబముగాక మహేశ్వరుండు గౌ
రీసహితుండు నిన్నతిప్రవృద్ధ కళామయు జేసి యాయువున్
వాసిగనిచ్చుగావుతనివార్యతనంచు భజించెదన్ సదా
కూసనపాటి బుచ్చికవి కూర్మికుమారుడ పేరయాఖ్యుడా.

ఉ. ఓసియసూయ వేగ చనుమూరక నోడక జాలచుల్కగా
గూసెదవేమిలే దొరుల గొప్పతనంబు సహించలేవు ని
న్నాసినగాని సత్కవులు పాత్రులుగారు మహాపిశాచమై
వాసికినెక్కువారి బలవంతముగా మెడబట్టి గొబ్బునన్
ద్రోసెదవంధకూపమున దూరము పొమ్ము మహాకవిత్వ వి
ద్యాసహితున్ సదా వినయతత్పరు నప్పల నాయకాగ్రణిన్
దాసుడనై భజింపగ సదా దలపోసెడి నన్ను నేటికిన్
డాసెదవెంతమాటయదె డాగుమునంద్రములోన మాటికిన్
జేసెద వందనంబులు విశిష్టజనాళికి సంతసంబుతో
మాసెనరామనార్యుని కుమారుడ సూరపరాయనాముడన్
భూసురవర్య సేవకుడ మూర్ఖులసంగతి వీడి నిత్య ము
ల్లాసముతోడ నీశ్వరకళన్ విలసిల్లిన వాడధన్యుడన్.

(పరమేశ్వర ప్రార్థనము.)

గీ. శ్రీపరాత్పర నిత్య విశిష్ట చరిత
దివ్యమూర్తి నిరామయ దేవదేవ
యాదరంబునరక్షింపు మాంధ్రకవివి
భూషునప్పలనాయకు పురుషవర్య. ౧

గీ. ఏమహాత్ముఁడులోకసేవామతంబు
దిరముగానెల్లకవులునుతింపుచుండ
బూనుకొనియె మహాగ్రంథములు రచింప
వానినప్పలనాయకు వరదబ్రోవు. ౨

గీ. పరమశాంతకళానంద భరితమూర్తి
దివ్యసచ్ఛరితోద్యత్ప్రతీతకీర్తి
ననఘునప్పలనాయున కాయురర్థ
ములొసగి దేవరక్షింపుముపరమాత్మ. ౩

గీ. అభినవమహాకవీంద్రుడు శుభచరితుడు
పూజ్యుడాంధ్రులకెల్లను భూనుతుండు
వాని దారపురెడ్డి సద్వంశభవుని
దేవయప్పలనాయకు బ్రోవవలయు. ౪

గీ. శాశ్వతజ్ఞానసాధన శాస్త్రములు పు
రాణములును మహాదీక్షరచన సేయ
గడగియున్నాడు పర్వతకాననముల
వానినప్పలనాయకు వరదబ్రోవు. ౫

గీ అమృతధారలుజిల్కు మహాకవిత్వ
విధి మహాకష్టధరకోర్చి వృత్తగరిమ
నున్నవాడామహాత్ముని యోగ్యచరితు
ననఘు నప్పలనాయకునయ్యబ్రోవు ౬

గీ. పాపినాయకుడున్నతి బరగసాధ్వి
గోపమాంబకడుపుచల్లగాపరాత్ప
రాభవత్కళ వర్ధిల్లు రమ్యమూర్తి
దేవయప్పలనాయకు బ్రోవవలయు.

గీ. అష్టకముజెప్పె నిర్మలమైనభక్తి
తోడ రేచూరిదీనుడగువాడుపరమ
విబుధజనముల సన్నిధి విమలమూర్తి
అప్పనాయకసత్కృపి నాత్మదలచి.

—:o:—

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ప్రథమోధ్యాయము.

ఉ. శ్రీరమణీయ భవ్యమతచిహ్నలు పెక్కులు దాల్చి తత్త్వవి। ద్యారతులైనవారలకు తన్మయతత్త్వమనంగ నిశ్చలా। కారుడనంగ దోచుచు జగన్మయుడవ్యయుడాఖ్యుడీశ్వరుం। డై రుచిమాత్రుడై వెలయు నాదిమపూరుషు నాశ్రయించెదన్॥ ఉ. కాయమతీతశుద్ధము జగన్మహితప్రతిభాసమాన తే। జోయుతమై జెలంగ పరిశుద్ధ మనస్కుల కర్చనీయుడై। వాయక మూడుమూర్తులకు పాశ్రయభంగి జెలంగు సూర్యనా। రాయణమూర్తి సంతతముపాసనజేసెద జిత్తశుద్ధికిన్॥ ఉ. ఆయతశబ్దగౌరవ మనర్గళధోరణియున్ సుధారస। ప్రాయవచో విలాసము ను పాటిజెలంగగ శ్రీమదాది రా। మాయణమున్ రచించి మహిమంబలరార ఋషీంద్రుడై యుపా। ధ్యాయపదాప్తిబొల్చిన మహాత్ము భజించెద నాకుసంభవున్॥ ఉ. ఆగమసంవిభాగ మహిమాతిశయంబు పురాణసృష్టి దీ। ర్ఘాగరిమంబు పెంపెసయగా పరమేశ్వర సూక్ష్మవర్తనో। ద్యోగవిలాసముల్ దగ గనుంగొన నేర్పరియై ఋషీశ్వర। శ్రీగురుమూర్తి నాయశము జెందిన సాత్యవతేయుగొల్చెదన్॥ గీ. కాళిదాస మయూరమాఘప్రముఖుల। సంస్కృత కవీశ్వరుల సరస్వతివినూత। నావతారులలోక సంభావనీయ। కీర్తిశాలుర బేర్కొని కేలుమోడ్తు॥ ఉ. గౌరవనీయవృత్త మధికంబుగ దెల్గున మూడుపర్వముల్। భారతమందు నెత్తి మృదుఫక్కి రచించి జగద్ధితంబుగా। సారకవిత్వ

మార్గ మనుశాసన మాచరణంబుజేసి వి । ద్యారమణుండనఁ యశము నందిన నన్నయభట్టునెంచెదఁ॥ ఉ. అక్కజమైన భారతమునందు దొ డంగి పదేనుపర్వముల్ । జక్కనిశైలియుఁ లలితశబ్దవిలాసము గౌర వంబు బెం । పెక్కగ నాంధ్రభాష రచియించిన భవ్యకళా విశార దుఁ । తిక్కనసోమయాజి వినుతింతు మహాకవి సార్వభౌమునిఁ॥ క. తగనేమహనీయుండు తె । లుగునఁ గ్రంథములు బెక్కులురచించె నిశి । ష్టగరిమనాతని నెల్లా । ప్రగడభజించెద ప్రబంధ పరమేశ్వరు నిఁ॥ క. ఉత్తరహరివంశము న । త్యుత్తమగతి నాంధ్రభాష నుడివి యశ స్సం । పత్త్వరతజెలగినమ । హత్తముభావింతు నాత్మ నాచన సోమఁ॥ ఉ. రాగము లేక నార్యులు నిరంతరముఁ తనశిష్యులై మహా । యోగపథంబెఱింగి నియతోచితవృత్తి జరింప బెంపునై । భాగవతంబు నాంధ్రమున బల్కిన బమ్మెర పోతరాజు స । ద్భాగవ తోత్తముఁ దలచి భక్తిజెలంగ నమస్కరించెదఁ॥ క. తక్కిన యాంధ్రకవీంద్రుల । జక్కనిమార్గములు సరస చాతుర్యాదుల్ । మిక్కిలి గొనియాడుచు నతు । లోకొక్కరికాచరింతు నొనరగనూనుల్॥ క. విమలమతి రామకృష్ణ ప । రమహంసనమాఖ్య గురుచరణపంకే జా । తములు నిలిపి యుత్తమగతి । నమస్కరణశతములు నొనర్తు సతం బుఁ॥ గీ. మహితచరితు లోకమాన్యభవ్యకళా వి । శారదుఁ యశోవి శాలుతత్వ । పరువిశిష్టు ఘంట బంగారునాయకు । ననుదినంబు నిచ్చ లాదరింతు॥ ఉ. పాయకసంతతంబును నృపాలురనేకులు మాన్యదాన ముల్ । సేయగ సప్తసంతతి విశిష్టమహత్త్వదఁ రహించి నా। రాయణ పాదసేవనపరాయణవృత్తి జెలంగినట్టి నా । రాయణనాయకుఁ మన సు రంజిల మత్కులకర్త వేడెదఁ.

ఆధునిక కవి హితవాదనము.

చ. వినుడుమహాత్ములార మిము వేడెద సత్కవులార నన్ను బో। లిన యధమాధముండొకడు లేడరయంగధరిత్రియందు నెం । దునయిన

గాన నాకృతిని దోషముఁగుండిన దిద్దుడేల మా । కనజనదక్షులైన జను లందఱ దేమిటి పుస్తకంబనుఁ॥ క. సైచియొరులదోషంబులు । తోఁచిన యంతకును దిద్దుమరుసత్కవులే । లాఁచెప్పెనిట్లనుచునవి । దోఁచక తుష్కవులు బల్కుదురు బలుసభలన్॥ ఉ. వాగనుశాసనుండు బుధవర్యుఁడు తిక్కనసోమయాజి నా । నాగమవేది యాప్రగడనాచనసోముఁడు నల్వ రాంధ్రభా । షాగురుమూర్తులింపెనయు జక్కటిజేసిరి వారిపద్ధతుల్ । బాగుగజూచి గద్యములుపద్యములుఁ విరచించుటొప్పగున్॥ క. అయమహితాత్ములగు కవి । త్రయముఁరచించిరిల భారతంబుతదీయా । శ్రయులగు కవి వర్యులకా । రయుగలుగవె సత్పదార్థరచనాదికళల్॥ గీ. భారతంబునిత్యంబును పరిచయంబు । సేయగల్గుట తత్పరిశీలనాప్తి । నభ్యసించుట దగురచనానుకూల । సౌష్ఠవాదులుగోరిన చతురమతులు॥ క. లలితపదంబులు జొన్పుట । దెలిసిన్వ్యాఘాతక గణ యతి ప్రాసంబుల్ । వలయునెడలనిల్పుచుదగ । బలుకవలయుకృతులు తేటపడ నెల్లరకున్॥ గీ. గ్రామ్యపదములువాడుట గాదు తెలిసి । నంతకును గ్రాంధికపదంబు లదుకవలయు । నాంధ్రభాషకనేక మార్గానుసరణి । కూడదట్లైన దెలియగల్గుటయ యరిది॥ క. అనియిష్టదేవతాప్రా । ర్థనమును కాలత్రయో న్నతకవీశ్వర వం । దనసమ్రమభావహిత వా । దనములుగావించి సమ్మతం బలరారన్॥ క. నాయాంధ్ర సోదరులకను । సైయోకృతి జేయునిత్య మానందము శ్రీ । ప్రాయతధర్మపథ బహుళ । మైయనియేపరయుచుంటి నతిదీక్ష మెయిన్॥ వ॥ అంత॥ క॥ శ్రీమంతంబై దగుకృ । ష్ణామండలమందు శాస్త్రసాంజ్ఞసుధీ । భూమంబు సత్యవ్రోలను । గ్రామముగల దొకటి విబుధగణసేవ్యంబై॥ వ॥ ఆగ్రామంబునందు॥ క॥ ప్రవిమలతరవిజ్ఞానప । థవిశిష్టుండాంధ్ర సంస్కృత కళాసద్వైభవపాత్రతమున్నుశ్రీరె । డ్డి వేంకటనాయకుడకుటిలదీక్షమెయిన్॥ వ॥ ఒక్క దినంబున పురాణగోష్ఠి సేయుచుండి బహుశ్రుతులును శుద్ధ వేదాంతమార్గ ప్రవర్తనులు నుదారస్వభావులును ఘంట వంశపవిత్రులునగు నప్పలనాయకుండును సన్యాస

నాయకుండును చినప్పలనాయకుండును వెండియు సన్యాసనాయకుండు, సీతానాయకుండు, కోట యప్పలనాయకుండు, వేగురెడ్డి జోగినాయకుండు, శంభ్వంగ పాపనాయకుండు, వంగపండు నరసింహనాయకుండు, నరసిపల్లి యప్పలనాయకుండు, కరణము తమ్మానాయకుండు మొదలగు సజ్జనంబులతో పరమధర్మశాస్త్రోక్తప్రవృత్తిఁ గూర్చి యొక్క కొంతయుపన్యసించి తత్సభాశిరోరత్నంబగు ఘంటా యప్పలనాయకుఁ జూచి సగౌరవంబుననిట్లనియె॥ క॥ అనఘచరితనీప్రౌఢక। జనియప్పలనాయక కవిసత్తము శుభ వ। ర్తనుదర్శించిమను స్మృతి । తెనుగింపుమను మతడది విదితముఁ జేయుఁ॥ క॥ నావుడుమేలనివిమల సు। ధీవిస్తారుండు కొన్ని దినములువేడ్కఁ । త్రోవనడచి వచ్చిజగ। త్సేవారతునన్నుఁజూచి చిత్తంబలరఁ॥ వ॥ తన వచ్చిన కార్యంబు దేటపరచె నిదియట్లుండె నీయార్యుండు సకలజన సంస్తవనీయ నిత్యసత్యరతుండు సుగుణభూషితుండు గావున నీతని యన్వయాదులఁ గూర్చి పాఠక మహాశయులకు కొంత దెలియ వ్రాయువాడనైతి నదియెట్లనిన॥

భారతవర్ష ప్రశంసా.

సీ॥ శ్రీపరమేశ్వర సృష్టిపవిత్రిభూమంబగునట్టి భూమండలంబు। నవఖండమండితంబువిశాలభూతి సప్తద్వీపసాగరపర్వతాభిరామంబు సచరాచరప్రాణికోటిసంఘప్రతిష్ఠాద్యప్రకాశతమము। నైనయొప్పునందు దివ్యక్షేత్రభూరినదీనదపర్వతకాననోన్న। తంబుబహుసస్యకులసంకులంబుత్రిజగ। తిపరిస్ఫుటదోషధీవిలాస। బంధురంబుమహాఖనిభ్రాజితంబు। బొలచు భారతవర్షంబు పొగడనొప్పి॥ క॥ పరమేశ్వరానతార। స్వాహాపవిమలకథాప్రశస్తసుధాభూ। రిరసాపాన మహాజన। భరితముశ్రీభరతభూమిభావింపంగఁ॥ క॥ భవ్యచరిత్రాస్పదమును। దివ్యక్షేత్రప్రభావదీపితము బుధ। స్తవ్యము భారతవర్షము। కావ్యకళాపండితప్రకాండమయమిలఁ॥ సీ॥ వేదశాస్త్రపురాణ వేదులై లిపాజీవితము దేశసేవకులై ధారవోయు। పండితోత్తములును ఫల

మునాసింపక జ్ఞానోపదేశంబుగౌరవమున । జేయుచుమహాత్ముల సీగి
వాయగదేశదేశముల్ ద్రిమ్మరు దీనిధులును । దారుజలంబులుదాఁ్రిప్రు
చునన్నంబు దీనులకిడుచుం సుదానకర్ణు । లభినవవ్యాప్తశుద్ధకళానుభూ
తి । దేజరిల్లనీఘనులును రాజవరులు । గలరుభాగతభూమి బంగారము
మరి । మంటిగడ్డయు సరిజూచుమాన్యతములు॥ సీ॥ నవరత్నదీప్తమా
న విలాస తరరమాకారణములయిన గనులుగలవు । నదిపందునిదిపండ
దనుమాటలేని సకలసస్యసద్వృద్ధిగరిమ గలదు । కాదదియువ్రునిదిగా
యనరాకస ద్విజ్ఞానమయ మగువిద్యగలదు। లేదదిగలదనగాదగ కెలమి
నుల్లాసంబొసగు రాజ్యలక్ష్మిగలదు। గోవులును గుఱ్ఱములు నేనుగులు
నుదినది । నాభివృద్ధిరహించు మాన్యప్రదేశ । ములును నిర్మలతరమఠ
ములును గలవు । హర్షమయమైన భారతవర్షమందు॥ గీ॥ ఇమ్మహాపు
ణ్యభూమియందెలమి సొంపు । గనినధన్యులు బ్రాహ్మణుల్ క్షత్రియు
లును । వైశ్యులును శూద్రులను నట్టివారునాల్గు । వర్ణములవారుబొ
ల్తురు వసిగలిగి॥ గీ॥ అందునాల్గవ కులమన నయిన శూద్ర । జాతి
యందున శాఖోపశాఖములుగ । పెక్కుతెగలవారలు గలరక్కడక్క।
డాంధ్రకర్ణాటకాదిదేశాంతరముల॥ వ॥ గొప్పవెలమలు, నాదివెలమ
లు, పద్మనాయకవెలమలు, బలిజవారు, కాపులు, రెడ్లు, తెలగవారు
మొదలగు తెగలవారలు శూద్రవర్ణంబు నందుప్రసిద్ధులు॥

సీ॥ వర్ణితబహుశాస్త్ర వాసనాభరితులై దేశసంసేవన దీక్ష
దవిలి । వీరుమావారలు వారుగారనుభేద మెన్నండు బాటింప కెల్ల యె
డల । దిరుగుచునజ్ఞాన దీనమానసులగు వారలకతిశయగౌరవమున ।
విమలతరజ్ఞాన విత్తంబొసంగుచు నవిజెలంగని సదానందమహిత ।
మానసీయులజేయు మహానుభావు । లాదరంబుగలసరసులాగమాం
త । మార్గసంశోధితాభిరామప్రసిద్ధ । విశ్రుతకళాధికులు గొప్పవెలమ
వారు॥ సీ॥ పరసేవనంబనాదరముగా గనిజేచ్ఛ బాడిపర్తించెడిపౌరు
షంబు । స్వార్థపరిత్యాగ సంభృతదానశూరత్వసమృద్ధపరాయణత
యు । సర్వజంతుగణపోషక మహాదీక్షాప్రకారసత్కృషికర్మగౌరవంబు।

త్రిజగతీపావనాధిక మహాత్మ్యమయగోపూజా ప్రసిద్ధవిపులమతంబు ।
తమకుసహజగుణంబులై దనరుచుండ । పరమశాంతకళానంద భరిత
మూర్తు । త్రైజగంబెల్లసేవించునఖిలశాస్త్ర । విదితసద్వర్తనులు గొప్ప
వెలమవారు॥ సీ॥ మీసంబులకువెన్న మిసిమిబెట్టకవృథా వైరంబుగొ
నునట్టివారుగారు । సోమరపోతులై యేమఱియధికగర్వమున బ్రవర్తించు
వారుగారు। యర్థివచ్చినజూచి యూవలిపెరటింటి ద్వారంబుసేరెడివారు
గారు । శ్రీగల్గియొరులదూషించుచు మఱియునకారణంబున రోయువా
రుగారు । చూచిచూడకనొకపెద్దసోకుబెట్టి । బాసనేరిచియన్యుల
మోసపుచ్చి । గౌరవముసెడి మిముజూచువారుగారు । తులగలుగువా
రు శ్రీగొప్పవెలమవారు॥ సీ॥ పాడిపంటలుగల్గి వాడుదేరినపేదవార
లపోషించు వారువారు । పరమశాంతస్వభావముగల్గి యన్యుల గౌర
వింపగనేర్చు వారువారు । న్యాయపథంబుమాన్యంబుగా రాజులవలన
మెప్పుగనెడివారువారు । సంతతదైవనిష్ఠాగరిష్ఠాతిశయారాధనముగల
వారువారు । మారుపేరులెరుంగని వారువారు । పేరుపెంపునహించిన
వారువారు । సారవంతంబుజెలగెడివారువారు । చెలిమిగలవారు శ్రీ
గొప్పవెలమవారు॥ సీ॥ మర్యాదయునుమహాకార్యదీక్షాప్తియు వారల
జూచినేర్వవలెనొరులు । దానశూరత్వంబు భూనుతతత్వంబు వారలజూ
చినేర్వవలెనొరులు । శాంతకళానందసౌరభస్ఫురణంబు వారలజూచినే
ర్వవలెనొరులు । జీవదయాప్రతిష్ఠావిధిమర్మంబు వారలజూచినేర్వవలె
నొరులు । విబుధజనులందుజూపెడివినయవిద్య వారలంజూచినేర్వగా
వలయునొరులు । ననుచుకవులెవ్వరినుతింతురట్టిలోక । విశ్రుతకళామ
యులు గొప్పవెలమవారు॥ గీ॥ చేయిసాచియొరులసేవించువారలు ।
గారుసేయిసాచువారినెల్ల । నోపిబ్రోవజూచునుత్తమశీలురు । గొప్ప
వెలమవారు గొప్పవారు॥ సీ॥ మందారకుందేందు చందనతారహీ
రమణీవిలాసరుగ్విమలయశులు । కార్యనిర్వహణతాధుర్యగాంభీర్యసద్వై
ర్యమహావార్య శౌర్యధనులు । చిత్రపవిత్రచరిత్రసుధీస్తోత్ర పాత్రత్ర
యీపథమాత్రవిదులు । నకలంకసకలాఘలకృపామయాయతాత్మక

సదాపూజా విధకృతరతులు । శుద్ధబోధామృతానందబద్ధనిరుప । మా
నసౌఖ్య విలీలాప్రమాదమతులు । ఘనులులక్ష్మీకటాక్ష వీక్షాసమా
ర్హ । వృత్తిగలవారు శ్రీగొప్పవెలమవారు॥ క॥ ఆవర్ణమందువెలసె మ
హావిద్యాసాగరులు సమార్హరతులు ఘం । టావారనువారు జగ
త్పావనగోత్రప్రశిద్ధిగువారుఘనుల్॥ క॥ శ్రీమద్ఘంటాకుల జుడు ।
రామానాయకుడు విబుధరాజనుతింపం। గాముస్న వెలసెభవ్య క । ధా
మహితుడు రాజపూజితకళాధికుడై॥ క॥ఆతనికుమారుడు వెలసె । నీ
తిగలుగు వాడు కార్యనిపుణుడు దీన । ప్రాతావనరతుడు ఘనుడు ।
పోతన నాయకుడు విబుధపూజాపరుడై॥ క॥ ఆయనపుత్రుడు సంగ ।
న్నాయకుడను ధీరవరుడు నానావిద్య । ద్యేయ యశోధనుడు బాలచె ।
భూయిష్ఠ పవిత్రధర్మమూలంబనగన్॥ క॥ ఆయనపుత్రుండప్పల । నా
యకుడను ఘనుడు సద్గుణములు గలిగి భ। వ్యాయతబుద్ధిరహించున్ ।
న్యాయపథము సెడక సజ్జనవిధేయుండై ॥ ఉ॥ దానము ధర్మమున్ వి
నియతింబును సత్యమునార్యలోక స । న్మానితమై భవంబునసమానయ
శోల్లసనంబు భవ్య సం । తానము కల్మి యూర్జితమతంబును గల్గి జెలం
గుచుండు నో। ప్రీనిగితిన్ యధేచ్ఛమెయి జెందకనప్పలనాయకుండిలన్॥
క॥ శ్రీచంద్రాంకితుడుమరియ । నీచతముండైన యీతని కులంబు విశి ।
ష్టాచారభూనుతంబై । యాచంద్రార్కముగ వృద్ధియగుగాక మ
హిన్॥ వ॥ ప్రశంసా వశంబున విశిష్టుండగునీతనిన్ గొంతవరకు నిచ్చ
టన్ జేర్కొనంబడియె నిట్లు మానసీయప్రవర్తన శాలియగు నీదీనబాం
ధవుండు నన్నుంగని సంతసించి గౌరవంబుననిట్లనియె॥

సూచన—(క॥ శ్రీమంతబైదగుకృష్ణామండలమందు)నను కందంబు మొ
దలుకొని (వ॥ప్రసంశావశంబున విశిష్టుండగు నీతనిన్ గూర్చికొంత
వరకు నిచ్చటన్ జేర్కొనన్ బడియె) నను వచనాంతంబు వరకు గల
ముప్పది గద్య పద్యంబు లేతద్గ్రంథకర్త ప్రియశిష్యుండగు గొట్టా
పు బాల కృష్ణమూర్తి నాయుకునిచే రచింపంబడియె. పాఠకమహా
శయు లివిగ్రహింపప్రార్థితులరు.

—పూర్వమనుస్మృతి ప్రకారము—

క॥ అనఘు మహాధర్మపథం । బునెగడు పుణ్యాత్మకులు విబుధగణసేవా । ఘనతవహింపందగు వా । రనివిందుము వేదముల మహాశాస్త్రములన్॥ క॥ కష్టంబులు వారసియును । తృష్టమతులు పరమధర్మకీర్తనలీలా । తుష్టిజెలంగుదు రేమిట । నష్టము వారల ప్రవర్తనంబూహింపన్॥ క॥ తగసూర్యుడు చంద్రుడు దే । వగణంబులుఋషులునెల్లవారును శ్రుతులున్ । జగములుధర్మము పేరిమి । నెగడునిజావాప్తిమెయనిరి తొంటి బుధుల్॥ క॥ ఆర్యుల నేకులు కార్యా । కార్యవిదులు పరమధర్మ ఘటనప్రజ్ఞా । ధుర్యులు మృతజీవులయిరి । సూర్యకిరణభాసితసుయశోదృశ్యకాయుల్॥ చ॥ అమృతఫలప్రదానముమహాస్థిరభాగ్యము గల్గజేయు ధ । ర్మమదిభజంచువారు సురమాన్యులు వారలుగారె సర్వలో । కమయము శాశ్వతంబగు ప్రకాశము పెంపుజెలంగుశిష్టులు । త్తములు జగంబులన్నిటికి ధర్మవుదక్క నొకండు గల్గునే॥ గీ॥ మనుజులందరు పరమధర్మ మయుడగుప । రాత్పరునిదివ్యశక్తిబరగినవార । లయ్యునాతని బొరయ వేరరయనెల్ల । వారు ధర్మాత్ములగునట్టివారుగాక॥ క॥ జ్ఞానాధారము యోగము । జ్ఞానముధర్మమయమది ప్రకాశతదగున । వ్యానిహృదయమ్ముననతడు । భూనుతుడీశ్వరకళావిభూతుండయగున్॥ క॥ బోధానందమయంబు మ । హాధర్మము మోక్షహేతువదియీశ్వర తే । జోధికులగు ఘనులకనుస । దాధారము వేదచోదితార్థంబు మహిన్॥ క॥ విపులమతుల నేకులుధ । ర్మపథమున నడచిజననమరణభయరహితం । బు పరమమున్నతమగుది । వ్యపదప్రాప్తిన్ సుఖించువారలగుతురిన్॥ చ॥ అనఘచరిత్రులార్యులు మహర్షుల నేకులు ధర్మమార్గవ । ర్తనముసమించిలోకము హితంబుగ పెక్కులు ధర్మశాస్త్రముల్ । మనకొఱకై రచించిరి సమగ్రదయామయులర్థిసారభా । వనవియగా వెయిప్పుడతి సన్నుతికెక్కుచునున్న వెల్లెడన్॥ గీ॥ ధర్మపథమున నడచునుత్తములకెల్ల । ధర్మశాస్త్రంబులుప్రపూజితములువాని । లోనమనుధర్మశాస్త్రంబు భూనుతంబు । పరమధర్మాస్పదంబుగా బరిణ

మించెః క॥ మనుధర్మశాస్త్రముఁ జో । లిన శాస్త్రంబొండుధరణిలే దనిరి మహా । మునులును పెద్దలుపూర్వం । బ నేకులదియజగన్మయం బనగదగెఁ॥ క॥ వేదవ్యాసమహాముని । యాదిగఁ దొల్లింటిపెద్దలందరు మనుశా । స్త్రాదరమునబొలచిరదియ । వేదమతముసర్వధర్మ విస్తర మనుచుఁ॥ వ॥ అయినను॥ క॥ ఆయుతమగునీశాస్త్ర మ। నూయాపరులయినబాలిసులుకొందరు బెం । పేయదిజెఱచిరిదిమహా । న్యాయమొ హాయనకతిక్కనకు మున్నె గదుఁ॥ క. కాదనక పెక్కుచోట్ల । న్వేద విరుద్ధాంశములు జొనిపిరి జ్ఞాన । శ్రీదాధ్యాయత్రయముసు । వేదిగుదియజేసి చెఱచిరి శాస్త్రంబుఁ॥ గీ. ఏమిలాభంబుగోరి వారిట్లుజేసి । రోయెఱుగరాదు మనకుపూర్వులగుబుధులు । కొందరీశాస్త్రమువిధముగూర్చి చర్చ । జేసియునుగాన లేకది జెప్పరైరి॥ వ. అది యెట్లనిన॥ గీ. పరమధర్మజ్ఞుడును శేష భారతాది । గ్రంథకర్తయునైనదిక్కన మనీషి । తోడకొందరుపెద్దలుతొల్లియీ మ। నుస్మృతిఁ దెలుగింపుమనుటయునతడు॥ క. పదియేనాధ్యాయములు గ । లదిగ్రోనమనుస్మృతినీ వెలయనీయక నీ । తిదొరగికొందరుకుమతులు । గుదియించిరి కేమిసెప్ప గూడుననుటయున్॥ క. వారలునిరాశజెంది స । దాహోయుచునుండిరా స్తిదవిలి విశుద్ధం। బైరూపరునీస్మృతికొం । కైరేయింబగలు దేశమందెల్లెడలఁ॥ వ. ఇట్లరసియరసి వారిలో నొక్కడగు చంద్రవర్మ తిక్కనిశిష్యుండై కేతన యనేకస్మృతులు సంగ్రహించియుండుటందెలిసి చని యతనిన్ దర్శించి మనుస్మృతి నాంధ్రీకరింప వేయనుటయు నతండు॥ క. మతము జెడినశ్లోకావళి । యతికియతికిమఱియుకొన్ని యధ్యాయంబుల్ । క్షితిగలిపికొందరు మను । స్మృతిసంక్షేపించి రేమిజెప్పదు ననఘా॥ క. అనిచెప్పెనాడుమొదలీ । మనుస్మృతినిలచియున్న మాత్రముతోఖ్యా । తి నెగడుచుండెనిదియగ్రై । కొని రెల్లరు తొంటివారి కుటిలమెఱుగకఁ॥ వ॥ అయినను॥ గీ ఎందునైనజిక్కదే పూర్వశుద్ధమ । నుస్మృతియిపుడదిఘనులు జగద్ధి । తంబుగోరియున్నధన్యులు కొందరు । వెదకికూర్చినట్లు వింటి నేను॥ క॥ ప్రచురింపబడనిశాస్త్ర । ప్రచ

యంబులు కొన్నిపుడు దొరకుచున్నవి కొం । డచరియలగు హాలనడ
వుల । శుభపూర్వమతముల గుళ్ళచూరులనిండన్ ॥ క॥ గంజాముమండ
లములో । రంజితమగు గాడియాఖ్యగ్రామనివాసుం । డంజయ్యయను
ద్విజుండు ధృ । తిం జేకూరిచె మనుస్మృతియనుచువింటిన్ ॥ క. తనపూ
ర్వులు సంపాదిం । చిన పుస్తకములతడతివిశిష్టజనుల కి । చ్చునట
మనమరగియతనిన్ । మనుస్మృతియడుగుదుమె సమంజసముదగన్ ॥
చ. అనుటయునట్లకాకయని యాతడు నేనునుకొన్ని నాళ్ళ దో । వనడ
చిపోయి యా ద్విజునివాసము జేరిన జూచియా । తడోయని యిటురం
డురండని ప్రియంబులువల్కగనూ చుచుండి నో । ష్ఠి నెరపి వందనంబులు
ఘటించి వినమ్రతసొంపుపెంపుగన్ ॥ వ. ఇట్లంటిమి ॥ క. అనఘమతులై
నమీద । గ్యనమున ధన్యులమయితి మరయలోకహితం । బునెగడుమి
ముబోలు ఘనుల । వినయంబున గొల్చువారు విత్తనములుగదా ॥
చ. అనుటయు నాతడిట్లను ప్రియంబులు మీరలు పల్కనంతవా ।
డనెయదియట్లులుండెనొకటన్ బనిబూనినవారు ఘాలెగా । ననగుచును
న్నవారు వినయంబునబల్కెద మీరలెవ్వరే । లనిచటికేగుదెంచితిరి
లాతివిధంబులుగాక జెప్పుడీ ॥ వ. అనుటయు మేముమరలనిట్లంటిమి ॥
క. ప్రచురింపబడని శాస్త్ర । ప్రచయంబులు సంగ్రహించి ప్రచురింప
గని । చ్చుచున్నవారుమీరలని చెప్పిరి కొందరదివినిముదంబారన్ ॥
ఉ. వచ్చితిమాదరంబు చెలువంబుగమానవధర్మశాస్త్రముల్ । బుచ్చి
కొనంగనాప్రదును భూసురుడల్కయు నీర్ష్యయున్ గ్రమం । బచ్చుప
డంగదయ్యాము క్రియన్ వడిలేచుచు బిట్టునవ్వుచున్ । జెచ్చెరపుస్తకం
బొకటి జేకొనియిట్లనుమోటుమాటలన్ ॥

క. ఏమిటిస్మృతులామీకే । నా మేల్మేలద్దిరామహాశాస్త్రం
బుల్ । భూమిసురలొసగ శూద్రులు । ప్రేముడిగైకొనగ గదసిరియుక
జెడు శ్రుతుల్ ॥ క॥ రుద్రునితోసరియగుని । ర్నిద్రమహాత్మ్యమున బాల
చునిపుణులు విప్రుల్ । భద్రగులుగాక ఛీఛీ । శూద్రులు జూడదగువా

రోయుచునుండిరి = వెదకుచుండిరి.

రె శ్రుతులుఁ స్మృతులున్॥ గీ॥ బ్రాహ్మణులవలన వేదములఁ బడయుశూ
ద్రు । లరుగుదెంచిరి శివశివా యనుచు జెవులు । మూసికొనికొంత సే
పుండిమోరచాచి । కోపమున బలికెమరియునాబాపనయ్య॥ గీ॥ శా
స్త్రి సేయుంగగగిన రాజన్యవరుఁడు । లేమిచెలరేగి శూద్రులు భూమిసుర
ల । నడచిపుచ్చుచునున్న వారయ్య దేవ! దేవదీనుల మగుమమ్ము బ్రోవు
మనిరి॥ వ॥ అనియాతనిలువక॥ క॥ ఈసారిశాస్త్రమనిమీ । రాసపడితిరేని
న్యాయమట్లుండనినా । చేసత్వము జూపింతును । డీ సమయంబెరిగి పొం
డి వేమిటిమాటల్॥ క॥ నాయొద్ద సకలవిద్య । ద్దేయంబై దగుమనుస్మృ
తిగలదదివిశి । ష్టాయతమును పంచదశో । ధ్యాయసమాప్తంబు దాళ
దళలిఖితంబున్॥ గీ॥ వేయిమూల్యంబులొసగి సద్విప్రవర్యు । లీమహా
స్మృతి గొనునారలెన్ని వేలు । శూద్రులిచ్చినసీయ నీచులకు ధర్మ । శా
స్త్రిమనుమాట లేటికి జనుడుమీరు॥ వ. ఇట్లు॥ క॥ పాటిసెడి బలుకు
విప్రుని । మాటలకుఁ గోసి మేము మార్వ్యాలుకక న । చ్చోటు విడచిధృ
తిమైదే । శాటనముఁ జేయువేష్ట సమకూరంగన్॥ క॥ ఏపెరవులేక
భారము । దేవునిపైనిడి యనేక దినములుగడకఁ । ద్రోవనడచు
చుండగనొక । చోవిదితుండొక్కఁడుబొడచూపెదగంగఁ॥ సీ॥ యోగ
సమాధి నిష్ఠాగతినొడలెఱుంగక విశ్వ మంతయుగనెడివాడు । ప్రణవా
త్మకజ్యోతిపరమైన తత్వంబు నూదియొక్కెడలేకనుండువాడు। కెంజివు
రులచాయరంజిల్లికను దీర్ఘములుగ బొల్చినజడల్ గలుగువాడు । తనది
వ్యపాదపద్మములు సేవించు శిష్యులకరుణావృష్టి జూచువాడు । నాం
ధ్రగీర్వాణహూణావంగాద్యనేక । మహితభాషాధికుండు శ్రీమద్ద్వితీ
య । రామకృష్ణపరమహంసనామధేయు । డొక్కసద్గురుమూర్తిమా
యోరవచ్చె॥ క॥ ఈవిధముననాతడుశివ । దేవునిబలెనెదురగుటయు
దీపితనమ్రము । త్వావేశకళానంద । శ్రీవెలయగమేమునతులు జేసినిలచి
వఁ॥ క॥ దీవించియుమ్మహాత్ముం । డేవారలుమీర లిప్పుడెందరిగెదరి ।
చ్ఛావిధి నేమివిశేషము । నావుడుమేమిర్వ్యరము మనములలరంగఁ॥
క॥ మావచ్చినవృత్తాంతము । జీవనమును కులమునెఱుగ జెప్పట

యునుమో । దావహామనినాతలపై । పావనకరమైన సవ్యపాణియిడిద
గన్॥ క॥ నీచరితంబు నెఱింగితి । నీచుండవుగావుసన్న నిన విప్రుడసూ।
యాచిహ్నితుండుసీవిక । నేచికొనుముపిద్య శిష్యునిగ జేకొందున్॥ గీ.
పదియురెండు పురాణముల్ విదితములగు । మూడు వేదాంత శాస్త్ర
ముల్ మూడువేల । యైదునూరుల పదియులరెండబ్దములకు । మున్న
విరచించెనొకయోగి ముఖ్యుడెలమి॥ గీ॥ అభినవవ్యాసుడను పేరనలరు
నట్టి । యమ్మహాత్ముండు వ్రాసిన యాపురాణ । ములును శాస్త్రం
బులునునిన్న మొన్ననొక్క । కొండగుహలో నజూచితిపండితవర॥ క॥
ఆరూషిమనుపరాశర । నారదదక్షస్మృతులు వహామనునొకమహా ।
సూరిచరిత్రము నేనొడ । గూర్చితవి యెల్లనీవుగొనుముకుమారా॥ క॥
యామళలకదివ్యఋషి। గ్రామణి పేరనొకమఠము గట్టించితదీ । యా
మలతరకృతులన్నియు । నామూలాగ్రముగబల్క మాంధ్రమునకవీ॥
క॥ నీచుడనినిన్ను బ్రాహ్మణు । వేచిననే చంగనిమ్మహితవాదన దు ।
ర్వ్యాచాక్రమంబు బూనక । జూచియుజూడకుము వారిజుల్కదనమ
గున్॥ క॥ ఏవారి లేమివల్కిన । గావించిన వారితోడ కలహింపక నీ।
జీవనముధారవోయుము । కోవిదవర దేశ సేవకొఱకై సతముస్॥ చ॥ ని
నుసభలందు బ్రాహ్మణులు నీచుడితండని వల్కనైన వా । రినెదిరినీ
వునాడకుము ప్రేలుచు నెవ్వరితోడశుష్కవా । దనములు సేయబూన
కు వృథాచెడు బుద్ధిబలంబులేనిపో । వినెరసులెన్న బోవకుము నింద్య
ములిన్నియునీకుపుత్రకా॥ క॥ ఏవాదువృథావాదము । గావించున్ సభ
లవానిగారవరహితుం . గా విద్వాంసులరయుదురు । గావుననాచదు
వునీకు గాదెన్నండున్॥ క॥ నానియమంబులుదప్పక । మానితమతిచుం
డు దేనిమతముడగంగా। నేనిన్ను శిష్యవర్యుని। గానిప్పుడజేకొనుదుజగం
బెఱుగంగన్॥ క॥ ఏయదియుశాశ్వతముగా। దాయుప్రచలనంబు దేనియ
ర్ధమెరిగినీ। చేయగలయట్టితపట్టును । సేయుము శ్రద్ధగొని దేశసేవనమన
ఘా॥ గీ॥ వ్యాసుడురచించిన పురాణవర్గములు మ । హా స్మృతులుకొ
న్నికొందరనర్ధమతులు । జెఱచిగలచిరివాని నిశ్చితముసేయు । వారు

లేరైరిమనతొంటి వారి లోన. క॥ ఆధునిక పండితులువి । ద్యాధుర్యు
లు కొందరయ్యు నర్థంబులు సం । బోధించికొనుచు నేమిటి । గాథలను
చు దొంటికథలు గడగిరరయఁగన్. క॥ వీరెన్నివిధంబుల దగ । నార
యఁగల్గినను దెలియరాక పటము వి । ద్యారహణుని యామళలకు । చా
రిత్రము బయలబడఁగ జాలకనున్నన్. క. పరగఁగనయ్యా మళలక । వి
రచిత గ్రంథంబులతి పవిత్రంబులుగా । నరహా స్వార్థ విశిష్టత,
పరిగ్రహణంబు సేయు ఫలమగుఁపిదపన్. క॥ నాచెప్పినట్లునడవుము ।
నీచదువు ఫలంబునేను నిన్నుసుమతిగా । జూచికొనుచుందునయువి ।
ద్యాచతురుడవగుముదివిరి యప్పలనాయా॥ క॥ నాచరితంబును విమ్మ
టనీచరితమునొక్కటిగగణింపుదురతి వి । ద్యాచతురులు హితమెనయ
గ । నాచెప్పినయట్లు నీవునడచితి వేనిన్॥ వ॥ అంత॥ క॥ ఆసారస్వత భ
వ్యక । ళాసహితుని తేటమాటలకు బ్రియమెసఁగం । గా సాష్టాంగ
మెఱిగితవ । దాసోహమనుచునుతత్పదంబులు బట్టన్॥ చ. ప్రియము
నలేవనెత్తినను బేర్కొనికొన్ని హితోక్తులాడి త । ద్దయుతనకూర్మి పు
త్రుని విధంబుగమచ్చికజేసి ద్రోవవా । సి యొడలు సంస్పృసించి నిజ
శిష్యగణంబులజేర్చి దివ్య మం। త్రయుతపదార్థముల్ దెలిపె రమ్యతరం
బగు నొక్కకొండపై॥ వ॥ మఱియునన్నన్ జూచి॥ గీ॥ పుత్రమనుధర్మ
శాస్త్రంబు పాత్రతమము । ధర్మబహుళంబదియ విదితంబుసేయు
మాంధ్రమున మున్నపిదప నయ్యామళలకు । సత్కృతులు బల్కుదువు
గాక సారఫణితి॥ క॥ ధీసహితయిమ్మహాస్మృతి । నాసన్నిధిరచన జేయు
నమ్రమత యోగా । భ్యాసము జేయుచుననుటయు । నాసీనుడనై సభక్తి
యాత్మ నెలకొనన్.

షష్ఠ్యంతములు.

క॥ ఓంకారరూపునకు నక । ళంకజ్ఞానమయచిత్కళాఘనునకు
ని । శ్శంకాస్పదముక్తత్వ ద । శాంకితమాయానిరసన శక్తియుతున

కున॥ క॥ వేదాంత వేద్యునకు సము। పాదితవిజ్ఞానమార్గ భవ్యకళా సం। పాదితి తేజోమయునకు । నాదిమపూరుషున కవ్యయానందునకున్॥ క॥ ప్రాణసపరిపక్వమహా । జ్ఞానకళామయబహుప్రకాశితునకు న, జ్ఞానతమస్సూర్యునకు జి । దానందరసైక వైభవాయత మతికిన్॥ క॥ పరిశుద్ధతత్వవిద్యా । భరితాంతఃకరణ భక్తపాలన లీలా, దరభవ్యమహాత్మునకు । పరమోపాయులకు లోక భారవహునకున్॥ క॥ మాయామయపరచిత తే । జోయుతునకతీంద్రియునకు సూక్ష్మునకాత్మా । త్మాయత నిజమార్గునక న । పాయచరిత్రునకు నిత్య పరిశుద్ధునకున్॥ క॥ సత్వాశ్రయునకునధిక మ । హత్వాభాసకునకింద్రియజితసదాత్మ । స్థిత్వాంతర్యామికి పర । తత్వజ్ఞమహాజనస్తుతపరోన్నతికిన్॥ వ॥ సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన మనుస్మృతియను ధర్మశాస్త్రప్రకారం బెట్టిదనిన॥

—నానా ఋషిగణంబులు మనువుఁ దర్శించి సంభాషించుట—

చ॥ మనువొకనాఁడునిశ్చల సమాధివశస్థితి నిర్మలాసనం । బున సుఖలీలనుండుతరి పూర్ణ తపోధనులేగి యమ్మహా । త్ముని గనిసన్మునీశ్వరులు మ్రొక్కి వినమ్రతనిల్వఁజూచి యా । సనములొసంగి యర్చనలు సమ్మతిజేసియతండు ప్రీతుఁడై॥ గీ॥ మీరలార్యులరున పారవిశిష్టత । బోధనులరుశుద్ధబోధనావి । శారదులరునేమిగోరిమత్సన్నిధి । కరుగుదెంచితిరిమహాత్ములార॥ చ॥ అనవుడు వారలిట్టుల ననయ్యు సమస్తచరాచరప్రచే । తన బహుళంబుజాతిమత ధర్మవిశిష్టము నైన యీజగం । బనయము నెట్లుగల్గె నది యానతియీవె యనంగనాత డా । త్మనియతి దేర్చి సుస్థిర మతంబవలంబన జేసి నమ్రుడై॥ క॥ పరమేశ్వరునిశ్చల సం । భరితాంతఃకరణమందు భావించి సమా । దరిగతిబొల్చిసుపుష్ట । స్వరమునబ్రార్థించె వేద సారఫణితులన్॥ గీ॥ పరమహంసుడనగ పరతత్వమనగ ని । రంజనుండు నాద్యు డవ్యయుండు, నాత్ముడనగ వెలయు ననఘుపరాత్పరు । నర్థశిద్ధిగోరి

యాశ్రయింతు॥ ఉ॥ మానసపక్వతత్త్వము సమంజసముగా వెలయంగ నిర్మల। జ్ఞానకళాస్వరూపమున గానగవచ్చుచు నింద్రియార్థ స। న్మానితమైన భావమున మానుచునిశ్చలతత్త్వమై యభి। ధ్యానవశంబునన్ సముచితంబుగ బొల్చెడివాని గొల్చెదన్॥ క. వేదవిదులు నుత్తములును। వేదాంతులు నేమహాత్ము వృత్తాంతము చెం। పేదియరయంగ జాలక। నాదిమతత్త్వమనువాని నాత్మభజింతున్॥ గీ. విశ్వములయందు దానును విశ్వములు స। మస్తమును దనయందును మహిమగనుట। విశ్వమయుడనియు విశ్వసంవేద్యుడనియు। వేదములబల్కబడు నట్టి విమలుగొలుతు॥ గీ. ఇంద్రియార్థములగ్రహింపకనిశ్చల। తత్త్వమై సదాపరత్వభూత। హేతువై జెలంగు నెయ్యదియాపరం। జ్యోతి నాశ్రయింతు శుద్ధగరిమ॥ క॥ సకలార్థ శిద్ధికొఱకున। నికృష్టవివేకమార్గ నిశ్చలతత్త్వా। ధికునాశ్రయింతుమోక్ష। త్వకారణునాదిపురుషు తస్మయురూపున్॥ క. అనియిట్లనేకవిధముల। మనువు జగన్మయుననంత మహిమునియతుడై। వినుతించి ఋషిసమాజము। గనుగొనియిట్లని యె కౌతుకము వెలయంగన్॥

—జగదుత్పత్తిక్రమము.—

గీ॥ అప్రతర్క్యమలక్షణమవిదితము త। మోవిలీనంబునై సర్వమునుసదాప్రసుప్తమగుచందమున శక్తిగుప్తమై వి। రాజితముదక్క యుండె మున్ను జగంబు॥ క. తదనంతరము స్వాయంభవు। డుదితంబగు పరమశక్తి నూదిమహాభూ। తదిదృక్షువ్యంజయమ। త్వ్యాదాత్తగతి జెలగనుండె నూర్జిత భంగిన్॥ వ. అప్పుడు॥ క॥ ఎనయంగానవ్యక్తము। సనాతనమచింత్యమును నిజంబునఖిలచే। తనమయుమెయ్యది యదియు। త్యనూనవిధంబునై స్వయముగా దోచెన్॥ క. ఆతత్త్వముపరమాత్మన। మేతంబై భవ్యతర సమృద్ధంబై వి। ద్యాతీతంబై ఘనమా। యాతంత్రప్రభవ కారణాప్తిగ వెలసెన్॥ క॥ ఆపరమాత్ముడుసృష్టి। వ్యాపారము నాచరింప నాత్మదలచి శు। ద్ధాపంబులపై విత్తా। రోపించెన్ దివ్యశక్తిరూపంబు దగన్. వ॥ అంతనది. క॥ పరమాత్మునిచ్ఛవలనన్।

పరిణామముబొంది బీజభావమెడలి భా । స్కర తేజోపమమైకన । కరు
చిస్ఫారముగ గ్రుడ్డొకడుగాదోచెన్. క॥ జగములకెల్లపితామహు, డగు
చతురాననుడు వెలయు నయ్యండమునన్ । దగనుద్భవించెపటుకాం ।
తి గురుత్వముతనువునందుదీపింపంగన్. క॥ నరనాముండగుపరమే శ్వ
రునికపత్యంబులగుట జలములుతొలుతన్ । నరములనం బరగియనం ।
తరమువినాశంబులనగ దగెదీర్ఘాప్తిన్. క॥ నారము లాశ్రయభూతము
లై రాజిల్లుట ననంతుడాద్యుడు విష్ణుం । డారూఢివెలసె జగముల , నా
రాయణుడనగ నద్వయస్థాపకుడై॥ క. కారణభూతమునవ్య , క్తాగూ
ఢము నిత్యసదసదాత్మకమెవడే , పారసృజించుజగంబత । డాదయ
బ్రహ్మయని శ్రుతులయందు వినబడున్. వ॥ దివ్యశక్తిరూపంబగు బీ
జంబు జలంబులం దారోపించుటంజేసి పరిణమించినట్టి. క. ఆయం
డంబునదగనొక , హాయనమువశించి బ్రహ్మయమలాప్తినభి , ధ్యా
యుండై ఖండముగం । బాయతగతిజేసెనుత మహాతపమెసయన్.
గీ. నాకమొకశకలమునను భూలోకమొక్క, ఖండమునను దన్మధ్యంబు
గగనమంత, రాళమును దిక్కులునుజలరాశులును ద , గంగసృజియిం
చె బ్రహ్మలోకమయమూర్తి. గీ॥ అవ్యయాధిష్టమగు పరమాత్మవలన,
సదసదాత్మకమగు మానసంబుమనసు । వలననేనీపనులకునీశ్వరుడనను
న । హంకృతియు నుద్భవించె మహాత్ములార॥ చ. తగమహదాదిరూప
ముచితంబగు మానసమందుమెల్లనన్ , త్రిగుణము లింద్రియంబులును
ధీయుతులార తదింద్రియాప్తిమై , యొగచి దనర్చుచుందుబహిరింద్రియ
ముల్ దదుపాయభూతి భా, తిగలుగుసాధనంబులునుదీర్ణతదోచె వికార
హేతువుల్॥ గీ. ఇంద్రియములేనహంకృతి నెనసియారు। సావయవముల
తోనాత్మయందుసన్ని , వేశమై యుండుటను జగదీశుడఖిల , భూతకో
టుల సృష్టించె భూరిమహిమ॥ చ. అయమతులార యిట్లవయవాన్విత
భూతి జెలంగుచున్ షడిం , ద్రియములు నాశ్రయించుట శరీరమనన్
నుతికెక్కెకాయమిం । ద్రియ విజయాత్ములై నెలయు ధీరవరేణ్యులచేత
నిట్లు శం। శయముగ దేహతత్వ మనిశంబు నెఱుంగుడు మీరలందరున్॥

క. పంచేంద్రియ కూటములకు । పంచమహాభూతము లెడపక సహ
కర్మే । దంచితముగ మనసున నివ । సించునహంకార ముల్లసిలునం
దాకన్॥ సీ. మహదహంకారతన్మాత్రంబు లేడును పురుషుని మానస
భూతభవ్య । కారణంబులు నిజకర్తవశ్యంబులవ్యయము లై దగువాని
వలన నశ్వ । రంబగుమూర్తిమాత్రంబు చరించు నశించు నెన్నడును
నశించవవి స । నాతనంబులు తత్త్వయములగు గుణము లొక్కొక్కటి
కొక్కడు మిక్కిలియగు । నిట్లు సర్వంబుమాయా మహితముగ నుట ।
నామములు కర్మములు సమున్నతముగాగ । కల్పనము జేసె నాదినాగ
మములరసి । యాదిదేవుండు సర్వభూతాత్మలకును॥ గీ ఆదితేయులు
సాధ్యగణాదులయిన । ప్రాణిసంఘంబులను హేమపర్వతాదు । లైన
కర్త్రాత్మజీవచయంబులను సృ । జించె యజ్ఞంబులను నవ్వరించి మొదట॥
గీ. ఋగ్యజుస్సామ వేదప్రయోగ్యములగు । నగ్ని వాయురవిత్రయంబజు
డు సృష్టి । జేసెతన్మహితార్థముల్ జెలగ యజ్ఞ । శిద్ధికొఱకు నితాంత
ప్రశిద్ధి వెలయ॥ మ॥ తగమాసర్త్వయనాబ్దరూపముగ నిత్యంబైన కాలంబు
ఋ । తుగణంబుల్ గ్రహపంక్తి సాగరముల౯ శైలంబుల౯ నేరులన్ ।
జగతీభాగమున౯ సమానవిషమస్థానంబుల౯ జేసె భూ । గగుణాకర్షణ
శక్తిభూతముగ సర్గ స్ఫూర్తిరంజిల్లగ౯॥ క. తపమును వాక్కియు రతియు
ను । కుపితంబును కామమును మిగులు టాదిగనే । రుపు వెలయగా సృ
జించె త । దుపరిమనుష్యులసృజించు నుద్దేశముతో౯॥ క. ధర్మాధర్మ
ద్వంద్వము । కర్మవివేకార్థమై సుఖము దుఃఖంబు౯ । బేర్మిననుభవ
మొసగున । ట్లర్మిలి సృజియించె తద్గుణాదుల తోడ౯॥ క. ఏయేకర్మ
ములందన । పాయస్థితి వెలసె తొల్లి పాటిసెలగ న । త్యాయతతత్ఫల
ములకను । వై యొప్పగ జంతుకోట్ల నట్లు సృజించె౯॥ క. నృతమ్మృదు
ధర్మాహింస । వ్రతములకనృతంబునిష్ఠురమధర్మము హిం । సితకృత్యం
బులు కారయ । జతనంబుగ సృష్టి జేసె జంతుగణముల౯॥ క. ఋతు
కాలాసన్నంబున । ఋతుచిహ్నాలవెట్లుదోచు వృత్తంబులకు । న్నతిన
ట్లు కర్మపుంజమ । వితథంబుగ జంతుకోట్ల విడువకదోచు౯॥ గీ. వదన

బాహూరుపదములవలన విప్ర । రాజవైశ్య శూద్రాఖ్యవర్ణములు నాల్గు । సృష్టిగావించెలోకంబు వృద్ధిబొరయ । కనకగర్భుండు నిర్జరగణ మువొగడ॥ క. పూరుషగణములనై జశ । రీరార్ధంబునగడ మశరీరార్ధ మునన్ । నారీజనము సృజించెన । పారంబగులోకభూతి బాటిల్లంగన్॥ క. తపమాచరించియెవ్వని । నిపుణతసృష్టించెనాతనిన్ ననుసర్వం। బపరిమితముగ సృజింపన్ । నుపాయవిదునిగ జేసె నుదితప్రతిభన్॥ క. నేనును సృష్టింపంగా । బూనితపంబాచరించి బుట్టించితి బ్ర । జ్ఞానిధుల ప్రజాపతులన । మానస్థితి పదుస్ఫురన్ మనోధృతియుతులన్ ॥ వ. మరీచియు మతియు నంగిరసుండును, పులస్త్యుండును, బులహాలుండును, గ్రతువును, బ్రచేతనుండును, వశిష్ఠుండును, భృగువును నారదుండునన్ బరగు నీపదువురు మహర్షి పుంగవులు జగత్సృష్టికారదక్షులై నానాస్థావరజంగమంబుల సృజించి రవ్విధం బెట్లనిన॥ సీ. యక్షరక్షః పిశాచాప్సరసనుర గంధర్వనాగపితృ పృథగ్గణముల। సౌదామినీశక్రచాపనిర్ఘాత గర్జనమహోల్కాది యూష్మముల మరియు । కిన్నరమానవ కీశమత్స్యవిహంగ పశుమృగవ్యాళాద్యుభయరదముల । క్రిమికీటకఖగమక్షిక మత్కుణాదిగజంగమ ప్రతతులస్థావరంబు । లైన పాషాణశైల వృక్షాదులను సృ । జించిరుచితవిధానముల్ సెలగవార । లీజగముదేవతాలయుబ్రాజితము త । రంగిణులు కొలకులును సముద్రములుగూడ॥ ఉ॥ మానవులాదిగా మృగసమాజములెల్ల జరాయుజంబులై । మీనములున్ ఖగాదులు సమేతముగాదగినండజంబులై । మానుగదంశకాదులగు మక్షికజాతులు స్వేదజంబులై । గానగవచ్చునుద్భవ ప్రకారమెరింగినవారి కారయన్॥ గీ॥ బీజకాండ ప్రరోహితా ప్తిజెలంగి । స్థావరములగు పాదపసస్యజాతు । లనయముద్భిజ్జములసంగ దనరుచుండు । పుష్పపల్లవ సంకీర్ణభూతులుదగ॥ వ॥ పుష్పంబులుగానరాక ఫలించెడి వృక్షంబులు, వనస్పతులనియు పుష్పించి ఫలించెడి మహీజంబులు వానస్పత్యంబులనియు జెట్లుద్వివిధంబులై యుండు మఱియుగుచ్ఛగుల్మాద్యనేక విశేషంబుల తృణజాతులు వృద్ధిపొరయుచుండు నిట్లు చరాచరచేత

నాచేతనంబులు పుట్టువిధంబులు జెప్పితి వెండియు॥ క॥ జగమిట్లు సృజింపం
గనె। సగుణశక్తిజెలంగు మానసంబున నన్నుఁ। దగనంతర్ధానముఁజే। సెగు
ణాతీతుండజుఁడు వశీకృత భంగిన్॥ క॥ ఆదేవుఁడు జాగ్రత్తిస । మాదర
గతినుండునంత కలఁడుజగము శాం । తోదయమగు నిద్రారతి । నాది
నయపుడణఁగునది । మహోత్తములారా॥ మ॥ అతినిద్రారతిబ్రహ్మయుం
డు నెడకర్మాధిష్ఠితప్రాణి సం । తతులాత్మీయములైన కర్మములునిత్యం
బున్ విసర్జించి సం । యుత సర్వేంద్రియమానసస్ఫురణముల్ యో
గ్యప్రకారంబుగా । నతనిన్ జేతన వల్లభున్ ప్రభువునందావేశ మొందున్
తుదిన్॥ గీ. ఇంద్రియములెల్ల గూడి రహించిగుప్త । మైనకరణితమో
గుణమాశ్రయించి । గడపుచిరకాలమమ్మహాకాలమూర్తి । మాన
సంబునదొడరి విలీనములయి॥ గీ. మృదితపుర్యష్టకాది సమేతభంగి।
జీవుఁడుమెలంగుచుండి సృజింపజేయు । వెలయుశాంతోదయస్థితి విడచి
బ్రహ్మ । మానసంబునజగము సన్మాన్యులార॥ గీ. ఈతెఱంగునన పర
మేశు జాగ్ర । దాప్తివెలయుచునుండు చరాచరాది । చేతనంబులత
దు నిద్రజెందునప్పు । డడగుసర్వంబు తమము జేద్వడినపగిది॥ క. ఆది
విరచించిపరమ స। మాదరమునజెప్పె నిమ్మహాశాస్త్రము నా । కాదే
వుండేనుమరీ । చ్యాదులకెఱిఁగించితి తదనంతరముదగన్॥ క. ఏనెఱిగిం
చిన యీశా । స్త్రానుష్ఠానములు భృగుమహర్షీంద్రుడు స । న్మానమతి
జెప్పునితడస । మానకళావిదుడు బుద్ధిమంతుండరయన్॥ వ. అనిచెప్పి
నంత॥ క. మానవుని వాక్యములకు మ । హానందముబొంది భృగు
మహర్షీంద్రుడు గో । ష్ఠినింతి పెంపు వెలయం। గానిట్లనియెన్ మునీం
ద్రగణములతోడన్॥ క. మనువునకు పిదపనార్వురు । మనువులుదయ
మైరి తత్క్రమంబునను తపో । ధనులగు నమ్మహనీయులు । పనివడి
సృష్టించిరుచిత భంగిజగంబున్॥ వ. స్వారోచిషౌత్తము స్తామసరైవత
చాక్షుషవివస్వత్సుత స్వాయంభువులను నీయేడ్వురు మనువులొక్కరి
పిదప నొక్కరుగా నీజగంబుసృష్టింపుచు వచ్చిరని పలికి వెండియు నిట్ల
నియె. పదునెనిమిది నిమిషంబులచేత నొక్కకాష్ఠంబు నట్టి కాష్ఠంబులు

ముప్పదియైన నొక్క కళయు, నట్టికళలు ముప్పదియైన నొక్క ముహూర్తమును, నట్టిముహూర్తములు ముప్పదియైన నొక్కయహోరాత్రంబును జెల్లుచుండు॥ గీ. అయ్యహోరాత్రమున బగలనగ రాత్రి। యనగ విభజించె సూర్యుడనంతమూర్తి। భూతకోటులు నిజకర్మభూతినుండు। దివసమున రాత్రియందు నిద్రించియుండు॥ సీ. మానవులకునొక్క మాసంబుచని నహోరాత్రముగ దనరారునుపితృ। దేవతలకు నందుదినమగు శుక్లపక్షంబు రాత్రియగు కృష్ణంబు పూర్వ। పక్షంబుననుకర్మభరము ననుండు వారపరపక్షమున నిద్రాప్తినుంద్రు। దేవతలకునొక్క దినమును రాత్రియుచన మనుష్యులకు వత్సరమొకడగు। దక్షిణోత్తరాయణములు నాగదనరియందు। నుత్తరాయణమగు దినమొనరదక్షి। ణాయనంబగు రాత్రిదివ్యతరమైన। మానగరిమంబు దగబుద్ధి మంతులార॥ గీ. బ్రహ్మదేవునిదివసంబు రాత్రియును యు। గంబును యుగాంతరమునగు గానవున్య। కారణములగు తద్విధాఖ్యాతములుగ్ర। మంబు నవచింతుమిా మానసంబులలః॥ గీ. హాయనంబులు నాల్గువేలన్ని సంధ్య। లును తదంశంబులునుగూడ నెనయుకృతయు। గంబు దక్కనమూడుయుగంబులట్ల। వెలయు వేయేసివత్సరంబులునుదరుగ॥ వ. ఇది దేవమానప్రకారంబు మఱియును॥ క. మనుజులచతుర్యుగంబులు। వినుడుగ్రమతః దియు రెండు పేలరుగంగా। జనుసురులకొక్కయుగమై। సనాతినదేః మాన సరణివెలయగన్॥ గీ. విబుధులయుగంబులొక రెండువేలుచనిన। బ్రహ్మదేవునికొక యహోరాత్రమరుగు। వేయియుగములు పవలును వేయియుగము। లరయరాత్రియునైనుమహాత్ములార॥ క. వినుడిట్టు లహోరాత్రము। చనినన్ మేలుకొనిభవ్యసరణివెలయుచున్। మనసు సదసదాధికమై। యనుపమమైజెలగబూను నజుడుసృజింపన్॥ క. తగమనసుచేతసృష్టిం। పగనుద్యోగంబు పెంపు వడి పతదుదయా। ప్తిగగనమందోచె బహుశ। బ్దగుణవిశిష్టంబు నున్నతమునయ్యమై॥ గీ. గగనమునబుట్టె లలిసర్వగంధవహము। శుచియు బలవంతమగువాయువు చలనంబు। స్పర్శగుణము

ను శీఘ్రుంబు సర్వభూత । వాసయోగ్యత వెలసి సర్వజ్ఞులార॥ క. వా యువువలనజనించె స । దాయతరోచిష్ణమునుతమోనుదము మహా । స్థాయము నై జ్యోతిగతా । పాయసు భాస్వద్గుణంబు పాటిసెలంగన్॥ క. జ్యోతివలననపము సము । ద్భూతంబయ్యెన్ గుణంబుపూతంబు రసా । శీతమ్ము నై పృధివిగం । ధాతిగుణముగలిగియపమునందునదోచెన్॥ వ. పంచమహాభూతంబుల ప్రకారంబు జెప్పితి నట్లు మనుష్యుల చతుర్యుగంబులు పండ్రెండు వేలుచన నైన దేవతలయుగంబొక్క డేకస ప్తతిగుణింప నెన్ని వత్సరంబులగునంత కాలంబు మన్వంతరంబనంబరగు మఱియును॥ క. తగమన్వంతరములు పె। క్కగుసర్గప్రళయములునునగు నక్కాలం । బగణితమయ్యె విధాతృడు । జగములుసృష్టింపుచుండు సంతతలీనన్॥ క. కృతయుగమునందుధర్మము । చతుష్పదభూతి వెల యు సత్యశమసమ । న్వితముగ నధర్మరతులు గు । మ తు లు ను దోద్ధతులులేక మహిమంబుదగన్॥ క. తక్కినమూడుయుగంబుల । నొక్కకపాదంబుదరుగు నూర్జితధర్మం । బెక్కుడగునపాయంబులు । రు క్కులహోదులు జగతినరులబుుషులారా॥ క. రోగభయరహితు లత్య । ద్యోగాప్తులు వర్షశతచతుష్కాయుఃపూ । ర్ణాగతులు కృతయుగంబు న । భోగపరాయణులునరులు బొల్తురుసుఖమున్॥ క. త్రేతాద్వాపర కలిసం । భూతులుపాదక్రమమున పూర్ణాయువొకం । డైల రుగనరులు బొల్తు ర । తీతంబగు ధర్మపథమదియునట్లజనన్॥ క. వేదార్థంబులలో నుఖ । పాదించిన యాయురర్థపరిమాణంబుల్ । బ్రోదిగ వెలయునశిం చు కృ । తాదియుగములందు తత్క్రియామూలములై॥ క. నాలుగు యుగములధర్మవు । పాలొకడుగదరుగనేక పరిమాణంబున్ । దూలి పలుమార్గములుగా । నాలోకింపగబడున్ మహామునులారా॥ గీ. త పముజ్ఞానంబుయాగముల్ దానములన । బరగునీనాల్గుధర్మముల్ ప రిణమించి । నాల్గుయుగములయందు జేయంగదగిన । కర్మములగు నొ క్కొక్కటి పేర్మిమెరయ॥ క. వదనబాహూరుపదముల వలననాల్గు। వర్ణములను బుట్టించి యావర్ణములకు । దగవిభాగించె ప్రత్యేకధర్మ

సరసి॥ బ్రహ్మదేవుండు యోగ్యమార్గంబు వెలయ॥ వ. అది యెట్లనిన॥ గీ. అవనినాధ్యాపనము నధ్యయనము యజన । యాజనంబులు పాత్ర దానప్రతిగ్ర । హంబులనబరగు నాగుకర్మంబు లర్థి । బ్రాహ్మణులకు విధించెనా బ్రహ్మమొదట॥ క. మానవులనురక్షించుట । దానము నధ్యయనసప్తతంబులు భవ్య । జ్ఞానమువిధించె నిత్యము । భూనుతము గక్షత్రియులకు పూర్వంబుదగన్॥ క. గోరక్షణమధ్యయన మ । పార వణిక్పథ మఖకృషిభవ్యత్వము దా । నారూఢియువైశ్యులకు స । మారాధితధర్మపథము లర్హాతమంబుల్॥ క. పాదజులకగ్రజన్ము లు । పాదించినకృత్యములను బాటించుట య । త్యాదరమునసర్హాతమము । లైదగుదానములుసేయు టగునిత్యంబున్॥

—బ్రాహ్మణప్రభావము.—

గీ. వెలయమంత్రాధికులు బ్రాహ్మణులగుటను స । మస్తధర్మప్రధానకర్మముల కెల్ల । వారలధికారులుచిత సంస్కారపరులు । పాత్రతములగునేనియు భవ్యులార॥ గీ. వదనమునహవ్యకవ్యాది వాహనార్థ । మణువుకొఱతయు లేకబ్రాహ్మణుల మొదట । బ్రహ్మదేవుండు బుట్టించె రాజవైశ్య పాదజాదివర్ణములకు ప్రభువులగను॥ గీ. విప్రముఖమునహవ్యముల్ విబుధులకును । కవ్యములుపేర్మిమై పితృగణములకును । భుక్తమానంబులగుట దపోవిశిష్టు । లైనవారలకన్నమేలైనదెద్ది॥ వ. మఱియు సమస్తచేతనంబులయందును సప్రాణంబులగు కీటకాదులును వానికన్న బుద్ధిమంతులగు మృగాదులును వానికన్న మనుష్యులందు జాతిమాత్రబ్రాహ్మణులును వారికన్న విద్వాంసులును వారికన్న బ్రహ్మవేత్తలు నుత్తములనంబరగు నట్లుగాన బ్రహ్మవేత్తయగు బ్రాహ్మణుండు సర్వజనమాన్యతముండగు నంతియగాక॥ సీ. ధర్మమూర్తియనంగ ధర్మార్థముదయించు పావనస్ఫూర్తిమై బ్రాహ్మణుండు । భూతకోటులధర్మ మూలంబులుగజేయ ప్రభువునై విలసిల్లు బ్రాహ్మణుండు । జగతిసమస్తంబు శాశ్వతంబుగదాన బాలింపనర్హుండు బ్రాహ్మణుండు । స్వయమఱదాసమస్తము భుజించియొసంగ పరితుష్టి

గలవాఁడు బ్రాహ్మణుండు । ధన్యతముఁడు విశిష్టుండు బ్రాహ్మణుండు ।
బ్రహ్మవిజ్ఞాననిరతుండు బ్రాహ్మణుండు । బ్రహ్మసముడు మహాత్ముండు
బ్రాహ్మణుండు। గాన బ్రాహ్మణునకు సాటి గాఁడొరుండు॥ క. మనునీశా
స్త్రంబుతపో। ధనులగు బ్రాహ్మణులు ధన్యతాత్పర్యసమ । గ్ర నిగూఢ
జగతివెలయిం। పననూనతస్సృష్టిజేసె వారలమొదటన్॥ క. విమువకనీశా
స్త్రార్థము । దొడరిదృఢవ్రతుడు సమ్మతుడునాదగు వి । ప్రుడు ఘోర
పాప పుంజము । వెడలనణచి ముక్తుడునుపవిత్రుండునగున్॥ క. విది
తాత్ముండగు విప్రుం । డిదివిడువక జదివిశిష్యబృందంబులచే । జది
వించిజెప్పవినను । తదితరులెన్నడును జమువ దగదా స్తిమెయిన్ ॥
క. ఈశాస్త్రము షంక్త్యాదివి । కాశోద్గతమార్గమెడల గానీకమనీ ।
షాశక్తిమెయిపఠింపం । గా శుభములు వొరయు ధర్మకర్తలకెల్లన్॥
క. ఇది మంగళకర ముత్తమ । మిది బుద్ధివివర్ధనము మహితతరకీర్త్యా।
స్పదమాయుస్సౌభాగ్య ప్రదమార్జవమైన తెఱవు ధన్యము జగతిన్॥
క. కర్మముల తెరవుధర్మా । ధర్మపథంబులును వర్ణధర్మములు వధూ ।
ధర్మాదులెల్లనీస్మృతి । చేర్మిన్ విరచింపబడియె పృథుతంత్రములున్॥
క. నీచగతిగాక స్మృత్యు । క్తాచారముగొనుట ధర్మమదిగావున ని ।
త్యోచితరతులగు విప్రుల । కాచరణీయంబు లీమహాశాస్త్రవిధుల్॥
క. లేదాచారము దొరగిన । వేదమువలనన్ ఫలంబు విప్రులకు ఫలో ।
త్పాదనమగు నాచారం । బాదరమున నడపుజనుల కతి సేమముగన్॥
గీ. పరమధర్మంబునకు నాటపట్టుగాన । విమువకాచారముప దపోవృత్తి
నడపి రెల్లఋషులు తమంతనయిచ్చ జెలగి । గానయాచారమధిక యో
గ్యతమముర్వి॥ సీ. జగదుద్భవప్రకాశ ప్రకారంబును సంస్కారనియమ
ప్రశస్తవిధయు । దారాధిగమన ముత్తమ వివాహాది లక్షణములు
శ్రాద్ధసంకల్పములును । వృత్తిలక్షణములు వివిధభక్ష్యాభక్ష్య విధులు
ను శుద్ధత్వ విశదములును । స్త్రీధర్మములు ధరిత్రీపతిధర్మంబు లాశ్ర
మకీర్ణవర్ణాదికార । ణంబులును ధన్యవిజ్ఞాన నైష్ఠికములు । దానవుల
తెరవు బ్రాహ్మణాతాగరిష్ఠ । మార్గములుదరుగు హేతువుల్ మాన్య

లార। సర్వమును జెప్పబడియె నీశాస్త్రమందు॥ క. ఏనటుగ జెప్పెమనువు
ద। యానిధియై పూర్వమిమ్మహా శాస్త్రము దా। మౌనివరులార వినుడ
వ। ధానంబున నర్థిజెప్పెదను సర్వంబున్॥ వ. అనిచెప్పెనని.

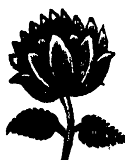
చ. యమనియమాదియోగ వివిధార్థపరిస్ఫుటదివ్యబోధనా
శమితదురింద్రియప్రకట సారఫలానుభవప్రదీప త
త్త్వమయసమత్వమార్గబుధ వందితపాద సరోజవేద వా
క్యమహిత సూక్ష్మవర్తన నిరంజనశాశ్వత మోక్షదాయకా.

క. శాంతోదయ భవ్యతమ
స్వాంతసరోజాతసద్మసత్యాశ్రయ వే
దాంతమయ నిర్ద్వయస్థిత
హాంతకహాననప్రకారణాన్యాప్తగతీ.

మాలిని. సృతిమహితతరార్థ శ్రీకరవ్యాప్తభావ
స్థితచిదుదయమానోద్దీపసత్త్వప్రధానా
గతకలుషవికారా క్రాంతరాహిత్యబోధా
మృతసదుపమానా మృత్యుదూరాభిధానా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వాగపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిల బుధజన విధేయ యప్పంనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్రమనుస్మృతియను
మహాధర్మశాస్త్రమునందు ప్రథమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణపరమహంససద్గురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

:o:

ద్వి తీ యా ధ్యా య ము.

శ్రీసత్కాకారసముదయో । ద్భాసిత సర్వప్రపంచ పరిపాలన వి । న్యాసబహుకరణ నిత్య వి । లాసనిరంజనజగన్నిలయ పరమేశా॥ వ॥ దేవాయవధరింపు మమ్మహర్షి సమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుం డిట్లనియె॥

—* వేదప్రశంస *—

క. రాగరహితులయునుత్తమ । యోగానందమయమానసోన్న తులయునా । జ్ఞాగరిమవడసియెయ్యది । పూగంబగు ధర్మమదిప్రబోధింతుదగ౯॥ క॥ వేదాధిగమనభంగియు । వైదికధర్మములు సర్వవర్ణంబులకా । మోదములగుకర్మములు స । దాదరణీయమగు కామమందరహించు౯॥ గీ. కామమునకు మూలంబు సంకల్పమరయ । యాగములును సంకల్పంబునందవొడము । వ్రతనియమధర్మములును సర్వంబుగలుగు । నుచితసంకల్పమునగాని దొండులేదు॥ గీ. కామముననుగాని కార్యమొక్కటియును । లేదు లౌకికమునవైదికమున । నెదియొనర్పబడియె నదికామచేష్టితం । బింతనిజము సన్మునీంద్రులార॥ గీ. కామము చితభంగిగాప్రవర్తించిన । బడయునిహాపరములపరమసుఖము । సర్వ

కామములును సంకల్పమూలంబు । లిష్టములగుట బుధసమ్మతమ్ము వలయు. క. వేదములు ధర్మమూలము । లాదరణీయంబులును తదంగములగు స్మృ । త్యాదులు నాచార్యాద్యుప । పాదితములు సాధువులకు పరిమాణంబుల్॥ క॥ అనుపమముగ నేధర్మము । మనువు ప్రబోధించె వేదమత మది విజ్ఞా। ననిరూఢము భవ్యతమము । వినుడాచరణీయము బుధవిశ్రుతులారా॥ గీ జ్ఞాననేత్రమునను సర్వంబు వేదసా । మాన్యవర్తనక్రమంబుజూచి । విబుధుడాత్మధర్మవృత్తిదొలంగక । నుచితగోష్ఠి వెలసి యుండుటొప్పు॥ క. శ్రుతులందున్ స్మృతులందువి । దితమగు ధర్మములనడపి దివిరిమనుష్యుల్ । సతతముభయలోకసుఖ । స్థితులువడయుదురుసదా విశిష్టచరితులై॥ గీ. శ్రుతులు వేదంబులనియును స్మృతులు ధర్మ । శాస్త్రములనియుదెలిసి తత్సమ్యగుక్త । ధర్మపథములయందలి తర్కబుద్ధి । మెలగునదియట్లు నడచిన మేలుగలుగు॥ గీ॥ వేదములనుస్మృతులు వెలయబల్కు సధర్మ । పథములందు తర్కభంగిదొడరి । హేతుశాస్త్రవిధుల నేద్విజుండొనరించు । నతడు నాస్తికుండయనిరిబుధులు॥ క॥ వేదస్మృత్యాచార స। మాదరములుదుష్టియునుప్రియమునను నాగ్నిం । పైదగుసధర్మమూల । త్వాదశనెమనువువినియత వ్రతులారా॥ గీ. అర్థకామంబులందు సదాదరంబు । గాని వానికి ధర్మజిజ్ఞాసపరుని । కరయకర్మపరిజ్ఞానమధిదమింప । వేదము ప్రమాణమును లోకవిశ్రుతంబు॥ క॥ వేదంబు రెండు తెరవులు । పాదించున్ నెచట ధర్మపథమొకటికివై । రాదృతినచ్చట స్మృతివా । క్యాదర వేదాంశము గొననగు నొకటిదగన్॥ గీ వైదిక స్మృతి వెలయు సూర్యోదయాస్త । మయములన ఋషినిచయ సమయములందు । యాగవిఖ్యాత పరమమంత్రార్థభరిత । మైనసమ్యక్ప్రక్రియామాత్రమైధరిత్రి॥ వ॥ నిషేకంబు మొదలుశ్మశాన పర్యంతంబు నిత్యశుద్ధ కర్మరతుండగువానికిన్ దక్క నన్యులకు వేదంబునందు నీశాస్త్రంబునందును చొరవు సేయుట కీడుమూడగు॥ గీ. క్షితిసరస్వతీదృషద్వతులనంగ । వెలయునదుల మధ్యంబగు విపుల దేశ । మనఘతరము బ్రహ్మావర్తమనగ వెలయు । నిర్మలంబది దేవతానిర్మితంబు॥

—*పుణ్య దేశ వివరణము.*—

క॥ ఆరయ నేయాచారము। పారంపర్యముగ నందు బరగునదిసదా। చారం బాచరణీయము। గా రెండు తెరంగులన్ జగంబునుతించున్॥ వ॥ మరియు బ్రహ్మావర్తాంతరంబులగు కురుక్షేత్రంబును మత్స్యపాంచాల శూరసేన దేశంబులును బ్రహ్మర్షి దేశంబులనంబరగు॥ గీ॥ ద్విజవరేణ్యులు బ్రహ్మర్షి దేశభవులు। కర్మతంత్రాదులుచితంబు గ నవిశిక్ష। సేయునగ్ధ్ములు నిత్యార్చనీయులునగు। తదితర సమస్తజనులకు విదిత మతులు॥ సీ॥ వాటంబుగాహిమ వద్వింధ్యపర్వత రాజమధ్యమముపూర్వదిశవినశ। నంబునుదీచి బ్రయాగయుదుదలుగా వెలయు దేశంబుపవిత్రమది యు। మధ్య దేశంబు నాబరగు వెండియుపూర్వపశ్చిమార్ణవములు పారములుగ। హిమవంతమునకు వింధ్యమునకు నడుమ భాతిద గియార్యావర్త దేశమమరు। కృష్ణసారమృగంబు నిజేచ్ఛజెలగి। యొచ్చటచరించు చుండు యజ్ఞీయమందు। రాన్యులా దేశమింక నన్యంబులైన। దేశములు దెలయునదిమ్లేచ్ఛ దేశములుగ॥ క॥ ఏ దేశముపావనము మ। హీదేవతలచటికరుగుటెల్ల శుభము సు। శ్రీ దొరగి వృత్తికర్శితు। లైదగుశూద్రులునుబోవ నగునని రిబుధుల్॥ గీ॥ ధర్మయోనివిధంబు చితంబు సంగ్ర। హంబుగాజెప్పితిని సమస్తంబులైన। వర్ణధర్మంబులింక నవశ్యమెఱుగ। బలుకుదువినుండు మీారలు ప్రాజ్ఞులార.

—*నామధేయవిధులు*—

ఉ॥ వైదికపుణ్యకర్మము లవశ్యముపాటి సెలంగగా నిషే। కాదులుజిత్తశుద్ధియు సమంచితయాగవిధానముల్ క్రమం। బైదగువిప్రజాతి కుచితార్థముభవ్యపనంబు శుద్ధ మం। త్రాదిబలంబునిత్యము మతానుభవ ప్రచురంబు లిమ్మహిన్॥ గీ॥ గార్భహోమజాత కర్మమార్జీని బం। ధనమునుచితభంగి దగుటజేసి। గార్భికంబువైజికంబు బ్రాహ్మణులకు। ముఖ్యమైనకర్మములు ధరిత్రి॥ ఉ॥ ఆయతమైనవృత్తి వెలయంగమహీసుర కోటికెల్ల స్వా। ధ్యాయ విధిప్రశస్తత ప్రతంబులు విద్యలు మూడు దానముల్। శ్రీయునుపంచయజ్ఞములు సేయుట ని

త్యపవిత్రభూత బ్రా । హ్మ్యయతనుత్వశిద్ధులు రహించునతీంద్రియ వి
స్ఫుటంబుగఁ॥ గీ॥ బొడ్డుకోయుటకును పూర్వంబు జాతక । ర్మాదివిధు
లు పురుషునందుజేసి । తేనెయునుఘృతంబుదియ్యని రసములు । బరగ
నేయువలయు ప్రాశనంబు॥ గీ॥ దశమియందునైన ద్వాదశియందైన । పు
ణ్యతిథిముహూర్త పూతగుణము । లైనతారకంబు లందైననామ ధే ।
యమువిధింపవలయు నమరునట్లు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణునికిమాంగళ్యంబును
పార్థివునకు। బలసమేతంబువైశ్యునికలఘుపుష్టి । కరముశూద్రాదులకుసే
వ కత్వసంయు । తములగునామధేయముల్ దగునిడంగ॥ గీ॥ పొస
గుశర్మవర్మ భూతిదాసయును ని । వ్వాచకములు నాల్గు వర్ణములకు ।
వరుణ శర్మ కృష్ణవర్మ మహాభూతి । దైవదాసయను నుదాహరణము॥
క॥ ఆదిసుఖోద్యమమాశీ। ర్వాదపరంబును మనోహరము విస్పష్టా। ర్థో
దయమగు నామంబిడ । గాదగునంగనకు లోకకల్యాణముగఁ॥ వ॥
ఇది సర్వవర్ణంబులయందును సామాన్యధర్మంబైయుండు మఱియును॥
గీ॥ నాలుగవనెలను ఘనంబు గాజన్మ గృ । హంబునుండి శిశువునర్క
దర్శ । నాదులకును దీయనగు నారుమాసముల్ । చనినప్రాశన విధి
సలుపవచ్చు॥ క॥ కాదేనివంశధర్మం। బాదియగుటజేసి జేయనగునిచ్ఛమె
యిఁ । శ్రీదనరారెడి నెల న । త్యాదరణీయులగు విబుధులనుకూ
లింపఁ॥ గీ॥ వేదచోదితముగ వెలయుచూడాకర్మ । మన్నిజాతులకు
మహాత్ములార । యొక్కయేటనైన నొసరంగ మూడేండ్ల । నైననధి
కవిధులు మానిమైన ॥గీ॥ గర్భవత్సరాష్ట కంబునద్విజులకు । క్షత్రియు
లకు పదునొకంట పదియు । రెంటవైశ్యులకు వరిష్ఠంబుగాను ప । న
యనకర్మములు వలయుధరిత్రి॥ గీ॥ బ్రహ్మవర్చసంబు బడయగోరినబ్రా
హ్మ । ణునకుపంచమాబ్దమునను బలము । మనసుగోరుక్షత్రియునకు
వారవయేట । వలయునుపనయన విధులుదగంగ॥ వ॥ ధనంబుగోరిన వై
శ్యునకు నష్టమాబ్దంబునవలయు॥ గీ॥ పదియునారును మఱియిరువది
యురెండు । నిరువదియునాల్గు వర్షంబులేగుటయును । విమలసావిత్రివ
చనంబు వెలయజేయు । టొప్పుద్విజవర్ణములమాట నొజ్జలరసి॥ క॥ ఈ

నియమకాలమునఁ బెం । పైనరిసావిత్రి వడయునట్టిద్విజాతుల్ । హీనులు సావిత్రీపం । త్రానుష్ఠానపతి తులును నగుబుధులారా॥ క॥ సావిత్రీ పతితుండగు । నేవాఁడుమహాద్విజులు హసించుచు వానిఁ । జీవన్మృతు డందురు విబు । ధావలిదగదట్టివానినంటఁగ బలుకన్॥ గీ॥ బ్రహ్మచారి కొప్పు పైఁజీరగాఁ గృష్ణ । సారరుసుచాఁగచర్మములిల । బ్రాహ్మణాదులకు ను బరగు శణక్షుమ । రోమవస్త్రములు నిరూఢిదాల్ప॥ గీ. ముంజిమ యము త్రిగుణరంజితమగు మేఖ । లంబువిప్రునకువలయుధనుర్గు । ణంబు గలిగి రాజునకు వైశ్యునకు శణ । సూత్రగుణముగలిగి శాత్రములుగ॥ గీ॥ ముంజినలనగార్యము లేమి మూఁడుగుణము। లెనయమూఁడేసి మైనన్నై దేసిమైన। గ్రంధులొనరుకుశాశ్మాంతకములు బొలచు। సూత్రములుశా త్రములగు వర్ణత్రయికిని॥ గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియాఖ్యవర్ణత్రయికిని । సూటియగు గార్పాసముశణశూత్రమావి । కంబుచితభంగి మూఁడు గుణంబులొనర । పరమవిజ్ఞానమార్గసంభరితులార॥ గీ. బ్రాహ్మణునకు బైల్వపాలాశకంబులు । క్షత్రియులకు వాట ఖాదిరములు । నార్యులకు ను పైలవౌదుంబరంబులు। దండములుగఁ గొనుటదగుధరిత్రి॥ గీ॥ బ్రాహ్మ ణులకు కేశాంతికమును రాజులకు ల, లాట సమ్మితమును వైశ్యులకు స మాన । నాసికాంతికమునుగాఁ మనంబులలర । దండపరిమాణములు గూర్చు ధర్మమొప్పు॥ క॥ ఆదండములవ్రణముల, నాదములు త్తమము లు నయనలభీతిదముల్ । గాదగునని యెమనువు విబు, ధాదరణీయుడు జగద్ధితోన్నాప్తిమెయిన్॥ గీ॥ దండము గ్రహించి యభిమతార్ధంబుబలికి । సూర్యునకు నెదురుదానిల్చి శుచితబొలచి । హవ్యమిడియగ్నికి బ్రదక్షి ణాప్తిజేసి। యాచరింపఁగవలయు భిక్షాటనంబు॥ వ॥ భవతిభిక్షాందేహి యని బ్రాహ్మణుండును, భిక్షాంభవతి దేహియని క్షత్రియుండును, భి క్షాందేహిభవతియని వైశ్యుండును పలుకుట పరమ ధర్మంబు మఱియు ను॥ గీ. తల్లినైన తత్సోదరినైన తనదు భగిని । నైనయాచింపమొదట దానరుగవలయు । బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు భవ్యగతినడుప । బూనినయ తండు నిరుపేదవానినోలి॥ గీ. అట్టిబైక్షిశాన్నమర్థి గ్రహించియా । చా

ర్భ్యనకు నొసంగియాతడుదిన । మిగిలియున్నకూడుదగుదాను గుడుచె, శుచియును బ్రాహ్మణుడువిశిష్టుడునయి॥ క॥ ఆయువుకీర్తియు తేజము । శ్రీయును బుతమర్థినిచ్చ సేయు జనంబుల్ । బాయక శుచిత్వ తాదళ । తోయన్నము గుడువవలయు తూర్పుమొగంబై॥ గీ॥ శౌచభంగిబాలచి

—*అన్న మహిమ*—

యాచమనముజేసి । తుష్టియాదరంబునిష్టమును స । మార్జవంబు సెల గసన్నంబుగుడునగా । వలయు బ్రాహ్మణుండకలుషరతుడు॥ క॥ పూజింప వలయునన్నము, పూజార్హ్యములగు పదార్థములలోనది బెం, పైజనుమఱియుమహేశ్వరు। తేజోమయమగుటనరులు దృఢనియతిమెయిన్. క॥ పూజించువానికన్నము। రాజితబలమాయువును బొరయగాజేయున్। పూజింపకుండు దుర్మదు, తేజోయుర్విత్తములుగతియు వెఱవాపున్॥ గీ॥ ఎవనికైన నెంగిలికూడు నీగుటయును । దొడరియుదయాస్తమయముల గుడుచుటయును। వెడవెడగదినుటయునుగాదు నడువవలవ। దెంగిళుల నంటశుచిగాక నిండ్లయందు॥ క॥ ఆరోగ్యాయుస్స్వర్గ వి । హారాదిగ సౌఖ్యగతుల కదిభంగకరం, బారయ నతిభోజనము దు । రారాధనపరులకైననయమతులారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మ్యతీర్థంబుచేసదాబ్రాహ్మణుండు । దగునుపస్పర్శనముసేయదైవపిత్రు స । మాఖ్యలగు తీర్థములమాని యార్జవంబు, శుద్ధియునుగలిగి యనిర్విప్రబుద్ధమతులు॥ గీ॥ లాలితాంగుష్ఠమూలతలంబు బ్రాహ్మ్య । తీర్థమనియునంగుష్ఠమూలాగ్ర దేశమంత । రంబుపైవ పిత్రుముఖ తీర్థంబులనియు । దెలియవలయు విప్రాదులు తెల్లముగను॥ గీ॥ వెలయనీమూడు తీర్థంబులవిశదభంగి । నాచమనము పూర్వంబుననాచరించి । పిదపరెంటముఖంబు నాప్తిదగిశిరము । మఱియు పస్పర్శనముసేయు తెఱగువలయు॥ గీ. వేడియును గాక ఫేనంబు విరియకుండు । తీర్థములనేకాంతంబుదివుట పూర్వ । ముఖముగానైన యుత్తరముఖముగాగ । నైనసేయంగవలయు సదాచమనము॥ గీ. బ్రాహ్మణుండుహృదయగామియుపార్థివుండు । కంఠగామియుబ్రాశితగామివైశ్యు। డామెయిని శూద్రుడంతరగామియునయి । యాచమనము సేయగనగు

ననిరి బుధులు॥ గీ॥ చెలఁగి శుడిచేత జందెంబు దోలఁ గ్రోచి । దక్షిణ
స్కంధమందు శిదపధరించి । వామభాగంబునందపూర్వముగ బుచ్చి । కంఠ
మ్మున మాఱియు జేర్చుటకరము వెలయు॥ క॥ మొలనూలును చర్మంబును ।
వెలయంగాదండమునుపవీతంబుగ మం । డలువును దరిగిన నన్యము । ల
లరధరింపన గుజలములంటిని యతఁడై॥ గీ॥ దండమును మేఖలమునుగ
మండలువును । జన్నిదంబును జర్మంబు ఛిన్నభిన్న । ములయిన ధరిం
పనగు నన్యములు జలంబు । లందుమంత్రంబు పరిపూతమగుడునంత॥
గీ॥ బ్రాహ్మణుడు షోడశవత్సరంబునందు । క్షత్రియుండిరువదియు రెం
టఁ జన్మునిరువది । నాలుగింటను వైశ్యుండు నవిజెలంగి । కేశసంస్కారవి
ధుల నంగీకరింప॥ క॥ ఆరయువివాహ విధులును । నారీజనములకుస
ద్గుణంబులు బతులఁ । నారాధించుటయును సం । స్కారక్రమమనగ వెల
యు నదు పెంపుమెయిఁ॥ గీ॥ వైదికుల కౌపనుపనయనాది విధులు ।
దగ నెఱింగించితింక నుత్పత్తిపుణ్య । కర్మయోగంబులెల్ల సంగ్రహము
గాగ । దెలియబలికెదవినుడు బుద్ధినిధులార॥ గీ॥ గురుడు శిష్యునకునిగూ

—గురుసేవాప్రకారము—

ఢంబుగా నగ్ని । కార్యవిధులు నియతియాగ్యవృత్తి । హింసయుడుగుట
యునసేకవిధంబులు । జెప్పవలయు మొదట శిక్ష జేసి॥ గీ॥ నిర్మలాంబరు
డును మనోనిశ్చయుండు । దాత్తబ్రహ్మాంజలి కృతుండు దఙ్ముఖుండు ।
నగుచు గురునిసమీపంబునందు శిష్యు । డర్థినధ్యయనము సేయుటర్హత
మము॥ గీ॥ వేదము పఠించుటకు మున్ను విడచునపుడు । గురుపదగ్రహ
ణంబు నిగూఢతమము । నగునభిధ్యానమొనరించుటది జెలంగు । పర
మ బ్రహ్మాంజలియనంగ భవ్యులార॥ క॥ వ్యత్యస్తపాణియగుచున । వ
త్యతగురుపాదయుగళ మమలినభక్తిఁ । నిత్యము నంటగవలయును । వ
ర్త్యంతము శిష్యుడాత్మ నాదరముదగఁ॥ వ॥ వేదంబుజదువ బ్రారంభిం
చునప్పుడధిష్వభోయనియు విడచునపుడు విరామోస్త్వితనియు గురుం
డత్యాదరంబున శిష్యునిం బలుకవలయు మఱియును॥ క॥ వేదముపఠింప
బూనుట । కాదినిఖిరమమ్మునర్ మహాప్రణవం బ । త్యాదరమ్మునను .

దువనియ । వ్వేదజ్ఞతసత్క్రియులును విఫలంబయగుఁ॥ క. ఆయతకు శాజినముపై । దాయుత్తరముఖముగాగ తనువు నిలిపి ప్రా । ణాయామ త్రయముసదా । సేయుచుశుద్ధుడయిదగు వచింప ప్రణవముఁ॥ గీ॥ ప్రణవమునకవయవములనగణుతియగు న। కారమును కారము మరిమకారము భువి । నిమ్మహాక్షరకూటంబు నెనసిమూడు । వేదములు కల్పనము జేసె నాది బ్రహ్మ॥ క. వేదత్రయమాధారము । గాదగ సర్వభువనములు గల్పించెనుదా । నాదివిధాతృడు సర్వో । త్పాదన లీలారతుండు పండితులారా॥ క॥ వేదత్రయమున నొక్కొక । పాదము పాదమును బరగపాదత్రయమై । యాదివెలసె సావిత్రిహ । రాదులకును వర్ణనీయమై ఋషులారా॥ క॥ ఆయక్షరకూటంబు న। పాయముగల్గక సదాయుభయ సంధ్యల బెం। పై యెవ్వండు జపించు చి। రాయుస్తేజోధికంబులాతడు బడయుఁ॥ వ॥ మరియును॥ క. వేదములు జదివియర్థము । లాదరణీయముగజెప్పు నాతనికన్నఁ॥ దాదగునుత్తమ ఫల సం। పాదకుడన ప్రణవనిష్ఠ బరగుఘనుడిలఁ॥ గీ. వెలయుబాహ్యస్థలంబున వేయి మారు । లామహాక్షరకూటంబు భూమిసురుడు । జపముసేయుటపాప పుంజములువాయు । పాముచర్మంబువిడచిన పగిదినిజము॥ గీ॥ బ్రాహ్మణక్షత్రియార్యవర్గంబులుభయ । సంధ్యలందుచితకర్మముల్ సలుపకున్న । గర్హితులగుదురార్యసంఘంబులందు । బతితులగువారి చాప్పునభవ్యులార॥ క॥ వారలకన్నను శూద్రుం । డారయనత్యుత్తముండయన బరగుగరి । ష్ఠారతిశాస్త్రీయసదా । చారఘనుండైన యోగిసత్తములారా॥ గీ॥ పారగావాప్తి వెలయ నోంకారపూర్వ । కత్రయవ్యాహృతంబులక్షరపదంబు । నలరు సావిత్రిపాదత్రయంబు బ్రహ్మ। వదన సదనప్రకారభవ్యత్వగరిమ॥ క॥ దినముదినంబును కడు పా। వనమగుసావిత్రిమూడు వర్షములు జపిం । చినవాడు బ్రహ్మపదవికి । జను బ్రహ్మత్ముండగుచునెసగు భవ్యగతిఁ॥ వ॥ ఓంకారంబుకన్న కేవలబ్రహ్మంబును ప్రాణాయామంబులకన్నతపంబును సావిత్రికన్న పరమపదంబును విశేషంబులుగావు మరియును॥ గీ. వేదవిహితంబులై నహోమాదిశుద్ధ । కర్మముల్

క్షరంబులగు నోంకారరూప। మక్షరంబు పరబ్రహ్మమాదితత్త్వ। మవ్యయా
నందమయము మహాత్ములార॥ క॥ వినుడు విధియజ్ఞమునకఁ । స్నానుజపు
యజ్ఞంబు దశగుణములు శతగుణా । ప్తి నెగడు నుపాంశు వాత్మ । త్వనియ
తియు సహస్రగుణవిధము లధికమగుఁ॥ క॥ పాకమఖంబులు విధియ ।
జ్ఞాకలనస్ఫూర్తి జేయు నాతడు జపయ । జ్ఞైకకలాఫలభాగ। వ్యాకృతుల
బొరయఁగా నవశ్యుండగుఁ॥ క॥ జపమున సంశిద్ధిఁ బొరయు । నపరిమి
తావాప్తి విప్రుడత్యంతముభ । వ్యపదంబన్య క్రియలు ని। రపాయమతిసే
యువిడచునైన ఘనుండై॥ క॥ సారథిరథ్యంబుల వెర । వారగ శిక్షించు

—*ఇంద్రియతత్త్వము*—

పగిది నార్యుమనియత। స్ఫూరస్థితి నింద్రియవ । ర్గారూఢిన ణంచునదిమహా
శయులారా॥ గీ॥ పూర్వపండితులు విపులపరిజ్ఞానాత్మ । లరసిచూచి
యింద్రియంబులెల్ల । పదియు నెకడటంచు బలికిరి వినుడు త । న్మహిత
విధము బుద్ధిమంతులార॥ వ॥ శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణంబులను నివి
యైదును పాయూపస్థహస్తపాదవాక్కులను నివియైదునుంగూడ దశేం
ద్రియంబులనంబరగు నందు శ్రోత్రాదులైదు బుద్ధీంద్రియములనియు
పాయ్వాదులయిదు కర్మేంద్రియములనియు పెద్దలుచెప్పుదురు మరియు
ను॥ గీ॥ అంతరేంద్రియమగు మనసదియుగూడ । పదునొకం డింద్రియ
ములని బలుకబడియె। నరయ నమ్మానసేంద్రియమాద శేంద్రి। యముల
వెలయించు నిత్యంబు నార్యులార॥ గీ॥ ఇంద్రియంబుల సగతి నెనసిదోష।
పరిచితంబగు నియమంబు పరిహరించి। శిద్ధిఁ బొరయు మనంబు విశిష్టభంగి।
గాన నియమంబు నూదుట కార్యమూర్వి॥ గీ॥ ఇంద్రియార్థంబులందు రహిం
చునెవ్వడ। ధముడాతండు దుఃఖంబు లనుభవించు। నింద్రియార్థంబులందు
ను పేక్షసేయు । నెవ్వడాతండు ఘనుడగు నిందునందు॥ గీ॥ విషయసం
సక్తములగుచు వెలయు నింద్రి । యముల తద్విషయాప్తిమై యణచువల
ను । గాదుగాపున నిర్మలజ్ఞానసరణి । నెరిగియనువునవాని జయింపవ
లయు॥ క॥ వేదజ్ఞుండైశుద్ధమ । ఖాదుల నేకములుచేసి యజమానియు
నం । గాదగునైనను దుష్టు । తాదృతుడగు విప్రుడధము డనబడును

ర్వి॥. గీ॥ వినుటయంటుట జూచుటదినుటదావి । గొనుటయగు నింద్రి యేచ్ఛలందనవరతము । హర్షమును దుఃఖమును తుల్యమగుచు వెల యు । నెవ్వనికి నాఘనుండు జితేంద్రియుండు॥ గీ. ఒనర సర్వేంద్రియ ములందు నొక్కడింద్రి । యంబుదరిగిన ప్రజ్ఞాబలంబుదరుగు । నుదక పాత్రంబునకు బిలమొకడుదోప । జలములన్నియు జారినచందమునను. గీ. ఇంద్రియగ్రామమును దగవ్యాకయమంద । సంయమముచేసి యో గప్రశస్తివెలయు , కాయమభిరామముగ జేయ గడగుటొప్పు । సంతతం బది సకలార్థసాధనంబు॥ గీ. పూర్వసంధ్యయందు బొలచి సూర్యోద యం । బైనదనుకమఃయు నపరసంధ్య । తారకమలకాంతి దనరునంత కును సా । విత్రిజపముసేత ప్రాతతమము॥ గీ. పూర్వసంధ్యయందు బొలచిన జపమున । రేయినొదవుపాపబృందమణగు । బాయుపగటివేళ బరగించు బహుకల్మ । షంబు లపరసంధ్యజపమువలన॥ క॥ నెలయగ పూర్వాపరసం। ధ్యలనెవ్వడుపాసకుండు నాదగడతడు। జ్వలతరబ్రాహ్మ ణకర్మం । బులనుబహిష్కృతుడగుఁ తపోధనులారా॥ క. అడవివసిం చుచునియతం । బడరంగ జెలంగినిర్మలాంబుసమీప । స్థుడయిసదాసా విత్రి నె। గడినుడువుచు నొప్పనైత్యకవిధులు సేయఁ.

గురుసేవాదివిధులు

క. వేదోపకరణస్వాధ్యా । యాదులసద్ధోమమంత్రహర్షంబులతే । దా దినవాధ్యాయంబున । కాదరము సమస్తవిధములగు కర్మములఁ॥ గీ. నైత్యకమునందు లేదనధ్యాయగరిమ । బ్రహ్మసత్ర బ్రహ్మహుతి హుతత్రయకలాప్తి । బొరసియగునారు గూడసత్పుణ్యఫలము । హత్వ సంశిద్ధికిని హేతువగుచుమరియు॥ ఉ॥ హాయనమొక్క డెవ్వడనయంబు దగఁ నడపుఁ యథాప్తిస్వా । ధ్యాయము శౌచము న్వనియతంబు జె లంగగవాని దుగ్ధమఁ । నేయియుదక్రమఁ మధువునిర్మలతఁ క్షీర భంగి బొల్చు న । త్యాయతభూతిదేవ పితృతర్పణ కర్మగరిష్ఠశిద్ధులఁ. గీ. గురుహితమునగ్ని కార్యముల్ పరమ భైక్ష్య । చర్యమునధశ్శయన ము శౌచంబువ్రతము । లాచరించునదినుఘనయనాధివిధులు । పాటివెల

యంగ బొలచిన బ్రాహ్మణుండు॥ క. గురుపుత్రుడర్థదుడుశుచి । పరిచారకుడాప్తుడెఱుకపరచునతడు ను । ర్వరశక్తసాధులును శ్రుతి । పరతకు బాత్రతములనుచు బలికిరి ప్రాజ్ఞుల్॥ క. అడుగనివానికి జెప్పగ । దొడరుటయును ధర్మసరణి దొడరకనన్యం । బడిగినవానికి జెప్పగ । దడవుటయునుగాదు పరమధర్మజ్ఞులకున్॥ గీ. ధర్మమార్గంబునూని యధర్మమార్గ మెవ్వడువచించు నెవ్వండుహితము గాన । ధర్మమార్గంబు నడుగు నింద్యతములగుచు । వారలిరువురుజగతికి వైరులెయగు॥ గీ ఎచట ధర్మార్థమునకు గాకచ్చమోయ । శిష్యుడవనీతి శుశ్రూష జేయుచుండు । నచట సద్విద్య వెలయ దనగ్ధమయగు । జవిటినేలనిడిన సుబీజంబు క్రాలె॥ గీ॥ విద్యతో గూడ వెలసిన వేదపాఠ । కలనమత్యుత్తమంబగుగాదువిద్య । లేకసుస్వభావుడై లింగికుడగు । వానిశిష్యుని గానొను వదువుదగదు॥ గీ॥ తేనధస్త్రీస్మి రక్షమాం దేవియనుచు । మాంవ దేసర్వదాదయామహిత యనుచు । బ్రాహ్మణుందు గరిష్ఠతబలుక వలయు । మొదటవిద్యావిశేషముల్ మూలములుగ॥ క. నియతేంద్రియుశుచివిద్యా । దయితుగ సద్బ్రహ్మచారి దగవిద్యాధ । క్షయొనర్చుటకై మామని । నయగతిబలుకవలయు నియతమానసుడై॥ గీ. పరమగురుని యనుమతద్బడయ కెవ్వ । డాతతాయియై వేదంబులనంటిపుచ్చు । నతడుభువి వేదతస్కరుడనగబరగి । ఘోరనరక శతంబులగూలు నిజము॥ గీ. లౌకికజ్ఞానమైన నుల్లాసమొదవు । నట్లువైదికజ్ఞానంబునైనరెండు । నైనయెరిగించినట్టి మహానుభావు । నభినుతింపంగ దగుపూర్వ మధికభక్తి॥ క. పాత్రతముడు సావిత్రీ । మాత్రజ్ఞుండయ్యు భవ్యమతినిత్యము వే । దత్రయసమర్థుడయ్యున । పాత్రతముడునీచకర్మ పాటితుడరయన్॥ గీ. పానుపునకాసనమునకు భవ్యుడయ్యు । గురుడు తనయిచ్చమై రాకకొదువసేయ । పూజసేయంగ దగదిచ్చపుట్టివచ్చె । నేనిశిష్యుడుపూజించుటెల్లశుభము॥ గీ. స్థిరసమాధిగరిష్ఠుడై దేహతత్వ । మెఱిగి ప్రాణంబునరచేత నిరువకొలుప । జాలుయువకుండు వృద్ధుండుపదనమునకు । వచ్చిన తదుక్తముగసే

యువలయుపూజ॥ ఎ॥ అదియెట్లనిన॥ గీ. జ్ఞానవృద్ధుఁడైనవానినిగా దెపూ। జింతు రెల్ల ఋషులు శిష్టజనము । లోపిగాన భువివయోవృద్ధభావంబు। గౌరవార్హతమముగాదఁ జూడ॥ గీ. వేయివత్సరములపాయంబు లేక జీ। వించుగాఁబలెట్లు వెలయుపాత్ర । తమములనగ నవ్విధముగాదె యజ్ఞా ని । వృద్ధభావమాత్మశీధులారు॥ క. జ్ఞానాస్పదంబుకన్న । జ్ఞానుత్వాను భవమై యొసగువృద్ధదశన్ । మానవుడు పాత్రతముడన । గానెగడుననిరి సమస్తకర్మవిధిజ్ఞుల్॥ వ. కావున క॥ ఆయువు విద్యయుయశము । నపా యంబులు లేక వెలయుబలమును బొరయున్ । దాయోపివృద్ధసంసే। వారోగ్యతనడుచునరుడవారితభంగిన్॥ క॥ ఆదరణీయతదగు వృ। ద్ధా ములయభివాద నాదులలవరచునతం । డాదటవారల నామము। లూది వలుకవలయు మొదటనుజ్వలభక్తిన్॥ క. అభివాదనఁబుసేయుక । నభి ముఖుడగు నతడు తనసమాఖ్యయువలుకం । గభరింబు లేను మహికని, రుభయజ్ఞానాన్వితులగు నుత్తమజనముల్॥ గీ. అరయనభివాదనము బొందునతని నామ ధేయమును వర్తనంబును దెలియ దేని । మనసు బాటించి ప్రాజ్ఞోహమనుచుబలుక । వలయు నభివాదనము సేయవచ్చు నతడు॥ క. తన నామము నభివాదన । మొనరించెడి వానిపేరు నూది పలికి భో । యనవలయు పరమభావా । ర్ధనిరూఢయు ఘనము శ్రద్ధధానమునుదగన్॥ గీ. అర్ధనాయుష్మాన్ భవసౌమ్య యనుచు

అభివాదనవిధి

బ్రాహ్మ । ణాభివాదనమున బల్కుటకు పాత్ర మతని నామముకా రాంతమైననట్ల । దనరు పూర్వాక్షరంబుప్లుతంబుగాగ॥ క॥ అభివాదనం బునకుబ్ర । త్యభివాదనమెవ్వడెరుగడవ్విప్రుడుదా । నభివాదమునన వర్జుడ । సభాసముడనగ వెలయు సన్మునులారా॥ గీ. బ్రాహ్మణుని కుశలమును నిరామయము రాజు । నాన్యసేమంబు నారోగ్య ముం ఘ్రిభవుని । ప్రశ్నలొనరింప వలయునపారపరమ । ధర్మశాస్త్ర ప్రవీణత దగునతండు॥ క. తగుపరయత్నీన సంబం । ధగరిమమును పాత్రతముదాత్తసయుము బెం । పుగ బల్కరింప భవతి సు । భగే

భగినీయటంచు బ్రాహ్మణవర్యుల్॥ గీ. మాతులుండు పితృవ్యుండు మామఋత్వి । జుండు గురుడును రాకనిష్ఠుండ నావ । హమ్మనిభక్తి బలుకుచు నాసనార్ఘ్య । నాదివిధులను పూజసేయంగవలయు॥ క. మాతృష్వసను బితృష్వస, మాతులుభార్యను వెలయుసమస్తాదుల సం, ప్రీతిమెయిన త్తసిజగురు । నాతి విధంబున సమార్చనంబులు సేయన్॥ గీ. తివిరిసద్భక్తిమెయి సజాతీయమైన । యన్న పెండ్లాము నభివాదనాదివిధుల । దినముపూజింపవలయు నన్లనుచితంబు । జ్ఞాతిసంబంధయోషిజనమ్ములందు॥ క. జననీజనకుల భగినీ । జనముల తనభగినినర్ధి జనుపూజింపన్ । జననివిధంబున మాతా । ద్యనుమతములువడసి సముచితము నెలయంగన్॥ గీ. ఏకపురవాసులకు బదియేడునధిక । వయసుగలవారిసంఖ్యంబు వలయుపంచ । వత్సరములు కళాభిజ్ఞవతులకేంఘ్ల । మూడుశ్రోత్రియుల కల్పము బుధముఖ్యులకును॥ గీ. వయసు పదియేడులరిగినవాడు బ్రాహ్మ । ణుండు పూజ్యతముండగు నూరు వత్స । రములు చనినన్నృపాలుని కమలబుద్ధి । జనకసముడు యోగ్యుండునై సాఘిలాం॥ గీ. అర్ధకును బాంధవులును ప్రాయంబు కర్మ । మహా విద్యయు వెలయు మాన్యత్వకారి । ణములు నిహపర సౌఖ్యభూతములు భవ్య । కీర్తికాస్పదములును నై కేవలంబు॥ గీ. అరియసీమై మువర్ణత్రయంబునందు । నొక్కొకటికి నధికమై యొప్పుమిగులు । వీనినెరుగక నుండుదాన్నై నపూజ్యు । డంఘ్రిజుడునవతివర్షంబులరుగనేని॥ గీ. వృద్ధునకురోగికిని రథమెక్కివచ్చు, నతనికినశోచునకు రేనికధికభారి, ణియగుకాంతకు పెండ్లికెనయువరునకు। నడకువసెలంగమార్గంబువిడువ వలయు॥. గీ॥ అడరియొకవేళ మిళితులై నడచుద్రోవ । స్నాతకనృపా

—*ఆచార్యాది పూజావిధులు*—

లురయ్యెడ స్నాతకుండు । పూజనీయుడ నంబడురాజుచేత । ధర్మశాస్త్రమతంబు నిత్యంబు వెలయు॥ క॥ వేదముకల్పరహస్యము । తాదిసమన్వితముగాన యతజెప్పినవా । డా దరణీయుడు ఘనుడన । గాదగునాచార్యుడెల్ల కర్మంబులలోన్॥ క॥ ఆదరమున వృత్త్యర్థము । వేదాంగ

ము లెవ్వడాత్మ వెలయించు హితం । బూది యుపాధ్యాయుడనం । గా దగునాతని సదాజగన్నుతులారా॥ క॥ వైదికసంసరణినిష్ఠే। కాదుగ కర్మంబు లెవ్వడనయము సేయున్ । మేదిని నాతని గురుడన । గాదగు సత్కర్మరతినెగడుభవ్యమతుల్ ॥ క॥ అమరంగానగ్న్యాధే । యము లున్ పాకాధ్వరములు నగ్నిష్టోమా । దిమఖంబు లెవడుసేయిం । చు మహాత్ముండతడు ఋత్విజుండన బరగున్॥ గీ॥ ఎవడు కర్ణద్వయము న ననేకమంత్ర । పూర్వకింబుగ వేదంబు బూరయజేయు । నతనిదల్లియు దండ్రియుననగ వలయు । వేదముపంచుటకు పూర్వమాదరమున ॥ వ॥ మరియును పదుపురుపాధ్యాయులకన్న నొక్కయాచార్యుండునునూరుపు రాచార్యులకన్న నొక్క జనకుండును జనకశతంబుకన్న నొక్క జననియు గౌరవాతిశయంబునకు పాత్రతములగు నెండియు॥ గీ॥ జన్మకారణ భూతుండు జనకుడగుట । జన్మపావనఫలము శాశ్వతముబూరయు । నట్లుజేసెడి యాతడాచార్యుడగుట । వందనీయుడాచార్యుండెల్ల వారి లోన॥ గీ॥ కామమున తల్లియును దండ్రిగలయుటతన । యుదయకారణులై రిగా కొండుగలదె । నందనునికట్లు పశ్వాదులందు జూడ । నచ్చుగావున వారను వార్తవలదు॥ క॥ వేదజ్ఞుండాచార్యుడు । వైదిక సంసరణిమాణవకు జాతివిశేషాదులరసి విజ్ఞానో । త్పాదకుగాజేసి బనుచు పరమపదవికిన్॥ గీ॥ అల్పమైన నత్యధికంబైన సరయునెవ్వ । డాదరంబున నొసగించు వేదమంత్ర । నిచయమాతని గురునిగా నెరియెరింగి । శిష్యుడా రూఢిమైపూజ సేయవలయు ॥ గీ॥ ఆగమార్థంబులుపనయనాదిధర్మ। ములు క్రమంబున శిక్షించి నెలయజేయ। గలడు శిష్యునియందు నిక్కముగ బాలు । డయ్యు నాచార్యుడవుల బ్రాహ్మ్యమయుమూర్తి॥ గీ॥ బాలుడయ్యును విజ్ఞానభరితమూర్తి। తన్నుశిష్యత్వవృత్తినిత్యంబుగొలుచు । వారలసమత్వమతి బుత్రులారయనుచు, బిలువవలయు సంభాషింప వలయునపుడు ॥ గీ॥ వారలును నర్థమడుగంగవలయు వేళ । నమ్మహాత్ముని దేవాయటంచు బలుక । నగునొకప్పుడు బలుకరాదన్యశబ్ద । జృంభితములగు వాక్యవిశేషములను॥ క॥ వేదోపలక్షణార్థం ।

లైదగుమంత్రంబు జెప్పునాతఁడు జనకుం । డాదరణీయుండజ్ఞుఁడు, పాద విరహితుండు వెలయు బాలుండనఁగ॥ క॥ ధనమున బాంధవ్యంబున । వినుఁడుసదావృద్ధదశను విద్యవలనరా । దనఘాత్ములార పూజ్యత । జననుతసద్ధర్మపథము జనకున్నయెడఁగ॥ గీ॥ బ్రాహ్మణులకు విజ్ఞానంబున రాజులకును । దగ్రవీర్యత్వమునధనధాన్యవృద్ధి । వలనవైశ్యులకును గౌరవమునపాద । భవులకును గల్గుఁబూజ్యతభవ్యులార॥ క॥ పలితశిరోజుండయ్యును । వెలయుండజ్ఞుండు బ్రహ్మవేత్తయగుచు బెం । పలరిన బాలుండయ్యును, వెలయుఁగ దేవతలు తన్నువృద్ధుఁడనఁగ॥ గీ॥ కాష్ఠసంఘటితంబగు గజముచర్మ । నిర్మితంబగు సత్వంబునెట్లునామ । మాత్ర ధారణము లగునపాత్రుడట్లు । బరగు వేదంబెఱుంగని బ్రాహ్మణుండు॥ గీ. లలనలందుషండునికైఫలంబు భూరి, దానముల మూఢతఁపునకునైనమేలు । వ్రాలెవిజ్ఞానిగాక దివుటననేక । కర్మములు సేయు విప్రునికార్యఫలము॥ వ॥ వృథాయగునని చెప్పిమరియు నట్లనియె॥ గీ॥ హింససేయక నిత్యంశు నెల్లభూత । ములను శాసించు విజ్ఞానమూర్తి వ్రాలె । గురుఁడు శిష్యునిమొగమోడి కోపపడక । తీయనగు వాక్యముల శిక్షసేయవలయు॥ గీ॥ వాఙ్మనశ్శుద్ధి వెలయు నెవ్వానియందు, సత్యవిస్ఫూర్తినాతండు నిత్యసౌఖ్య । భరితములగు పదంబులు బడయుననిరి । మనువును మహామహులు తొల్లియనఘులార॥ వ॥ మరియును కొన్ని విధులు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ॥ ఎవ్వనికినైన గీడుసేయింతుననుట । సేయుదననుటయు బరుల కపాయమైన । తెరవులూహించుటయుగాదు గరపునన్యు । డైన నవివినియు విననియట్లాగుటొప్పు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు సన్మానంబపారవిషస । మేతభోజనమట్ల సంప్రీతినమృత । పానమట్లసదాయవమాన మాత్మ । దలచునది యదియ నిర్ద్వయత్వంబుపాను॥ క॥ అవమానము బొందినవా । డవిరళనిద్రాతిజాగ్రదాప్త వినోద, వ్యవహారంబుల సుఖియగు । నవమానపరుండు దాన నణగుగృశితమై॥ క॥ ఉపనయ నాదులసంస్కా । రపరుండగుద్విజుడుగురు చరణసన్నిధి భ । వ్యపదంబు బొందదగువే, దపాఠకలనంబు న

ర్హ తపమును వెలయఁగ॥ క॥ మేదిన తపోవిశేషము । తాదుల విధిబోధి
తవ్రతానుష్ఠాన । శ్రీదైవతార్చనంబుల । వేదంబు పఠింప బడియె విప్రు
లచేతఁగ॥ క॥ వేదాభ్యాసంబె నత । దాదితపము సేయవలయున
తినియతుండై । యాదరణీయుడు విప్రుడు । వేదంబు తపో
ర్ధమనుట విశదముగాదే॥ గీ. పాదనఖపర్యంతంబు దప్పంబుగాఁగ । నేద్వి
జుండు తపంబు సహించి జేయు । నాతఁడుదొడరి వేదంబునభ్యసింప । వల
యు నుత్తమగురుని సేవనము జేసి॥ క॥ వేదంబు మానిశాస్త్రస । మా
దరమతియైన బ్రాహ్మణాధముఁడుస వ । ర్ణాదులతోఁగను శూద్ర । త్వా
దశ జీవించియుండు దత్కాలముఁగ॥ గీ॥ పురుషుండై తల్లికడుపున బు
ట్టుటందు । మౌంజిబంధన మగునియమంబునందు । శిక్షితావాప్తిద
గు యజ్ఞదీక్షయందు । బ్రాహ్మణునికి వేదము సదాపాత్రతమము॥ గీ॥
మౌంజిబంధన చిహ్నమునంజితుడగు । మాణవకునకు సావిత్రిమాతయు
ను మ । హాత్ముండగు నాచార్యుడు తమాప్తి । జనకుడు నగుటనొప్పు
తజ్జన్మఫలము॥ గీ. మౌంజిబంధనానురంజనత్వము లేని । మాణవకుడపా
త్రమైన భంగి । కర్మతంత్రములు దగంగ నొనర్పను । ద్యోగసానుభూ
తులుడుగుటొప్ప॥ క. వేదంబుపనయనంబున । కాదిపఠింపంగగూడదర
యస్వధావా । చ్యాదులుదగు శూద్రసముడు । వేదార్థంబెరుగరాని
విప్రుండరయఁగ॥ క॥ వేదము బహుపుణ్యతమ । శ్రీదముసద్బ్రాహ్మణ
ప్రసిద్ధముమంత్రో । త్పాదకరముగాఁ బుణ్య వి । ప్రాదులకదిపూజనీయమ
ర్హముగాదే॥ క. ఉపనయనాదిగ సంస్కా । రపరుండగు విప్రునకువిరా
గంబును వే । దపరాయణాప్తియును భ । వ్యపదము మాత్రంబుజప
మువలయుఁ వ్రతముల్॥ క. గురుసన్నిధినుపనయనము । బొరసినవిప్రు
నకు సూత్రమును మేఖలముఁగ । వరదండముకాషాయాం । బరముకమం
డలువుడలయు పాత్రగతులకుఁగ ॥ క॥ నియతేంద్రియుడై కల్మష । చ
యములు ధూలించి బ్రహ్మచారి గురుపదా । శ్రయుడై తపంబు వృద్ధి
బొ । రయ సేవలొనర్చునది బరాయణముడగఁగ॥ సీ॥ పావనమూర్తి
యై దేవర్షి పితృతర్పణాదులు పరమేశ్వరార్చనములు । నుభయసంధ్యల

—*బ్రహ్మచర్యవ్రత విధులు.*—

యంమహామముల్ సేయుచు మధుమాంసములు గంధమాల్యము
లును, రసము లంగనలు గర్వంబును హింసలు నభ్యంగనము నవ
ర్ణాంబుపాదు | కములుఛత్రంబును కామంబు కోపంబు లోభంబునట
నంబులోలగీత | వాదనంబులు నన్ఋతంబుజూదముపరి | వాదజనవాద
ములు సంగమాదులును వి | నోదములునోరులవంచించు భేదములు
ను | బ్రహ్మచారి పరిత్యజింపంగవలయు॥ గీ॥ ఏకశయనుండు నిత్యజితేం
ద్రియుండు | గావలయు శుక్రమెన్నండు కామనగత | విడచుటొప్పదో
టమిగాక విడచునేని| వ్రతములాతండునదుపగావలయు నియతి॥వ. మరి
యు బ్రహ్మచారి కామవశంబున స్వప్నావస్థ రేతస్ఖలనంబగునేని పరిశు
ద్ధుండై యాదిత్యమంత్రంబు నుడువుచు బదిదినంబులు జలంబులందు
వసింపవలయు॥ క॥ జలకలశంబును పుష్పం | బులు గోమయమృత్కు
శములు పూజార్థముబెం | పవలడనిత్యంబునుగొన | వలయుఁ సద్బ్ర
హ్మచారివహ్నియు గడకఁ॥ క॥ వేదాధ్వరములచేతస | దాదరణీయం
బులగు గృహంబుల శుద్ధం | బైదగుభిక్షాన్నముగొన | గాదగునాతం
డు విగతకామార్థంబుల్॥ క॥ గురుకులబంధుజ్ఞాతిని | కరగృహముల
భిక్షసేయగారాదుసమా | దరభావముధర్మంబును | పరిశుద్ధములేని
యిండ్లబరగ దొకప్డుఁ॥ క. వేదాధ్వరముల యోగ్యము | లైదగుగ్రా
మములపట్టణాదులసేయం| గాదగుభైక్ష్యంబభిశ | స్తాదులువర్జించిదృఢ
నియమవిస్ఫూర్తిఁ॥ ఉ. ఆయతభంగి భైక్ష్యచరణాప్తిసమిద్ధనలంబులిం
పుమై | జేయక రాత్రులేదుపవసింపక వెంగలియైనవాడు సం| క్లీయము
గాక నెప్పునవకీర్ణవ్రతంబు జితేంద్రియుండుబో | ధాయుతుడార్యసేవ
నుడుదాత్తుడునై యొనరింపగాదగుఁ॥ క॥ ఎన్నకనిరంతరముభై |క్ష్యాన్న
ములు భుజించునది నియతినొకయింటఁ | నన్నము గొనగాదిలపై |
క్ష్యాన్నంబుపవాసతుల్యమనిరి మహాత్ముల్॥ క ॥వ్రతముల యందు
ను దైవత | పితృకార్యములందు దాతపిలువగజని స | మ్మతిగుడువం
గాదగు విర | హితమధు మాంసాన్నమధికనియమంబు దగఁ॥ క ॥

ఉపదిష్టకర్మములు బ్రా। హ్మ్యపదావాప్తిదగు బ్రాహ్మణ ప్రవరుల
కున్। విపులములగు గావెందును। నృపవైశ్యుల కనిరి సన్మనీషి జ
నంబుల్॥ గీ॥ గురునిబోధ నైనపరగిన్తతనబుద్ధి। నైననధ్యయనమునం
దుయత్న। మాచరింప వలయునాచార్యునకు సమ్మ। తంబుతుష్టియ
గువిధంబువలయు॥ క॥ తనువునుబుద్ధీంద్రియములు। మనసునువాక్యంబు
లును సమాహితములుగా। జను ప్రాంజలి యైనిలచి గు। రునివదనము
జూడవినయ రుచిశిష్యునకున్॥ గీ॥ ఉత్తరీయంబు వెడలి బాహువా
కడుదగ। సాధ్యమగు నాచారంబును సంయతంబు। నమరిగురునిక
భిముఖుండై యాస్యతాను। టంచునాసీనుడగుట యర్హమగు తెరవు॥
క॥ హీనాన్న వస్త్ర వేషుం। డై నిత్యము గురుసమీపమందుండిగన్।
ప్తాసిరతి శిష్యుడతడు శ। యానుండగు డోత్తునోప్వనం ఘ్రియుగం
బున్॥ చ॥ గురుడు శయానుడైనతరి కూర్చొని యుండిన వేళభోజ
నా। దరతి నుండునప్పుడుచితంబులు మానిపరాఙ్ముఖుండునై। బరగి
నయప్పుశిష్యునకు పాత్రముగా దొగిమాటలాడగా। త్వరపడనాజ్ఞగై కొ
నవవశ్యప్రతిశ్రవణంబు సేయగన్॥ ఉ॥ ఆసనమందు నుండుతరి
నాజ్ఞయొసంగిన యప్పునంచితో। ల్లాసముబొందు వేళ నుపలాలన
వృత్తి జెలంగునప్పుడ। భ్యాసము సేయనున్నపుడు బల్కుట శిష్యునికొ
ప్పు నింతలున్। గోసము లేని చక్కటిగురుండు సమాదరభంగిజూడగన్.
క. దూరస్థుండు సమీపగు। డారయ నభిముఖపరాఙ్ముఖాత్మగతి।
స్వారుడు శయానుడగుగురు। యోరవసించునది శిష్యుడుజ్వలభక్తిన్.
క. అతినింద్యము గురుసన్నిధి। సతతనికి శయ్యాసనాదులాదర మగు న।
ట్టితెరంగైనను దన్నయ। నతగంధముబూసికొన జనదు గీతంబున్॥
మ॥ గురునామంబు పరోక్షమందయిన సంకోచించియైనన్నుదా। హ
రణ సూర్తి నుచ్చరింపగాదతని వేషాయామభాషాగతి। స్ఫురణంబుల్ తన
కొప్పవర్ధమెయ్యి శిష్యుండాత్మబోధాసమా। దరభావంబున పూజసే
యునది నిత్యంబున్ కృతార్థుండునై॥ క. పరివాదంబునునిందయు।
గురునకు నేదేశమున మిగులనగు నాప్తిన్। జరుగునది శిష్యుడచ్చట।

దొరసిచెప్పులుమూసికొనుచు దూరంబెలమిన్॥ క. పరివాదకుఁగాఁడిద
యగు। పరిభోక్తకు పురువగున్ నుపాలంభుఁడు గు। క్కురమగుకీటక
మగు మ। త్సరిగాఁ బ్రునగురుసిదొడరజనదాగతులన్॥ గీ పూజసేయవ
లదు పొలతితో గురుఁడుండు। నపుడు గుపితునైనయపుడు శిష్యు। డాస
నంబు యానమాస్తి నధిష్ఠించి। కాదుడిగిమొనర్ప గలుగుఁ గొప్ప॥
క॥ ప్రతివాయువు ననువాయువు। కుతుకము వెలయించునప్పు గురు
నిసరినధి। స్థితభంగినుండ గాఁ గా। దతము విననికీర్తనామములాఁగగవల
యున్॥ చ॥ శకటరథాములందుకటసౌధతలంబులనావలందు సా। లక
ములయందు నున్నతశిలాఫలకంబుల గూరుచుండు టొ। ప్పకరణినొప్పు
శిష్యుఁడుగురుండును నొక్కటకాదు వెన్నువా। యకతనువంట యాస
నములందు వశింపక నొట్టిచోటులన్॥ క॥ గురుని గురుండు పంచిన।
గురు ఫ్రాలెనొనర్పగానగున్ పరిచర్యల్। గురుననుమతి శిష్యుఁడుగా।
దరయగతనగురుని కీర్తనాదులునచటన్॥ క॥ వాగాదిసహితముగవి।
ద్యాగురుపితాదిములను సముచితపూజా। శ్రీగరి మదన్నఁగుగా। దా
గమము త్రాద్ధదాతయగు నతనిబలెన్॥ క॥ గురుపుత్రబాంధవులకును।
వరవిద్యాకీర్తినైభవసమేతులకున్। పురుషోత్తములకునిత్యము। గు
రునిబలెన్ పూజసేయగూడుసతంబున్॥ క॥ తనకన్నపిన్నమైనను। తన
కుసమానమగు వయసుదనరెవాడ। య్యును పూజాస్థండతికల్।
పనుడగుగురుసుతుడు గురునిబలెయాగములన్॥ క॥ గురునిన్ బలెశి
ష్యుండా। దరమతిగురుపుత్రకునిపదములొత్తుచుసం। భరితముగనతని
మెంగిలి। బరగుగుడువసద్వినయము భవ్యంబుదగన్॥ క॥ గురునిన్
బలెపూజింపన్। బరగుసవర్ణయగు గురునిపత్నినతిదృఢ। స్ఫురితంబ
గుచిత్తముసం। భరితంబుగ గౌరవంబుపాటిజెలంగన్॥ క॥ కాదభ్యంగ
నస్నానో। త్సాదనములు కేశ సంప్రసాదనమును బెం। పైదగు
విధులును శిష్యుని। కాదరణీయయగుగురుని యంగనకునిడన్॥
గీ॥ తరుణియగు గురుని పత్నిపాదంబులంటు। టాదిగా గలశుశ్రూ
షలాచరింప। వలవదెన్నఁడు నిర్వాదివత్సరములు। వయసు గలయావ

కుడది గౌరవంబుగాదు॥ క॥ పురుషుల దూషించెడి పెం । పరయంగ స్వభావ శిద్ధమగుట నెలతలం । దురు విజ్ఞాన మనస్కులు । బరిగింపరు పరమతత్వార్థంబుల్॥ క॥ నియతేంద్రియునైన మఱియు నియతేంద్రియునైనకామినీ జనములు బెం । పయికామ క్రోధవశులుగ రొనర్ప సమర్థులగు జగన్నుతులారా॥ గీ॥ అక్కయైన తల్లియైన మాహిత్రయు । నైననొంటినుండు నట్టి చోట । నాసనమున బొలచునట్టి విద్వాంసుని । నైన గలచునింద్రియములు జెలగి॥ క॥ యుక్తియగు గురునిపత్నికి సవినయ విధివందనములు సలుపగనగు భ । క్తివెలయనసాపహాన్మను । ప్రవిమలవాక్యంబు పరమభద్రార్థముగన్॥ క॥ ఆదరమున నిజధర్మము । పాదించుచు గురునిపత్ని పాదగ్రహణం । బాదిగనభివాదనములు । సాదువయిన విప్రుడర్థిసలుపగవచ్చున్॥ క॥ నరుడు ఖనిత్రముతోను । ర్వరద్రచ్చి జలంబువడయు వడువున విద్యా । కరుడగు సద్గురుసేవా । దరమతిశిష్యుండు బొరయుదగు సద్విద్యన్॥ గీ॥ బోడియైనజడలుబొలచినవాడైన । జడలు సిగయుదగు నతడును నైన । నూరనిద్ర పోవుటొప్పుడు సూర్యోద । యాస్తమయు సమయములైన దనుక॥ క॥ అతనిద్రావశమున దూ । మతుబలె సూర్యోదయాస్తమయములరుగనే । కతముపవాసంబొక దిన । నుతను గనుపవలయు నిశ్చలాత్ముండగుచున్॥ క॥ ఆయతమగు విధమునసీ । ప్రాయశ్చిత్తవిధినెవడు బాటింపడువా । డాయువు దఱిగి యశౌచము । వాయక నిత్యంబు నరకపంకమున బడున్॥ ఉ॥ ఆచమనంబుచేసి నియతాత్ముడుపాసన వేదినైతగన్ । శౌచసమాప్తినై యుభయ సంధ్యలయందు జపంబుజేసి ని । త్యోచిత పుణ్యకర్మ రతినుండుట పావనమైన ధర్మమా । ర్యాచరణీయ మూర్జితము నర్హము నారయుబ్రహ్మచారికిన్॥ క॥ స్త్రీశూద్రులైన పుణ్యం । బాశించుచు నిచ్చజేయ నగుచారికి చే । తోశక్తులెందు బొరయు వి । కాశించుచు నవిసదా జగన్నుతులారా॥ గీ॥ ధర్మమర్థం

——*జననీ జనకాచార్య పూజాది విధులు*——

బు శ్రేయఃప్రధానములగు । కామ మర్థంబు ధర్మసంకలితములగు ।

ధర్మమర్థంబు కామంబుదాత్తభవ్య । పదమునకు కారణములగు ప్రాజ్ఞులారా॥ గీ॥ బ్రహ్మమూర్తి యాచార్యుండుభవ్యతముడు । జనకుడును ప్రజాపతి మూర్తి జనని పృథివి । మూర్తిసోదరుడును తనమూర్తి యగుట । పూజసేయు నదివారల భూనుతముగ॥ క॥ జననీజనకులు సోదరు । డును నాచార్యుండును గురుడును పూజార్హుల్ ।ఘనులది గాననగౌరవ । మునజూడర్ జనదు విప్రముఖ్యుడువారిన్॥ గీ॥ అత్యధిక కష్టములకోర్చి యాప్తిదన్ను । గాంచిపెంచిన భవ్యుల ఘనులతల్లి । దండ్రుల ఋణంబు పుత్రుడుత్తముడు బాపి । కొనవశక్తుడు నూరేండ్లు చనిననైన॥ క॥ జననీజనకుల కాచా । ర్యునకున్ ప్రియమైనయొప్పరుసులొనరింపన్ । జనువారలు సంతోషిం, చినసర్వంబైన తపము సేయు ఫలమగున్॥ క॥ మాతాపిత్రాచార్యుల । కాతతశుశ్రూష సేయుటది తపమగుసం । ప్రీతిమెయి వారలొల్లని । చేతలశాస్త్రీయములు నిషిద్ధములరయన్॥ గీ॥ మూడులోకంబులాశ్రమములును మూడు । వేదంబు లగ్నులు మూడువార, లట్లుగావున నిత్యభవ్యత్వశిద్ధి । గోరి పూజింపవలయు కుమారకుండు॥ వ॥ జనకుండు గార్హపత్యాగ్నియనియు, జనని దక్షిణాగ్నియనియు నాచార్యుండాహవనీయాగ్నియనియు నెరుంగ వలయును॥ క॥ ఆయగ్నిత్రయమధిక వి, ధేయము భక్తియును సమ్మతియు వెలయంగా । ధీయుడుపాసన విధులు ! సేయందగు కొడుకు మతము శిద్ధింపంగన్॥ క॥ అయమహితాత్ముండై వా, రియెడల విహితాప్తిదగు గరిష్ఠుడు జగతీ । త్రయ విజయశాలియై కాం । తియుతంబగుమేనుతోడ దివికేగుతుదిన్॥ గీ॥ ఇహసుఖము వడయు జననికి హితముచేసి । పరసుఖము వడయు జనకుని భక్తిగొలచి । బ్రహ్మలోకమహోన్నత పదముబొందు । నిత్యమాచార్యునర్చించి నిర్మలుండు॥ క॥ ఏకర్మంబులు కడునం, గీకరమగు వారికవినిఖలసౌఖ్యంబుల్ । జేకూర్పజాలువారలు । గైకొనకుండు నవిలోక గర్హితములగున్॥ గీ॥ పావనస్థితి వెలయ సజీవులగుచు । వారలిలనుండుకాలంబు వారికహితి । మాచరింపక భక్తి సేయంగవలయు । పరమశుశ్రూష

లాదర భరితుడగుచు॥ క॥ ఏయువితనకిష్టంబుగ । జేయ దలచువాని
విధము సెప్పగవలయుఁ । ధీయుతుడు సుతుడు వారల । తో యదియ
త్రికరణ శుద్ధిమరితాపహముఁ॥ క॥ ఆదరము జననీజన । కాదుల
పూజించు విధమునగు తత్ఫలముఁ । వేదవిదులార జెప్పితి । మోదం
బును హితముజ్ఞానముసవికసింపఁ॥ వ॥ మఱియునొక్క ధర్మపథంబు
జెప్పెదవినుండని యిట్లనియె॥ గీ॥ శ్రద్ధధానుడగుచు సద్విద్యజేకొను ।
టొప్పు శూద్రునవలన యోగ్యతముడు । గానివాని వలననైనను వి
ప్రుండు । కులము పెంపు జూడవలనదపుడు॥ గీ॥ మాన్యశీలయు గౌరవ
మహితయును వ । హా వ్రతపరాయణము సగుణస్త్రీకాంత । పెండ్లిజే
సికొనగ జాలప్రియమగునది । హీనవర్ణయయ్యు ననుమానపడక॥
క॥ అమృతంబు విషమునసమే । ధ్యమున సువర్ణంబువస్త్రనంబరి వల
నఁ । క్రమమున బాలునివలన మ । తమగు సుభాషితము బొరయుద
గు నెల్లరకుఁ॥ క॥ వనితలు నవరత్నంబులు । ధనమును విద్యయు సు
భాషితంబును ధర్మం । బును శౌచము బాత్రత్వము । జనునెవ్వలకుని
గనుచితసమయంబులలోఁ॥ గీ॥ బ్రహ్మచారి కొప్పు బ్రాహ్మణేతరుల
గు । వారివలననైన సారవేద । పాఠకలన మ్రొబడయంగ ననిరి మ ।
హాత్ములైన వారలాప్యులారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మణేతరులగువారు భవ్యత
ములు తనగురువులైనవలదు నిత్యంబు వారి । నంటివేదంబులు పఠింపనన
ఘుడైన । బ్రహ్మచారికి లోకసంభావ్యమతికి॥ క॥ గురుదేవ్వండగు
నాతని । పరిచర్యలు సేయకెల్ల బ్రహ్మపదంబుఁ । బొందయునగు గాన
విప్రే । తరులనయిన బ్రహ్మచారి తగుగొలువంగఁ॥ సీ॥ ఓపిసద్గురుని
సమీప వాసముసేయ సఖిరుచిగలదేని యమ్మహాత్ము । శుశ్రూషలా
నరింప జొప్పగు ప్రాణముల్ తనమేననున్నంత దనుకనియతి, భవ్యం
బుగా తనప్రాణంబు లెందాక తనువుననుండు నందాక నెవ్వ । డతిభక్తి
శుశ్రూషలాచరించుచు గురుపాదాశ్రయుండవ బరగునతడు, శాశ్వ
తబ్రహ్మసదనంబు శశ్వదాత్మ, మూర్తియైజొచ్చినిత్యంబుముక్తుడగుమ,
హాత్ముడగు గురుసికర్పొదానాడు లీగ । కెవ్వడును నైష్ఠికములు సే

యింప దగదు॥ సీ॥ గురునికి పరితుష్టి గూరయించి పిదపనైష్ఠిక కర్మ
తంత్రముల్ సేయగా టొప్పు । క్షేత్రంబు కనకంబు పాత్రతె మంబగు గోవు
నశ్వంబును గొడుగు పాదు । కములాసనంబు ధాన్యమును శాకంబులు
నిఖిలార్థములు గురునికి నొసంగి । యతడు సంప్రీతాత్ముడగునట్టి విధు
ల సమార్చనంబులు సేయుటగు సభక్తి । గురుసతీ సుత బాంధవకోటి
యందు । గురునియందు వెలయు భక్తి గూఢముగ స । మార్చనంబులు
చేసి భోయనగవలయు । వారలను బ్రహ్మచారి సగౌరవముగ॥
గీ. పరగు నాచార్యగురుగురు భార్యయాది । గాగలుగు వారి నర్చింప
గలుగుటుభయ । సంధ్యల సదాగ్నిహోత్రముల్ సలుపుట నియ । తం
బు వెలయుట మోక్షసాధనములనగ॥ గీ బ్రహ్మచర్యవ్రతంబిట్లు పర
మునియతి । నేద్విజుండొనరించు గీడెనయునిగతి । నుత్తమస్థానమునన త
ముండు జన్మ । మరణభయరహితుడగుచు మంతులార॥ వ॥ అనిచెప్పె
నని॥ ఉ. యోగసమాధిరూఢనియమోన్నతభక్త జనాభినందన । శ్రీ
గురుమూర్తిరూపమయ చిన్మయతత్వపరిస్ఫుటార్థస । త్యాగమసారని
ర్వ్యయకళాధికసర్వ జగన్నియామకో । ద్యోగపరాయణాస్థిరవినోద పరా
త్పర భవ్యబోధకా॥ క. విమలాత్మ రామకృష్ణప । రమహంసమహాగు
రు స్థిరసమాధిపర । త్వమహిత సాక్షాద్బ్రహ్మశ్రీ । రమచిన్మయ తత్వ
మత పరాయణభూతీ.

మాలిని. గురుపదయుగసేవా కుంతితో దాత్తవిజ్ఞా
నరతజనమనస్సానంద తత్వప్రకల్పా
దరసుమ హితబోధా ధారభాస్వత్ప్రకారా
పరమపురుషలింగోత్పన్న నిత్యాభిధానా.

గద్యము.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి పాపినాయక
పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర
మనుస్మృతియను మహాధర్మశాస్త్రమునందు
ద్వితీయోధ్యాయమ్ సంపూర్ణమ్.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

తృతీయాధ్యాయము.

శ్రీనిర్గుణైకమార్గ । జ్ఞానమయోదిత సమస్తకారణ విబుధ । ధ్యానానందరసప్రతి । మానవిరాకరణ సర్వమయపరమేశా॥ వ॥ దేవా యవధరింపు మమ్మహర్షిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె.

—*కన్యాపరిగ్రహ విధులు.*—

గీ. కరము వెలయంగ త్రైవేదిక వ్రతంబు । ముప్పదియు నారు వత్సరములు వినియతి । గురుసమీపంబుననుపగూడుమరిత । దగ్ధనైన పాదంబైన ననిరి బుధులు॥ క. వేదార్థ సారమెరిగి స । మాదరగతి బ్రహ్మచర్యమలవరచి తదీ । యోదయమార్గాను సరణి । నూది గృహస్థాశ్రమంబు నొనరింపదగున్॥ క. వేదాదిదాయభాగం । బాది జనకు వలనగొనుట యావును మధుప। ర్కాదులొసగియుద్వాహమున। కాది పితాదులదనుపుటయగు బాత్రములై॥ క॥ గురునమతిబడసి నియతి । బరగికృతస్నాతకుడయి బ్రాహ్మణుడుసమా , దరమునసవర్ణ యునుగుణ । వరయునునగు కన్యదగు వివాహంబాడన్॥ క. జననికి సపిండగాకయు । జనకునికి సగోత్రగాక సౌమ్యతదగు క । న్యనరసి పరిగ్రహించుట । యనుకూలముదారకర్మమనిరి మహాత్ముల్॥ క. సతి సంబంధములగు గో । తతులునుమేకలు ఋణములు ధనధాన్యంబుల్ । సతతము పాత్రములయ్యును । పతిగొనరాదరయ పేదవడుతరినైనన్.

చ. క్రియరహితాత్మ నిష్పురుష కేవల వేదవిహీనసంతతా । మయబ
హుదీర్ఘ రోమ జడిమస్థిత కుష్ఠశరీరగంత సం । చయకుటిలాంగభ్రూతపరి
సర్పిత వక్రశిరోజలోచన । క్షయవరియింపగాదుకడు సౌమ్యుడనందగు
వాని కెన్నడున్॥ గీ. పింగకేక్షణ వక్రకపిలశిరోజ । కన్యనధికాంగ తీవ్ర
రోగమయ రోమ । రహితబహురోమహీనాఖ్యరాగపరుష । భామిని
పరిగ్రహింపగా బరగ దెందు॥ క. తరుగిరిఋక్షనదీదా । సరహితనామాం
కితంబు జనుదానిభయం । కరనామునైనదానిన్, పరిగ్రహింపంగ కాద
భవ్యత్వమగున్॥ క. జనునైవాహికవిఘ్నాన । తనురోమశిరోజదశన
తత్పరతనుభా । మినిసుఖనామసుహచిరగ, మన లక్షణలక్షిత మృదు
మహిత శరీరన్॥ క. ఏయమకు సోదరులులే, రేయమ జనకుని సమా
ఖ్యయెరుగ బడదు ము । న్నాయమయెవ్వరి సుతయని । ప్రాయమ
తుల్ దలచి పెండ్లిపాటింపరిలన్॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు వివాహసంబంధ
భావ । ములుసవర్ణలయందు నిమ్ముదగసేయ । వలయునొక భంగి
హీనతవచ్చుకామ । మమితముగను పునర్వివాహము ఘటింప॥
గీ॥ బ్రాహ్మణులకు నాల్గుజాతుల భార్యలుదగు । క్షత్రియులకు మూ
డింటను సతులువెలయు । వైశ్యునకును రెండింటను వనితలొప్పు ।
శూద్రునకు తనకులము నందసుదతులెనయు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రియు
లకొక భంగినైన । కాదుశూద్రాంగనల పరిగ్రహమొనర్ప । నెరుగక
పరిగ్రహము సేయునేని వ్రతము । లఘ్నడుపంగవలయు మహాత్ములార॥
గీ॥ హీనజాతి కాంతనెన్నక విప్రుండు । పరిణయాను భంగిబడసెనేని ।
శూద్రతుల్యుడగు నుపద్రవంబులు పెక్కు । లడరునైన వలవదట్టితెర
గు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు శూద్రాంగన పరిణయంబు । జేసికొనునేని పతి
తుండ శిష్టరతుడ । పాత్రముడు గ్రూరుండిహపరసుఖములు । గోలు
పడిన హీనాత్ముండగుట నిజంబు॥ వ॥ మరియు శూద్రస్త్రీయందు
క॥ శయనాసనాదిపూజల, నయమున్ గావించు నెవ్వడావిప్రుండ ।
ధ్యయన పరాయణుడయ్యు, వెలయుమాలండి తడనగకళంకముపేర్మిన్॥
క॥ కారణములేక శూద్ర । స్త్రీరూపము నిచ్చుజూచుద్విజుడును త

త్సం । గారంభము గలవాఁడును । నారదునిమతంబునఁ మహాపాపుల
గుఁ॥ క॥ ఆరయువిప్రుండు శూద్ర । స్త్రీరాగవశంబునఁ జఱింపఁగనా
త్మఁ । గోరినపతితుండగు ని । ష్ఠారతి యును యశముగల్గు సజ్జనుడ
య్యుఁ॥ క॥ పాదజునికాంత పెండిలి । యైదానివలన బ్రియంబు నందిదిఱు
గు వి। ప్రాదులు భువి వెలిచాండ్రనగా। దగుననిరుత్తములు జగన్నుతులా
రా॥ వ॥ మఱియు నే బ్రాహ్మణునిగృహంబున శూద్రాంగనాకల్పితం
బులగు దైవపిత్రాతిథిపూజాద్రవ్యయంబులు వెలయునవి విశేషంబుల
య్యు నద్దైవపిత్రాతిథుల కంగీకారంబులుగాక వృథాయగు నా బ్రాహ్మ
ణుండును మహానరక పతితుండగు నిట్లు॥ క॥ బోరసిన తమిశూద్రసతియ।
ధరరసమానిన యతండు తల్పకుఁడు తదా। దరరతియు కాముకుండును ।
నరకనివాసులగు దుర్జనంబులువారల్॥ క॥ వారలకునిష్కృతులు లే ।
వారయనిష్కృతులు సేయునైనమహావ్యా । పారములు సల్పునైనను ।
దారములగు నయ్యఘములుదరుగవు రువగుఁ॥ క. పాటించిశూద్రకాం
తా । కూటమునిచ్చలు నొనర్చు క్రూరుఁడుమర్మో । ద్ఘాటకుడును మృ
త్యుప్రతము । వేటాడఁగనుఱబడుఁ దవిలియుగ్రగతిఁ॥ క. తగ వెయ్యది
శూద్రాంగన । దవిలిన బ్రాహ్మణుడు బహుమతంబుల కర్మ । ను గు
డయ్యు బాయనేరఁడు । జగతిఁ తత్పాతకములు సంయములారా॥
క॥ పరమానురాగరస సం । భరితాత్ముండగుచు శూద్రభామినిగల
యఁ । దిరుగుద్విజుడెల్లవారలు । నిరతము దిట్టంగమాలనికి తుల్యుడ
గుఁ॥ వ॥ సమస్తవర్ణంబులకును వివాహవిధులవశ్యమాచరణీయంబు
లై యుండుగాప్రన తద్విధంబు జెప్పెదవినుండు బ్రాహ్మంబు దైవంబు

—*అష్టవివాహవిధులు.*—

నార్షంబు ప్రాజాపత్యంబునాసురంబు గాంధర్వంబు రాక్షసంబు పైశా
చంబను వివాహవిధులష్టవిధంబులని చెప్పి మఱియునిట్లనియె. క. ఏవర్ణ
మునకు నెయ్యది । పావనధర్మముగ బరగుపరమవిబుధ సం । భావన
పాత్రంబుగఁ । ష్ఠావిధ మైయదివినుండు సన్మునులారా॥ వ॥ అనిచెంపువ

డఁ బలికి యిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మమాదిగ నారును బ్రాహ్మణునకు।
నాల్గు క్షత్రియునకు వైశ్యునకును శూద్రు । నకును మూడును
పరమ మాన్యత్వశిద్ధు । లగు వివాహవిధులు భువి నాస్యులారా॥
గీ॥ బ్రాహ్మమాదిగ నాలుగు బ్రాహ్మణునకు । రాక్షసము క్ష
త్రియున కాసురంబు వైశ్య । శూద్రులకు ధర్మమగునని సూక్ష్మధ
ర్మ । విదులు కొందరు సెప్పిరి విమలమతులు॥ గీ. బ్రాహ్మణునికి జెల్లు
పంచధర్మంబుల , రెంటుగాక మూడుపండితాను , మఱియు సెలగ నె
ప్పుమరియు యథాప్తిబై । శాచమాసురంబు నీచములుగ॥ క. మాటి
కి మాటికి దగుపరి । పాటి వెలయ క్షత్రియునకు బ్రాహ్మాదిధర్మా। బో
టముగ నన్యధర్మము , సాటిఁ గాంధర్వ రాక్షసంబులు రెండుఁ॥ గీ. క
న్యనధికశీల గౌరవనీయగు । నాఢ్యవస్త్ర భూషణాదులనిడి । యోగ్యు
డైనవరుని కుచితదానముసేయు । టదిసదాప్తి బ్రాహ్మమనగ వెలయు॥
క. వైదికమగు యజ్ఞము నం । దాదరమున ఋత్విజుడన నలరె య
లంకా । రాదు లిడి స్వయము గాక । న్యాదానము సేత దైవమగునని
రి బుధుల్॥ క. వరునివలన గోమిథునం । బరయగ నొకడైన రెండు
నైన గొనిసమా । దరమతి కన్యనొసంగుట । బరగున్నార్షమనదది
విభవమూలంబై॥ క. తగ వెరిగి ధర్మమోడక , నెగడుడుమీరలని కన్య
నెఱసిచ్చుట బెం । పుగ నది ప్రాజాపత్యమ । నగ వెలయుననిరి మహా
జనంబులు బ్రీతిఁ॥ గీ. కన్యకై నదానిగనిన వారలకైన । ధనమొసం
గి యప్రదానభంగి । దగపరిగ్రహించు టగురాక్షసంబన । నదిమహా
తపోధనాఢ్యులార॥ క॥ యోగానుభంగి దగునను । రాగము కన్యకుప
రునకు రంజిల్ల సదా । భోగరతి వారలెనయం । గా గూడిన నది
జెలంగు గాంధర్వమనఁ॥ క. బలిమి మొయి కన్య నుక్కఱ ।
వెలువఱుపగ దీర్ఘశోక విహ్వాలయగుచుఁ । విలపింపదాని గొని
చను । టిల రాక్షసమనిరి లోకహితులగునార్యుల్॥ గీ॥ మత్తయగు
డుమఱి ప్రమత్తయగుడు సుప్త । యగుడు విజన చారియగుడు కన్య ।
నపహరించి గొనుట యదిపిశాచంబధ। మంబనర్హతమము మాన్యు

లార॥ గీ. ఉదకదానపూర్వకముగనొప్ప బ్రాహ్మ, ణులకు కన్యాప్ర
దానవిధులు ఘటింప, క్షత్రియాదులకదిగాదు జనుపరస్ప । రాను
కూలప్రదాన మాన్యత్వగరిమ॥ క॥ ఒనరంగ వివాహవిధులు, మను
వు ప్రకీర్తించె నుత్తమంబగు ధర్మం, బునెగడ దత్సర్వంబును । విని
పింతుమహర్షులార వినుడు సదార్తిన్॥ సీ. బ్రాహ్మవివాహ సంబంధుడై
న సుతుండు పదితరంబులు జనుపైతృకులను, తాను పూర్వుండుగా
దనరినపదితరంబులవారలను భవ్యభూతి సెలగ । గృతకృత్యులుగ నొన
రింప సమర్థుండు నుత్తముండును సదారోగ్యరతుడు, పావనుండును
నగు దైవసంభూతుండు నరయనేడుతరంబు లరుగువార । లను తన
కునేడు తరములై యెనయువార । లను పవిత్రులుగా జేయునసఘుడార్ష ।
జుండుమూడేసి తరములు శుద్ధగతులు । గాఘటింప మహాశక్తి గలు
గువాడు॥ గీ. ఆరునారుతరంబుల వారలను ప । విత్రులుగ జేయశక్తుం
డు పాత్రతముడు । ఘనుడు కామోహజతనూజుడనిరి పరమ । ధర్మ
శాస్త్రప్రవీణులుదాత్తగరిమ॥ ఉ॥ ఆదరణీయులుత్తములు నస్వాలు
నార్యులు వారలుద్విబ్రా । హ్మాది చతుర్వివాహవిధులంచు జనించు
కుమారకుల్ మహా । శ్రీముల వారలెన్నసుమచింపరు బొంకులు
క్రూరులై వృథా । వాదముల్ జరింపను భవంబులు వాపురిచ్ఛ జే
సినన్॥ క. రూపమునత్యుత్తమ వి । ద్యాపాండిత్యంబు పాత్రతమును
భవ్యవ్యాపారంబును ధర్మము । దీపింపగ వారలున్నతి రహించదగన్॥
క. ఆరంభశీలురై మరి । వారలుజీవింతురు శతవత్సరములు చిం । తా
రోగవ్యాకుల ని, స్సారప్రతిభములు లేక సాధుజనములై॥ క. వేద
విహీనులుమిధ్యా, వాదులుదుర్మార్గులగు నవని గాంధర్వం । బాదిగగల
చతురుద్వా, హోదయులగు సుతులు సిద్ధయులునింద్యులనన్॥ క॥ నిం
ద్యంబుగాని పెండ్లి న । నింద్యులగు సుపుత్రకులు జనింతురుసతమున్
నింద్య వివాహవిధిజగ । న్నిందులగుసుతులు జనించుసీచులువారల్,
వ॥ పాణిగ్రహణ విధులుసవర్ణయగు కన్యయందాచరించుట పాత్రతమం
బును నసవర్ణయగు కన్యయందుసేయుట నింద్యంబునగునైనను బ్రాహ్మ

ణవివాహంబునందు క్షత్రియకన్య బాణంబుచేతను బ్రాహ్మణ, క్షత్రి యవివాహంబులందు వైశ్యకన్య బ్రతోదకంబుచేతను బ్రాహ్మణక్షత్రి య వైశ్య వివాహంబులందు శూద్రకన్య సమావృతాంబరదశంబుచేత

—*పుత్రోత్పత్తివిధులు.*—

ను పాణిగ్రహణవిధులు సేయుటుత్తమంబు మరియును॥ క. ఋతుమతి యగు నిజసతినతి । రతిసుఖమున దేల్చుచొప్పు రాగంబున వ । ర్జిత పర్వరాత్రుడై పర । సతులరమింపక, నిజేచ్ఛచందంబుదగన్॥ క. ప దియారు దినములుఋవగు । మదవతులకు ఋతువుమాస మాసము నందున్ , మొదలచతుర్దినసము లో । ప్పను గర్హితమఖిల శాస్త్ర పద్ధతు లందున్॥ గీ. నాల్గుదినముల ఋతుదర్శనంబులను చి । తంబు లేకాదశియు త్రయోదశియు రెండు । వర్జనీయంబులగుట నవశ్య ముపది । రాత్రులందు వధూరతి శాత్రతమము॥ క. వెలయగజంటలు సవ్యం । బులు నగురాత్రులగలసిన బుట్టుకుమారుం । డలఘుమతి బే సిరాత్రుల । గలసిన కూతురుజనించు గావుననర్థిన్॥ క. పాత్రతమము యుగ్మములగు । రాత్రులనిజసతిసదాను రాగము నెలయన్ । పుత్రా ర్థిగలయుటనిరిక । శత్రసమస్తక్రియా ఫలాకమవేదుల్ ॥ క॥ పురు షుని శుక్రంబురువుగ । బరగినపుత్రుండు గలుగు భవ్యతదగి కూ , తురగున్ మధ్యమగతి వని । త ఋతుసహాజ శోణితంబుదాత్తంబైనన్॥ క॥ రేతశ్శోణితములుసరి । యైతోచిన పుత్రుడుదయమగు కాదేనిన్ । యా తెరవున కనుకూలం । బై తగషండుడగు తనయుడైన జనించున్॥ గీ॥ బ్రహ్మచర్యవ్రతమున కపాయమొదవ । దధమములు నింద్యముల గు నిశాష్టకంబు । నన్యరాత్రిత్రయంబునునాగి యోగ్య, మైన దినము ల గలసిన సనఘులార॥ క॥ వినుడల్పమైన శుల్కము । గొనికన్యనొసం గునట్టి కుమతివినింద్యుం । డున పత్య విక్రయుడునగు । జనులకు తన వర్తనంబసహ్యముగాగన్॥ క॥ వనితాసంబంధుంబగు । ధనమునను పజీ వుడగు నతండును కాంతా । జనధనవస్త్రాదులను గొ । నినవాడును పాపులగుచు నిరయమునబడున్॥ క. ఒనరగనార్షవివాహం । బున గో

మిథు నమ్ముగొనుట బోలునని యెఱుం, గని నీచతములు కొందరు ।
విసిపింతురు బలుసభలన విశ్వాసాఢ్యుల్ ॥ క॥ అనృతాస్పదమది వెండి
యు । ననాచరణీయ మధమ మగునల్పం । బైన నధికమైనన్ బ్రియము
న, గొనుటది శుల్కంబుగాదె గురుమతులారా॥ క. కన్యకొఱకు శు
ల్కాదులు। కన్యాజనకాదులిచ్చు గైకొనక సదా। మాన్యగతినీగ గల్గిన।
ధన్యులగు మఱి నుభవ ప్రదాతలువారల్॥ క. జనకుడు సోదరులును

వనితాగౌరవవిధులు.

బతి । యును బాంధవులును తనకు మనోజ్ఞములై బెం । పెవసిన వి
భూషణాదులు, ననయము నిడ కన్యపూజ్యయగు ననిరిబుధుల్॥ గీ. పడ
తు లెచ్చటపూజింప బడుచునుండు, నచ్చటరమించు దేవతలాదరము
న । నాతులెందున పూజ్యత వనటఁబొందు । నందు కార్య ఫలములు
మాయమగుచుండు॥ క. శోకింపుచు నెచ్చటకడు, నాకులతన్ బొందు
జామ యంతమగుకులః । బాకులత లేక నెందున । శోక స్థితినుండునందు
శోభనములగున్॥ క ఏమందిరమున వనితలు । కామితపూజాదిరహిత
గతులై బాలు శో, కామితమై శాపములిడు, నామందిరములు వినాశ
మగునని రార్యుల్ ॥ క. గౌరవనీయులు నిత్యము, నారీజనములు
మనోజ్ఞనవమృదుచేష్టా । పారీణులు రాగమతులు, పూరుషులకు న
నియె మనువు భూనుతముదగన్॥ క. అదిగావున కాంతలు స । మ్మద
మున్ బొందంగ నిత్యమును తదభీష్ట, ప్రదులగుచు పూరుషులు బ్రి
య । ము దొరంగక మెలగు నదివిపులకర్మములన్॥ క. సతివలనన్ బతి
యును మఱి । బతివలనన్ సతియుతుష్టి బరిగిన కడునూ । ర్జిత కల్యా
ణాస్పదమగు । సతతము తత్కులము విబుధజనవర్ణితమై॥ క॥ సతియు
ను పతియునునిచ్చలు, సితరేతరరాగభూతి నెసగక రోషా । న్వితమతు
లగునేనియు పిఱ, హితసంతానాప్తి లోక నింద్యతములగున్॥ క. వేదము
లు జదువకున్కను, నాదరకార్యములు సేతసనిశమును విడ, హోమలు
నడుపుట దుష్కుల, మైదలుగున్ సత్కులంబనఘమతులారా॥ వ. మఱి
యున్ జిత్రకర్మ వ్యాపారంబుల చేతను శూద్రసతులందు పుత్రులంబడ

యుట చేతను రాజుకొలువు సేయుటను నాస్తికకర్మంబు లొనర్చుటచే
తను సత్కులంబులు కాలక్రమంబున దుష్కులంబులగు॥ క. వేదంబులు
చదువుటయు స, మాదరణీయ మగువృత్తి నలరుటయు గ్రమం, బై దు
ష్కులంబు సత్కుల, తాదశ బెంపొందు నత్యుదాత్తపుభంగిన్॥ గీ. అర
యవై వాహికమున గృహస్థుడర్థి, పంచయజ్ఞంబులును తదుపరి సమస్త,
కర్మములు నిత్యశుద్ధపాకములు బాత్ర, దానములు నేయవలయు మతం
బు పేర్మి॥ క. మానుగ పంచపశువధ, స్థానంబులు కండనీ యుదకకలశం

—*గృహస్థధర్మములు.*—

బున్ । మానక గేహికి హింసా । స్థానోపస్కరములగు సదాబద్ధములై ॥
క. ఈపాపంబులు దూలగ । పూపమతిన్ పంచయజ్ఞములు దినదినము ।
దీపించుచు సేయన్ జను । నోపిన దాప్తిన్ గృహస్థుడుచితస్ఫూర్తిన్॥
సీ. అధ్యాపనము బ్రహ్మయజ్ఞంబనియు తర్పణాసక్తి పితృయజ్ఞమనియు
హోమ । సత్క్రియ దైవయజ్ఞంబనియును బలియత్యుత్తమము భూత
యజ్ఞమనియు । నతిథిపూజనము నృయజ్ఞంబనియు సెప్పుదురు పంచ
యజ్ఞముల్ బరగునిట్లు । పశువధస్థానాది పాపంబులన్నియు బాయంగ
నెవ్వడీపంచయజ్ఞ । ములు క్రమంబున సేయడా మూర్ఖమతికి । లేదుని
ష్కృతి పుణ్యంబు లేశమైన । బాయదుజ్జ్వలశక్తినైపుణ్యకర్మ । శత
ములొనరించినను వాడు సాదులార॥ క. మనమునకును బెతరులకును ।
జననీజనకులకు నతిథిజనములకు గ్రమం । బునెగడ దేవతలకు బ్రియ ।
మొనయింపగ లేని వాడు మృతుడరయంగన్॥ సీ. ఆహుతంబును హుత
మరయ ప్రహుతము బ్రాహ్మ్యహుతంబు ప్రాశితంబనగ పంచ । యజ్ఞ
నిర్వచనంబులగు జపమాహుతంబనియు హోమము హుతంబనియు
భూత, బలిప్రసిద్ధావాప్తి ప్రహుతంబనియు బ్రాహ్మణార్చనా విధులు
బ్రాహ్మ్యహుతమనియు । పితృతర్పణంబు ప్రాశితమనియును జెప్పుదు
రు సదాధ్యయనంబు దొడరునేని । దేవయజ్ఞంబదియగును దైవయజ్ఞ ।
కర్మరుండగువాడు జగంబు సర్వ । మాగిభరియించు వాడగునట్టిభవ్య ।
శక్తివెలయుట నిత్యవిముక్తుడతడు॥ సీ. హోమంబులాదిత్యునుదయాస్త

మయముల నొనరింప బ్రియమగునినునికతని । వలనయోగ్యములగు
వానలుగురియువర్షంబులు గలుగనన్నంబు వెలయు। నన్నంబువలన నరా
ములు జీవించునదిగాన హోమంబులను దినంబు । సేయునాతడు పూజ
నీయుడై బెంపొందు వాయకనిత్యంబువాయువాశ్ర । యించి చేతనకో
ట్లు దీపించునట్లు । లాశ్రమములన్నియును నిత్యమాశ్రయించి । యుం
డు గృహమేధినదిగాననుడుగ కాశ్ర । మానుగతినడుపవలయు గృహ
స్థుడర్థి॥ క. జ్ఞానాన్నము లాశ్రయములు । గానెగదున్ త్ర్యాశ్రమము
లుగాన నవిగరి । ష్ఠానిరతిదాన మీగుట । మానవుడుసమస్త లోకమ
యుడై వెలయున్॥ గీ. ఎవ్వడాత్మేంద్రియములజయించుననువు । తనకు
గాకుండు నొనరింప దగునతండు । మహితభూతిగృహస్థ ధర్మంబులెల్ల ।
నైహికాముష్మిక సుఖంబులందగోరి॥ క. దేవతలును ఋషులును బితృ।
దేవతలును భూతములు నతిథులుతనన్ సం । భావించియాససేయున్ ।
గావునగృహమేధినడుపగా దగును క్రియల్॥ గీ. దేవతల హోమము
ల వేదదీక్ష ఋషుల । శ్రాద్ధముల పితరులను ధర్మసరణిసన్న । మునమ
నుష్యుల బలికర్మముల సమస్త । భూతముల పూజసేయంగ బోలు
నరుడు॥ గీ. అన్నమునసైన జలములనైన పాల । నైనమూల ఫలం
బులనైన నిత్య । మాచరింపంగవలయు శ్రాద్ధాదికర్మ । ములుప్రి
యంబున పితృదేవతలు జెలంగ॥ గీ అరియపిత్రర్థమగు పాంచయజ్ఞ
మందు । భోజనము సేయుటొప్పు విప్రుండొకండు । వైశ్వదేవంబునం
దునవశ్యమట్లు । కూడుకూరలొక్కండిచ్చు గుడువరాదు॥ గీ. హోమ
కర్మాదివిధులతియోగ్యభంగి । గడపి బ్రాహ్మణుడర్థిమై గడగవలయు ।
వైదికంబగు మతమునవైశ్వదేవ । నర్చనంబులు నతులు సేయుంగసతము॥
గీ. ఆదినగ్నియు సోముందునలరునట్లు । హోమములురెండుగావించి
యోపివిశ్వే । దేవులును దేవతలులోకభావనీయు । డైనధన్వంతరియు
బ్రియంబందుకొరకు॥ వ॥ అర్చనంబులు సేయవలయును మరియును॥
క. మతమనఘముగాగ ప్రజా । పతులన్ గగనంబు నుర్విపరదేవతలన్
సతతము పూజించునది వి । నుత శుద్ధక్రియలొనర్చి యుక్తముగాగన్॥

సీ॥ ఈతెరంగున వెలయుంచిహోమమ్ములత్యధికంబు జేసి ప్రదక్షిణము లు । సర్వదిక్కులయందు సలిపి చతుర్దిశాధీశులై వెలయు మహేం ద్రయమ వ । రుణసోములకు తత్పురుషమూర్తులకు ప్రియంబగుభంగి బలికర్మమాచరించి । మరియు (మరుద్భ్యోనమః) యని పల్కుచు దొడరి ద్వారమున (నద్భ్య) యటంచు । నుదకమందు (వనస్పతిభ్యో) యటం చు । నొగిముసలమందుఁగోలున నుచితభక్తి । వెలయుబలికర్మములు సేయవలయు శుద్ధ । మతముపేరిమి సామాన్యమనుజుఁడైన॥ వ॥ వాస్తు పురుషుని మస్తకోత్తరపూర్వభాగంబులందు లక్ష్మీకిని పాదప్రదేశంబు లగు దక్షిణపశ్చిమదిశలందు భద్రకాళికిని మధ్యదేశంబునందు పితామ హామహేంద్రులకును పృష్ఠభాగంబున సర్వాత్మభూతంబులకును బలిక్రి యలుచేసి బలిదానశేషంబగు నన్నంబు వాస్తుపురుషు పాదమూలంబగు దక్షిణదిశయందు పితృదేవతలకు సమర్పింపవలయు వెండియు॥ క॥ శున కములకు పతితులకా । ద్విజులకు మాలలకు కల్మషనిరతులకు తీ । రని రోగపీడితులకును । శునకములకు కాకులకును జనునన్నమిడఁగ॥ గీ॥ సర్వ భూతంబులను యోగ్యసరణినిట్లు । ప్రాహ్మణుండెవ్వడర్చించు పరమని యతి । వాఁడుపరమ పదంబు దివ్యమగు తేజ । మలరజొచ్చి సుఖంచు మహాత్ములార ॥ మ॥ బలికర్మంబులుదీర్చి తానతిథులఁ బాటించి యర్థాసన । స్థులుగాజేసిసభైక్షకాదులిడి సంతోషించియాశీర్వచః । కలనాభద్రత వారలేగుటయు భోక్తవ్యాదులుంగూడన । స్థలితావా ప్తిగకర్మకర్త బుధువంగానొప్పరేఖాగకిఁ॥ క॥ గురునకు గోవునొసంగు టకు బరగినసత్పుణ్యఫలము ప్రాపించుసమా । దరమతిభిక్షు మొకని కిడి, పరమాప్తిగృహస్థుడైన ప్రాహ్మణునికిలఁ॥ గీ. యోగ్యభిక్షుమైన నుదపాత్రమైనవే । దార్థతత్వవేదియైన బ్రాహ్మ । ణోత్తమునకు భక్తి నొసగిన జాలు భూ । దానపుణ్యఫలముతనకుగలుగ॥ గీ. హవ్యములు కవ్యములు వృథాయగునపాత్రు । డైన బ్రాహ్మణుసన్నిధినాచరింప, బా త్రితముసు మహాత్ముండు భవ్యుడునగు । విప్రుసన్నిధినవి జాలవెలయు చుండు॥ గీ. విద్యయును తపంబునెలంయు బ్రాహ్మణులము, ఖంబులగు్న

లనగ గ్రాలివారి । సేవనంబులో పిసేయువారలు నర । కములగూలకుండ గాచుచుండు॥ క ఆగతుడగునతిథి మహా । భాగునిగాదలచి యర్ఘ్య

——*అతిథి పూజావిధులు.*——

పాద్యాసన గో । ష్ఠీగతులు నెరపిదాత మ, హాగౌరవభూతి సేయునది యనిరి బుధుల్॥ గీ బ్రాహ్మణుండతిథి పూజాదిభవ్యకర్మ । ములుసదా యొనరింపక మొద్దువైరాలె । నుండువాడగునేని యతండుసేయు , వేద పాఠకర్మాదులు విఫలములగు॥ క జలములు పూవులుకాయలు , ఫల ములు వల్కలములును నపాయకరములై । వెలిగానతిథులకు విని । ర్మ లబోధాస్పదములగు సమస్తక్రియలన్॥ క. పరుగృహంబునదగునే । కరాత్రివిని యతినుండగా నతిథికిగా । దరయుగ పెక్కుదినములే । కరా త్రుడతిథియనన్ జగంబున వెలయున్॥ గీ. ఒక్కయూరునంద పెక్కు దినంబులుం । డునతడతిథిగాడు వినుడయోగ్య । తముడువాడ బహు జనములు నవ్వుచుదన్ను , దిట్టనింద్యుడగుసుధీరులార॥ క. ఒరులిడు నన్నముగుడుచుచు । వరలు గృహస్థుండు తృప్తినడయక జన్మాంతరము న సదాన్నదానము । బరగించెడివారియింట పశువైపుట్టున్॥ గీ. అతిథి సూర్యోదయాస్తమయాదివేళ । లందెపుడువచ్చునప్పుడత్యాదరమున , నర్ఘ్యమును పాద్యమును నాసనాదులొసగి । కుశలమడుగునది గృహ మేధికులకమార॥ ఉ. ఆదరహీనుడై యతిథి కన్నముబెట్టక నెవ్వడాత్మ పు । త్రాదులుదాను నంగనలు నన్నముసూరెలు పాలునేయి దధ్యాది పదార్థముల్ గుడుచునాతడమేధ్యము మెక్కువందికిన్ । సోదరుడందు రార్యులు మనుష్యపశుత్వముచే అయున్నదే॥ గీ. ఉత్తముండగు నతిథి కి నుత్తమంబు । మధ్యముండగునతిథికి మధ్యమంబు । నధముడగునతిథి కధమంబు నాచరింప , వలయుపూజాతిశయ గౌరవంబులర్థి॥ సీ. వైశ్వ దేవార్చనావశ్యకర్మంబులు దీరినయప్పుడతిథి సమాగ । తుండగునేనియు వండి యన్నంబిడగా దగునతనికి గౌరవమున । బలిశేషమిడుట యొప్ప దు భోజనార్థంబు బ్రాహ్మణులాదిగా బరగు నాల్గు । జాతులవారికి జను కులగోత్రనామాంకితంబులు దెలియంగజెప్ప । టొక్కజాతికి పూ

జ్యమింకొక్క జాతి । యగుట శూద్రుఁడుకాఁడు బ్రాహ్మణునికతిథి । యి
తరంగున జాతులకెల్లజాతి । నియమములువలయునని మనీషిజనులు॥
గీ. అతిథిధర్మంబుసెలఁగ బ్రాహ్మణుని యింటి । కాగతుండైనక్షత్రియు
నాతఁడార్య । సత్కృతులుచేసి పిదప భోజనమిడంగ । వలయు తనకు
నధికగౌరవంబుఁ గోరయు॥ క. ఒనరంగ వైశ్యశూద్రులు । చనుదెంచిన
బ్రాహ్మణుండుజను వారికి భో । జనమువిడ భృత్యజనముల । కు నిడు
సమయమునననిరి నిగూఢార్థవిదుల్॥ గీ. అతిథికఁడుపూజ్యుఁడగుట గృహ
స్థుడైన । వాఁడు పూజింపవలయు నెవ్వాఁడతండ । యునవిచారింపకాప్తి
మైయనిరి కొంద । రార్యజనములు తుల్యమాన్యత్వగరిమ॥ క. పరులు
సుమిత్రాదులు ని । గ్బరకాగాహాలముతోడ రానతిథులుగా । నరయ
కవారలకును స । త్కరింపవలయు బ్రాహ్మణుం డుదాత్తమతముననే॥
గీ. కన్యయు సువాసినియు మరి గర్భిణియును । రోగిణియు వృద్ధయును
భవ్యయోగినియును । భోజనంబులు సేయుఁగఁబోలు నతిథి । జనముల
కు పూర్వమదియు దోషంబుగాదు॥ క. అతిథులునాప్తులు భృత్యులు ।
కుతుకంబలరారనున్న గుడిచినపిదపన్ । వ్రతపరిశుద్ధిజెలంగిన । సతీప
తులుకూడ కూరజనుభుజియింపన్॥ గీ దేవపిత్రాతిథిజనసంభావనీ
య । మైన పూజాక్రియాదులు నాచరించి । తద్విశిష్టాన్నమిచ్చలఁబదం
పతులు భు । జింపవలయు వ్రతావాప్తి పెంపువెలయ॥ గీ. దేవతా
దులకన్నంబు దివిరియిడక । యెవ్వఁడు భుజియించునిచ్చలు హీనతముఁడు।
పాత్రుఁడన్నంబుగా దది పాపరాశి । వాఁడుదానిగుడిచినట్టి వాఁడయగు
ను॥ గీ. ఋత్విజుఁడు స్నాతకగురులు నెలమిరాజు । మామయును ప్రియ
తముఁడు మేనమామయు తన । యింటికేతేరమధుపర్కమిచ్చి ప్రియ
ము । సేయువలయు గృహస్థుండు శిష్టజనుఁడు॥ వ॥ సంవత్సరంబొక్కటి
చనిన పిదప వారలు మరియు సమాగతులైన నిట్లుపూజింపవలయు
వత్సరాంతంబున తాను యజ్ఞదీక్షాపరుండైయుండుతరి రాజును శ్రోత్రి
యుండును సమాగతులగునేని పూర్వప్రకారంబున మధుపర్కవిధిపూ
జించుటయు నన్యవిధుల పూజింపకుండుటయు మాతులాదులయజ్ఞ

సమయంబునవచ్చిననే విధులుసేయకుండుటయు వత్సరార్ధంబున మరి
యు దానయజ్ఞంబయిన వివాహంబయిన సేయుచుండునప్డు వారిలో
నొక్కడైన నందరైన నరుగుదెంచిన మధుపర్కవిధి పూజించుటయు
సామాన్యధర్మంబులు॥ క. సూర్యోదయాస్తమయముల । కార్యముల
న్నియునుసేయగాదగుదానిన్ । భార్యయు కడునియమంబును । మర్యా
దయు వెలగనుత్తమ గృహస్థుశీలన్ ॥ క. సాయంప్రాతంబున కడునియ ।
మాయతుడై దేవతార్చనాదులు మరియు । ధ్యాయనము సతీసహి
తుం । డై యొనరింపంగ జనుగృహస్థుడు పేర్మిన్. క. సాయంతంబున
నిజభా । ర్యాయుక్తుండగుచు శిష్టమగునన్నముతో । సేయవలయు
బలికర్మము । లాయువు నారోగ్యమును సమృద్ధముగలుగన్ ॥
క. సాయంతంబునసూర్యా । ధ్యాయత నాచమనవిధులు తగనడపె
డువాడాయుర్విద్యాసౌఖ్య । శ్రీయోగ్యత్వదశలిచ్చ జెందు సతంబున్ ॥
గీ. వైదికపథంబుదగ నమావాస్యయందు । పిండపితృయజ్ఞకర్మముల్
పెంపుసేయ । వలయుప్రతిమాసమును తెవచ్చునేని । కొలదిప్రజలం
దరొక్కింతకొఱతలేక॥ గీ. మంచిమాంసంబుగూర్చి మాసికంబు ।
సేయవలయుహితంబు నత్యాయతముగ । మాంసమునిషేధమునరాదు
మాంసమాప । కంబు పితృదేవతలకు ప్రియంబుగూర్చు॥ క. పితృకా
ర్యంబుల గుడుచుట । కతిపూజ్యుల పూజ్యులుభయులగు వారలురెం ।
డు తెరంగుల బరగుదురా । యతమతివారలనవశ్య మరయగవలయున్ ॥
క. ఒనరంగదైవకార్యం । బునసిద్ధ్వరును పితృకర్మమున ముగ్గురు భో ।
జనములుసేయగ నర్హులు । నొకరుడైనదగు పవిత్రుండరయన్ ॥
గీ. సత్క్రియయు దేశకాల శౌచనియతములు । బ్రాహ్మణవిశేషమును
ననబరగు పంచ । విధులుసెప్పుదు శ్రద్ధతో వినుడు పరమ । శాంతమ
యమూర్తులార ప్రశస్తులార॥ క. పితృకర్మంబులుపండిత । మతమున
సేయంగ గునమావాస్య జగ । న్నుతవృత్తి లౌకికాదులు । చితములు
భవ్యంబులును విశిష్టంబులగన్ ॥ క. పరదివసములనదగు భా । స్కర
చంద్రగహణ పుణ్యకాలముల సమా । దరమతి పితృకర్మంబులు । పర

మనియతిసేయనగు సభాసదులారా॥ క. శ్రోత్రియుడత్యుత్తముడును। పాత్రతముఁడు నైష్ఠికుడగు బ్రాహ్మణునికిడన్। పాత్రముగ జనుదేవత। పితౄన్నములన్ సర్వపృథ్వర్థవిదుల్॥ క. వేదవిదుండొకడైనను। మేదురఫలమొసగునైన పిత్రుకార్యములం। దాదిభుజింపగగల్గిన। కాదజ్ఞానులు పలువ్రరు గలసికుడిచినన్॥ క. వేదజ్ఞుండు మహాత్ముం। డైదగు బ్రాహ్మణునిదూర మనిసియతిథిగా। నాదరమారబిలచియు। న్నాదులపరితుష్టిసేయ సగుఫలముగనై॥ క. వేదజ్ఞుండొక్కరుడున। వేదజ్ఞులు బహుజనములు వెలయుసమాన। త్వాదశదైవతపిత్ర్య క। ర్మాదులగుడువంగనరియమతచిత్తుల్॥ క. జ్ఞానోత్కృష్టుండైదగు। వానికి కవ్యాదులిడుటవశ్యము దగున। జ్ఞానులకదిగాదిల పి। త్రానందక్రియలుసేయు నర్హతములకున్॥ గీ. శ్రాద్ధకర్తవేదజడులగువారల। కన్నమెందరికుసదాప్తినొసగు। నన్నివత్సరంబులాతండు యమపురి। తప్తములగునాయుధములుమింగు॥ గీ॥ జ్ఞాననిష్ఠునకు తపోనిష్ఠునకు సదా। ధ్యాననిష్ఠునకునుదాత్తకర్మ। నిష్ఠునకు నిడునదినెరిశుద్ధకవ్యహ। వ్యాదులనిరి బ్రాహ్మణలార్యులార॥ ఉ. నైరులుమిత్రులున్ స్వజనవర్గముశ్రాద్ధములన్ భుజింపగా। దారియలేమువారదినినందున సత్ఫలమింతయైననా। చారపరాయణుండు బుధసత్తముడూర్జిత భవ్యతత్త్వ వి। ద్యారమణుండనం దగు నతండగు పాత్రతముండుపెంపఱన్॥ క. శ్రాద్ధంబుతోడ సంగము। బద్ధంబుగ జేయువాడు బడయడుఫల మా। శ్రాద్ధంబువలన శాస్త్ర వి। రుద్ధంబదిగాన నప్పురుసువలనదిలన్॥ క. పలువురిహితులొకచోటన్। గలసిభుజించుటదిమతముగాదు క్రియా సం। కలితంబై నైహికసుఖ। ఫలదమగున్ నదిపరంబు బరగదుదానన్॥ చ. తనయుడు శత్రుమిత్రులును దానును భృత్యులు బంధువర్గమం। గనలును శుద్ధమైన పితృకర్మములందొకచోటగూడి భోజనములు సేయుటొప్పదుపిశాచసమాజముభంగినార్య లో। ల్లనిశుభకర్మమైనను జెలంగదు గావున నంతప్రత్తగున్॥ క. ఆదరముభవ్యతమముగ। బీదలకన్నంబిడున ది పితృకర్మము లం। దాదిసతిథులును మాన్యులు। వేదజ్ఞులుగూడ

శాస్త్రవిహితమదియగుఁ॥ క. బీదలకన్నంబిడకన । నాదరమగుభంగి జూచు నాతడుకడు పెం । పూదియొనరించుకార్యము । లాదరములు గావుపితృగణాదులకెల్లఁ॥ క. బీదలు నతిథులు పూజ్యులు । గాదల చుచునెవ్వడు పితృకర్మములందు । త్యాదరమతినన్నంబిడు । నాదరము లగునవి పితృగణాదులకెల్లఁ॥ క ధనవంతులు నధికారులు । తనకుఁ పూజ్యులుగ దలచితగనెవ్వడు భో। జనములిడు బీదలకుగా। కనతడునర కంబునచిరకాలంబుండుఁ॥ గీ చవిటినేలనిడిన సుబీజంబువలన । ఫల ముబొందంగనేని పగిదిబాత్ర । తములుగాని వారలకన్న దానవిధు లు । చేసిఫలమించుకయుదాత జెందడరయ॥ క. దాతప్రతిగ్రాహకు డు ని। రాతంకము గాగ నైహికాముష్మిక సౌ । ఖ్యాతీతుజేయనోపుస। నాతనవిజ్ఞానమూ ... నానగునేనిఁ॥ క. ఆదరణీయుండగు శ్రాద్ధాదిమ హాకార్యకర్తయన్నంబును వి । త్తాదులుతనకు నొసంగుట । పూది ప్రతిగ్రాహకుడు సుఖోన్నతి బొందుఁ॥ క. వేదజ్ఞులైనను రి పుల । నాదరమున బిలచి వలవదన్నంబిడ శ్రా । ద్ధాదులదుర్మ తులైనను, బీదలపూజింపగల యు ప్రియములరారఁ॥ క. తగునన్నంబి డశ్రుతిపా । రగునకు ఛందోగునకు నిరంతరశాఖాం । తగునకు సమా ప్తికునకును । జగతిసమాధ్వర్యునకును శ్రాద్ధక్రియలఁ॥ క. వీరలకన్న ముదగనిడు । వారలకేడుతెరములగు వారలు పెతరుల్ । గౌరవనీయు లగుదురు స । దారహీనిర్గళులచే నుదాత్తముగాగఁ॥ క. ఆదరమును కూలాస్పద । మొదగ వీరలకిడునదిహవ్యము కవ్యం । బాదినతిథులకు ముఖ్య జ । నాదులకుఁ బిదప దాతయుచితభంగిఁ॥ సీ. మాతా మహుండుమేనమామయు భాగినేయుండు మామయునుగురుండు భాం ధ, వుండు బుత్విజుడునల్లుండు దౌహిత్రుండు శిష్యుడిష్టుండు భుజించు టొప్పు। బ్రాహ్మణుడైవకర్మమున భుజింపజేయగ పరీక్షించుట దగదు దగుప । రీక్షసేయుట నతిదీక్షపైతృకకర్మతంత్రంబులందు యత్నంబు నూది । పతితుడపుంసకుండును పాపరతుడు । నాస్తికుండును హవ్య కవ్యములుగొన న । పాత్రతములగు గావున బాత్రమెరిగి । కర్మములు

సేయునది ధర్మకర్తలెల్ల॥ సీ. జూదరియును బాలినుండును జడదారి

—*పితృకర్మభోజనానర్హుల నిరూపణము.*—

కూర్మహంతకుడు నధర్మరతుడు। వైద్యుండు ఖలుడు దేవలకుండు మాంసవిక్రయుడు హవ్యమ్మును కవ్యమును గొ। నంగనపాత్రులనందగు నీ గుట కాదొకప్పుడు నృపగ్రామసేవ। కుండును బ్రచ్ఛిన్న గోళ్లు గలవాడు ప్రతికూలములు గురుబలుకువాడు। నగ్నిహోత్రక్రియలు మానినట్టివాడు। పరమనీచుండు గోపశుపాలకుండు। క్షయమహారోగియును బ్రహ్మచౌర్యరతుడు। కరిముశ్రాద్ధాదుల భుజింపగానివారు॥ వ. మరియు బ్రహ్మద్వేషియు కొలువుగొలుచువాడును కుశీలవుండును బ్రమాదంబుల బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు చెడినవాడును శూద్రాంగనా సంగమశీలుండగు విప్రాధముండును జారపుత్రుండును కూలిగొని వేదంబుజెప్పువాడును శూద్రశిష్యుండును శూద్రగురుండును దుర్వచనంబులు బలుకువాడును కారణంబులేక జననీజనక గురుబాంధవాదులను పరిత్యజించినవాడు నధమకన్యాదానాది సంపర్కంబున పతితుండగువాడును గృహంబులు గాల్చినవాడును గరదుండును సోమవిక్రయుండును సముద్రయానంబు సేయువాడును స్తుతిపాఠకుండును తైలికుండును, కూటకారకుండును కితవుండును మద్యపానంబు సేయువాడును పాపరోగియు డాంబికుండును రసవిక్రయుండును ధనుశ్శరాదికర్తయు మృతిబొందిన యన్నపెండ్లామును వరించినవాడును మిత్రద్రోహియు ప్రాణిద్యూతవృత్తి గలవాడును పుత్రునివలన వేదాభ్యాసము సేయువాడును గండమాల రోగముగలవాడును తెలుపుకుష్ఠురోగము వలన పీడింపబడువాడును దుర్జనుండును వెఱ్ఱియు నంధుండు వేదనిందకుండును యేనుంగులకు గోవులకు నొంటెలకు నధికారియైన వాడును జ్యోతిశ్శాస్త్రము వలన జీవించు వాడును పంజరములందుని చిపక్షులు పెంచువాడును యుద్ధార్థమాయుధవిద్య నేర్పుచుండువాడును సేతుభిన్నకుండును వాస్తువిద్యోపజీవియు వినోదార్థము కుక్కల పెంచువాడును డేగలవలన జీవించువాడును కన్యాదూషకుండును

హింసాపరుండును హీనాచారపరాయణుండును నిత్యయాచకుండును
వ్యాధివలన బలిసిన పాదంబుగలవాఁడును గొఱియలు మేకలు కుక్కుట
ములు జీవధనములు గాఁగలవాఁడును పాడియు నాడియు హాస్యంబు
జెప్పియు జీవించువాఁడును పరస్త్రీ పరధనాపహరణోద్యోగ పరా
యణులు నింకవివిధపాపరతులును బితృకర్మంబుల భుజింపననర్హులగు
వెండియు॥ గీ॥ వేదముపఠింప డెవ్వఁడావిప్రపశువు । నర్హతముఁడనియి
చ్చిన హవ్యకవ్య । ములువ్యర్థమాయగునాజ్యంబు బూడిదెనిడు । చంద
మున నెఱుఁగునది యిదిసర్వజనులు॥ గీ॥ పంక్తిభోజనానర్హుండగు బ్రాహ్మ
ణునకు । హవ్యమునుఁ గవ్యమును నిచ్చునాదరమున । నెవ్వఁడూర్ధ్వఫ
లోదయమిచ్చ జేసి । వాఁడురెంఁడును చెడినట్టివాఁడునిజము॥ క॥ పరఁగఁగ
నే శ్రాద్ధంబున । పరివేత్తయునగ్రతుండ పంక్త్యయుఁడు నా । దరమునభు
జించుదాతన్ । బొరయఁడు సత్ఫలముదాత భూనుతులారా॥ క॥ దారా
గ్నిహోత్రసంయో । గారూఢిన్ బొలచు నెవఁడన్నకుపూర్వం । బారఁ
యపరివేత్తయనన । గౌరవనీయుండతఁడు జగంబునవెలయున్॥ వ॥ వా
నికన్నయగువాఁడు పరివిత్తియనంబరఁగు॥ క॥ పరివిత్తియు పరివేత్తయు ।
పరఁగఁగ నేకన్యతోడ పరివేత్తనముఁ । దొరకొను నదియును తద్దా । త
ఋత్విజువిద్యోవురత్యర్థములన బరఁగున్॥ క॥ మృతుఁడైనయన్న పెండ్లా ।
మతిధర్మని యోగనెవ్వఁడనురాగము పెం । పుతఁగన్ వరించునోడక ।
నతఁడిలధిధిషూపతి యనఁనలరు డధముఁడై॥ క॥ పతిబ్రతికి యుండునప్పు
డు । సతికిన్ విటపురుషువలన జన్మించిన యా । సుతుఁడాప్పకుండ డ
నఁగా । స్మృతుల పురాణములవిబుధశిద్ధార్థములన్॥ క॥ పతిమృతి బొం
దినపిమ్మట । సతికుపపతివలననిచ్చజన్మించినయా । సుతుఁడాప్పగోళ
కుండన । క్షితిపంక్తిభుజింపనప్రశిద్ధులు వారల్॥ క॥ వారలకు హవ్య
కవ్యము । లారయఁకిడు దాతనిష్ఫలావాప్తిమదిన్ । గూఁఢుపరబీజసం
భవ । కారణులు పితృక్రియాప్రకాశ సుగతులే॥ సీ॥ తొమ్మిది మడుఁగు
లంధుండాపు మడుగులు కాణయుకుష్ఠురోగంబు దొడఁగు । వాఁడుశతాం
శములన్ నసుమతి వేయిమడుగులు పాతకరోగియుగొనుదాత । పు

ణ్యఫలంబు సంపూర్ణంబు దివ్యటమైగాఫున వారలగౌరవింప, వలవదు
హవ్యకవ్యములిడిశూద్రయాజకుడు బ్రాహ్మణతను స్పర్శనంబు సేయు
నెందాక నంతలుచివ్రుష్టమబలె । దాతదానఫలస్ఫూర్తిదరుగుచుండు ।
బ్రాహ్మణుడు నరకమున బడుబరగ శూద్ర । యాజకునకు బ్రతిగ్రహ
ణాప్తిచేసి॥ క॥ వైద్యుడు దేవలకుండు న। విద్యావంతుండు సోమవిక్రయు
డును దు। ష్టోద్యముడు కపటశీలుడు। మద్యపుడునపాత్రులగుసమాజం
బులకున్॥ క॥ వణిజుండును గోఘ్నుండును । ఫణిసంపాదకుడు నిష్ఠ
బరగింపని బ్రాహ్మణుడును కితవుండునువా । రణపాలకుడును వసింప
రాదు సభలలోన్॥ ఉ॥ మాన్యములై జెలంగిన సమాజములందొక బ్రా
హ్మణుండుకా । దన్యులనంటినిల్వగ నయంబగునిర్వురు ముప్పురార్య
సా, మాన్యులు నల్వురిగతి గ్రిమంబుగనేవురు నార్వురేడ్వురున్ ।
ధన్యులు వారలొప్పగునుదాత్తసభాసద కార్యధుర్యతన్॥ క॥ పితృకా
ర్యములందును నీ, గతిపూజ్యుల పూజ్యులును జగంబునవెలయున్ ।
కృతకార్యారంభులు సు । వ్రతశీలురుదీనివిధము వలయునెరుంగన్॥
క॥ వెలసినపంక్తిక పాత్రులు । బొలచుట దూష్యమగుపంక్తి భూనుత
మగు స । త్ఫలలా భార్థముపంక్తిన్ । వెలయింపగ జాలువారి వినుడు
బలికెదన్॥ క॥ వేదములు తదంగము ల। త్యాదర మతితోజదివిత

—*పంక్తిపాత్రుల విధము.*—

దర్థము బలుకం । గాదగు విప్రులుశమ సం । పాదకులగు నేనిపంక్తి
పావనులయగున్॥ గీ॥ వేదములును తదంగముల్ విపులమతి పు । రా
ణములును జదివి నిత్యసువ్రత పరాయ । ణాప్తిదగు బ్రాహ్మణోత్తముం
డనయ పంక్తి । పావనుండగు నాతండ దేవసముడు॥ క॥ శతజీవియు గో
దాన, వ్రతసంభావ్యమతియును పరాయణతా సు । స్థితబుద్ధియు గు
రుసేవా । రతుడును బాత్రములుపంక్తి బ్రాహ్మణహితులున్॥ గీ॥ శ్రా
ద్ధదినమందు బ్రాహ్మణ త్రయమునియమ । ఋతసమన్వితులను నిమం
త్రితులజేసి, భోజనాదుల పరితుష్టిబొరయనడపు । టదిత్రయీప్రాప్త
మనబడునార్యులార॥ క॥ వెలయునిమంత్రితులగు వి । ప్రులు ముప్ప

రు శ్రాద్ధకర్తభోజనములు పూ । వులు పండ్లును గంధరసా । దులు తమకర్పింపంగ ముదముతో గైకొనుటల్॥ క. వేదవిదులైన బ్రా హ్మణు । లాదరమున శ్రాద్ధభోజనాదులు సేయం । గాదగు నుమ్మలికం బున । కాదుగుడువనట్లు దినజగతినింద్యులగుఁ॥ క. పిలువఁబడివచ్చి నవి । ప్రులనీడలయందదృశ్యరూపంబులతో । గలసివెలువడి పితృగ ణం । బులువత్తురు శ్రాద్ధగేహము సమీపింపఁ॥ చ॥ అతినియమంబు శౌచము ప్రియంబును బెంపలరఁ సదానిమం । త్రితులగు బ్రాహ్మ ణుల్ కరముదేకున హవ్యముకవ్యముఁ పృథా । గతి భుజియింపకేగినర కంబున బాల్పడి యూరబందులై । క్షితిజనియింతు రాదరముచేసిన పావనమూర్తులైదగుఁ॥ క. పాదజునికాంతతోన । త్యాదర శ్రాద్ధములు సేయునట్టి ద్విజుండం । దాదరమున గుడిచిన వి । ప్రాదులును సమాన పాపులగు ఋషులారా॥ క. కోపంబులేనివారల । పాపులు శౌచపరు లధికభాగులు నియమో । ద్దీపితులు పితరులగు హిం । సాపరులును పూర్వదేవసత్తములరయఁ॥ క. వారలుజన్మించిన త । త్కారణమును పావన ప్రకారము నిత్యం । బారోపించెడివిధము ల । పారసుమతులార వినుడుబల్కెద దెలియఁ॥ క. ఆదివిధాతకు పుత్రుం । డైదోచిన మను వుపుత్రులగు ఘనులమరీ । చ్యాదిమహర్షులనందను । లాదరణీయులు పితరులయమహితులారా॥ వ॥ మరియు విరాణ్ణందనులగు సోమ పదు లు సాధ్యులకును మరీచిపుత్రులగు నగ్నిష్వాత్తాదులు సర్వనిర్జర సం ఘంబులకు నత్రితనయులగు బర్హిషదాదులు దైత్యదానవ యక్షరక్షోర గ గంధర్వసుపర్వకిన్నరులకును బితృదేవగణంబులగు వెండియు॥ గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియార్య శూద్రగణములకు । సోమపుండనగహవిర్భు జుడనవాజ్య । పుండనసుకాలినుండన బొలచునల్వు । లరయుబితృదేవ తులగు మహాత్ములార॥ వ॥ సోమపుండు భృగువునకును హవిష్మంతు డంగీరసునకును నాజ్యపుండు పులస్త్యునకును సుకాలినుండు వశిష్ఠున కును బుత్రులగు మఱియు నగ్నిదగ్ధానగ్నిదగ్ధకావ్యబర్హిషదసౌమ్యాగ్ని ష్వాత్తలను మహనీయులు బ్రాహ్మణుల కుపపితృవర్గంబులగునిట్లు॥

క. పితృగణముఖ్యులజెప్పితి, నతిసంఖ్యులు వారలకు తనయులును బౌ
త్రుల్ । మతిమంతులుగలరివ్యాసు । మతిబేర్కొనరాదు వారి మానితులారా॥ గీ. సతము ఋషులవలన బితృగణంబులు వారి । వలన దేవదానవనిచయములు । దేవతలవలన నతిప్రవృద్ధి వెలయు । సర్వభూతమయము జగముగలిగె॥ సీ. రూప్యపాత్రములందు రూప్యంబు లిడినైన తామ్రపాత్రముల నీరంబులునిచి । నైనబితృగణంబులందుశ్రద్ధాభక్తి వినయాది పరిచర్యవృత్తులెనయ । నీగియక్షయభూతి యోగంబుగొనన నోపునసువర్ణాది దానాప్తఫలము । వేంజెప్పగనేల విప్రుండు లోకసామాన్యందు దైవకర్మంబుచేసి । పిదప పితృకార్యములు సేయుట దిఘనంబు । బితృగణములకు దేవతల్ బెద్దలగుట । నిట్లుగావింప విధియయ్యె నివ్విధంబ । యెల్లవారల కాచరణీయమర్చ్వ॥ గీ. రక్షభూతంబుగాగ పూర్వంబుదైవ । కర్మమును మంత్రవిధులును గడుపనగున । రక్షభూతాస్పదంబగు శ్రాద్ధమంచు । రాక్షసులు బొల్తురదిగాన దీక్షవలయు॥ సీ॥ శుచియు వివిక్తంబు సురమందిరాంతికమగుచోట గోమయంబలికిపుచ్చి । దక్షిణాప్రవణంబుగాగపితృకర్మముల్ సేయుటొప్పగు నిర

——*పితృకర్మాచరణవిధి.*——

పాయభంగి । సహజశుద్ధంబు నిర్జనము గునటవీప్రదేశసామీప్యనదీతటమున । పితృకర్మమొనరింప బితృగణంబుల కతిప్రియమొనగూరు సంప్రీతితోడ । నచ్చట నిమంత్రితులగు విప్రాదులధృతి । బరగువారలనామ్నాయ పారకలన । భవ్యవిజ్ఞానమూర్తుల పరమగతుల । నాసనస్థితులుగ జేయుటదిఘనంబు॥ క. ఆసనములందు బొలచిన । భూసురపుంగవుల గంధపుష్పాదులతో । దాసుని శాపము బొలచియు । పాసింపగవలయు లోకపావనులారా॥ క॥ వారలకుదకముతిలలు న । పారంబుగనొసగి యాజ్ఞబడసి నియతిబెం । పారగ విప్రసహితుడై । యారంభించునది హోమమర్థి నొనర్పన్॥ వ॥ ఇట్లుహోమంబుచేసి॥ క. అనలునకును యమునకు సో । మునకు హవిర్భాగదానములుచేసి గ్రమంబున పితృగణములపూజిం । చునది సమస్తవిధులను విశుద్ధి జెలంగన్॥

క. వెలయంగ నగ్ని ర్భావో, జ్వలుఁడగు బ్రాహ్మణునిపాణి సంధించి
విని, ర్మలమతి బ్రాహ్మణులుదకం, బులుగూరిచి సేయవలయు భూ
నుతులారా॥ క. కోపములేమియు శుద్ధ, వ్యాపారముగలిమియును మ
హామతమును ని । ష్ఠాపరతయును జెలంగ న । పాపుఁడగు ద్విజుఁడు
శ్రాద్ధపాత్రుండయగుఁ॥ క. అమావాస్యతమునఁ విప్రుఁడు, హోమము
గావించి జలములురులవలయు ని । ష్ఠామతిదక్షిణపాణిమ । హామతమ
గునదియనిరి సదార్యజనంబుల్॥ వ॥ ఇట్లుజలంబులురివిహోమంబున
హావిశ్శేషంబుగొని దాని మూఁడుపిండంబులుగా జేసి యాపిండంబులుదక
విధిసంయోగంబుగా దక్షిణాభిముఖుండై పితృదేవతల నుద్దేశించి విడు
వవలయు॥ మరియును॥ క. పితృకార్యపరాయణుఁడగు । సతతము పవిత్ర
ములు బాపి యందుసమానా । యతముగ పిండతృప్తియుమిడు ।
టతిప్రియమొనరించు పితృగణాదులకెల్లఁ॥ చ॥ అతినియమంబుతో
పిదప నాచమనంబొనరించి బేర్మి ప । ద్రుతుపితృవందనాదులుగడుఁ
వెలయించుట బెంపగుఁ సదా, యతమతిదక్షిణాభిముఖుడైమరి
నీళ్ళురిలించిమాటికిఁ । నతులిడిమూడుపిండములహారి సువాసన
జూడగాదగున్. క॥ తానును విప్రులు గుడువం । గానగు నాపిండము
లునొకడునుడుగకుమీ, పైవెరసినయన్నలవము । లానిగ్ర
హించికొని విస్ఫుటానందమునన్॥ గీ తాతజీవించియుండగా తండ్రి
చచ్చె । నేని పుత్రుండు భువి మహాసీయభంగి, తత్పరతమైబితృప్ర
పితామహులకు । శ్రాద్ధవిధులాచరింపగా జనుగడంగి॥ క. మనుప్ర
పితామహుడును కీ । ర్తనీయుడనుటవలన పితామహునాజ్ఞఁ । గొని
పితృప్రపితామహులకు । జనుసర్వక్రియలుసేయ శాస్త్రీయముగఁ॥
వ. పితృప్రపితామహ వృద్ధప్రపితామహులకు శ్రాద్ధత్రయంబుసేయ
వలయునని కొందరు మతంబైయుండు నివ్విధంబున పితృదేవగణప్రకా
రంబు లెరింగి పవిత్రంబులగు తిలోదకవిధులాచరించి పితృస్వధాస్తు
యనిపల్కుచు తత్పిండాగ్రంబు వెదకికొని బ్రాహ్మణాదులతోగూడ
భుజింపవలయునన్న పూర్ణ పితరాదిపాత్రంబులు స్వపాణియుగంబున

గ్రహించి పితృగణంబుల ధ్యానించుచు బ్రాహ్మణుల సమీపంబున నిడుట యుత్తమఫలసిద్ధికరంబగు నెట్లు॥ గీ. ఇనువురన్న పాత్రంబులు నెరిగ్రహించి। బ్రాహ్మణాంతికమున నిడబరగదది మ। హాసురంబును బితృవినింద్యంబునగుచు। నసురులకు జెందుననిరి శాస్త్రవిదులు॥ సీ. పప్పునుకూరలు పాలు పెరుగును నేయి తేనెయు బెల్లమాదిగ పదార్థ। ములు పాకశుద్ధిగా వెలయించిపాత్రంబు లందిడిదారుశిలాదివివిధ। ఫలకసంతతుల స్థాపనము సేయుటదగు భక్ష్యభోజ్యంబులు ఫలములు మృదు। కందమూలములు యోగ్యంబైన మాంసంబు సురభిపానంబులు బరగునట్లు। లాచరింపంగ నిట్టులన్నాదుల గ। జన్మలసమీపముననిడి శౌచనియతి। నెలమిపరివేషమొనరించి యిదిమధురము। కారమిదియు నవలయు పాకగుచు లెన్ని॥ క. రోదనకోపవృషా వా। క్యాదులు బచరింపవలన దన్నంబునకుల్। పాదస్పర్శనమునుగా। దాదరమతి జూడవలయు నయ్యన్నంబుల్॥ వ. అశ్రుపాతంబున ప్రేతంబులకును కోపంబున శాత్రవులకును పాదస్పర్శనంబున కుక్కలకును బొర్లించుట వలన రాక్షసులకు నయ్యన్నంబుజెల్లుగావున నప్పుడు కడు జాగరూకతవలయు బ్రాహ్మణులకేపదార్థంబులు రుచ్యంబులై యుండునవి వారలకు గుడువనిచ్చుటయు శ్రాద్ధకాలంబున పరమేశ్వరుకథలు సెప్పుటయు వినుటయు వేదంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు పురాణంబులు పఠించుటయు నవశ్యంబు వెండియు॥ మ. పరితోషంబును నార్జవంబును సదా బాటించి శుద్ధాత్ములై। గరిమంబారగనుండు బ్రాహ్మణులయోగ్యంబైనభంగిన్ సదా। పరిచర్యాదులు శాంతవాక్యములు దోర్పన్ తుష్టి బొందించి స। త్వరతన్ బన్పుట జొప్పగున్ పితృపదివ్యఖ్యాతిరంజిల్లగన్॥ గీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతస్థితిబరగునైన, యత్నమొనరించి దౌహిత్రునాదరమున। శ్రాద్ధభోజనసంతుష్టసదమలాత్మ। జేయుటొప్పగు కంబళాసీను జేసి॥ గీ. కుతపమును తిలలు దర్భలుగూడమూడు। వేగిరములేమిశౌచంబు నాగిశాంతి నెగడియుండుటమూడు దౌహిత్రుడును బ। వి్రతములు శ్రాద్ధమందిలామిత్రులార॥ గీ. కూడువేడిదైన

గుడుచుభూదేవులు । పాకరుచు లెరుంగ పాటిగాఁమి, నీపదార్థ మొక్క-
డింపఁగనేయను । దాతకుత్తరంబు దగదొసంగ॥ క. తలగుడ్డలు పా
దుకలును, జలములురులు కేశములు భుజంబుల వస్త్రం । బులు దక్షి
ణాభిముఖములు । గలిగిభుజించుటదిదైత్యగణకృత్యముగన్॥ క. శున
కము పందియు కోడియు । వినుమురజస్వలయును మూలవృషలుఁడు
పండుం: డునుజూడన్నె నజూచుచు । జనదుగుడువ బ్రాహ్మణులు యశ
స్కరులారా॥ సీ. హీనాతిరిక్తంబులైనయంగంబులు గలుగువారల
ఖంజకాణజనుల । కర్మకర్త దొలంగగా జేయునదిమూడ మతిథులు భి
క్షుకులై నవిప్రు, లరుగుదెంచిన శ్రాద్ధమందునిమంత్రితులై యున్న వి
ప్రులయనుమతంబు । గొనిపూజలొనరింప జనువారలకు వెండియును
పదార్థములెల్ల నొక్క-చోట, నొక్క-డుగ జేర్చి తీర్థంబులురివిభోజ ।
నములు సేయుచునున్న బ్రాహ్మణులవెనుక, భాగమును చోట దర్భలు
బరచియుంచు । జల్లువలయు నిదియుస్ప్రశస్తమతము॥ వ. మఱియును
సంస్కృత వ్రతులకును త్యాగినులకును కులస్త్రీలకును బ్రాహ్మణో
చ్ఛిష్టాన్నంబును దర్భలందువిడచినయన్నంబును భుజింపనిచ్చుటయు ను
చ్ఛిష్టంబైన భూగతాన్నంబు దాసవర్గంబులకును కుంటి గ్రుడ్డి మొదల
గు వికలాంగులకును నిచ్చుటయు సపిండీకరణం బాదిగా శ్రాద్ధపర్యం
తంబున చిరకాలమునన్ గతించినవానిన్ గూర్చి వైశ్వదేవక్రియా ర
హితంబుగా సర్వకర్మంబులు నిర్వర్తించి శ్రాద్ధాన్నంబు బ్రాహ్మణుల
కుమాత్రమిడి యొక్క-పిండంబు విడచుటయు సపిండీకరణంబునకు పూ
ర్వ మేకోద్దిష్టంబు సేయుటయు నది మొదలమావాస్యాది పితృదివసంబు
లందు శ్రాద్ధంబులు సేయుటయు సర్వకర్మజ్ఞులమతంబుమరియును॥ సీ. శ్రా
ద్ధాదిగపితృకర్మములందునెవ్వఁడుచ్ఛిష్టాన్నమిడునవిశిష్టభంగి । శూద్రా
దులకు బాలిశుఁడువాఁడు కాలసూత్రంబను ఘోరనరకమునబడు, శ్రాద్ధా
న్నము భుజించిసమతనుండక వధూసంయోగమెవ్వఁడు సలుపునాది ।
నంబున రాత్రి నన్నాతి మూత్రపురీషములు నిల్తురొకమాసము వెలియ
డిగి । వానిపితృవర్గములు నార్జవంబుదటిగి । శ్రాద్ధమందు భుజించిన బ్రా

హ్మణులతి । తుష్టిదీపించిదాతసంతోషమొంద । గాస్వధాస్తుయనుచుబ
లుకంగవలయు॥ గీ. దైవకర్మంబులను రుచితమనియు బిత్రు, కార్యముల
స్వదితమనియు గోగణములుండు । తావులనుశుశ్రతమనియుపావనా
భ్యుదయవిశేషాప్తిబలుకవలయు బుధుండు॥ సీ. అపరాహ్ణముననిర్జనా
యతపరిశుద్ధమగుచోటగోమయం బలకిదర్భ । లందునబఱచి తిలాక్షు
తాదులుజల్లి శుద్ధిజేసికరంబు సొంపువెలయ । భక్ష్యభోజ్యంబులు పాన
కంబులుగూర్చి బ్రాహ్మణులయ్యెడ పంక్తిగా భు, జింపజేసిననదిజెలగు
శ్రాద్ధంబనపూర్వాహ్ణమున భక్తిపూర్వకముగ । శుద్ధమును నిర్జనమగు
చోట దర్భ । లెసగబఱచి హవిర్భూతినింపుజేసి , విప్రులగుడువజేయుట
వెలయుదైవ । కర్మమననదిలోక విఖ్యాతులార॥ క. అమరుహవిస్సన
మున్య । న్నమునులతారసముపాలు నంజుడియు నక్రు । త్రిమలవణంబును
తేనెయు । విమలజలంబులునుగూర్చి వెలయుంపంగన్॥ గీ. దైవపిత్రు
కర్మములుచేసి దక్షిణాభి । ముఖుడుశుచియును దృఢనియముండును
నయి । కోరికలపెంపునెదలోన గుదురుపరచి , ప్రార్థనముసేయునదిపిత్రు
వర్గములను॥ క. వేదాధ్యయనము సర్వజ । నాదరణీయతయు నతులయ
విభవసంపూ । ర్ణోదయముచిరాయుర్వి , ద్యాదులుమావంశమందు
నగుగాకెపుడున్॥ వ. అని॥ క. ఈరీతినభీష్టంబులు । గోరుచుపిండంబు
లిడి మగుడనియతుండై । వారికణంబులనుసుచులు । నారాధించునది
పితృగణాదులనెల్లన్॥ క. జలములనగ్నినిపిండం । బులువిడచినమత్స్య
ముఖ్య భుక్తంబులు ని । ష్కలుషంబులునగు గావున । వెలయునది
సమస్తకర్మ విధులనొకటియై॥ క. పితృపూజాతత్పరతయు । పతివ్రతయు
మతయు ధర్మపత్నియునగు నా । సతిపుత్రార్థినియైతగ । పితామహు
పిండముదిన బెంపగునుర్విన్॥ క. ఆయుష్మంతుడుదృఢమే । ధాయుక్తుడు
ధార్మికుండు ధనవంతుడు వి । ద్యాయోగ్యపథారూఢుం । డైయొప్పు
కుమారునిగను నాయమహానర్॥ క. చేతులఁగడిగికొని నిజ । జ్ఞాతుల
కన్నాదులొసగి జనుపూజింపన్ , బ్రీతియునార్జవమును వి । ఖ్యాతి
యు వెలయంగదైవ కార్యములందున్॥ క. పితృపూజాదిమహా విధు।

లతి కాలమునాచరింప నగుపద్ధతియా। యతభంగి వెలయ జెప్పెద, కుతు

——*దీర్ఘకాలపితృక్రియా విధులు*——

కంబునవినుడుమాని కుంజగులారా॥ క. తిలలును యవలునుమాషం। బులువ్రీహులునైనతీర్థములు కందంబుల్, ఫలములువమాంసమునైన వి। మలమతివర్పింప పితృసమాజములలరున్॥ సీ. మత్స్యమాంసంబున మాసముల్ రెండును లేడిమాంసంబునమూడు నెలలు। గొఱియమాంసమునవాల్గునెలలు పక్షిమాంసంబునన్నైదు మాసంబులారు, మాసముల్ గటిమేకమాంసంబున పృషతమాంసంబునను నేడు మాసములిల। నేణమాంసంబున నెనిమిదినెలలు తొమ్మిదినెలల్ రౌరవామిషమున బది। మాసములుపురుష భూదారమహిష మాంస। ములశశకకచ్ఛప పలలములపదియు నె। కండుమాసంబు లబ్దముఖంబునందు। ఛాయ సాదులబూజింప భవ్యతమము॥ వ. కాలశాకంబు మహాశల్కలమునను మత్స్యమాంసంబులును ఖడ్గమృగమాంసంబు నెరుపునలుపువర్ణముగల మేకమాంసంబును తేనెయు మున్యన్నంబును పరమప్రశస్తంబులు మరియును భాద్రపదకృష్ణత్రయోదశియందు మధుసహితంబుగా పితృతర్పణంబుసేయునేని యది రెండుమడుగులధికంబై యుండు భాద్రపదకృష్ణదశమి యాదిగా జతుర్దశిగాక తక్కినదినంబులు శ్రాద్ధకర్మంబునకు యోగ్యంబులును మహాఫలప్రదంబులనియు కృష్ణపక్షంబున జంటలగు ద్వితీయ చతుర్థతిథులందును భరణీ రోహిణీనక్షత్రంబులను బితృకర్మంబులాచరించునేని యభీష్టంబులు శిద్ధించుననియు జంటలుగాని పాడ్యమీ తృతీయాతిథులందు నశ్వినీకృత్తికానక్షత్రంబులసేయ సుపుత్రసంతానప్రాప్తియు పుష్కలధనవిద్యావిశేషాదిలాభంబులు బొరయుననియు పితృకర్మంబులాచరించుటకు పూర్వపక్షంబుకన్న నపరపక్షంబు యోగ్యంబగుచందమున పూర్వాహ్ణముకన్న నపరాహ్ణంబత్యుత్తమంబనియు దక్షిణసంస్థితయజ్ఞోపవీతుండును దర్భపాణియు నపసవ్యపితృతీర్థభాసమానుండును నియతేంద్రియుండును శుచియు శాస్త్రీయ వృద్ధాచార పరాయణుండునై పితృక్రియలు సేయవలయుననియు మహా

నీయుండై న మనువు జెప్పె సంతియగాక॥ సీ. శ్రాద్ధంబు సేయంగ జనదు
రాతిరియందు రాక్షసమనిరి ధర్మవిదులదియు, నుభయ సంధ్యలయం
దు నొప్పదచిరభాస్కరోదయసమయంబుగాదు గడక । సంవత్సర
మునకు సలుపంగదగు శిశిరనిదాఘములను వర్షర్తువునను, మూఁడు
శ్రాద్ధంబులుగీడుబొందక లౌకికాగ్నిహోమములు సేయగడగుట
యు । దర్శవిని కృష్ణములనగు దశమి మొదలు । గాకనన్యతిథుల బిత్రు
కర్మములు స । మాచరించుటయును బ్రాహ్మణాదివర్ణ । ములకు సత్ఫ
లములుగాక దొలగునెద్దియు॥ గీ॥ స్నానమొనరించినిర్మలజలములుగివి ।
యెవడు బితృతర్పణము సేయునిచ్చలుదగ । ప్రతిదినంబును నాతండు బడ
యు పితృ మ । ఖక్రియలనేకములు సేయగలుగు ఫలము॥ క. పితృగణ
ములు వసువ్రలనియు । బితామహులు రుద్రులనియు పెరయాదిత్య ।
ప్రతతులు బ్రపితామహులని । యుతగఁ బేర్కొనియె మునుమనువు
మునులారా॥ సీ॥ విఘసంబనగనొప్పు విప్రాది భుక్తశేషాన్నంబది బ
హు సమాదరమున । నారగించిన భవ్యుడమృతాశనుండగు నమృతం
బనగనతిథ్యాదులెల్ల । గుడువగామిగిలిన కూడుకూరలకొప్పువాని భు
జించుచు మానకదగు । సతియునుబతియు యజ్ఞంబున మిగిలిన యన్నా
దులను దినునట్టివార । లగుదురిప్పుడు పంచయజ్ఞాదిగ పితృ । కర్మము
ల తెరవులన్నియు బేర్మిమెరయ । తేటపడజెప్పితి మనువు దివ్యసత్కృ ।
పావిశేషవశంబున భవ్యులార॥ వ॥ అని చెప్పెనని॥

ఉ. భవ్యసమాధిరూఢ పరిపక్వమనస్సముపేత పండిత
స్తవ్యవిలాసకారణ వశంవదశాశ్వత చిన్మయాద్య త
త్త్వావ్యవసాయమార్గఫలవత్స చరాచరజంతుజాల దీ
ర్ఘావ్యసనాణుమాత్ర బుధసత్తమపాలన ఖేలనవ్రతా.

క. పరమేశ్వరసకలచరా
చరచేతనజాలపూర్ణ సంగవిలాసా

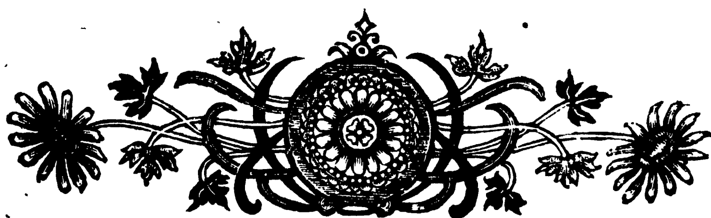
దరనిత్యసిద్ధాకార
స్ఫురణప్రతిభావయోగ భూయిష్ఠగతీ.

మాలినీ. విమలహృదయ హేలా విశ్వగర్భానుకూలా
శమదమయుతబోధా సారమూర్తి విశాలా
శమితకలుషజాలా సాధుసంసర్గశీలా
యమరవినుతపాదా వ్యాప్యతత్త్వైకవాదా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిల బుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్రమనుస్మృతియను
మహాధర్మశాస్త్రమునందు తృతీయోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

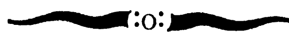

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

చతుర్థోధ్యాయము.

శ్రీయుతమూర్తిసనాతన । మాయాగుప్తప్రకార మహితసమస్తా । పాయరతసర్వలోక । శ్రేయఃపరిభావహృద్భరిత పరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపుమట్లు సావధానులైయున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె.

—*నానావిధసూక్ష్మధర్మప్రకారము.*—

క. పరమాయువునిబుధోక్తి జ । తురంశములుగను వెలయు దొట్టిదివుట స । ద్గురుసేవ జేయవలయుఁ । బరమనియతి నందు ప్రథమభాగమునదగన్॥ గీ. దారకర్మాదివిధులత్యుదారబుద్ధి । నడుపవలయు దొరంగక నరుడు ప్రీతి । మైద్వితీయాంశమందు నిరంతరంబు । ననిమొలోకహితంబుగా మనువుమున్న॥ గీ. భూతములకు ద్రోహ భూయిష్ఠమగు భంగి । నైననట్టిసేత లరయలేని । వృత్తినైననొప్పు విప్రుండుజీవింప । నాపదలునితాంత మడరునపుడు॥ క. కాయక్లేశము లేకను । పాయము బెంపఱకుటుంబ భరణంబునకై । సేయువలయు నర్థార్జన । మాయత మతి బ్రాహ్మణుడు నిజార్హక్రియలన్॥ క. ఏయుద్యోగంబుల శా । స్త్రీయములగునవియుడిగి సహింపుచునిచ్చన్ । జేయవలయు నిర్దుష్టము।

లై యొప్పినకర్మములు ధరామరుడెలమిన్॥ క. జ్ఞానాస్పదమాత్రంబు
లు । గానిపనులు సేయరాని కర్మంబులు న । జ్ఞానియగు విప్రుఁడొనరిచి ।
నానాయాతలనబడు మహామునులారా॥ క. ఆపదలుగల్గునైనను ।
బాపంబులు సేయనగునె బ్రాహ్మణుఁడటుగా । కేపాటినైనకొందరు । జూ
పింతురు దుష్పథము లసూయాపరులై॥ క. వారలుజూపిన తెరవులు ।
పారగమతులొల్ల రేయుపాయములైనన్ । దారుసహింతురు సద్ధ । ర్మా
రంభగరిష్ఠశీలురై నిత్యంబున్॥ వ. కావున॥ క. సేసకవృత్తియొకప్పు
డు । గావింపక బ్రాహ్మణుఁడు తగంగఋతాదుల్ । వా పిరిసమాచరిం
చుచు । జీవింపగవలయు మతము శిద్ధిన్ బొరయన్॥ సీ. కళ్ళంబులందు
మార్గములందు పొలముల యందెందునైనధాన్యంబులద్ది । పిసువక
గొనుటదిమొసగుఋతంబన నెన్నులపుంజంబు లేరికొనుట । శిలమనగా
నొప్పు జెలగు ప్రార్థింపక నన్నంబువడయుట యమృతమనగ । బ్రార్థిం
చియన్నంబు బడయుటమృతమన నదిజెల్లు బ్రమృతము ననగ వెలయు ।
గర్షణంబాపదలు జాలగలుగునప్పు । డాశ్రమాంతరమునుబొందు నపు
డు విప్రు । డెలమిసీనైదు వృత్తుల నెద్దియైన, జేసికొని బ్రతుకవలయు విశిష్ట
భంగి॥ క. శునకముచాడ్పున విప్రుడు, జనదన్యులకొలువుసేయ సత్యా
నృత వ । ర్తనమైనను వాణిజ్యం । బున జనుజీవింపనడరు పుట్టిన వేళన్॥
క. ఐనను శాస్త్రీయంబులు । గానిపనులు జేసి బ్రతుకగాదియువృట
వి । జ్ఞానధనులకు మతంబగు । నే నింద్యంబులగుగాక నెయ్యెడనై
నన్॥ వ. మరియు మూడుసంవత్సరంబులు జీవింపననువుగా గూర్చిన
ధాన్యంబును సంవత్సరంబు బ్రదుకవలను జేసినవియు మూడుదినంబు
లుపయోగింపదగినవియు నొక్కదినంబునకు జాలునవియు కుశూలకుం
భీత్ర్యైహిహికశ్వస్తనికంబులనంబరగునిట్లు॥ క. మేదినిగృహస్థులగు వి ।
ప్రాదుల కీనాల్గువిధములగు ధాన్యంబుల్ । వేదవిహితంబుగా సం ।
పాదింపగవచ్చుననిరి పరమమునీంద్రుల్॥ సీ. షట్కర్మములలోన జను
నొక్కడైన మూడైన నాశ్రయములుగా నెగడగ । గాదేనియిచ్ఛాప్ర
కల్పితంబులగు చతుర్విధధాన్యముల్ దొడఁగూర్చి । యైనజీవింప వి

ప్రాదులకగుబుతొాదులును భవ్యములగు వలయునెడల । కృషియు
వాణిజ్యంబు ఋణములెన్నఁగాఁవు క్షత్రియాదులకవి శాస్త్రములగు।
బ్రాహ్మణుండగ్ని హోత్రపరాయణాప్తి । శిలముఞ్ఛంబు వృత్తి
గాఁజెలఁగిభవ్య । యజ్ఞములుకేవలంబు పారాయణముల । నాచరించు
చు జీవించుటదిఘనంబు॥ చ. అనృతములాడకుండుటయు నద్భుతమూ
త్రకథాప్రసంగ హా । ననిరతవృత్తిబూనకయు సత్యము శౌచము వేద
మగ్ని హో । త్రనిపుణతఁ జెలంగుటయు బ్రాహ్మణుభవ్యమతా
వలంబనం । బునకగు కారణంబులవి జోకడ జేసిన గీడుమూడగుఁ॥
క. సంతోషంబును శుద్ధ । స్వాంతంబునుగలిగి బ్రతుకవలయు నొక
ప్డుఁ । భ్రాంతివడకనిత్యంబును । సంతోషముమూలమెల్ల సౌఖ్యం
బులకుఁ॥ క. అనుకూలింపకనిత్యము । ధనమత్యధికంబు గూర్పదల
చుటదుఃఖం । బనదగునది యిహపరసా । ధనభంగకరంబు దుర్మత
ము ఋషులారా॥ క. తగునిదితగదిదియని శా । రగమతి జర్చించి
హితపరాయణదీక్షఁ । నెగడితనకైన చెయ్వులు । జగతీసురుడాచరింప
జనువెఱగాకఁ॥ క. వేదోక్తంబులు శుద్ధము । లైదగు కర్మములుసే
యుటగు బ్రాహ్మణుడ । ట్లాదరమతినడపిన వా । డాది విరాట్పురుషు
బొందియమృతాత్ముడగుఁ॥ క. వేదవిరుద్ధంబులును న । నాదరణీ
యంబు లుఱువులగుకర్మంబుల్ । గాదాచరింపనిచ్చలు । నాదిమవర్ణు
నకు బతితుడగునవిసేయఁ॥ క. వెలయంగనింద్రియార్థం । బులుయం
దునతిప్రసక్తిబోవుటయందుఁ । బలుతెరవులందుజిత్తము । జలింపక
నుండునియతి సంధింపజనుఁ॥ క. వేదవిరుద్ధములగు న । ర్థాములు
గూర్పంగ దిరువుటాగినియతి సం । పాదింపవలయు ననిరి బు । ధాదర
ణీయులగు భవ్యులఖిలార్థవిదుల్॥ గీ. వయసునకు కర్మమునకు భవ్య
మగునర్థ । మునకు శుశ్రుతముఁన కభిజనమునకగు । వేషవాగ్బుద్ధిసా
గూప్యవిధములు దగు । కాపుకొరగాని యప్రసంగంబులరయ॥ గీ బు
ద్ధివృద్ధికరంబులై బొాలచుధాన్య । ములు హితంబునుగూర్పగా మొదల
దివురు । టతివినోదంబులును శ్రుతిస్మృతిపురాణ । పాఠకలనాప్తియు

నుదగు బ్రాహ్మణులకు॥ క. మానవుడెంతదనుక యశే । మానసుడై
శాస్త్రములు సమతపఠియించుఁ । జ్ఞానంబభివృద్ధికరం । బైనగతుఁ
వానికంతలంతలు సుపుత్రై ॥ గీ. ఒనరబుష్షి దేవభూత పితృనృమఖములు।
దినదినము సేయవలయును దివుటమైన । రుండు శౌచమునియమంబు
రెండు మనుగు : లధికమగనని కర్మజ్ఞులై నబుధులు॥ క. బుద్ధీంద్రి
యంబులై మని । బద్ధంబులు గాగమనసు పాటించి సదా । వృద్ధిబొగయ
నానందము । పద్ధతి వెలయింప యోగపంచకమునగుఁ॥ గీ. భాషణం
బులందు ప్రాణవాయువులను । ప్రాణవాయువులను భాషణములు ।
గుదియజేర్చి పెంపగుట మాటలును ప్రాణ । మేకమైన యజ్ఞవృద్ధివెల
యు॥ క. జ్ఞానాగ్నిని వ్రేల్తురు బ్ర । హ్మానందమమైక చిత్తులగు బుధులె
నయం । గానీయజ్ఞములై దన । దానుభవ విశిష్టతామహాత్మ్యము వే
ర్మిన్॥ వ. ఉదిత హోమపక్ష దినాద్యంతంబులన నుదితహోమపక్ష ని
శాద్యంతంబుల నగ్నిహోత్రకార్యంబు లవశ్యంబులై యుండు॥ మఱియు
ను॥ గీ మూడుఋతువులందు మూడుయజ్ఞంబులు । పశువధంబుచేసి
బ్రాహ్మణుండు । సేయువలయునవియ జెలగుచాతుర్మాస । యజ్ఞము
లనజగతినాఖ్యలారా॥ క. ఆయువుగోరినవిప్రుడు । పాయకదామార్గ.

—*పూజ్యాపూజ్య జన నిరూపణము.*—

శీర్షమాసమునందుఁ । గోయజ్ఞంబునవాన్నము । స్త్రీయునుమాం
సంబునుడిగి జెలగగవలయుఁ॥ క. గోయజ్ఞముచేసినియతు । డై య
గ్నిక్రియలుడిగినవాన్నామిషముల్ । హేయమనక గుడిచినద్విజు । నా
యువుగొనునతని యాహితాగ్నులురుపులై॥ సీ. అన్నపానములిచ్చియై
న కందంబులు ఫలములొసగియైన పరమభక్తి । నతిథిపూజలుసేయడ
ధముడెవ్వడు వానిమన్నింప కింతలుమాటలాడ । నలము నార్యులుపె
ద్దవారలజూచి సహింపకిచ్చలు ద్రవ్యాసీగతములు । ప్రాజ్ఞజనముల మ
ర్యాదసేయునది వేదవిరుద్ధకర్మతంత్రవ్రతులు న । వినయరతులు కపట
వేషులు శఠులు మాం । సాశనులు బకవ్రతాభిమాత్ర । తములు నతి
ధులైనదగువాక్యమాత్రాచ్చ । నవిఘులనియె మనువు భువనహితుడు॥

ఉ. వేదపరాయణుండునుపవిత్రుడు సువ్రతనిష్ఠుడుండు సం, పాదిత
యోగతత్త్వ ధనపాలుడు భవ్యకళావిశారదుం। డాదరణీయు లేవురు గృ
హస్థునికిచ్చలు వారలెల్ల గరి, ష్ఠాదశపూజసేయగల సజ్జనుడొండు మ
హాగదోన్నతుల్॥ శా. చేతస్స్వాస్థ్యవహించి యింద్రియములన్ శిక్షిం
చి సమ్యక్కళా। తీతుండయి గృహమేధియిచ్చలు సముద్దీపించు దీక్షా
రతిన్। భూతశ్రేణుల బ్రోవగావలయు సంపూర్ణానుకంపంబు ని। ష్ఠా
తంత్రంబు సదానుభూతియు బుధస్తవ్యంబులై యేర్పడన్॥ మ॥ విభవ్రా
తక్లృప్తతమించియుండుతరి నుర్వీదేవుడష్టాంగయో। గభరంబాత్మ
జలింపకుండుశమమార్గంబాప్తినార్జించి పా। పభయంబింతయు లేక సౌ
ఖ్యపదవుల్ బాటింపగావచ్చువే, దభృతి వ్యాప్తధనార్జనేచ్ఛలు
వినింద్యంబై నిరూపింపగన్॥ మ॥ తగవిద్యావ్రతస్నాతకుండును విశు
ద్ధజ్ఞానశీలుండునై। జగతీదేవుడు యోగమార్గము మదిన్ సంధించి
నిత్యంబు శి। ష్యగణంబుల్ వెనువెంటరానడచి యజ్ఞానాత్ములన్ శు
ద్ధత। త్యాగరిష్ఠాఢ్యుల జేయగావలయు నవ్యాజక్రియోద్యోగియై॥ క॥
శాంతుండును వేదజ్ఞుడు। దాంతుడుతుడు పరమధర్మతత్పరుడగు
ధీ, మంతుడు తనకింపగునవి। సంతోషంబున ధరింప జనునని బుధుల్॥
క॥ బీదలు సర్వజనంబుల। కాదరణీయులగు గానవలుక జనింపన్।
కాదే విరోధముసేయ మహాదశ దగువారువారలందెన్నంగన్॥ క॥ ని
రుపేదలు। సర్వజనా। దరణీయులు వేదచోదితంబిదియని పూ। ర్వాబు
ధీంద్రుల నెరులుజె। ప్పిరి లోకహితంబు గోరి పెంపు జెలంగన్॥ క॥ వేద
జ్ఞుండగు విప్రుడు, పేదయు విజ్ఞాన ధనుడు పృథివీపతియున్। వే
దాంతియు విద్వాంసుడు। నాదరణీయతకుతుల్యు లనిరిమహాత్ముల్॥
క. నిరుపేదనధికదుర్దశ। బొరయంగానీకశక్తి బోటిలనశుద్ధా, దరమతి
బోషించిన స। త్పురుషుండొక్కరుడె లోకపూజ్యుండరయన్॥
క. సాధుజనంబులబీదల। వ్యాధిగ్రస్తుల మహామనస్కులపూజా।
శ్రీధర్మాస్పదమిహపర, సాధనమని యెన్నమనువు యశస్కరులారా॥
సీ. అన్నంబులేమిలోనైనచాడ్పునమూడు ముడతలువారిన కడుపుతో

డ। నాయాసమధికమై బాయకవిన్నదనంబుఁజూపించుమొగంబుతోఁడ।
సంతతకంతకుదీర్ఘమైనక్షుద్బాధశుష్కంబులై యొరయు నంగములతోఁడ।
సతియుఁబుత్రులుపెంపు సడలిచుట్టికొనదుర్భరమైన చింతాభరంబుతోఁడ।
తనువుఁగప్పిన జీర్ణవస్త్రములతోఁడ, దొడరదివియుటపదములు తొట్రుప
డఁగ। వచ్చునిరుపేదఁజూచి యెవ్వాఁడుఁబ్రియము, సేయఁడాతనిగతి వేఱ
జెప్పనేల॥ క. నిరుపేదలకన్నంబిడి। పరమాదరభంగిఁజూచు భవ్యతము
నితోఁ। సరిరారెవ్వరతండిహ। పరసౌఖ్యములెల్లఁబొరయు పండితు
లారా॥ క. దైవపితృకార్యసద్విధి। పావనులునుపంక్తిగునువ పాత్రులు
పుణ్యా। శ్రీవెలయింపసమర్థులు, నై వెరవ్రఁగదోఁచుబీదలనిశమునుర్వీ॥
క. బీదలకన్నంబును వ। స్త్రాదులుదానంబుసేయ నైనఫలముతోఁ।
రాదుసమానంబై స। ద్వేదజ్ఞునికీఁగు వడువు వివరింపంగన్॥ క. దీనజనం
బులుశుద్ధ। జ్ఞానధనులుపూజ్యులు పరసాధనమాత్మన్। మానితగితియో
చించెడి। వానికనియెమనువ్రుదేవ వర్గంబులతోన్॥ క. ఏపురుషుడు
నిరుపేదల। కోపించునుదగ్రుడై దిగులు వృట్టమహా। పాపాత్ముండాతం
డా। కాపురుషునిజూడరెరుక గలభవ్యతముల్॥ క. కోపించిబీదవలికిన।
పాపాత్ముడురెండువేలు బదిమైదేడుల్। రూపఱగూలుఘననరక।
కూపంబునవానితనువు కుక్కలుజీల్చున్॥ క. దండంబునుజలపూర్ణ క।
మండలువును జన్నిదంబు మణిమయ భాస్వ। త్కుండలములు మృగచర్మ
ము। ముండితయునువలయువిప్ర ముఖ్యులకెల్లన్॥ గీ. అంబునస్రలయుం
దుప్రతిబింబితాకృతిగన। నైనయప్పుడుగగన మధ్యంబునందు। వెలుగు
నప్పుడు గ్రహముక్తి వెలయునపుడు। సూర్యునుదయాస్తమయముల
జూడరాదు॥ గీ. క్రేపుగట్టిడిత్రాడు లంఘించుటయును, వర్షముత్కట
మగుతఱివారుటయును, జలములందున తనరూపు గలయజూచు। కొనుట
యునుగావశుద్ధముల్ గుడుచుటయును॥ క. ఘృతమున్మృదంగము తేనె
యు। చతుష్పథముత్తమద్విజన్ముండు వన। స్పతియును దైవముగన

—*సామాన్యసూక్ష్మధర్మవిశేషము*—

నై। నతరిఁ దగుసత్ప్రదక్షిణంబులుసేయన్॥ క. వినుడుగజస్వలయగు

నం । గనతో బోవుటయు నిచ్చగలయుటయు బ్రియం। బున బవ్వ
ళించుటయునూ । కొనుటయు నంటుటయుగాదు గురుమతుల్లారా॥
క. ఆరయుఋతుమతియగు సతి । తోరమియించినపురుషుని దుర్ఘట బ
ల తే । జోరూపబుద్ధి శక్తి । స్ఫారగతులుడగుగునని పరమమునీం
ద్రుల్॥ క. ఆయువ్వబలమును తేజము । భూయిష్ఠస్ఫారగతియు బుద్ధి
యుయోగ్య । శ్రీయునువృద్ధిబొరయు ఋతు । మాయికమగుసతిరమిం
చుమనుజునికు శవై॥ గీ. ఆవులించునప్పుడన్నంబుదినుచున్న। సమయమం
దునధిక సౌఖ్యలీల । నాసనమున నుండున త్తరిభార్యా ము । ఖంబునిచ్చ
జూడగాదుపతికి॥ గీ. ఏకపాత్రమందునిల్లాలు తానును । భోజనంబు సేయ
బోలదధిక । గోష్ఠిపతికిని గ్రగూరిన భార్య నా । మంబెలుంగు పెలగబ
లుకరాదు॥ క. తనసతినయనంబుల కం । జనమిడు కొనుచుండునపుడు
జనదుప్రసవవే । ళనితాంతమునుదిగంబరి । యునగులరిక జూడ
చనువు మొయిపతికిక॥ సీ॥ ఏకవస్త్రముధరియించియున్నము గుడు
చుటయు బ్రసవగోవు జూచుటయును। దినమొులతోడ నదీతటాకాదు
ల స్నానంబు సేతయు సంధ్యవార్చు । టయు త్రోవలందు పుట్టలయం
దు భస్మంబునందుపర్వతములయందు జలము । లందును దేవా
ల యాంతికస్థలములయందుజీమలు పుర్వులాదిగాగ । ప్రాణులు వ
సించి యుండురంధ్రంబు లందు । నేటిగొయ్యుడ్డులయందును తోటలందు।
మలము మూత్రమువిడుచుట మాన్యతముల । గర్జనంబులు సేయుటగా
దుమతియు॥ క॥ జలముల వాయువ్రువనలము । ఫలవంతము లైనతరు
ల బ్రాహ్మణులను గో । వుల సూర్యచంద్రబింబం । బుల జూచు
చుకాదు మలముమూత్రము విడువక॥ గీ॥ ప్రాణభీతి తనకుబరగు చో
టులయందు । నీడలందు తమమునెగడియుండు । స్థలములందు దివుట
మలమూత్రములు విస । ర్జింపవచ్చుననిరి శిష్టజనులు॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
ణుండును వహ్నియు భాస్కరుండు । చంద్రుడును గోవువాయువు జల
ము లెదుట । గానగు చోటులను మలమైనమూత్ర । మైనవిడుచుట
దరగు ప్రజ్ఞానుభవము॥ క॥ ఊదివెలింగించుటయును । పాదంబులగా

చి కొనుట బయిపిడచు టమే । ధ్యాదులు వైచుట దాటుట । కాద
గ్నినుదారవృత్తి గాన్పింపంగన్॥ సీ॥ గ్రామాంతరము నేగు-చోమార్గ
మున నిద్రబడలుటయును జంతుబాధసేయు । టయు నేలపైవ్రాయు
టయును సంధ్యలయందు గుడుచుటయును నిద్రగూరుటయును । మల
మూత్రములుబడి మాసిన వస్త్రంబు నుచ్ఛిష్టములు పేడయుప్పుమ
న్ను । రక్తంబు విషపదార్థంబులు మాంసంబు పశువులకొమ్ములుభ
స్మరాశి । రోమములుచర్మములును పురుగులుజలము । లందువేయిం
చుటయును పాడైనయింట । బందుకొనుటయునిద్దురబడలియున్న । వా
నివెల్పుటయునుగాదు వదగుటయును॥ చ॥ ఋతుమతిబల్కరించు
టయు ఋత్విజులెవ్వరులేనియజ్ఞము । న్నతమనిచూడబోవుట మహా
సుజనంబులనేవగించి దూ । షితవచనంబులాడుటయు సేతలుమాను
టయున్ సదావృథా । గతులజెలంగుచుండుటయు కాదుచిరాయువు
గోరువానికిన్॥ మ. అనలాగారములందు గోష్ఠములయందన్నంబుభ
క్షించువే । శ నమస్కారము జేయబోవునపు డుల్లాసంబురంజిల్లగా ।
తనయుద్వాహమహోత్సవాది బహుతంత్రశ్రేణులైనప్పు మె । ల్లనస
వ్యాయతహస్తమూదునది లీలాభద్రసంయుక్తుడై॥ గీ జలములైన పా
లైననిశ్శంకద్రావు । చున్న గోవునివారించుటొప్ప దాక । సమునవొక
వేళ నింద్రాయుధమును జూచు । నేని బుధుల సందర్శింపనేగవలయు॥
క. అరయనధర్మమయముల । నారోగ్యములైనపురము లందొక వే
డ్కన్ । నూపులపల్లెలనుండం । గారాదనియెన్ మనువ్రజగద్ధితులా
రా॥ క. చిరకాలంబునగా గ్రో । పరివాసము సేతగానిపలుకులుతను
నా । దరమతి జూడనిపురుషుని । పరిచర్యయువలవదనిరిపండితవర్యుల్॥
క. పాషండగణాక్రాంతము । దోయమయముశుద్ధకర్మదూరంబుసదా ।
దూషితము శూద్రరాజ్యము । రోషబహుళముండగాదు రుచియగునై
నన్॥ సీ. అన్నంబుసూర్యోదయాస్తమయంబుల గుడుచుటమిక్కిలికూ
డుకూర । లాకాంతుసేయుట యనువుగానివృథాప్రయత్నముల్ సలు
పుటయురులనిచ్చ । గూడుటదోసిలి గుదియించిజలములు ద్రాగుటవే

డక్కనుత్సంగమందు । నన్నంబుభక్ష్యంబులారగించుట పరసేవకవృత్తి విశిష్టమనుట। యార్యమతముగాని యాటలుపాటలు। నాద్యములనుగరువ నుద్యమించు । టడరిసింహ నాదమాక్రందనంబును । నూరకయనెమొనర్చు టొప్పదరయ॥ గీ. కంచుపాత్రమందు కాళులుగుదియించి । కడిగికొనుటభిన్న ఘటములందు । గుడుచుటాత్మక పటమిడికొనియున్నవా; డిడినకూడుదినుట యొప్పుగాదు॥ గీ. ఒరుడుధరియించివిడచిన సురభిశమలు । పాదుకలుజన్నిదంబునంబరముపుష్ప । మాలలుకమండలువుపేదమానిసిబలె । రోయక ధరించుటయుగాదు సూధియయ్య॥ గీ. గోరిజులునుశీతకలును చెవుల్ కొమ్ములును వి । భిన్నములునంధములుగోగ పీశితములు । చర్మశల్యమాత్రావశిష్టములునైన । యేనుగులగుఱ్ఱములబాడ్ల నెక్కరాదు॥ మ. కడువేగంబులుసూపవర్ణబలయోగ్యంబుల్ వినీతంబులై । యడరింపారెడికుంజరాశ్వ వృషముఖ్యారోహణంబుల్ క్రమా । బడరుక్ భ్రాంతిదొరంగు సౌఖ్యమగు మోదావాప్తిరంజిల్లు నె । య్యెడకైనక్ జనునప్పుడెల్లరకు నిద్ధుక్ విస్ఫుటవ్యగ్రముల్॥ గీ. ప్రేతధూమంబుమఱియు బాలాతపంబు । గాయమునసోకుటదగు నాయువట్లు । గానవలవదు జాగరూకతవలయు వ్య । ధాపవాదంబులన్యులనాడరాదు॥ గీ. గోళ్లునువెండ్రుకలునిచ్చ గొఱికికొనుట । కారణములేకలోష్టంబు గాగమన్ను । గలుపుటవినూతనములగుగడ్డిపోచ । లదికిగోళ్లచ్రెదంచుట యరయగాదు॥ గీ. తానుజీర్ణంబుగానిపదార్థములు భు । జించిపూర్ణసుఖావాప్తి జెలఁగికొనిన । చందమునననువుగాని చేష్టలుసమా । చరించికష్టదశలబడుటరీతిగాదు॥ ఉ. కారణమేమిలేక తృణఖండనమృణ్మయలోష్టమర్దనల్ । వారకసేయువాడు బుధవర్యులనూరకదూరువాడు నా । చారములేనివాడు నిమిషవ్రతమూనినవాడు మోక్షకాం । క్షారతిబోనివాడు నరకంబునగూలుడు రాత్రిదూలుచున్॥ గీ. తరుచుగోళ్లువెండ్రుకల్ గొఱికికొనెడి । వాడు శుద్ధసదాచార వంతుడయ్యు । శౌచమునుబుద్ధిబలముతేజంబుభవ్య । శీలమును సిరియునాయువుగోలుపోవు॥ క. మానకగోపృష్టంబున । యా

నముగావించుటయు బయలవడినదళం । బైనసుమాల్యంబైన వి । హీన
స్థితిదాల్చుటయు వినింద్యంబులగుఁ॥ సీ. ద్వారప్రదేశంబు దక్కఁగో
డలుప్రాకి ప్రుచ్చిలునట్లిల్లు సొచ్చుటయును । వృక్షమూలమున రాత్రి
వసించుటయులీలనై నమానకనక్ష మాడుటయును । కరయుగంబున
పాదుకలు బట్టుటయు పాన్పునందునాసనమునందన్న ముదిను । టయు
నెల్లవారలశయనగృహంబుల శోభావిశేషముల్ చూడబోవు । టయు
వృథారతి సూర్యాస్తమయములందు । తిలలొగులకిచ్చుటయు తాను
తినుటయును జ । లంబులందిడుటయును భోజనంబుచేసి । నీరుద్రావు
టయునుగాదనిరి విబుధులు॥ క. లంచంబులుగొని దీనుల । వంచించుట
జారచోర వర్గంబుల యా । చించుట వేశ్యలతోఁ క్రీ । డించుట కాదొరు
నిధనమడిచికొనుటయిలఁ॥ క. పాదములుగడిగికొని ని । ద్రాదిసుఖ
క్రియలుసేయనగు నిత్యంబుఁ । పాదంబులతడివాయక । నాదరమున
గుడుచువాని కాయువు బెఱుగుఁ॥ క॥ మలమూత్రంబులుచూచుట ।
జలములనీదుటవృథా మసలుట యరణ్యం । బులమార్గమప్రదేశం । బుల
విహరించుటయుగాదు భూనుతులారా॥ గీ. భస్మమునస్థులందుకఫాలి
కముల । భిన్నమృణ్మయభాజన భిత్తికలగ । చాదిరోమవికీర్ణంబులందు
నిలువ । వలవదాయువుగోరిన వాడుదివుట॥ గీ. పతితుచండాలుపుల్క-
సుబ్రహ్మఘాతు । కాగమవిరుద్ధజనముల నంటినిలుచు । టొప్పదువిశు
ద్ధవృత్తి సంయోగమాన్య । భూతికారణుడగు నార్యపుంగవుండు॥
క॥ జ్ఞానాతీతుడుభవ్యం । బైనెగడినవాడు శూద్రుడయ్యునుచిత వే ।
దానుష్ఠానాది విధి వి । హీనుండగు ద్విజునికన్న నెక్కుడరయగఁ॥
క॥ జ్ఞానమయమూర్తియెవ్వడు । వానిగదా బ్రాహ్మణుడనవలయు
బుధులు వి । జ్ఞానంబుపరబ్రహ్మ మ । యానందరసంబుగ దెలియుమె వే
దములఁ॥ క॥ జ్ఞానంబజ్ఞానంబన । గానెగడినరెండుగాదె గలిగించు జగ।
న్మానితగతి బ్రాహ్మత్వ వి । హీనత్వంబులు సదాబుధీశ్వరులారా॥
గీ॥ నిష్కళంకంబు భవ్యంబునిశ్చలంబు । పూర్ణమగు తత్వమెవ్వని బొర
యువాడ । బ్రాహ్మణుండర్చనీయుండు బ్రహ్మసముడు । నితరులెల్లనపా

త్రములింతనిజము॥ క॥ బ్రాహ్మజ్ఞానము వారయుట । బ్రాహ్మణుఁడగు
రాదు వేదపాఠకలనఁగ । బ్రహ్మత్మనేనమోాయని । బ్రహ్మయునుడుప్ర
టతపఃపరాయణులారా॥ క॥ పాదజుడధముండారయ । నాదిమవర్ణుండు
పూజ్యుడతిశయమద గ । ర్వాదియుతుండయ్యుఁనని స । ద్వేదంబులు
వలుకునేసవిస్తారముగఁ॥ క. వేదము జదివినమాత్రన । రాఁసుదీ బ్రా
హ్మ్యమని పురాతనవేళఁ । వేదాత్ముండగు నీశ్వరు । డాదరమున జెప్పె
డే మహామునులువినఁ॥ గీ హింససేయకుండు టీశ్వరమారూవి ।
లాససంభవములుగా సమస్త । జగములనుచుదలచుట గురువిశిష్టత ।
బ్రాహ్మణత్వశిద్ధి బడయుబుధుడు॥ గీ. శాంతిమును శుద్ధత్వప్రశస్తతయు
ను । పరమవైరాగ్యవృత్తియు భవ్యతపము । వాగ్వినియతంబు దృఢ
గౌరవంబుగలుగు । వాడు వేదంబులు పఠింపవచ్చునతము॥ క॥ నిర్మల
తర వేదంబులు,దుర్మతియగు విప్రుఁడును చదువుఁగొప్పదు స । ద్ధర్మపథం
బుజగద్ధిత । కర్మవిశిష్టతయు తనకుకలిగినదనుకుఁ॥ గీ. పాపపుట
ములు నడతెత్తి బలిపిగ్రోకి । కొనుటయుచ్ఛిష్టములు నగుకూడు
కూర । లాత్మశిరమున నంటుటయుంగములను । గడిగికొని శిరము
మానుటగాదుమరియు॥ గీ. కోపమురుపనొరుని కొప్పువట్టుటయును ।
ముట్టిశిరముమీాద గొట్టుటయును । కాదునూనెనొడల గాకశిరస్నాన ।
మాడవలయు కొప్పునంటిరుద్ది॥ సీ. హింససేయుచు జంతుమాంసంబు
గోయక మద్యంబునెద ననుమానముడిగి । తైలంబుసిగ్గుబొందక యోా
నులును విక్రయించికొనుచు జాలహీనవృత్తి । జీవించువారలచేత ప్ర
తాపంబుజూపిధనంబులుజూరగొనెడి । రాజన్యువలన నర్థంబుగొనుట
కాదు బదువురుహింసకుల్ బరగునొక్క । తైలకారకునకు మరితైల
కార । కులు బదువురొక్కడగుశౌండకునకు శౌండ । కదశ మొక వేశ్య
కును వేశ్యగణము లొక్క । పార్థివునకును సరియగుభవ్యులార॥
గీ. మాంసమును కల్లునూనెయు మానమును బ్ర । తాపమును విక్ర
యించి యర్థంబులుగొను । వారివలన నర్థముగొనువాడు ఘోర । నరక
కూపంబునఁబడు నలిదొలంగి॥ శా. కాయక్లేశములోపిసూక్ష్మఫల

ముఁ గాంక్షింపుచుఁ యత్నముల్ । సేయంగాదు మహాఫ
లార్థియగుచుఁ సేమంబు బెంపారస్వా । ధ్యాయంబాచరణంబు జేసిని
యతిఁ దైవస్వరూపంబు మం । త్రాయత్తంబుగ బొందగావలయు ధన్య
త్వంబు దానఁ దగున్॥ శా॥ ప్రాతఃకాలమునందు లేచిమలమూత్రంబుల్
విసర్జించి శు । ద్ధాతీతంబులునైష్ఠికంబులగు దైవారాధనాదుల్ మహా।
భూతోద్దేశితకర్మ తంత్రములు విప్రుండగ్గిగావించుటల్ । ప్రాతస్స్ఫీతగరి
ష్ఠభూమములగుఁ స్వాధ్యాయ యుక్తంబుగఁ॥ వ॥ ఇట్లుపూర్వ సం
ధ్యా క్రియలు నిర్వర్తించి యతిథిపూజావిధులు సముచితంబుగా నడపి
పిదప బ్రాహ్మణదంపతులు భుజించి యపరకర్మంబులు యధావిధిసే
యఁ వలయు మఱియును॥ క॥ ఆయుఃప్ర గోరినవిప్రుడు । వాయక దీ
ర్ఘంబుగా నుభయసంధ్యా క । ర్మాయత్తవిధులు వెరవరి । సేయవల
యు నైష్టికములు శిష్టంబులుగఁ॥ క॥ పేర్మిమెయిను భయసంధ్యా । క
ర్మంబులు దీర్ఘములుగ గావించిబుషుల్ । నిర్మలచరితులు దీర్ఘా । యు
ర్మాన్యతగనిరిగాదె యుత్తములారా॥ వ॥ శ్రావణపౌర్ణమియందైన భా
ద్రపదపౌర్ణమియందైన నుపాకర్మంబులు నిర్వర్తించినాడుగోలె జాతు
ర్మాస్యవ్రతంబును వేదాధ్యాయంబు భగవత్కథాశ్రవణ పారాయణా
దివిధులు సేయుటయు పుష్యమాసంబున గృహంబువెడలి నిర్జనప్రదే
శంబున వసించి వేదాధ్యయనంబుసేయుటయు మాఘప్రతిపదాది
గామాసంబాకడట్లు నిరతోపాసన క్రియాభరితుండై యుండుటయు
బ్రాహ్మణుని కవశ్యంబులు నదుపాకర్మ రయితుండట్టు సేయుట వృథా
యగు నిట్లుత్సర్గవ్రతంబాచరించువాడు శుక్లపక్షంబున వేదంబులును
కృష్ణపక్షంబుల వేదాంగంబులును పఠించుచుండవలయు ననధ్యాయ

—*వేదములు పఠింపగూడని దినంబులు*—

దివసంబుల నగ్నిక్రియలు మాత్రము నడుపుటర్హతమంబని చెప్పి మరి
యు నిట్లనియె॥

గీ. సర్వము దక్కుటకడుపరిశాంతిజెంది।యుంచు వేళల నిద్దురయొద
వుకప్పు । కామశూద్రుని సన్నిధి వేదములు ప । ఠింపవిప్రునికనిరి బాడి

మెయిబుధులు॥ సీ. ఆయతమతినన ధ్యాయ వాసరములువర్జించి బ్రాహ్మణవర్యుడాప్తి । వేదంబులుపఠించి వినతస్వభావ్యులై బ్రియముసేయుచుగమునియతినుండు । శిష్యులకేఁగింప శిష్టత్వమగు వేదములు పురాణంబులు పలసినట్లు । రాత్రినత్యుత్కటారావంబు వీతెంచునప్పుడు పెందూళిగప్పునపుడు । వర్షమును పిడుగులు వడిగండ్లు నుల్కలు । దొరగునపుడుగాలి బరచునపుడు । గ్రహణసమయములనుగాదు భూకంపాదు । లులుము వేళ వేదములు పఠింప॥ సీ॥ గుంపులై జలములు గూడియుండిన చోట గ్రామంబులందు పురంబులందు । దుర్గంధమగు చోట దుర్మార్గుసన్నిధి కాటిసామీప్యపుచోటులందు । మధ్యరాత్రంబున మలమూత్రములు విసర్జించు వేళలనుమ్మలించునపుడు । వేదంబులు బఠింపగాదు శ్రాద్ధాన్నంబు గుడుచుట యెంగిలి కూడుకూర । లంటుటయు శౌచమగు గానట్టి దినము । లందు రాత్రుల నిజహృదయంబునందు । నైన వేదంబులు బఠింపమానవలయు । బ్రాహ్మణుండనియె మనువు ధీరవరులార॥ క॥ నరపతియే కోదిష్టము । బరగంగా జేసిపిలువ బనుపనరిగి కూ । డురుచిఁగొనునెవ్వండా । ధరణీసురుడంటరాదు త్ర్యహములు శ్రుతులన్॥ గీ॥ సూర్యచంద్రోపరాగముల్ జూచెనేని । కాదు మూడుదినంబులు వేదములు ప । ఠింప శ్రాద్ధగంధము మేననింపు వెలయు । నెంతకాలంబు జదువరాదంతసేపు॥ వ॥ జననమరణాది సూతకంబులును సంభవించుకాలంబును యానశయ్యాసదుల సుఖోపవిష్టుండై యుండునప్పుడును మాంసంబుభుజించినదినంబును రాత్రియుమంచుగప్పిన సమయంబులును బాణధ్వని వినవచ్చునప్పుడు నష్టచతుర్దశీ పౌర్ణమీయమవాస్యలయందును వేదంబులుదుగవలయు॥ గీ॥ వేదమునకు గురుశిష్యులకాదిగీడు । మూడగునుగాశిదినములమూర్ఖులట్లు । వేదములు విప్పిరేనియు వేదములు క । శంకరహితంబులనుట దెల్లంబుగాదె॥ ఉ. గాడిదలొంటెలున్ మరిసృగాలములున్ శునకంబువెల్కలున్ । గూడియెలుంగులిచ్చుతరి గూబలుగూసెడివేళదిక్కులు । ల్లాడినభంగిదోచునపు డాకసమందరుణాంబుధావళుల్,

పీడకగప్పినప్పుడును వేదములంటినవైనగీడగుఁ॥ క. గ్రామశ్మశానగో వ్రజ । సామీప్యస్థలములందు శ్రాద్ధాన్నంబుఁ । సోమరసముగుడిచిన దిన । మేమునుతఱి వేదములు పఠింపనడరగుఁ॥ సీ॥ తరుణులు పతులే కతముగూడి క్రీడించుమందిరంబులచె తమాటలు పొగ । మొగంయుచో టులనరమ్యగ ఖగరావంబులతిశయముగవిన నగుచువచ్చు । స్థలముల నెరులు శ్రాద్ధముచేసితనకుదానంబుచేసిన పదార్థంబులైన । గోవైన వలువైన గొనివచ్చునప్పుడు చోరాగ్నిపీడలపారములగు । భంగిసెల గెడినెడల నొప్పునిదినముల । కరితురంగశకటమహాంగములు తరువు । లోడలును పర్వతంబులు మేడలు రహి । నెక్కినప్పుడు వేదముల్ జక్కగావు॥ క. వాదంబును కయ్యంబు వి । పాదమజీర్ణంబున ప్రసం గంబు విచి । త్రాదులు తనకగు వేళల । వేదంబులుజదువరాదు విప్రు తులారా॥ క. కాయంబునశస్త్రాదుల । గాయములై రుధిరమురువ్వ గ్ర మ్మెడితఱి దు । ర్వాయువు పెడునపుడు నా । మ్నాయంబు పఠింపగాదనఘ మతులారా॥ గీ॥ సామవేదరవంబభిరామమగుచు । వినగదోతెంచు నప్డుఋగ్వేదపాఠ । కలనమొప్పదు బఠియింపగాదరణ్య । కంబు వేదం బులత్యధికమమ్ములైన॥ గీ. ఋగ్యజుస్సామవేదముల్ త్రివిధములగు । దైవమానుష పిత్రుసంవిధానగరిమ । గానవానికియోగ్యంబులైన శుచి త । యును ధ్వనియు నార్జవమువలయుఁ ధరిత్రి॥ క. వేదంబులమాటి తెరం । గాదిదెలసి ప్రణవముల్ నియతి జపియింపఁ । గాదగుమును మరియు పిదప । వేదంబులుజదువుభంగి విశదముగాగఁ॥ క. గురుశి ష్యులమధ్యంబున । బరువులిడుచుమూషికములు పాములునకులు । స్కూ రములు కప్పలుముంగిస । లరుగననాధ్యాయమగునహము లారర యఁ॥ క. పలుతెరగులేలవర్జన । ములురెండవచిత్తశుద్ధి భూశుద్ధియు నై । వెలయునవిగాకతక్కిన । వి లఘుప్రాయంబులుమూడు వేదంబు లకుఁ॥ వ. అమావాస్యయు, పూర్ణిమయు, చతుర్దశియు, నష్టమియగు వ్రతస్నాతకుండగు బ్రాహ్మణునికి ఋతుమతియగు సతితోఁగలయునైన వర్జనంబులు మరియును॥ క. వేదంబులేకవిప్రుడు । పాదజుడగుపాదజుం

దు బ్రాహ్మణుడగు బె । ద్దాదినియతవ్రతుం డ । నావరణీయుండు
భవ్యుడనదగు నేనిర్॥ క. స్నానము సేయుంగాదు మ । హానిశిన త్యాతు
రమగునప్పుడును మహా । మీనాకరంబునెనగగ । రాని జలాశయము
నందరయ ఋషులారా॥ సీ. గురువురాజునుస్నాతకుండు శిలాదిదైవత
విగ్రహములు సువ్రతపరాయ । ణుండు నాచార్యుండుబాడితుండె
దురేగు నప్పుడువారిచాయల నతిక్ర । మించుట యొప్పదామిషము
తో జేసిన శ్రాద్ధాన్నము భుజించి జరుగునప్పు । డుభయసంధ్యలయందు
నుద్వాహమునకేగునప్పుడు మధ్యాహ్న ందు మరియు । నర్ధరాత్రి
వేళగాదాగినిలువ । గాటమైయుత్కటమగు శృంగాటకమున । మాం
సముభుజించుచుండు గోమాయువడచు । టయును గుక్కలబురిగొల్చు
టయునువలదు॥ క. మలమూత్రస్నానజలం । బుల వాంతిశ్లేష్మరక్తము
లనిష్ఠూతం । బులమరియు గానిచోటుల । నిలువంగాదనిరి సన్మునీశ్వజ
నంబుల్॥ క. పరకాంతలందురాత్ములు । గురువులపూజింపకుండు కీర్తి
తులను ద । స్కరులవిరోధులగొంబవర్ । బాగదు తనకుమ్మలికనపా
యమగుతుదిర్॥ క. గరిమను సెమునాయువు పా । లనగుమనంబణచి
యింద్రియములుక్కణుమె । చ్చరు సజ్జనంబు లేటికి । పరకాంతారతుల
కాసపడపురుషులకుర్॥ క. భూరమణుసర్వశాస్త్ర వి । శారదుస
ద్బ్రాహ్మమూర్తి సర్పముదృప్తిని । ష్ఠాంతునతివర్ణ్యునిన । గౌరవముగ
జూచు గొప్పగాదెయ్యెడలర్॥ క. వారలనవమానించిన । పూరుషు
డు దహింపబడు విపులసంతాన । శ్రీరమ్యమందిరంబుల । తో దూపర
ననిరిసద్బుధులు ఋషులారా॥ గీ. ప్రియముసత్యంబునెఱిసెప్పుటయును
సత్య । మయ్యునప్రియములు సెప్పనాగుటయును । ప్రియమనృతమయ్యు
సెప్పించుటయును జెప్ప । టయును ధర్మంబనిరి కొందరయమహాత్ము
లు॥ గీ॥ అప్రియములయ్యు ననృతంబులాడ కునికి । యెరిగినంతయు స
త్యంబు తెలుగు సెప్ప । నుభయలోకములందు బ్రోపొందజేయు । పు
రుషునాతండనిర్జర పూజ్యతముడు॥ క. ఒరులకునోడక సత్యము । పరిస్ఫు
టముగజెప్పనేర్చుభవ్యుండు సహా । దరుఁడయుడు సభలందున । నిరిమను

వును బ్రహ్మయును మహితచారిత్రుల్॥ క. పగులకుహితంబుసేయుగ। పరువముసెడికల్లలాడుపంద చెనటి ని । ష్ఠురతరమహావిభీషణ । నరకంబునగూలు సజ్జనవిగర్హితుడై॥ క. భద్రమనియెనభద్రము, భద్రంబనియెనప్రియమువలుకగలిగిన౯ । భద్రమగు నొరులవలన ను । పద్రవములుతనునొరయక పంశీతులారా॥ క. కారణము లేనివాదమ । పారబలుండయ్యునేన బలవంతుడ నై । వ్వారలునాకేదు రేయును । పౌరుషభావంబుగా దపాయమువచ్చు౯॥ క. సోదరులజుల్కనాడుట । బీడలవంచించుట హితుభేదించుట మ । ర్యాదదొరగివర్తించుట । కాదపకారంబుసేయుగా దివుగుటయు౯॥ సీ. అత్యుదయంబున సత్యస్తమయమున మధ్యందినంబున మార్గమరుగు । టొప్పదు దాయాదులొప్పనివారలుతోడరాపండితుదూరదర్శి । బ్రాయంబుగలవాని బలవంతునధికాంగు హీనాంగుదుర్జను హీనవర్ణు । విద్యయురూపంబు విత్తంబులేనివారల నిందసేయగా వలవదశుచి । యైమహాత్ములగో బ్రాహ్మణానలముల, బుస్తకంబుల సత్యంతశస్తగతుల । నంటుటయును గ్రహాదు

—*అగ్నికార్యాదిక్రమము *—

లసంబరమున । జూచుటయుకాదు కులకాంత నేచుటయును॥ గీ. అశుచియై యట్లుజేసిన యాతడర్థి, జలముల మునింగి సీగుదోసిలివహించి। తనువునంగంబులును నాచమనము జేసి । శుద్ధిబొందయునని ధర్మసూక్ష్మవిదులు॥ క॥ తనురంధ్రంబుల రోమ । స్తనబహిరింద్రియ కపాలతలములనతిమ । ర్మనిరూఢి వెలయుచోటుల, జనదునిమిత్తంబులేక సంస్పర్శింప౯॥ క॥ నియమితసర్వేంద్రియుడతి । శయునిష్ఠారతుడు నిత్యశౌచవ్రతుడా । ప్తియుతుండు పూజనీయుం । డ యయగ్నిక్రియలు సేయునగు దీర్ఘముగ౯॥ గీ॥ చిత్తశుద్ధియు నెఱుకయునుత్తమ వ్ర, తంబులునుగల్గువాడు జపంబునగ్ని, కార్యములుసేయుచునతి సౌఖ్యంబువడయు। నోపునిత్యంబునపగతపాపుడగుచు॥ క॥ వేదంబులు జదువుట హిం । సాదులుడుగు టాత్మశుద్ధియలవడుట దపం । బూదుటగల్గిన భవ్యం, డాగట తనపూర్వభవ మహత్వము దెలియు౯॥ క॥ తానుతనపూర్వభవ

వా । ర్తానిశ్చయమార్గములనరసి మరిబ్రహ్మ । జ్ఞానమలవరచుకొనునది । జ్ఞానంబున సుఖముగల్గు కలుషములణగున్॥ క॥ సావిత్రీహోమములతి । పావనమతిజేయుటొప్పు బర్వంబుల దీ । క్షావిధి బిత్రుదినసంబుల । గావింపగవలయు పైతృకక్రియలెల్లన్॥ క॥ అనలగృహము నకుదూరం । బునపాదక్షాళనమలమూత్రాదివిస । ర్జనములు కుండలుగడుగుట । యును నుచ్ఛిష్టములుసేయుటొప్పు నరయగన్॥ వ॥ మలమూత్రవిసర్జనములును గాత్రప్రసాధనంబును దంతధావనంబును స్నానంబును గురుసన్నిధికరుగుటయు బూర్వాహ్ణంబున జరుపవలయు॥ చ॥ గురుడు సమాగతుండయిన కూర్చుపియుండిన శిష్యుడంచితా । దరమునలేచి యాసనముదానతిభక్తినొసంగి ప్రాలిత । చ్ఛరణములొత్తిపూజలనిశంబును జేసినమస్కరించి సు । స్థిరమతినంతికంబున వసించుట ఛాత్రతమంబు నిచ్చలున్॥ క॥ వేదములుధర్మశాస్త్రము । లేదిమహాధర్మమనియె నింప అనదువం । గాదగు నమ్మార్గంబున । నాదరణీయుండు పూజ్యుడనబడు దానన్॥ క॥ ఆయువుమనోరథంబులు । శ్రీయును విద్యయుఫలంబు చిరసౌఖ్యములున్ । బాయకవృద్ధిబొరయు నా । మ్నాయవిహిత ముత్తమమగు నాచారమునన్॥ క॥ ఆరయనిత్యంబు సదా । చారము పాటించువాడు సభ్యతసెడి ని । ష్కారణమెల్లరచేత న । గౌరవమున్ బొందు నాస్తిక మతాప్తుబలెన్॥ గీ॥ శ్రద్ధయును గౌరవమునసదాచారమును వ । హించు పురుషుండు లక్షణహీనుడయ్యు । వత్సరశతంబుజీవించు వాడు మరియు । పరమపదమాటపట్టుగా బడయగలడు॥ క॥ పరవశమగుకర్మంబులు । బొరయుంచున్ దుఃఖమెల్లపూర్ణసుఖంబున్ । బరగించుచునాత్మవశములు । పురుషునికీరెండు ద్వివిధభూతములగుచున్॥ క॥ పరవశమగు కర్మంబులు । పరిపాటింపక సదాయుపాయము పేర్మిన్ । పురుషుడు తనవశమగునవి । బరగించుటపరమధర్మపథమనిరిబుధుల్॥ క॥ పరితోషంబేకర్మము । బరగించుటని త్యమునునపారంబగు సా । దరమతినుపాయ విమడగు । పురుషుండది సేయవలయు భూనుతముదగన్॥ క॥ జననీజనకుల కాచా । ర్యునకు తపోధనునకున్ గురునకు సుమతికిన్।

ధనమొసగి ప్రోచువానికి । జనపతికిన్ ప్రతివచనము జనదు పలుకగన్॥
క॥ కోపము దంభము లోభము । చాపల్యము నిగ్రహము కుజనసంగతి
దు । ర్వ్యాపారము నాస్తిక్యము । కాపట్యము వేద నిందకాదెవ్వరికిన్॥
క॥ అపరాధము చేసినదు । ష్టపురుషు దండించుటొప్పు జనదు నిపాతం ।
బపురూపంబుగ నది తన । కపాయకరంబగు నొకప్పుడారయవలయున్॥
గీ॥ వేణుదళమైన రజ్జువు వెలిచినైన । తాడనము సేయునది తప్పిదములు
సేయు । నెడల మొగమోడకఠగ్వ్రత్తికొడుకు శిష్యు । భార్యసాధుజ
నంబులు బాంధవులను॥ గీ॥ పాపవర్తనుండు బ్రాహ్మణుండపరాధ । మా
చరించునేని యతని నణచి । వధము సేయ జూచువాసుడు తామిస్ర ।
నరకమందు నూరుహాయనములు॥ గీ॥ బుద్ధిపూర్వకముగ భూసురుగద్దిం
గా । దరలచేతనైన తాడనంబు । సలుపువాడు నీచజంతుయోనులయం
దు । నుర్విం బుట్టు నిర్వదొక్కమార్లు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుని తనువు దొరగిన
రక్తమెన్ని । ధారణీరేణుకణముల దడుపజాలు । నన్ని వత్సరములు
రక్తమంగకముల । దొరుగ తత్కర్త దుఃఖించు నరకమందు॥ గీ॥ బ్రాహ్మ
ణాధముండు పాపకర్మంబులు । సేయునేని వధము సేయుటొకటి । మాత్ర
ముడిగి లోకమాన్యుండు నరపతి । చండదండనంబు సలుపవచ్చు॥
గీ॥ హింససేయకుండు టెవ్వరిపైనిగ్ర । హంబుబూనకుండుటది యబ్రాహ్మ
ణత్వమవియొనర్చు సురుడటుగాడట్లు । గానవధము సేయుటైనయొప్పు॥
వ॥ ఇది పులస్త్యునిమతంబు॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండనంగ బరగు బ్రహ్మజ్ఞాని ।
గాడు దానిదెలియగానివాడు । గానవధము సేయగానగు నపరాధ । మా
చరించునేని నీచవిప్రు॥ గీ॥ అన్నృతమాడి ధనముగొనువాడ ధార్మికు ।
డాతతాయి హింసలద్ది జేయు । వాడు సౌఖ్యగతులు నడయనేరరు నింద ।
బడుదురిహమునందు పరమునందు॥ గీ॥ పరమధర్మపథము బాటించుటొ
ప్పదు । ర్దశలనైనగాద ధర్మసరణి । పాపరతులు భంగపడుట జూచుచు
నేల । ధర్మమార్గమురుకబేర్మి సెరుప॥ క॥ తనలోకము గొనియాడుట ।
తను నిందించుటకు బ్రియము గుందుటయు మనం । బున లేక
మహోద్యోగము । వెుసరింపగవలయు హితులు స్రాలె జనంబుల్॥

క॥ వెలయంగ నధర్మంబున । ఫలమప్పుడదోచు సేయు పనులకు మరి
యుఁ । బొలచు వినాశకరంబె, యిలమూలముగొట్టబడు మహీజ
ముఁవోలెఁ॥ క॥ తనునైన కుమారులనై । నను పౌత్రులనైన బొరసి
నాశముగాపిం । చునధర్మఫలంబు వృథా । జనదంతతతకును నెటివిష
ముబలెనుయువొ॥ క॥ ఫలముగనవచ్చు విజయము । జెలగునధర్మం
బునిచ్చజేయునపుడు క్రము । చ్చులువోలెసమస్తంబును । గలచు
నణచి హీనదశలుగావించుతుదిఁ॥ ఉ. శౌచముధర్మమార్గమును సత్య
ముగౌరవభూతియార్యసే । వాచరణంబు బెంపలరునట్లు జరింపుచు తృ
ష్ణనెమ్మదిఁ । దోచగనీకసంతతము తుష్టివహించినవాడు ధన్యుడై ।
యాచిమహాపదంబు బొరయంగలడారయ శాశ్వతంబుగఁ॥ క. ధర్మం
బునెఱుపగలిగిన । కర్మంబులునర్థకామంబులుగా । వర్మిలిసెయగ
నుత్తమ । ధర్మపరాయణుడు సత్పదంబులువడయుఁ॥ క. లోకము నక
శుభదాయక । మైకానగవచ్చు ధర్మమైనయుడిగి సు । శ్లోకులు జగద్ధి
తంబులు । గైకొనిసేయుదురునిత్య గౌరవముదగఁ॥ క. పరనిందయు
నాత్మస్తుతి । పరాయణతయు పరునిభార్యరమింపఁ । దిరుగుటయు బొర
యరానివి । బొరయగజూచుటయుగాదు భూనుతులారా॥ క. తగువృ
ద్ధాచారమునదు । పగనదిసమ్మతము ధర్మపథమూర్జితముఁ । జగతీనుత
ముఫలప్రద । మగు చేసినరుండసంశయమనసూర్తిఁ॥ సీ. తల్లిదండ్రు
లతోడ వల్లభతోడ గారాబునబంధువర్గంబుతోడ । ఋత్విక్పురోహిత
వృద్ధాతురులతోడ మాతులులతోడ ధర్మజ్ఞుతోడ । నాచార్యుతోడ భా
ర్యాసోదరులతోడ నన్నదమ్ములతోడ నతిథితోడ, విద్వాంసుతోడ
నుర్వీపాలకునితోడ వైద్యునితోడ భవ్యతముతోడ । కొడుకుతోడ
మఱియుకూతురుతోడ స । న్యాసితోడ బుధగణములతోడ । కార
ణంబులేక కలహించుటయు వివా । దంబుసేయుటయు గ్రమంబుగాదు॥
వ. ఆచార్యుండు బ్రహ్మలోకంబును జనకుండు ప్రాజాపత్యంబును

—*అపాత్రప్రతిగ్రహాదుల విధము.*—

యింద్రలోకంబతిథియుఋత్విజుండు దేవలోకంబునుజామలప్సరోలోకం

బును బాంధవులు వైశ్వదేవలోకంబును పార్థివాదులు వరుణలోకంబు
ను మాతృమాతులాదులు భూలోకంబును బాలవృద్ధకృశాతురాదులు
పరంబును బడయజేయనర్హులగుటయు నగ్రజుండు పితృసమానుండగు
టయు భార్య యర్ధాంగభూతయగుటయు విద్వాంసుండును బుధవర్గంబు
వైద్యుండు మొదలగువారలు పూజ్యులగుటను వారలతో శుష్కవా
దంబులు బచరించి యలుకవుట్టింపకనుచితవిధుల పూజింపవలయు
వెండియు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు ప్రతిగ్రహపాత్రుడయ్యు । కాదుబుచ్చి
కొనగనల్లుగాక తృష్ణ । యధికమగుడు ప్రతిగ్రహణాప్తిదిరుగు । నేని
చెడుబ్రహ్మ్యతేజామలింతనిజము॥ గీ. ధర్మమునకుగాని ధనమునన్యప
దార్థ । ములు బ్రతిగ్రహించుమూర్ఖతముడు । బ్రాహ్మ్యతేజమెడలి పా
పాత్ముడగువాని । నంటజూడబాపమనిరిబుధులు॥ గీ. కనకమును భూమి
యునుతురంగంబుగోవు । నేయియును నువ్వులన్నంబు నెరిజెలంగ ।
బ్రాహ్మణుడుపుచ్చుకొను నేని బ్రాహ్మ్యతేజ । మెడలిచెండాలుడగు
వానికేటిపదము॥ గీ. ధరణియును గోవునన్నంబుతనువుజెరచు । కనక
మాయువు బరపులోచనములణచు । తురగము జ్వలతేజంబు బరిహరిం
చు । నేయినువ్వులు సంతతిమాయజేయు॥ గీ. వేదమును తపమునుత్త
మవిద్యయును మ । హత్వమును లేకదివిరిబ్రాహ్మణుడతిప్ర । తిగ్రహా
సక్తిబడునేని తీవ్రనరక । పంకమునగూలు బహుశతాబ్దములదనుక॥
గీ. అల్పమైననధికమైన బ్రతిగ్రహ । ణంబుచేసి బ్రాహ్మణాధముండు ।
నిరయమందుగూలు నెరిగియెఱింగి మ । హాత్ముడేలబూనునట్టితెరవు॥
వ. బైడాలవ్రతపరాయణుండును పాషండమతసంయుతుండును జలంబు
లుగొననైనన పాత్రతములగుదురట్లుగావున వారలకు దానంబుజేసినదా
తయు వారలతో గూడనరకంబునంబడునిట్లు॥ గీ. రాతియోడనెక్కి రహి
సముద్రంబు ద । రింపజూచునట్టి పెంపుగాదె । యజ్ఞుడైనవాని కధిక
దానములిచ్చి । సుగతిబొరయవడువుజూచుటెల్ల॥ వ. ఒరులుతన్నునమ్మ
భజింపను గీర్తింపను బహుజనసమక్షమ్మున ధర్మంబుసేయువాడు ధర్మ
ధ్వజుండనియు పరధనాభిలాషియగువాడు లుబ్ధుండనియు సన్యాలతసక

పటసూత్రంబునజిక్కించి నిక్షేపాదులుహరించువాడు ఛాద్మికుండని యు బాహ్యవ్రతశుచిత్వభూతిగగువాడు లోకడాంబికుండనియు జేత నంబుల జిదుముటాదిగ పీడలుసేయువాడు హింసాపరుండనియునసూ యాపరస్వాంతుండు సర్వాభిసంధికుండనియు సమయంబు వేచి యన్యు లనణంచువాడు బైడాలవ్రతుండనియు మీఁదుజూచుచు వినయంబుచూ పించు తెరంగున నటించి నిష్కృతులు సేయువాడు నైష్కృతికుండనియు పరధనాపహారి స్వార్థసాధనతత్పరుండనియు నాతతాయిశఠుండనియు బకతంత్రసాధకుండు బకవ్రతుండనియుజెప్పంబడు మఱియును॥ క. ఒన రంగబకవ్రతుడని । యును మరిమార్జాలలింగినుండనియు దనుక్ । జన ములుదిట్టగనేద్విజు । డనయంబుజరించు నరకమందతడు బడుక్॥
క. ఏనుమహాధర్మపరుడ । నైనియతిజరించుననుచు నన్యులునమ్మం । గానెరిగింపుచు నిత్యము । దానడువగరాదు దప్పథమున దిపుటమై॥
క. ఏయువిచేసినన్రుల క । పాయంబగునట్టిచెడుగుపనులుమగుట శా। స్త్రీయములగుకర్మంబులు । సేయుటపురుషుండుపరమశిద్ధులువడయుక్॥
గీ. బ్రహ్మచర్యాదిసువ్రతభవ్యగతులు । తనకులేకుండియును తద్విధం బులైన । లింగములు వేషములు గడులీలదాల్చు । వాడునరకంబు నంబడువాడునిజము॥ క. ఒరులోనరింపవెలయు పు । ష్కరణీప్రముఖ ములగాదుస్నానము జేయక్ । బురుషునికి జేసెనేనియు । బొరయుక్ నవి సేయువాడు బోవ్రునరకముక్॥ సీ. మందిరంబులయందు సుందరోద్యా నంబులందు దటాకకూపాదులందు । నిచ్చమైపెరవారలిడినయానముల శయ్యాసనాదుల సుఖంబనుభవించు । నెవ్వండువానికధీశులైయుండు వారీయకితనయంత నెలమిడెలగి । వాడట్లొసంగని వారి పాపాం శముల్ తనుబోరయుంగ చందంబుదక్కి । నరకమునబడు జెరువుల నదులదేవ । ఖాతముల నిర్ఝరంబుల గర్తములకొ । లంకుల జలంబులాడవలయు నవశ్య । మవిశుచిర్భ్యాతములుగాన నార్యులారా॥
క॥ యమనియమంబులు రెండును । నమలమతివహింపవలయు విధ్యు క్తముగా । యమముడిగిసంతతంబు ని । యమముజెలంగించువాడు నర

కమునబఱుఁ॥ క॥ వేదోపక్రాంతమనం । గాదగుయజ్ఞంబునందుకాదు భుజింపఁ । వేదవిదులకత్యంగను । లాదిగపంక్తికినపాత్రులగు వారల తోఁ॥ సీ॥ బహుయాజకాదులు బలసియుండినయజ్ఞమందు భుజింపగా

దూషితాన్నప్రకారము.

దార్యజనుల । కతిమత్తకు పితాతురాదుల యన్నంబు కేశంబులును ధూళికీటకములు, గలసినయన్నంబు కాలనంటినకూడు భ్రూణఘ్నునన్నంబుబుంశ్చలియగు । బ్రాహ్మణియన్నంబుబశువ్రలాఘ్రాణంబుచేసిన యన్నంబుచెనటికూడు । కాకునును కుక్కుటములాదిగాగపక్షు । లంటిపృచ్ఛినయన్నంబు నధముకూడు, గణికగణాగాయకాన్నంబుగడకదర్య । బద్ధచౌర్యాన్నములు దినబరగదెందు॥ క॥ ఋతుమతియంటినయన్నము। వ్రతహీనునియన్న మనుభవముగాక వృథా । రతినోరులకీకధనమే । కత మార్జించుజనుకూడుకాదు భుజింపఁ॥ మాలిని॥ పాదజునన్నము పాతకునన్నము బ్రాకృతునన్నము భద్రగతిఁ । వేదముమానినవిప్రుని యన్నము వెంగలియన్నము దగ్గుడునై । పేదలగాంతలపెద్దలపూజ్యుల బిట్టువధించిన భీకరుకూ । డాదరమారగ నంటినపాపము లారయ బొందు మహాజనముల్॥ ఉ॥ క్రూరునియన్నముఁ మృగయుకూడు జికిత్సకునన్నమాపు లె।వ్వారును బంధువర్గమునవశ్యసతీసుత సోదరాదులుఁ। గౌరవనీయులార్యులు దగఁ తనురోసినవాని యన్నముఁ । పౌరుషహీనునన్నమును పామరునన్నమునంటరాదిలఁ॥ వ॥ ఉచ్ఛిష్టాన్నంబును సూతకోగ్రాన్నంబులును కల్లలాడువానియన్నంబును మద్యమాంస విద్యావిక్రయులయన్నంబులును విధవాన్నంబును జాకలి మంగలియగసాలెవాండ్రయన్నంబును సూతకాన్నంబును హీనకర్ములగు సమస్త వర్ణంబులయన్నంబులును భుజింపరాదు మఱియును॥ క. ఈయన్నములెవ్వడు మది । రోయకభుజియించు నన్నఘుండు నియతిమై । ప్రాయశ్చిత్తాదివిధులు । బాయకచేసికొనవలయు బహుయత్నములఁ॥ క॥ ప్రాయశ్చిత్తాదివిధులు । బాయకచేసికొనదేని బ్రాహ్మణుడత్య । ల్పాయుష్మంతుడ గారన । నీయుండై జచ్చిగూలునిరయాగ్నినడిఁ॥ క॥ పితృకర్మ

దులులేని కు । పతి పాదజునింట బ్రాలు మాలిగుడువగా । దతిశుద్ధ కర్మనిష్ఠా । రతుడును విద్వాంసుడునగు బ్రాహ్మణుడిచ్చున్॥ క॥ దాత యు లోభియు విద్యా, తీతుడుశుంఠయుమహామతియు దుర్మతియున్, భూతదయాపరుడును హిం । సాతత్పరుడెట్లువడయు సదృశఫలంబుల్॥ గీ॥ కానవటి విధముగాజె మహాజను। నన్నమారగింపనయినఫలము । క్రూరుడైనవాని కూడుభుజింపగ । లిగినఫలంబు సదృశమనుటయరయు॥ క॥ వేదంబులు శాస్త్రపురా । ణాదులు సదృశంబుగాని యనువునచిరపు, ణ్యోదయకర్ముడుహీనుడు । మేదినిసరిగారనిరి సమీచీనమతుల్॥ గీ॥ ఉత్తమునియింట గుడుచుట యుత్తమఫల । మధమునింటభుజించుట యధమఫలము, బడయుదురు సంతతంబును బ్రాహ్మణాదు । లట్లుగావున నెఱుగుటత్యవసరంబు॥ క॥ మాంసాశనుండుచేతన । హింసాపరుడనుట తెల్లమెల్లరకు బుధో । త్తంసులదిగానగుడువరు । మాంసంబుభుజించు దుష్టమానవునింటన్॥ క. అనృతంబులాడుటయు పరు, ధనమురుకగ్గొనుటయును వృధావాదంబుల్ । వొనరించియార్యజనముల । మనములునొప్పించుటయు సమానకలుషముల్॥ ఉ. కావునవింతలేసియఘకర్మములన్వొనరించువారితో । నేవిధమాటలాడదగు నెట్లుభుజింపగవచ్చు లోకసం । భావితపుణ్యకర్ములగు పావనమూర్తులకేలపెట్టులు। ర్వీవలయంబునన్గలవు వింతలనేకము లారయందగున్॥ క. వేదములు జదివితుంత । ర్వైదికములుసేయువలయు విప్రుండారా । మాదుల నొరులనుఖార్థము । కాదునివాసములపెక్కుకార్యములైనన్॥ ఉ. దానములున్జగద్ధితధర్మములున్ మరిపౌర్తికాదులున్, ధ్యానముసంయమంబు నుచితంబగువేషము నిత్యశౌచమున్ । సూనృతమున్ బ్రియంబుననసూయతయున్ భజియింపగాదగున్ । భూనుతకీర్తిబ్రాహ్మణుడు పుట్టినదాదిగనెల్లకాలమున్॥ క. తానడుగకనొరులిచ్చిన వానివలనమిగులదుష్టివడయుట శుద్ధ । స్నానాదులుసేయుట ని । త్యానందసుఖాప్తి నుండుటగుపురుషునికిన్॥ క. దానంబులు ధర్మంబులు । మానితమతి సేయువలయు మరణముధృవమ । జ్ఞానంబుదొరగి శుద్ధ । జ్ఞానంబలవర

చుకొని జగతినరులెల్లన్॥ క. జలములు నన్నము దీపము, తిలలును
దానంబులిచ్చి దృప్తియుసుఖము । జ్వలనిర్మలాత్ములును గోడు । కుల
కూతులవడయునరుడు కుతుకంబుదగన్॥ గీ॥ కనకమును వెండియును మ

—*దానాదివిధిఫలితాంశము*—

హీఖండమును గృ । హంబులును దానములుచేసినరుడుగను చి । రా
యువులు రూపమును సుఖోపాయమైన । భూమియును దివ్యమందిర
ములుధరిత్రి॥ గీ. అంబరంబుబలీవర్ధనంబు గుఱ్ఱ । మధికపుష్టియు నెరి
గలయావుదాన । ములొసగుట సూర్యచంద్రాశ్వినులు విభూతి । కరము
లరులోకములనిచ్చు బొరయునరుడు॥ క. యానముశయ్యయుధాన్యము।
జ్ఞానమునభయంబునొసగు ఘనుడొగివడయున్ । యానాదులు భార్య
యు ల । క్ష్మినిత్యసుఖప్రభుత్వశిద్ధపదంబుల్॥ క. దానములన్నిటనుత్త
మ । దానంబనబరగు సత్పథముదగబ్రహ్మ । జ్ఞానంబుపదేశవిధిన్।
జ్ఞానరహితులందువెలయగాసేతభువిన్॥ క. ఏయువిగోరుచుదానము । లీ
యంబడుశుద్ధపాత్రమెరిగినరునిచే । బాయకతమంతనవిని ర । పాయస్థితి
బొరయునతనిపండితులారా॥ క॥ అర్చించిదానమిచ్చుటయర్చింపగవడిప్ర
తిగ్రహముసేయుటదే। వార్చనపాత్రములవియతి। వర్చసకాలములకు లో
కవందితరూషిన్॥ క॥ తపమొనరింపుచు నెమ్మది ; విపరీతముబొందుట
మఖవిధుల నన్యతమూ । దిపలుకుట దానమిచ్చి పి । దపచింతించుటత
గదు వృధావిప్రునికిన్॥ చ॥ అనృతముచేతయజ్ఞము మహాద్భుతమొం
దుటచేతపంబువా । దనములుపెక్కులొడక వృధా బచరించుటచేత నా
యువున్ । జనములతోడజెప్పికొను చందముచేనుతదానముల్ గ్రి
మం । బుననశియించుగాన హితబుద్ధిధరామరుడారయన్జనున్॥ ఉ॥
చీమలుమన్నుకొంచెముగ జేర్పుచునోపిక కొన్నినాళ్ళకు । ద్రామపుపు
ట్టజేసెడివిధంబున మెల్లనమానవుం డహిం । సామతశుద్ధధర్మములు న
ల్పుచు నుత్తమమార్గదర్శికుం । డైమహిం మించుటొప్పగు ఖలాదులకె
ల్లరకట్లుజెప్పుచున్॥ క॥ పరలోకసహాయార్థము । పురుషుడు ధర్మపథ
మునదుపుటకడుశ్రేయ । స్కరమదిజెడనిపదపితను । బొరయంగా జే

యనోపు భూసురులారా॥ చ॥ తనయులుతల్లితండ్రులు బిడ్డానులుబాం ధవవర్గమాప్తులం । గనవిహాలోకమంద యుపకారముసేయుదురింత లి ష్టులై । తనకొకరైన సేయరటదక్కిన వేళ సహాయ మొక్కడే । జనువి ఫలప్రయత్నరతసంభృతయోగ గరిష్ఠభూతుడై॥ క. హీనదశ బొర యకుండం । గ నచ్చటసేయుమేలొకడు విడువక నెం । దేనియు వ చ్చుచు బూర్వము । దానిచ్చలు సేయుహితుడు ధర్మముగవున్నె॥ గీ. ఒక్కడెజనించు వర్ధిల్లు నొక్కరుండె । సుకృతములు దుష్కృ తంబులు జూచిజూడ । కొక్కగుడసేయు తత్ఫలమొందునొక డ । యింతగావున తనకొరులేటవారు॥ ఉ. చచ్చినతోడతన్ను నిమిషంబెడవాయకనుండు పుత్రులున్ । మచ్చికగల్గుబాంధవ స మాజములున్ మరితక్కువారలున్ । బొచ్చెములేని శోకరవముల్ సెలగించి శవంబుచెచ్చెరన్ । జిచ్చున కప్పగించి యిలుసేరుదురన్న ములారగింపగన్॥ క. తానొనరించిన సుకృతము । లెనను మరిదు ష్కృతంబులైన విడువ కెం । దేనియు తనతోవచ్చున । హీనాప్తహి తాహితపథనియతి వెలయగన్॥ గీ. గానమానవుండు పూనికధర్మంబు । సేయవలయు శక్తిజెలగునంత, కేమిశాశ్వతంబుదా మొఱమెచ్చులకొలది నడచుభంగి దలచుటరయ॥ సీ. ధర్మంబుసేయుట తపమాచరించుట ను న్వాదులధిక కర్మంబులనిరి । పురుషుని కారెండు బరగించునాతండు బ డయు శాశ్వత పరబ్రహ్మపదము । తపముసేయక సదాధర్మమాత్రము వెలయించు నాతండునశించుదేవ । తాలోకమున మహాధర్మంబుగాక తపంబుచేసినవాడు బడయుసత్య, లోక మీరెంటులోకముల్ శ్రీకరం బు । లుత్తముండుత్తముని తోడబొత్తుసేయు, టధికమగునీచుతోడగా దధముమైత్రి । భావముత్తమునకు జాలభాధకరము॥ ఉత్సాహ॥ ధర్మమా చరించుటిష్టదంబుగా జెలంగు న । త్కర్మపాక మాత్మశుద్ధిగల్గజేయు గావునన్ । ధర్మమాశ్రయించి సూనృతవ్రతంబుబూని స । త్కర్మ ముల్ సమాచరింపగా దగున్ నుతంబుగన్॥ పంచచామర॥ ఫలంబు దోపదెట్లుకర్మఫక్వమైన నుర్విగా । నలీలబొల్చి ధర్మమార్గహానిమాను

టొప్ప ని । ష్కృతింక భవ్యచిత్తవృత్తిగాంచి పండితుండు లో , కులె ల్ల దన్నుజూచి దారుగూడనట్లు వర్తిలుగ॥ గీ. అభయదక్షిణంబునన్నం బు జలములు । కందమూలఫలనికాయములును । నడయుటొప్పనెట్టి

—*అయాచితపరిగ్రహాదివిధులు.*—

వానివలనన్నైన । నాపదలునితాంతమడరునప్డు॥ క. పగలనుగకనేమి చ్చిన , బరిగ్రహము సేయవచ్చు బరగదడుగకె । వ్వరి వస్తువల్పము ను గొన । పురుషుని కదిపాతకముల బ్రోవరయంగన్॥ చ. అనుమతి లేకనన్యనిధనాదులః గొంచుబితృక్రియాదులిం , పెనయగసేయునైన న వియిచ్చుమెయిన్ బితృదేవసంఘముల్ । గొనరుపదేనువర్షములు కో పము బెంపఱబూని హవ్యవా , హనుడును హవ్యముల్ వెలయునట్లొ నరింపగుకీడుమూడగన్॥ సీ. జలములన్నంబును శయ్యాసనములుదర్భలు గృహంబువిరుల్ పండ్లుపెరుగు , పాలునేయియుచింతపండుబెల్లముమ త్స్యమాంసంబులెదనను మానముడిగి , యుపహరించిపితృక్రియలు సే యుటొప్పదు జననీజనకులకాచార్య శిష్యగణముపుత్రకళత్రగణకాది నులబోషించంగవలసి యాచించుటజను । బ్రాహ్మణక్షత్రియార్యులపా దభవులు , బతితజాతులఃగాక గోపాలకులకు నాశ్రితాదులకిడునదియ న్న మడిగి తెచ్చినైనను బ్రాహ్మణుండిచ్చుమెరయ॥ క॥ భావమునకుపరి చర్యకుఁశీలికి శాత్రతకుననుసయించినటుల భూ। దేవుడుశిష్యగణములకు, గావలసిన విద్యలగ్గరపిఁపనుడగున్॥ గీ॥ పాపరతియునన్నృతభాషణంబు లుగల । వానిశిష్యువిడునవలయు విప్రు । డట్లుగాక విద్యలభ్యాసమొన రించు । నేని బొరయునరకమింత నిజము॥ గీ॥ భాషణంబులర్థబంధు రంబులుకర్మ । కారణంబులట్లుగానకపట । వాదియైనవాడు వరలు స ర్వస్తేయ । నామధేయమునజనంబుదిట్టు॥ సీ॥ స్వాధ్యాయమును పుత్ర సంతానశిద్ధియు యజ్ఞక్రియాఘనుండై జెలంగి । సత్ప్రవర్తనమును స ద్గుణంబులు యౌవనంబు బొల్చి నపుత్రునకు సమస్త । గృహకార్యభ రముప్పగించియేకాకియైవిజనంబునిత్యపవిత్రమైన । స్థలము ననివసిం చి నవినీశ్వరధ్యానభ వ్యార్చనంబులుబరగ జేసి । సర్వసముడాత్మ గ

తుడు నిస్సంగుడగుచు, నెవ్వడుసహించు మేనుపైనిచ్చ లేక । వాసికీ శ్వరదివ్య తత్వంబెఱుంగ । వచ్చుదానఁ బొరయును శాశ్వతపదంబు॥ గీ. బ్రాహ్మణుడుశుద్ధవృత్తి ధర్మంబునడిపి । యాశ్రమాంతరమాపయి నాశ్రయించు । గొప్పసమదర్శనుండు మహానుభావుడయి । దానశా శ్వతమైనపదంబునడయు॥ క. జీవనధర్మంబులు ని । ష్ఠావిధులును దాన ధర్మశౌచవ్రతగో । ష్ఠీవార్తలు సర్వమును హి । తావహామతి జెప్పి తిఁ మహాశయులారా॥ అనిచెప్పెనని.

స్రగ్ధరావృత్తము.

శ్రీమన్మార్గీ సమస్తేంద్రియవిజితమనశ్శిద్ధ తత్వార్ధవర్తీ
భూమావ్యక్తానుసారా ద్భుతగసమహితోద్భూత శుద్ధప్రకీర్తీ
నామాతీతాక్షయా నూనతరళవితాహ్లాదపూర్తీభవన్మా
యామూలాంతర్విదుస్తవ్యజనహృదయ సంగానుకూలాభిభర్తీ.

క. ప్రణవస్వరూపజనన మ । రణసుఖదుఃఖప్రకారరహితవిమల ని
ర్గుణతత్వాశ్రయభువన భ । రణసమ్యగ్వర్తసత్వరమ్యస్ఫూర్తీ.

మాలిని. భరణహరణలీలా వాసమానవ్యధాలో
భరిహితగురుతత్వ ప్రాజమానవ్యపాలా
భరితవిహితశీలా ప్రాజ్ఞసేవానుకూలా
పరమసుజనపాలా భవ్యమార్గైకమూలా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు చతుర్థోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినే నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

పంచమాధ్యాయము.

శ్రీనారాయణ శుద్ధచి। దానందరసైక నిశ్చలాంతర్మయవి। ద్యాని రసన కేవలవిజ్ఞానక ళాతీత సత్ప్రకర పరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపు మమ్మహర్షిసంఘంబులు భృగుమహర్షీంద్రునితో నిట్లనిరి॥ గీ. బ్రాహ్మణులు స్వధర్మపథమున నడచుచు। వేదమూర్తులనగ వెలయుచుందు। రట్టిఘనుల

—*బ్రాహ్మణులకు వర్జనీయంబులగు పదార్థంబులవివరము.*—

నేలననచిమృత్యువ్రగాని। పోవుచుండు నెప్పుముబుషివర్య॥ వ. అని నవిని యమ్మహాత్ముండు వారలతో నిట్లనియె॥ క. వినుడాకండై నవృథా। చనకోపికపూర్ణధర్మ సరణినడచువా। డనఘమతులార లేడు భు। వనమందదిగాన మిత్తివారకబోరయర్॥ క. వేదములుడుగుట నా। చారాదులు దొలగుటనపాత్రమగునన్నము బెం। పేది భుజించుటదడవుట। భూదేవులమృత్యువు గొనిపోవగజాలెర్॥ గీ. లశునమునుగుంజనమును పలాండువును క। వకమమేధ్యోద్భవములు సర్వంబుకూర। గాయలు ద్విజన్ములకు వర్జనీయములవి। దినుటమృత్యువు వారలదినగజాలె॥ వ. మరియు నవప్రసూతయగు గోవుపాలును బహువారకఫలంబులును వృక్షనిర్యాసంబులగు రసాదులును తిలతండుల మిశ్రితంబులు నఫక్వంబులునగు పాయసాన్నాదులు ననిర్దశయగు నావుపాలును యొక్క గొరిజగల యొంటెమొదలగు జంతువులపాలును మేకల గొఱియల జిం

కలపాలును దూడలేనియావుపాలును వర్జనీయంబులు వెండియు॥ సీ. మ
హిషముల్ గాక సామాన్యంబుగానరణ్యముల వసించుమృగములపాలు,
స్త్రీక్షీరమును శుక్తశిద్ధరసాదులు మత్స్యసంఘంబులు మాంసమును
భు । జించుపక్షులు కాకులంచలు కలవింకములు ప్లవంబులు జిలుకలు
రథాంగ । ములు టిట్టిభములు గోయిలలు శారికములు కొంగలు
జెముడులు కుక్కుటములు । మీనముల బొడచికొనిదినుసానవల్లు ।
రాదులును జాలపాదంబులమరుబిట్ట । లుఱికినఖరముల జీరియుక్కఱవు
డేగ । లాదిగాబక్షులను దినరాదుద్విజుడు॥ క. మాంసాదులు దినుఖగ
మృగ । మాంసములు భుజించువాడు మాంసగుడనగా । హింసాప
రుండనంబడు । మాంసంబుడిగిన యతండమరతుల్యుడగుఁ॥ సీ. హవ్య
కవ్యములందు భవ్యంబులైన పాఠనరోహితములు మీనమాత్ర । ముల
యినరాజీవములు సింహతుండ సశ్కలంబులును మరిశల్యకములు । గో
ధంబులును ఖడ్గకూర్మశశశ్వావిధంబులు పంచనఖంబులలరు । నవియగు
టదినగానగుకుక్కుటంబులు లశునఛత్రాకపలాండుగుంజ । నాదులును
మద్యమును వర్జమైనకూర । గాయలును నిచ్చగుడుచునాయతమతి,
నేద్విజుడు బతితుడగునాతడింతయెఱిగి । నిష్కృతులు జేసికొనునదినేరి
యతండు॥ క. వెలయంగవర్జనీయం । బులగు పలాండ్వాదులిచ్చ భుజి
యించినవా । డిలజాంద్రాయణమునడుప । వలయునవియె మనువు
లోకవత్సలతదగఁ॥ క. విపులమతులుకొందరుసాం । తపనంబుచితంబ
నిరిమతము బెంపఱనే । కపదార్థభోజనముదిన । ముపహాసంబనిరికొందరు
త్తములుదగఁ॥ క. తెలియకవివర్జనీయుం । బులగుపదార్థములు దినిన
భూసురుడత్యు । జ్వలనియతిమెయినడుపగా । వలయుఁ కృచ్ఛ్రములు
రెండువత్సరములోగఁ॥ గీ. శాస్త్రవిహితంబులును శుద్ధసాధనంబు ।
లైనబక్షులమృగముల నాగిచంప । వచ్చు బ్రాహ్మడుదెయ్యినవశ్యమగు
కు । టుంబపోషణమునకు యాగంబులకును॥ ఉ. సేగకకుక్కమాంస
ముభుజింపడె పూర్వమగస్త్యుడాతురుం । డైగుదివెట్టిదొంగిలి మహా
మునియయ్యునతండుగాన ని । ష్ఠాగరిమంబుపోవునను సంశయమాత్మ

వహింపకెట్టి హిం । సాగతులైన సేయనగు సంతతమాకటి పెల్లుదోచి
నన్॥ ఉ. ఆయతబుద్ధిసాగరు లనంతతపోనిధులాత్మరక్షణో । పాయు
లు తుల్యదర్శనులు భవ్యులునైన మహర్షులెల్ల శా । స్త్రీయమృగ
ద్విజాదుల వధించిమఖంబులుచేసిరాప్తియున్ । బాయకగానశుద్ధమఖ
పాత్రములంతలు హింసలారయన్॥ క. వెలయుహవిశ్శేషములై ।
బొలచినపర్యుషిత భక్ష్యభోజ్యాదులు ని । ర్మలనియతిమెయిదినం
గా । వలయుననియె మనువువిబుధవందితులారా॥ మ. యవగోధూ
మపయోవికారమగు హవ్యంబర్థికాలాధికం । బువిశిష్టంబును నైన
దాగుడుచుటొప్పున్ । బ్రాహ్మణుండాత్మబొం । దు విడంబింపక నుండు
వాడయిన నిర్దుష్టాన్నమత్యంత లా । భవిశేషార్థమొరుండొసంగిన భు
జింపన్ నచ్చు నిష్ఠాప్తిమై॥ క. వెలయగభక్ష్యాభక్ష్య వి । ధులుసెప్పితి
బ్రాహ్మణుండు దొలగకవీనిన్ । దెలిసికొనియట్లునడవగ । వలయున్
నెంథైనగీడవశ్యము గలుగున్॥ గీ. మరియు మాంసంబుగుడువగ
మానుటకగు । విధులెరింగింతువినుడు పవిత్రులార । యనిపలికె
మంత్రసంస్కారమైనయజ్ఞ । పశువుమాంసంబు గుడుచుట భవ్యతమము॥
క. గోయజ్ఞముకామించుచు । సేయుట పాపమగునని నిషేధించిరి
ప్ర । జ్ఞాయుతులు కొందరార్యులు । భూయిష్ఠానుభవవిదులు భూ
నుతులారా॥ క. ప్రాజ్ఞులు కామించుచు గో । యజ్ఞంబులు సేయు

మాంసభక్షణవిధులు.

టుడిగిరవిహింసా మా । త్రజ్ఞులకపాత్రములు నమ । నోజ్ఞములని గా
నవానినుడుగగవలయున్॥ ఉ. స్థావరజంగమంబుల సదాభుజియింపు
చు నెల్లజంతువుల్ । జీవనయాత్ర జేసికొన జేసె విధాతృడు పూర్వ
మార్గమై । గావున మాంసమున్ గుడువగానగు నందురు కొందరార్యు
ల । ట్లెవిధిసెల్లు ప్రాణివధహింసగ దాయను కొందరుత్తముల్॥ సీ. హరి
ణాదులగుసచరాళులకచరంబు లగుతృణసస్యవృక్షాదులనియు । న
ఖ దంష్ట్రములగు వ్యాఘ్రాదులకునదంష్ట్రులైబేర్మివెలయుమేణాదు
లనియు । హస్తముల్ గలమానవాదులకెల్లనహస్తంబులైన మత్స్యా

దులనియు । నధిక ఘోరత్వమింపలరు సింహాదుల కదిలేనిమదవార ణాధ్వులనియు । భక్షణీ యంబులని మున్ను పద్మభవుడు । నుడివెనది గాన దినదినంబుడుగ కిచ్చు । మత్స్యమాంసాదులు భుజించు మానవుల. కు।దోషములు వ్రేరయు విదిస్మృతి భాషితంబు॥ వ॥ ఇదికొందఱమతంబు॥ క. మాంసము భుజించుటెక్కుడు । హింసావధముత్కృతంబనిగు ని చ్చమెయిన్ । మాంసంబు గుడుచుదుర్మతి । హింసాపాత్రుండనుచు వినిందించు శ్రుతుల్॥ క వృద్ధిక్షయములు తనకు ని।బద్ధములగుటెరిగిపో ల పశువువిధమునన్ । బుద్ధిగల నరుడు హింసా । పద్ధతి నడచున్ తన యపాయ మెరుగకన్॥ క. మాంసము గుడువనివానికి । హింసలులే వెందువాడహింసాపరుడై । సంసారి యయ్యు విబుధో । త్తంసుడసం బరగు మిత్రిదవ్రులదువానిన్॥ క. పితృదైవతక్రియల సము । చితమాం సాదులను దగభుజింపగనగు కా । దతిలోలత వృత్తార్ధా । గతిగు డువగరాక్షస ప్రకారమదియగున్॥ గీ. మాంసముడిగినట్టి మనుజుం డు మనుజుండు । గాడు దివ్యుడతడు శాంతుజేసి । మాంసమును భు జించు మనుజుడు మనుజుండు, గాడు రాక్షసుండువాడు నిజము॥ గీ. మాంసభక్షణంబు మానకనెవ్వాడు । చెలగి ప్రాణివధము సేయు చుండు । వాడురెండుకోట్లవత్సరంబులు ఘోర । నరక కూపమంద ణంగు దొడరి॥ గీ. మాంసముడిగినట్టి మనుజుండు డెబ్బది । రెండువేల యేడులుండు నిచ్చ । సత్యలోకమందు జంతుగణంబు ల, నేకకోట్లు తన్ను నెఱిగి కొలువ॥ సీ. మాసంబు గుడువనిమనుజుండుసకలధర్మ పథం బు లెల్లపరాయణంబు । జేసినవాడగు జెందదమ్మహానీయు మృత్యువు జూచుచునెలమి బొదలు । యముడు దండప్రణామములాచరించుచు దినదినంబును వేడ్క వినుతిసేయు । ధర్మదేవతమహోత్సవ మగున ట్లు సంతోషించు కిన్నరుల్ తుషితులతని । పేరుబెట్టి దెసలు మారు మ్రోగగనిచ్చు । బాడుచుండు రురుకనాడుచుండు । రెల్ల భూతములుర హించు నిర్జరగణ । ములుసెలంగు కీర్తివెలయునుర్వి॥ క. పరమేశ్వరుం డు నిత్యా । దరభంగిన్ జూచుసమ్మతసు బొదలదివా । కరసోమా

సల మూర్తులు । పరితోషము బొందుభూత భావ్యుడతడగుఁ॥ క. చే
తనముల హింసించుట, పాతకమనిదలచి మాంసభక్షణముడుగం, గా
తెలివికి మూలంబగు । హేతువదియగుఁ మనంబు నెలకొను దానఁ॥
చ. ననుబలెనిచ్చ జేయుచు నహోయెడనాయక జంతుకోట్లు జీ । వనము
లు సేయుచున్నయవి వానివృథావధియించు టేల నా । కనుచుగృపావిశి
ష్టుడగునాతని కెవ్వరుసాటిరారుగా, వున పరమేశ్వరుండు పరిపూర్ణ
దయామతి బ్రోచునాఘునిఁ॥ క. జలములు నన్నము కూరలు । ఫల
ములు మూలములు లేవె బహుసులభములై, యిలనరులకేల ప్రాణు
ల । ములుగొని వధియించి మాంసముభుజింపంగఁ॥ క. అతిహే
యాస్పదమును శో । ణిత పంకసమన్వితము వినింద్యక్రిమిసం । వృత
మునగు నామిషంబా, యతమతినరుడెట్లు సేగియనక భుజించుఁ॥
స. మాంసంబుగుడువని మహనీయుడీశ్వర మాయారచితమగు కాయ
మెలమి, విడచిభవ్యప్రభావిలసితంబును జరామరణ భయాకుల విర
హితమగు । దివ్యదేహంబునదీపించు నవ్వేళ రత్నమయంబు విరాజ
మాన, మగువిమానము వేడ్క నంపుదురమరులు దానిపైబొల్చున
తండు పంచ । భూతములు భద్రములు వల్క పుష్పవృష్టి । గురియు
దేవతలాతనికులవివర్ధ, నులగు పితృదేవతలు గూడి గొలుచుచుంద్రు,
రేమిసెప్పుదు భద్రంబులెల్లబొరయు॥ వ. ఇట్లతిసౌజన్యమయప్రభా
విలసితుండును సమస్తభూత దేశీయమానుండునగు నతండు॥ గీ. సత్య
లోకంబుసేరి రజస్తమోవి । కారరహితంబు నిష్కళంకంబు శుద్ధ, స
త్వమయమగుమూర్తితో సంచరించు, శాశ్వతానందలీలమై సాధులా
రా॥ గీ. దైవపితృకార్యముల నిమిత్తంబుగాక । మాంసమూరకమ్రేల్చి
యే మానవుండు । గుడుచు మృతతుల్యుడగువాడు గుడుచువాని ।
వాడు జంపిన భూతముల్ వచ్చివచ్చి॥ ఉ. జంతువులఁ వధించియని
శంబును మాంసము విక్రయించు దు । ష్టాంతుడు మాంసదూషకుడ
సభ్యుడువాని నడంపజూచు న, త్యంతమునాచి మృత్యువు ముదంబున
నెవ్వడు జంతుకోట్ల జం । పుంతెగజూచు నక్క వెయి భూతగణంబు

లు నక్షురాత్ములనిన్॥ క. గోయజ్ఞము గావించియు । నాయతమతినొల్ల

పిష్టగోవధాదివిధులు

డెవ్వడమ్మాలసము దీ । ర్ఘాయువుతేతము బలములు । శ్రీయును వా నిన్ రహించివృద్ధింబొరయున్॥గీ. మరియసంస్కారమైన గోమాంసమెవ్వ జుండుదినువాడు పతితుండుశూద్రుడగు య । ధావిధులసంస్కృతంబ గు గోవుమాంస । మారగించినవానికినగు ఫలంబు॥ గీ. నేయితోడనైన నెరిపిండితోనైన। గోవుజేసిదాని గోయుటొప్పు । మంత్రవిధులతోకమా న్యుండు బ్రాహ్మణుం । డేలనూరక పశుహింసనేయ॥ క. ఘృతపిష్టంబు లు బశ్వా । కృతిజేసివధింపక నెదనిచ్చ జెలగిగో । ఘ్నుతబాల్చువాడున రక పతితుడగునొకలక్షయేండ్లతివ్యధపాలై॥ వ. ఇదికొందరమతంబు॥ గీ. గోవ్రజంపిముఖము గావించునెవ్వడా । గోవుచర్మమందుగూడియెన్ని। గోమకోటులుండు నూపరవాడన్ని । వత్సరములు నరకవాసుడగును. సీ॥ యజ్ఞార్థము విధాతయాదిసృజించెగోవ్రులగాన యాగంబు వెలయ జేయ । బశువ్రవధించుట బాపంబుగాదని కొందరాస్యులుసెప్ప విందు మైన । కృత్రిమపశువధ కేవలమోక్షావహంబు భవ్యఫలప్రదంబుజూడ। బశువ్రులోషధులును బక్షులు తిర్యగ్గణాదులు జెట్టులు యజ్ఞమందు । నా శనముసేయబడియు మహత్వదశలు । నడయుమరుజన్మముల మధుప ర్కమందు । దైవపితృకర్మయజ్ఞతంత్రంబులందు । పశువధము యోగ్య మని యొజపాలకుండు॥ క॥ మధుపర్కాదుల దగు గో । వధమనుటన్ మరియు నది యవశ్యంబగుటన్ । బుధులకుమాత్రము మేలగు । నధ ములకున్ గీడెయగు మహామతులారా॥ క॥ వేదనిషిద్ధములగు హిం । సాదులుడుగవలయు బ్రాహ్మణార్యుడు కడు పెం । పూదియటుగాక ద క్కన । పాదజుడగు నిజము వేదపారగుడయ్యున్॥ గీ॥ పరమధర్మపథము బాటింపకెవ్వాడు । భూతహింససేయు బుద్ధిపూర్వ । కముగ వాడపా త్రతముడై మహానర । కములగూలు నొకయుగంబుదనుక॥ క॥ ఆరయు నెవ్వడు బంధన । మారణములు గొట్టుటయును మానికరుణతో । నా రయు భూతంబులనత । డీరేడు జగంబులిచ్చ నేలగజాలున్॥ వ॥ మరి

యును॥ క॥ ధర్మామలరయుటయు స । త్కర్మమ్ములు సేయుటయు సదా పరమార్థం । బచ్చలికెలకొల్పుటయు వి । నిర్మలమతి వానియంద నిశ్చలములగుఁ॥ గీ॥ ప్రాణులవధింపకూరక బడయఁడామి । షంబుమాంసం బుగుడుచుట శాశ్వతపద । మొందగనపాత్రుడగుగాన నుడుగవలయు । మాంసభక్షణము త్తమమానవుండు॥ క॥ వెలయంగ వేయియాగం । బులును మహాదానధర్మములు సత్కర్మం । బులు జేసినవాడయ్యును । బలలాశనుడయ్యేనేని బహునరకమునఁ॥ గీ॥ మఱియు నొక్కసారి మాంసం బురుచిచూచు । వాడుధర్మమార్గవర్తనుండు । దానరతుడు సువ్రతపరాయణుండయ్యు । ఫలము బొందుగాన పాత్రుడయగు॥ సీ॥ యజమానియనుమతినాగిజంతువధంబు జేసినవాడదిసేయ బనుచు । వాడును దానితోలూడిచి ఛేదించువాడును ఛేదించవడిన మాంస । ఖండముల్ దొనిపోయివండినవాడవిగుడిచిన వాడును గొట్టిజంతు । మాంసబు తనయిచ్చ మానకవిక్రయించు నతండు బ్రీతిమైగొనెడివాడు । నవయ ఘాతుకులనబడు నఘలెవారు । రాక్షసులు నిజము తనశరీరంబు కండ । బట్టుటకు నెవ్వడిచ్చలు బరగ ప్రాణి । వధముగావించు దుర్గతివాడుగూలు॥ క॥ ఫలములు దుంపలునాకులు । జలములుదినుచుఁ తపంబుశత వత్సరముల్ । సలిపినవాడును బొరయని । ఫలముపడయునరుడమాంసభక్షకుడైనఁ॥ గీ॥ మాంసభక్షణంబుమద్యపానముపర । స్త్రీప్రసంగమునంబుసేయుటైన । పాపసంఘములను బాయునరుండవి । మాని నియతినుండునేని నిజము॥ వ॥ అనిమఱియు॥ గీ॥ వెలయప్రేతశుద్ధి విధులు

—*ప్రేతశుద్ధివిధానములు*—

పూర్వముసెప్పి । పిదపద్రవ్యశుద్ధి పెంపువిధులు । తేటపరతుమీరుదీపి తేటాగ్రచి। త్తములుతోడ వినుడుధన్యులారా॥ గీ. బాలుడైన వయసు బరగినవాడైన । వృద్ధుడైననొకడుమృతి బొరసిన । సూతకంబు వానిజ్ఞాతిజనంబుల । కొదవుజగముపాటిపదిదినములు॥ వ. శ్రౌతాగ్నిశీలుండగు వానికొక్క దినంబును శ్రౌతాగ్నియు వేదాధ్యయనాదులు గలవానికి మూడుదినంబులును కేవలమగ్ని మాత్రంబుగలవానికి నాల్గుదినంబు

లును సూతకంబు గలదనియు తండ్రితరముగా నైన యేడవతాతకు పిండంబిడుటయు తల్లితరముగానైన యేడవతాతకు మానుటయు నాయిర్వురకు సమానంబుగా గోత్రనామంబులు జెప్పుచు జలతర్పణాదులు సేయుటయు నవశ్యంబులని మనువుసెప్పె మరియును॥ గీ. జ్ఞాతిజనులకగు బ్రసూతి సూతకముద । శాహములని కొందరార్యులందు । ర ట్లుగాదు జలములాడబాయునవశ్య । మంద్రుమరియు కొందరనఘమతులు॥ క. జనకుడు స్నానము చేసిన । వినుడు దొలగు సూతకంబువిడువదుతల్లిక । దినములు పదియనియెమనువు । మును లోకహితార్థమెయమోఘుదయాప్తిక॥ వ. మైధునంబునరేతస్ఖలనంబగుట సర్వసామాన్యంబుగావున స్నానంబు సేయుటయు గోరిక మాత్రంబున నైన స్వప్నావస్థయందైన మాత్రంబుతోనైన నింద్రియంబుజారెనేని ముమ్మారు స్నానంబు సేయుటయు గృహస్థునికి ముఖ్యధర్మంబులు మరియును బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమస్థితులకు మాత్రంబుతోగూడరేతస్ఖలనంబైన స్నానంబును తదితరకారణంబుల జారెనేని బ్రాయశ్చిత్తవిధులును జేసికొనవలయు. ధనాకర్షణాద్యపేక్షలచే నన్యశవంబంటికొనిన బ్రాహ్మణుండు పదిదినంబులును జ్ఞాతులు మూడుదినంబులును బెరవారలొక్కదినంబును విధ్యుక్తంబుగా జలస్పర్శనంబు జేసికొనునదియని చెప్పిమరియు నిట్లనియె॥ క. తనశిష్యశవము గురుడం । టినపితృమేధంబు నెరిఘటించపవలయు నా । తని గూర్చిపదిదినంబులు । వినియతి మెయినుండిలోక విఖ్యాతిదగక॥ సీ. ఎన్నవనెల గర్భమింతికుస్రావించు నన్నిదినంబులాయ మకశౌచ । మగు నష్టబాయు తోయంబులాడిన జనకాదులకసిరి మహార్థవినులు । కొందరు మరియొక కొందరు ప్రథమద్విమాసంబులందైన బరగుమూడు । వాసరంబులనిరి వనితదా ఋతుమతియై ఋతుదర్శనంబాగునేని । మైదపదినమందునంబు సంస్కారమై । శద్ధి బొరయు మరణసూతకంబు । పేడబోకన కృతచూడాకలాపుండు । మూడుదినము లేగవఃఖ్యగరిమ॥ గీ. రెండువత్సరములు నిండినశిశువు శ । వంబలంకరించి వంశజులును । బాంధవులును

గ్రామసంధుల నతిగోప్య । మైనచోట బూడ్చుటరయ లెప్ప॥ ఉ. కాన
నమందు నేఁగొను కాష్ఠమువైచి దొలంగుచాడ్చున్ । వానిగురించికి
ర్మములవశ్యము సేయు నదేమిలేదు సం । తానము వోయెనే యను
చు దాపమునొందుట కాదుకుఱ్ఱ డె । ల్లైన నశౌచమాత్రము త్ర్యహం
బులు దప్పవుబోలజూడగన్॥ గీ. వత్సరత్రయ మేగిన వానిగూర్చి ।
యే క్రియలు నాచరించిన నేమిలేదు । జాతదంతుని కాహ్వయజాతకు
నకు । సేయునది కొలదికర్మంబు లాయతముగ॥ క. గురుడీల్గిన బదిది
నములు । బరగునశౌచంబు శిష్యభావునకు క్రియా । పరతస
హాధ్యాయుండును । మరణము బొందినదినంబు మాత్రమొకడగున్
సీ. వాగ్దత్తయైయవివాహిత యగునట్టి స్త్రీయసంస్కృతయని జె
ప్పబడును । దానిబాంధవులును తండ్రిపక్షమువారు నదిమృతిబొంది
ననతివిధోక్తి । కల్పంబులొనరించి కథలుజెప్పుచు దినత్రయమువసించి
సూతకము వాసి । శుద్ధిబొరయు మృతిజూడక దేశాంతరగతులై వార్త
లు రానిబాంధ । వులును సంబంధులును వినగలిగిరేని । యుదకతర్పణ
ములు సేయుటొప్పునుభయ । పక్షములవారలివి శౌనపాలుమతము ।
దీనికార్మికులందరు దెలియవలయు॥ వ. సంబంధులు పిండంబులవశ్యమి
డవలయునని మన్వాది మహర్షులు జెప్పిరి మరియు నేదినంబున మృ
తవార్తాశ్రవణంబగు నాదినంబాదిగానశౌచనియమంబులగు పదిదినం
బులలో సేషించినదినంబులశౌచవిధులునడుపవలయు పదిదినంబులును
గతించెనేని మూడుదినంబులును, సంవత్సరమతిక్రమించెనేని యొ
క్కదినంబును, దీర్ఘకాలంబుచనియె నేనిరెండుగడియలును సూతకంబు
గలదు॥ గీ॥ జ్ఞాతిమరణమైన సత్పుత్రజన్మంబు । నైనదూరదేశమందు
నున్న । వానికివినవచ్చెనేని యశౌచది । నములుగడిపిదగుజలముల
గ్రుంక॥ గీ. ఒక్కనికశౌచదివసంబులుండ మరియు । శౌచమొక్కటి
యైన నశౌచమడరు । పూర్వసూతకదివసముల్ వోయెనన్ని । యా
దినంబాదిగామరీయహములుపది॥ క. పినుడాచార్యుండుగతిం । చిన

మూడుదినంబులుపవసింపఁ జను నా । తనిపుత్రుఁడైనసతియై । నను
జచ్చినవేళయునొకదినంబు ఋషులారా॥ గీ. రెండువాసరములు మా
తులుండు ఋత్వి । జుండు మరణంబుబొందిన సూతకంబు । బొ
రయు వేదంబుజదువ్రనప్పుడు వయస్యు । డైనవాడీల్గినదినత్రయం
బుగలుగు॥ గీ. నృపతిపగటివేళ మృతిబొందెనేని త । ద్దివసశేష
మనియు దీర్ఘనిద్ర । రాత్రిబొరయునేని రాత్రిశేషంబని । యును నశౌ
చమనియెమనువు ప్రజకు॥ గీ. పదిదినంబులవిప్రుండు పదియురెండు ।
వాసరంబుల రాజును వైశ్యుఁడరయ । బదియునైదుదివసముల పాదజుం
డు। మాసమునశుద్ధిబొందు సామాన్యగరిమ॥ క॥ ఋతుమతియును శిశు
హంతయు । బతితయును ప్రసూతయును వపతిలంపటయుఁ । మృతిబొం
దినతచ్ఛవములు । చితమెయ్యాదియంటికొనిన సేయునదివిధుల్॥
వ. స్నానంబుజేసి శిరోజంబులనుండి జలకణంబులుజలజలనిరాల జల
పూర్ణంబగు తటాకప్రదక్షిణంబుసేతసూక్ష్మ విపీయకంబడు వెండియు॥
క. ఆచమనముచేసినియతు । లై చెలగి జపంబుసేయనగుబుధులు స
దా । శౌచరతునామిపాశను । జూచినభాషించినఁ విశుద్ధిబొరయఁగ॥
గీ. మానుషాస్థిస్నేహమగ్నుడై యంటి జ । లంబులాడుటయు దొలంగ
మఱచి । ముట్టెనేని నీరుముట్టిగోనతులు సే । యుటయును మెప్పు
బ్రాహ్మణోత్తమునకు॥ గీ. త్యక్తధర్ముడైనతన్వికి సంకర । జాతకాత్మ
హితము సేతలేని । దానికనుచితవ్రతపరాయణకు జలక్రియలు సేయరా
దు కేవలంబు॥ గీ. వేదబాహ్యకు తనయిచ్ఛవృత్తినడచు । కాంతకును
భర్తృవధమును గర్భపాత । నాదులొనగించినట్టి యాయమకు వలవ ।
దౌర్ధ్వ దైహికకర్మంబులాచరింప॥ క. జననీజనకులకాచా । ర్యునకును
పాధ్యాయునకు గురునకు సకలక । ర్మనిర్హారమాచరించుట । జనువా
రలుగడువ బ్రహ్మచారికినైనఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణక్షత్రియుల వైశ్యపాదభ
వుల । శవములుబహిర్గతములుసేయ జనుపురంబు । పశ్చిమోత్తరప్రా
గ్దండ పాశ్చదిశల । గలమహాద్వారములనుండి యలఘుగరిమ॥ గీ. బ్ర
హ్మభూతునకును పార్థివునకు నుపా । సీనునకును వ్రతముసేయువాని।

ఇంద్రపదము బడయునతనికి వేదశౌ। చంబుశుద్ధ సత్రసంయుతునకు॥ క. నరపాలనంబు ధర్మా। చరణంబును ధర్మపథము శాసించుటయుఁ। గురుకార్యభరముగల్గుట, ధరణీనాథుని కశౌచతంత్రమునదరిగెఁ॥ గీ. అ ష్టదిక్పాలకేందు సూర్యానలముల। తేజములు పరమధర్మంబు దృఢజ్ఞ తములు। మూర్తిగా నెలయుచుండు భూభర్తమాన్య। తముడు దేవుం డు లేదుసూతకమతనికి॥ క. సతతములో కేశాధి। స్థితమూర్తి యశౌచమెక్కడిది భూపతికే। గతినైనను శౌచాశౌ। చతలాతం డేలుతత్త్వజలకుఁ గాక॥ క. ఎదురించిన నరపాలుర। కదనంబున జంపుటదియ క్రతుకర్మఫలా। భ్యుదయమనగ భూపతికె। ట్లొదవున శౌచంబు నిమిషముండి తొలగక॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు రాజువైశ్యుం డు పాదజుండు। శుద్ధిబొరయుదురారయశుద్ధజలము। లాయుధంబు

—*అసపిండప్రేతశుద్ధాది విధులు.*—

లు యోగ్యవాహనములును బ్ర। తోదమును వేణుదండంబు నూది యంటి॥ క. ఆతతభంగిసపిండ। ప్రేతవిధులు బల్కితిఁ మరియునస పిండ। ప్రేతవిశుద్ధాదివిధులు। నీతియు నెరిగింతు వినుడనిమరల బలి కెఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు మిత్రబాంధవాదులగు స్వ। జాతిజులకు సేయజనుసమస్త। ప్రేతకర్మములను మాతాభగిన్యాదు। లకును వో లెనిర్మలమగునియతి॥ గీ. బాంధవాదులైన బ్రాహ్మణులకు పితృ। క ర్మములు నొనర్పగడగు నతడు। నియతి బెంపుమై వెలయనశౌచదినం బు। లెల్లగడుపవలయు నింతలనక॥ గీ. బ్రాహ్మణునిశవంబు బట్టుట యనలంబు। గొనుచు జనుటయంటె కొనుటగాదు। పాదజునకు మో క్షపదము లభింపద। గ్లైన జచ్చినట్టియాద్విజునకు॥ క. జ్ఞానముతపమా చారము, మానసమును బుద్ధిజలము మహితాగ్నులు పా, సీనముక ర్మముయమమన। గానగుపదునొకడు శుద్ధిగలుగగ జేయుఁ॥ వ. ఇవి పూర్ణశుద్ధికారణంబులు క॥ పరధనదారాహరణము।బరగించుచుజలము లాడిపంచమఖాదుల్। నిరతంబు సేయుచుండెడి। పురుషుండర్ధశుచియు

నగ భువి బెంపలరుఁ ॥ క॥ తపమున వేదవిదుండో । రుపుకలిమిఁ బండి
తుండో రు లెరుగని హీ । నపురుషుఁడుజపమునఁ గార్యపరుడు దానంబు
లఁ బొందయు శుద్ధగతుల్॥ క॥ చీపురుగోనియెవ్వండు రు । కోపంబున
నొరుని శిరముఁగొట్టునఁ గాచియా । కాపురుషుఁడు చాంద్రాయణ । మోపి
నమపవలయు నిర్వదొక్కడు దినముల్॥ క॥ మలమూత్రేంద్రియముల
చే । కలుషితుఁడగువాఁడు మంటిగడ్డ శిరమునఁ । నిలిపికొని నీటమునిఁ
గిన । జెలగువపుశ్శుద్ధివిను డచిరకాలమునఁ॥ క॥ పరపురుషలంపటయు
నఁ । బరగి సదాపతిత్తమైన భామినిశుద్ధిఁ । బొరయు ప్రతిమాసము
నునె । జ రజోదర్శనముఁజేసి జలములఁ దుఁగఁగన్॥ గీ॥ పాపవరనుండు
బ్రాహ్మణుండార్య మౌ తంబుననుసరించిదవిలిమాన । సంబుచలనముడి
పిసన్యాసియై యోగి । శుద్ధిశుద్ధిఁబొరయు శిష్టులార॥ చ॥ జ్ఞానముచేత
బుద్ధియును సత్యము గల్మిమనంబు తత్త్వవి । ద్యానుభవప్రకారణమతం
బునజీవుడు మంచినీటిచే । మేను శుచిత్వసంపదసమృద్ధములై వెల
యుఁ సుసంయత । ధ్యానము సర్వభూతఫలదంబు విశుద్ధతరంబుఁజూడ
గఁ॥ వ॥ శౌచత్వవిధులెల్లఁజెప్పితి నింక ద్రవ్యశుద్ధికవశ్యంబులగు విధు
లు దేటపఱతు వినుండని యిట్లనియె॥ సీ. తైజసంబులకు రత్నంబుల
కశ్మమయంబులకగు శుద్ధులనయభస్మ । జలమృత్తికాదులవలన నవ్వి
ధమెట్టులన వినుండు జ్వాలకనకఘుటము । నిర్లేపమున మంచినీటిచే ర
త్నాదులశ్మమయంబులే యనువుగాని । రేఖలులేమివర్ణితసౌష్టవము
లగు నుదకంబు నగ్ని సంయోగమగుట । కనకమును వెండియును
బుట్టెగానవాని । కుత్తమగుణంబు లతిమాత్రమొదవెతామ్ర । కాం
స్యరైత్యత్ర పుణసీసకంబులకును । క్షారమామ్లంబు మృద్భస్మజల
ములొప్పు॥ వ. రత్నంబులకు సానబట్టుటయును కనకంబున కగ్నిస్పర్శ
నంబును వెండికి భస్మంబుతో రాచిపుచ్చుటయు శుద్ధికారణంబులని
కొందరుజెప్పిరి. ద్రవ్యశుద్ధిప్రకారంబుజెప్పితి. నింక దారుసంహిత శు
ద్ధిప్రకారంబు దేటపరతువినుండని యిట్లనియె॥ సీ. చమసంబనగ గ్ర
హణమనంగదగు యజ్ఞపాత్రభేదంబులు బరగనవియు । పాత్రంబులన్ని

యు బహుకాళనంబున శుద్ధిబొరయుచుండు సూవెయంద్రు । కొందరు మఱియొక కొందరు యజ్ఞపాత్రములు మాత్రము సమర్థంబులంద్రు । స్రుక్స్రువంబులును చరువులును వేడిజలములచే శుద్ధిజెలంగు ధాన్య । మంబరంబులు గడుగుట నధిక శుద్ధి । బొరయు చర్మంబులును బెల్లమును ఫలములు । శాకములు మూలములు దండ సంచయములు । బియ్యమల్లంబు నాకీతి బెంపువలయు॥ సీ కౌసేయములు చిత్రకంబళాదులు నూషరంబుచే శుద్ధిబొరయు కుతపము । లగునరిష్టములచే నట్లంశపట్టముల్ క్షౌమంబులును శ్రీఫలామలకర । సంబులును గూర్వ శుద్ధంబులగు ననిరి కొందరు వరిపిండి గూర్చియు రులు । టనిరి కొందరు లలితాబ్జశృంగాస్థిదంతమయ వస్తువులు శుద్ధంబులగును । క్షౌమమట్లైన నిర్మలజలముల నిడు । లైన గోమూత్రము రులుటనైన । ప్రోక్షణమున మాంసంబు నెల్లతృణములు నింట్లు । మార్జనంబున జాలనిర్మలములగును॥ క. ఒన రమలమూత్ర నిష్ఠ । వనరక్తసురామిషములవలన నశుద్ధి । దనరినమృణ్మయములు పా । కనిరూఢి విశుద్ధిబొరయ గలనరయంగన్॥ వ. శునక కుక్కుటమార్జాల మూషక సర్పనకుల కృకలాస గోధికా చండాల పతిత పురుష సంస్పర్శనంబున నశుద్ధంబులగు పాత్రంబులు పాకంబునను గోమయ గోమూత్రాదుల చేతను గోవులు వశించుట చేతను కొలదిమాత్రంబు త్రవ్వైచుట చేతను మూత్రపురీషోచ్ఛిష్ట చండాలపతిత సంకులంబులగుట నశుద్ధిబొరసిన భూభాగంబు శుచిత్వసంపద వెలయునిట్లు॥ గీ. పక్షిజగ్ధంబు సీచమవక్షుతంబు । గోసమాఘ్రాణమును కీటకులశిరోజ । దూషితము పాత్రతమమవఘాతమైన । మన్ను ప్రక్షేపమున శుద్ధి బడయుమరియు॥ గీ. శంకగలుగు చోటు జలములు విశుద్ధి । జేసికొనవలయు మహీసురుండు । శంకలేనిచోటు సమ్మతిమార్జనం । బున శుచిత్వభూతి గనుట యొప్పు॥ గీ. ఎంతజలముకుత్తుకెండిన గోవు ద్రావ । గగలదంతనీరుగడకనత్తి । సేచనంబు సేయ నీచాదివాసమ । శుద్ధమైన చోటు శుద్ధిబొరయు॥ గీ. బ్రహ్మచారిభిక్ష బడయనేగిన చోటు । పణ్యవీధియును బ్రపుణ్యాతములు । బ్రాహ్మణోత్తములు సభాసదుల్ నివసిం

చు । స్థలములతిసుచిత్వదశల వెలయు॥ గీ. పక్షిముక్కు నుండి ఫలము బడిన చోటు । కుక్కమృగముబట్టికొనిన చోటు । గోవుపాలుదూడగుడిచిన చోటు స । దాపిశుద్ధములు మహావరములు॥ క. శ్వానంబులు వ్యాఘ్రాదులు । శ్వానంబులుబోయలుముక జంపినఖగ సం । తానమృగామిషములు దిన । గానగునమెమను వ్రు ఋషిశిఖామణులారా॥ గీ. నాభిబిలమును గుదముశిశ్నంబువినుడ । శుద్ధములు వానినంట నశుద్ధియయగు । నింత గావున మలముమూత్రాదియము ల । మేధ్యముల నివచించిరి మేటిఋషులు॥ క. మలమక్షికాదులు వదన । జలమును చండాలపతితజాతుల గృధ్రం । బుల కాకుల గూబల నెలుకల పిల్లుల నీడలును దగవశుద్ధంబుల్॥ వ. వసాశుక్ర మసృఙ్మజ్జామూత్ర విట్కర్ణ మలనఖశ్లేష్మాశ్రు దూషికాస్వేదంబులను పండ్రెండుమలంబులు మనుష్యునిశరీరంబునందు పెనశుద్ధి బొగయించికొన నిచ్ఛగలవాడు మృజ్జలంబులు వినియోగించుకొనునది మరియుమలమూత్ర శుక్రంబుల శుద్ధిజేసికొనునప్పుడు వామహస్తంబును దక్కంగలతొమ్మిదికి దక్షిణకరంబును సాధనంబులనికొందరును రెండు చేతులును దగుననికొందరునుజెప్పిరిల్లు మలశుద్ధి గృహస్థునికన్న బ్రహ్మచారికి రెండుమడుంగులును వానికన్న వానప్రస్థునికి మూడుమడుంగులును వానికన్న యతికి నాలుగుమడుంగులు సమధికంబులైయుండవలయు॥ ఉ. మూత్రపురీషశుద్ధవిధి భూసురుడిచ్ఛలు సేయుచుం సదా। గాత్రమునిండబూసికొనగాదగు భస్మలవంబుదాన లో। కత్రయభూతిసౌఖ్యము లఖండము గాగొననోపునర్థిమె । క్షత్రియువైశ్యశూద్రములును జాలుగనట్లుధరింప బాత్రముల్॥ గీ॥ దేహశుద్ధికోరి ద్విపుడుమనుష్యుండు । వాసత్రయంబవశ్యముదక । భక్షణంబు సేయవలయు రెండుదినములు । మొగముగడిగికొనుటయుగడులెస్స॥ గీ॥ బ్రాహ్మణోచ్ఛిష్టభోజన పాత్రతయును । వైశ్యగతి శుద్ధకర్మముల్ వరపుటయును । మాసమాసంబు క్షౌరకర్మములుదీర్చి । కొనుటయును శూద్రుని కవశ్యమనఘులార॥ గీ॥ నోటిజలమును మెంగిలియునునొక్కష్ఠ । వడిననిరువగు దాననెన్నడునుశు

ద్ధి। బొరయగాజాలడుత్తమభూసురుండు, గాన మీసంబుగడ్డంబుకాదుబె నుప ॥క॥ పాదములుగడిగికొని జం। ఘాదులుమానుటయు జెలగియరచే తులురెం, డాదిగడిగి కొనిమ ోబం । ధాదులు మానుటయు గాదనఘ మతులారా॥ సీ॥ వమనంబుదోచిన వాడునుబహువిరేచనములు జనిన వాడును జలంబు । లాడిఘృతప్రాశనాప్తిబోవలయు భోజనమైన పిదప వమనముదోచె । నేనియాచమనంబు మానకనొనరింప నగు నీటమును గుట నవసరంబు । శయనించి లేచిసుస్నాత కుండైయుష్ణజలములు ద్రావిభోజనముచేసి, యాసనంబున బొలచివేదాధ్యయనము । సేయ వలయునని మనువుసెప్పెమును । శౌచవిధులెల్లజెప్పితిసర్వవర్ణ। భామి నీవృత్తులును దేటపగతువినుడు॥ గీ॥ బాలచేతనైన । బాయంబుగలదా

—*స్త్రీధర్మములు*—

ని। చేతనైనవృద్ధచేతనైన। నిచ్చమైస్వతంత్రమిచ్చి పూరుషులుసే। యిం చికొనుట బరగదింటిపనులు॥ గీ॥ బాల్యమున తండ్రి వశమున భర్తవశ ము । నందు యౌవనమున మృతిబొంది భర్త । చనినపుత్రునివశమున వనితయుండ, వలయుస్వాతంత్ర్య భావంబువలవదెపుడు॥ గీ॥ తెలివిమా లిపనులదేకు వసెడుగీడు । వడివిభుండు తనునవశ్యమెల్ల । కార్యముల స్వతంత్రగాజేయ నేనిశు। ద్ధసతినమపదగు స్వతంత్రవృత్తి॥క॥ పుత్రుండు లేనిశుద్ధక । క్షేత్రముపతిజచ్చినన్ దొలంగ కసచ్చా । రిత్రముదగనెల్లప నులు। బాత్రములుగనడుపనగుసభాసదులారా॥ క॥ యెరిగినసతి యెరుగ నిపతి। కెఱిగింపగవచ్చుదానసేకవిధములన్ । గరంచినసద్ధర్మంబుల । తె ఱవులువిద్యయును కార్యదీక్షయునుదగన్॥ చ॥ జనకునివల్లభుఁ తనయు సాహసవృత్తిదొలంగియుష్టవ । ర్తనము జెలంగుటొప్పదుబరాయణ య య్యునుకాంతయిష్టవ, ర్తనమెదనిచ్చసేయుసతిదాను పతివ్రతయయ్యునె ల్లవా। రునుకడునిందలాడి మఱిరోయగనాత్మగృశించునిత్యమున్॥ క॥ మరి యు నుభయగోత్రంబుల , జెఱచునదయగున్ సదావశీకృతమైమే । లటినైనభర్తయలుగని । తెరవునడచికాంత బొరయుదివ్యసుఖంబుఁ॥ క॥ తనుజూచియూరగలిగిన , వనితాజనములు విశుద్ధవర్తనములు నే ।

ర్చినడువ గౌరవభావం । బునెగడి సతినడువవలయు భూనుతులారా॥ ఉ॥ సంతసమింపుబెంపగు ప్రసన్నముఖాబ్జముతోడ నిర్మల । స్వాంతముతోడదాలిమియు సచ్చరితంబును సువ్రతంబునే । కాంతనివాసమార్జవము నాదరభావమునిచ్చ సేయుచున్ , గాంతజెలంగుటొప్పు గృహకార్యపరాయణమై సుఖోన్నతిన్॥ క॥ తనుజనకుండైన నతని। యనుమతితతో సోదరుండునైన గరిమ నె। వ్వనికిచ్చునతని నిచ్చలు । జనకన్య వరింపవలయు సచ్చరితగదన్॥ చ॥ తనయులుతండ్రియగ్రజులు తమ్ములుబాంధవవర్గమెట్టు లం। గనలకుబూజనీయులగు కామవశంబుననైన మోహభా , రనిరతినైన సంతతబరాయణ భూతిజెలంగినైన ద। మ్మనయము బ్రోచువల్లభులయట్లు మహాగరిమంబుచేసినన్॥ క॥ అమరంగ ప్రజాపతియ । జ్ఞముభూతిదగన్ వివాహసమయంబుననే । యమసేయువరునితోనా । యమబుత్రపతియు మహాధనస్థితయునగున్॥ ఉ. ఏయమపెండ్లికాలమున నిచ్చబ్రజాపతియజ్ఞమున్నతిన్ । సేయుమహావ్రతంబులు జెల్వొనుభూతియుగౌరవంబు దీ। ర్ఘాయువుభోగభాగ్యములు నార్జవమున్ నుతశుద్ధతేజమున్। నాయమబొందు నార్యులు మహాజనముల్ ముదమారనౌననన్॥ చ॥ వరుడును కన్యయిచ్చలు వివాహమునందొకపీఠపైశుభాం । బరములబొల్చి సేయునది బ్రహ్మముఖంబటు చేసిరేనియున్ । పరమసుఖోన్నతుల్వడయు భర్తయుదానును సేయకుండినన్ , వెరవగు సంపదల్ దొలగు వేగవియోగము కారణంబగున్॥ ఉ॥ ఏయమ బ్రహ్మయోగవిధినిచ్చలు నెవ్వని బెండ్లియాడుదా , నాయనతోడగూడి ముదమారగభూతియు సౌఖ్యవృత్తిపూ । ర్ణాయువునర్థధర్మములు నంచితకీర్తియు బొందునర్థమై । యాయమ రెండులోకముల యందుమనోహర వేషపాత్రమై॥ చ॥ తనకిల నాథుడేపరమదైవమటంచు దలంచిసేయగా । జనుపరిచర్యలాతనికి సాధువునైకడు భక్తిజేసి యం। గనయత డిద్ధకోపియును గాపురుషుండును నిర్ధనుండుబా । పనిరతుడున్ గురూపియునపండితు డుగ్రుడు నైన నిత్యమున్॥ ఉ॥ ఏయమసాధుశీలము వహించుచు భర్తకుబ్రీతినిత్యమున్ । సేయు

చునుండు నేయడలు జెందకనిచ్చు జగత్రయంబు న। త్యాయతపాత్రతన్ వెలయు నాయను కాయమదర్శనంబునన్ బాయుచురు గ్రపాపములు పామరులై నజగన్నుతంబుగన్॥ ఉ॥ ఏయమ ప్రాణవల్లభుని యిచ్ఛజరింపకదుష్టశీలయై । జేయువినింద్యకృత్యములు జెల్లనియిచ్ఛలుమాడువట్టిదా । నాయమ మూడులోకములయందు గృశించు మనోవ్యథల్ సదా । వాయకనొంచుచుండ పలుభంగులదైన్యము రూపుజొపఅన్॥ చ॥ వ్రతములు తీర్థయాత్ర లుపవాసములుజ్వల దానముల్ జగ । న్నుతముగ సేయునైనను బ్రియుండెదమెచ్చినికాంతకిష్టన । ద్గతులనుగూర్పనేరవవి గావున నిచ్చజెలంగుప్రీతిమై । పతికి హితంబుసేయున ది భామినిదానమహాత్మ్యశాలగున్॥ క॥ పతిహితము సేయునంగన , వ్రతములు దానంబులు నుపవాసవిధులును । మ్మతి సేయకుండియును శా । శ్వతపదముగా బడయులోక వందితలీలన్॥ క॥ పరుడును తానునుధర్మము । పరాయణము సేయుటదియపాత్రతమమగున్ । పరమపతివ్రతకవిపతి । మరణానంతరము దగవమాన్యములరయన్॥ చ॥ పతిమృతిబొందెనేని సతిపంస్తుతుడుంపలుకూడుగాగ సం , తతముగ భుజింపుచున్ నొకవిధంబున నోపికరీసియాత్రసే । యాంతెరగు భూనుతంబుమతియున్ గలనైసమనోవికారసం । గతివహించంప కన్యునిమొగంబును జూడని సీతిరొయొప్పగన్॥ ఉ॥ పాలును నేయియున్ మధువుపానకమున్ హితభక్ష్యభోజ్యముల్। పూలును నిర్మలాంబర విభూషణముల్ మృదుగంధ తల్పముల్ । జాలుగనింటగల్గినను సాధ్వియొకప్పుడు నంటరాదుదా, లోలుపవృత్తి భర్తపరలోకము సేరినమీదలీలమై॥ గీ॥ నేలపానుపుగా మేనుధూళిబ్రుంగి। కాంతిసెడ పెంపుదరిగి వితంతువునెరి । నెయిదిజీర్ణాంబరయు ముండినియు నసంగ । తయునునై యుండునదియె విధములుగావు॥ గీ॥ భర్తజచ్చినదాదిగా బ్రహ్మచర్య । వ్రతముబూనిచరింపగా వలయుసాధ్వి । దానకృతకృత్యయగు పుత్రహీనయయ్యు । బ్రహ్మచారిణియనుపేర బరగిమరియు॥ క, సుతునింబడయగ నేయమ । బతికతివర్తనము సేయుబాడిపొంగియూ । పతివంచనశీల విగర్హితయగు నిహ

పరములందనిరి భవ్యమతుల్॥ గీ. పరునివలన పుత్రుబడయుటయును
బరి । గ్రహముచేసికొను వెరవుదలంచు । టయును సతికిగాదని యెఱుగ
దగిన పరా । యణుడు మనువుసువ్రతాఢ్యులార॥ క. ఏయధమవర్ణకైన
ద్వి । తీయవివాహంబుగాదది విగర్హితమిం । పైయుండియు నెట్టిన శా।
స్త్రీయ వివాహ విధి కీడుసేయకజనునే॥ క. పరపురుషుని సాంగత్యము।
బరగించిన కాంతనింద బడిదుర్గతులన్ । బొరసిచిరునరకమైపు । ట్టిరో
గముపాలునడిగడిమి సెడి దిరుగున్॥ క. తనకాంతయపతిదైవం । బనియె
ఱిగి ప్రియంబు సేయునంగనసురలో । కనివాససౌఖ్యపదవుల్ । గనుని
బుధాంగనలు దన్నుగదసికొలునగన్॥ క. ఇతరేతరానురాగము । స
తీపతుల కెల్లయెడల సరిగావున భూ । నుతముగ బతిజచ్చినయా । సతి
సహగమనంబు నేత శాస్త్రీయమగున్॥ గీ. సర్వలోకంబులందును సతి
కిబతియ । గతియు పూజ్యతముడునగుగాన పలదె । సహగమనయత్న
భంగులు సాధ్వికేమి। సుఖమమాంగల్యమైయుర్వి జూచుచునికి॥ క. పతి
మృతిబొందిన దాదిగ । వితంతువగుచు గాసి నియతి వెలయుంగ వృధా ।
గతిదాసి వ్రాలెనుండగ । సతి కేటికి సహగమనము చదురైయుండన్॥
సీ॥ పతితనకిచ్చలు పరమేశ్వరుండు కర్తయు భర్తయును మనఃప్రియత
ముండు । కల్యాణదాయి రక్షాపరతంత్రుండు ననివిచారించి యేవనితభ
ర్త । మృతిబొందదానును మృతిబొందు నొకయుపాయంబున సహగమ
నంబనంగ । నది సెల్లునట్టి పుణ్యవ్రతపతిగూడి దివ్యదేహవిభూతి తేజరి
ల్ల । నేడులక్షలు నరువది మూడువేలు । వత్సరంబులుగడపు దేవత్వ
మొంది । నాకలోకంబునందు రత్నమయమంది । రములమేడల ప్రమ
దావనముల బ్రీతి॥ క॥ పతికిమును సత్కళత్రము । మృతిబొందిసురాంగ
నాసమేతంబుగ ది । వ్యతమత్వమలరవిహరిం । చుతదన్ మేరునగకూ
ట శుద్ధగృహముల న్॥ గీ॥ వర్ణనీయమైన వనితపాణిగ్రహ । ణంబుచేసి
బ్రాహ్మణప్రవరుడు । బడయునిహపరముల పరమసంతోషంబు। తులు
వచందమైన దుఃఖమొందు॥ క॥ పాత్రతముడు విప్రుండు క । ళత్రము
మృతిబొందినన్ సలక్షణములు మా । నత్రపలుగిల్గు కన్య జ। రిత్రమె

రిగి యిచ్చులనువరింపగవలయుః॥ గీ॥ తానువృద్ధుడైన తనయులుయౌవ
వన। వంతులయిన దగులువలనతనకు, గీడుగలుగునట్లు మూడిన జన
దు పు। నర్వివాహవిధి మహాద్విజునకు॥ క॥ ఆయుర్భాగములందుద్వి।
తీయంబున బ్రాహ్మణుడు సతీసంయోగ। శ్రీయనుభవింపవలయు స।
దాయజ్ఞాదిక్రియలును ధర్మువునుదగః॥ వ॥ అనిచెప్పెనని॥

ఉ॥ కారణమాత్రరంజిత జగన్మయ నిర్మల నిర్వికార సం
సారవిమోహదూర నుత సత్వపరిస్ఫుటభవ్య తత్వదీ
క్షారతమానసాంతర ప్రకాశ విశిష్టసమస్త భక్తమం
దార మహాగుహూత్తమమతస్థిత దీపకళాని వేశితా॥

క॥ పరమ గురుచరణ సేవా
పరిలబ్ధ జ్ఞానవైభవప్రచురార్థ
స్థిరతత్వ మహాయోగ
త్వరతాదర పరమహంసవాగమృతనిధీ॥

మాలినీ. గురుపదయుగ సేవా గూఢ తత్వార్థ బోధా
స్ఫురిత విమలయోగస్ఫూర్ణ గమ్యప్రభావా
పరమనియతశీల ప్రాభవానందలోల
త్వరసనిగదితాత్మా ధన్యవాదిత్వమాన్యా॥

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు పంచమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

షష్ఠాధ్యాయము.

శ్రీయోగభరితజగతీ । శ్రేయస్సంపాదన ప్రశిద్ధనిరసన । వ్యా ధ్యూమర్యోగమతనా । రాయణ బహుళకరణతంత్రరతపరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపు మమ్మహర్షిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లని యె॥ క. ఆయుర్భాగములందు ద్వి । తీయంబున బ్రాహ్మణుండుదిత విజ్ఞాన । శ్రీయునుధర్మపరుడగ భా । ర్యాయోగక్రియలుసేయువది వెరగాకన్॥

—*వానప్రస్థాశ్రమ ప్రకారము.*—

చ. అనుపమధర్మశిద్ధి వెలయంగ సమస్త గృహస్థకర్మముల్ । బనివడిదీర్చిమోహరతి బాసితృతీయ సమాంశమందు మె । ల్లనహృదయంబులోపలి కళంకమునిర్మలతత్వబోధ నా । ఘనత దొలంగజేసికొని కాననవాసము సేయుటొప్పగున్॥ క. పాత్రతగల్గినశుద్ధ క । ళత్రము మేలనకుమారులకు తుష్టిమెయిన్ , బుత్రులుగలుగగ విప్ర । క్షత్రియులిలువాసివనము జనుసేవింపన్॥ వ. ఇదికొందఱమతంబు॥ చ. అన యమువృద్ధభావమెనయంగను పుత్రవిహీనుడయ్యు దా । వనముసమాశ్రయించునది వారకవిప్రుడు నిర్జితేంద్రియుం , డును దృఢచిత్తుడున్ గతకుటుంబభరవ్యసనోన్నతుండు శాం । తనిరతయోగసంభృత మత

స్థిర తత్వకళాధికుండునై॥ వ. ఇది కొందఱమతంబు॥ క. ఆయుర్భాగము
లందు తృ । తీయంబున సద్వివేకదీపిత చిత్తుం । డై యోపికవనవాస
ము । సేయవలయు విప్రుడు మతసిద్ధి జెలంగన్॥ క. పాత్రము శుద్ధమునై
నక । క్షేత్రము రాబ్రాహ్మణుడు దొలంగక తనులో । క్షత్రియమును గొని
యాడ వ । విత్రస్వాంతుండయి యడవికి జనుటొప్పున్॥ మ. తనతో
డన్ జనుదేరగోరని విసిందర్యన్ దుర్మతన్ చిత్తవం । చన సీలన్ సతినాత్మపు
త్రవశగా శాసించి సంసారబం । ధనముల్ వాసి యొకండ పోవనగు శుద్ధజ్ఞాన
వైరాగ్యశాం । తనిరూఢస్థిరచిత్తుడై యడవికిన్ ధైర్యంబు పెంపారగన్॥
క. పుత్రవిహీనుడు జడుడయు న । పాత్రము నగుసతికి ధనము పంచి యొసగి
భ । వ్యాతికరణశుద్ధి వెలయ । ధాత్రీసురుడేగవలయు దావనమునకున్॥
చ. వనమయ దేప్సితంబుగ నివాసము గాదగు గ్రామమొప్పదే । యను
వునైన బంధనభయంబు దొలంగినవానికంచు దా । మనువుపచించె
గ్రామమొకమాడ్కి వసించి జితేంద్రియుండు నై । జనువిహితంబు సేత
యనిసమ్మతిజెప్పిరి కొందరుత్తముల్॥ క నియతేంద్రియుండు శాంతుం।
డయమహితాత్ముడు ధీరుడగుచు నరణ్యా । శ్రియుడున్నతముగ సేయ
వ। లయు నగ్నిక్రియలు నిర్మలగతి శౌభూతిన్॥ క. ఫలములు కూరలు మూ
లం । బులు గూరిచియైన శుద్ధమున్నన్నము బెం । పలరించియైనను సేయగ।
వలయున్ యజ్ఞములరణ్యవాసుడు నియతిన్॥ సీ. మృగచర్మమైనను
వృక్షాదివల్కలాంబరమైన నిర్మలాంబరము భంగి । కౌపీన మాత్రంబు
గట్టి సూర్యోదయాస్తమయకాలములను స్నాతకుడయి । జడధారియు
ను సదాశ్మశ్రుశిరోమనఖప్రరోహకుండును గతరోగభయుడు । నైవై
శ్వదేవపూజాదులు తనశక్తికనువగి భంగిమై నాచరించి । ఫలము
లైనమూలములునై నిర్మల । జలములైన నొసగి సతతమాత్రి! మా
గతుల సమార్చనాదులు సేయుచు । వనని వాసినడుప వలయు నిష్ఠ॥
క. వేదంబులు జదువుచు దు । ర్వాదంబుల బోవ కెట్టి వాడలిగిన దా।
నాదరము దక్కి రోషం । బూడక భూతదయగలిగి యుండగవలయున్॥
క. కీడు వైరయు కెవ్వరికిని । కీడుదలంపక దొలంగి కేవల విజ్ఞా । నాడం

బరరతి దిరుగక । నోడక వర్తింపనలయు నున్నతినడరెన్॥ వ. పౌర్ణమీ యమావాస్యలయందు వేదంబులు జదువక నగ్నిహోత్రక్రియలు మాత్రంబు నెలయించి పితృతర్పణంబులు సేయుటయు వాసంత శరదృతువులయందు మొలచి యభివృద్ధిబొందిన బ్రీహ్యాద్యరణ్యధాన్యంబు లేరికొనుచు పురోడాశంబులును చరువులును హేమార్థంబు సంపాదించుటయు సంపాదించిననీవారాది ధాన్యంబులతో స్వయంకృత యామర లవణంబు ప్రసశుద్ధికొరకుగూర్చి యజ్ఞంబుచేసి హవిర్భాగంబు సురలకొసగి తచ్ఛేషంబు భుజించుటయు నాతనికి ముఖ్యకర్మంబులు మరియును చ. స్థలజలసంభవంబులగు శాకములున్ కుసుమంబులున్ ఫలంబులు మృదుకందమూలములు పుణ్యతరూత్తమ జాతమాత్రతన్ । వెలయు పదార్థముల్ గొనుచు వేదహితంబగు ... మకర్మముల్ । వలయు సమాచరింపగ నవశ్యమరణ్య నివాసుడోపిరెన్॥ గీ. మధువుమాంసంబు మాక్షికమాంసము నురు, కవకము ను భూస్తృణము శిగ్రుకంబుగ్రుధము । గండకంబును శ్లేష్మాతకఫలములు వి । సర్జనీయంబులట వీనివాసకునకు॥ గీ. పూర్వసంచితముగ బొంచిన మున్యన్న । మునుఫలములు మూలములును శాక । ములును జీర్ణవస్త్రములు నాశ్వయుజమాస । మున విడువవలయునమోఘునిష్ఠ॥ గీ ఫాలకృష్టములు నఫక్వంబులును గ్రామ । జాతములు విశీర్ణసంచయములు । నైనతరుల తాదులందు పండ్లును మూల । ములును పుష్పములును వలవదుగొన॥ చ. అనలముచేత పక్వమగునన్నము కాలవిపక్వభూతిసం । జనితములైన వస్తువులు సౌఖ్యకరంబులు ... ఖలంబు చే । నెనసిన కాయగూరలు సమృద్ధములై సులభంబుగా లభి । చిన ఫలమూలజాతులు భుజించిననాయువు పుష్కలంబగున్॥ ఉ. కాననమందు నెల్లెడల గల్గిన బ్రామికులుపూచికాచి సం । తాన వతీజనంబుల విధంబున భవ్యతరంబులై దగం । గానవియెల్లనొక్క తరిగాదుగొనం ఫలపుష్పజాతుల, గ్లైన సమస్త భూతములు నాతనినిచ్చలు సేయునిత్యమున్॥

ఉ. పుట్టలసందునన్ బెరిగిపూచి ఫలించి మనోహరంబుగా । దట్టములైనవృక్షముల దాపునదానివసించు టొప్ప దే। చెట్టునకృష్ణసర్పము వసించునిరంతరము గ్రభంగి నా । చెట్టుఫలంబులన్ గొన గృశించు నతండొక వత్సరంబునన్॥ ఉ. పిచ్చుకలున్ శుకంబులును బ్రీతివసించెడి చెట్టుపండ్లు దా । నెచ్చటనుండునైన తగ దేరిభుజింప సమున్నతంబులై । పచ్చికబీడులందొరిగి పండిన చెట్టులపండ్లు రాలినన్ । నచ్చునొసంగ తాపసుడవశ్యము పుష్పకములంట గీడగున్॥ ఉ. పూచిమనోహరంబులగు భూజములున్ కడుజొంపలింపులై । కాచిన చెట్టులున్ విగలుకాయలు పండ్లును గల్గువృక్షముల్ । జూచి నమస్కరించియెదచోద్యముబొందక క్రిందజేరి చే। చాచి ఫలంబులున్ సుమనసంబులు నాకులు గోయుటొప్పగున్॥ ఉ. కాయలు సంగ్రహించి కొనగాదు ఫలంబులు లేమినైన నా । మ్నాయవిదుండు బంధనభయంబు దొలంగినవానికంచు నా। రాయణమూర్తి నైష్ఠిక పరాయణవృత్తి జరించు వీరకౌ । ద్రేయుని తోడ జెప్పెమును ఋత్విజులైయతడర్థి వేడినన్॥ ఉ. రాలినపూవులేరి కొనరాదనికొందరు జెప్పిరార్యులు । తాలమహీజమెక్క ట వృథాయగుగావున గుజ్జుమ్రాకులన్ । పూలుఫలంబులున్ గొనుటబోలు జెలంగుచు పూవుదేనియల్ । గ్రోలుచునున్న తుమ్మెదల గొప్పినవానికి గల్గుపాపముల్॥ ఉ. కోయిలలున్ శుకంబులును గుంపులుగూడి మనోహరంబుగా । గూయుచునుండుతావులను గూర్చుని పెద్దయెలుంగుపుట్ట నా । ధ్యాయము సేయుటొప్పదు పతంగసమూహము లిచ్చలారగన్ ।బాయకనుండుచెట్టునికిపట్టుగనై కొనగూడ దెందునన్॥ వ. నీవారకాదిధాన్యములు దానువలయునప్పుడెల్ల గొనుటకై సంగ్రహించుటయు ఫలమూలంబు లొక్కదినంబునకు మాత్రము గొనుటయు బ్రాతస్సాయంసమయంబులందన్నంబు గొనుట నిషేధంబుగాదని కొందరునుడివిరి గావున నుపవాసంబు లాచరించుచుండు వాడుదయంబున భుజించి మరల సుస్నాతకుండై సాయంతంబున గుడుచుటయు సాయంతంబున భుజించి మరునాటిసాయంతంబుదనుక నుపవసించుటయు దినంబున కొక్కసారి

గుడుచుటయతిమాత్రంబనియు నాల్గుదినంబుల కొక్కతడవు భుజించుట మహామాత్రంబనియు జెప్పంబడుగావున నవియు నడపుటయు వానప్రస్థునికి యోగవ్రతంబులు మరియును॥ గీ. పుష్పఫలమూలములు నిచ్చబారయునప్పు । డెల్లగొనక వినియమితవృత్తి గడుపుటుత్తమంబు వానప్రస్థునికెత్తెరగులు। వానిసరిగావనిరి భవ్యులైనబుధులు॥ క. ఈనియమములవిడువక వై। ఖానసమతశుద్ధి వారసికల్యాణ గుణ । శ్రీసిద్ధినైయతడుండం । గానగువనమందు నొక్కకడ నిశ్చలుడై॥ ఉ. స్నానము నిర్మలాసనమనందగురెండును మంత్రమున్ సభి । ధ్యానము నైష్ఠికవ్రతమనందగు మూడును ముఖ్యకర్మముల్ । గానొనరింప బెంపగు మఖంబులు హోమములాద్యభావముల్ । మానసపక్వశుద్ధియు సమాహిత తత్త్వము వానిసారయల్॥ క. స్నానముభోజనమును నియ । మానుష్ఠానములు లేక నాతడు శుద్ధ । జ్ఞానముగల్గియొనర్పం । గానగుభూశయనుడైదగ కాలునితాదుల్॥

—*వానప్రస్థుని నిష్ఠాక్రమము*—

సీ. ఇంద్రియవర్గంబునెగ జిక్కపట్టి జిత్తము పరబ్రహ్మసూత్రముగ జేర్చి । యాసనస్థితుడునిరాలంబనాఖ్యందునై చతుర్దిక్కులయందు నాలు। గగ్నులువెలయించి యర్కాతపంబున కోపిదపించుచునుండుటయును । గ్రీష్మర్తువందుబ్రావృట్కాలమంతయు వానలదడియుచువరలుటయు సమార్ద్రవస్త్రధారియై యగ్నివెలిగించు । టుసిగిమంచుగురియుచుండుచోట । సీతుకాలమెల్ల సెల్లించుటయు మహా । మాత్రములతనికి బవిత్రులార॥ గీ. దేవపితృతర్పణంబులు త్రిషవణంబు । చేసిసేయుటదనువుగృశింప నుగ్ర । తపముసల్పుచు బిత్పదినత్రయమునందు । మనలతర్పణములు సేతమాన్యతమము॥ క. ఫలమూలాశనుడై ని । ర్మలమతముదగంగ నారుమాసములత్యు । జ్వలతప మొనరింపంగా వలయుగరముతాకికాగ్నివర్జితనిష్ఠన్॥ క. శ్రౌతాగ్నిమానసాంత । ర్జ్యోతివిలీనంబుచేసి శుద్ధుడని యమా । తీతుండై నెలలారు మ । హాతపమొనరింపవలయు నాతండర్థిన్॥ గీ. స్వాదుఫలభక్షణాసక్తి జనకవర్ష । వాతశీతాతపంబు లవశ్యమోపి । కొనుటకైగాక నాయదియనక వృక్ష । మూలమతడా

శ్రయించుటముఖ్యతమము॥ క. వనవాసులవిప్రుల గ్రామునివాసకులైన యుత్తమగృహస్థులయా । జనముఖ్యులనన్నమడిగి । కొనిభుజియించునది యతడకుంఠితనిష్ఠన్॥ గీ. పాణిసాచియైన పత్రఖండమునుబట్టి । యైనగ్రామమందు నన్నమడిగి । కొని భుజించియపుడవనముప్రవేశించు । నదియరణ్యవాసుడదిఘనంబు॥ క. పరమేశ్వరైక్యతత్వము । బోరయంగా జేయజాలు భూనుతమత బం । ధురములగు శాస్త్రములు వే । దరహస్యార్థములతండు దగుజదువంగన్॥ క॥ మానితబ్రహ్మైకత్వత । జ్ఞానకళాశ్రయములగు వచనములు వెలయం । గానెరిగింపగ నేర్చిన । వానినడిగి తెలిసికొనుటవశ్యమతనికిన్॥ క॥ కేవలమిానియమంబులు । గావించినవాడు విగతకల్మషచయుడై । దేవనికారకువిముక్తద । శావృద్ధిత్వస్ఫురణ మెసగనిత్యుండై॥ క॥ ఆయుర్భాగములందు తృ । తీయంబునవనముజేరి దృఢమతియైయ । త్యాయతముగయజ్ఞాదులు । సేయవలయుపరమమతముశోధింపంగన్॥ క॥ ఆయుఃపరిమాణములగు హాయనములలోజతుర్థమగుభాగమునన్ । ధీయుతుడునిర్మలుండ స । హాయుడునై మెలగు నదిమహామతమగున్॥ క॥ అమరంగయథోచిత క । ర్మములిమ్ముగ జేసియాశ్రమత్రయముసబా । త్రములుగనడపి చతుర్థా । శ్రమమునసవి మానిముక్తసంగుండగుచున్॥ క॥ జ్ఞానముకే

సన్యాసప్రకారము

వలమాశ్రయ । మైనెగడగబ్రహ్మ మందునాత్మనిలిపి ని । త్యానందంబున దేలుచు । మేనువిడచి యక్షరుండమృత తత్వుడగున్॥ ఉ. ఇంద్రియపంజరంబున గ్రసించు మనశ్శుక మెట్లుబొంద నే । ర్చుంద్రిపిలాసమోక్షపదచూతఫలంబు తనంతనద్ధిమై । సాంద్రవికారకంటకిత సంసరణాటవి గానవోపి యో । గీంద్రుడు ముక్తసంగతి జితేంద్రియవృత్తి జరింపగాదగున్॥ గీ. ఓపిరుణబంధనములన నొప్పునాశ్ర । మత్రయమునడపు టత్యుత్తమంబు దాన । కలుషములు వాయుశుద్ధ ముక్తత్వశిద్ధి । బరగు నాల్గవయాశ్రమ పథమునడుప॥ గీ. శుద్ధమఖములు సంతానశిద్ధివేద । పాఠకలనంబుననుమూడు బాత్రములవి । బ్రియము వైరయించు సురల

ను పితృగణముల । ఋషులవివిధములు సేత ఋణవిముక్తి॥ క. జ్ఞానం
బుగలిగిభవ । ధ్యానముగావించుటదియుదాత్తంబును బ్ర । హ్మానంద
మయంబునగుఁ । దానఁ బరమేశ్వరుని ఋణముఁదాయు నిలఁ॥ క.
వేదముజదువక పుత్రో । త్పాదనగరిమంబు లేక పంచమఖముల । త్యా
దరమతిగావింపక । నాదిమనర్ణుండు మోక్షమునపాపమగుఁ॥ గీ. బ్ర
హ్మజిజ్ఞాసకుండన బరగిసర్వ । మర్ధమతిపాత్రులకు దక్షిణాప్తినొసగి ।
యజ్ఞమొక్కఁడు జేసిగృహంబు వెడలి । బ్రాహ్మణుడు సేయవలయును
బ్రతపమనవి॥ ఉ. ఏనరుఁడోపిశాంతుఁడు జితేంద్రియుఁడుత్తమ పాత్రు
డైదగం । గానభయప్రదానము జగంబున చేతనకోట్లకిచ్చునా । న్మాని
త వృత్తిపెంపలర మానుగనాతని కాంతిజేసి జె । ల్వైనెగడుఁ జగం
బులు మహాత్ముడతండ జగన్మయుండగుఁ॥ గీ. ఏమహాత్మువలన నిం
చుకయునుభీతి । భూతసంఘములకు బొరయకుండు । తనువువిడచిశా
శ్వత పదంబునడయు నా । తండుపరమముక్తతత్వుడగుచు॥ ఉ. మూట
లుమూని దండముకమండలువుల్గొని నిశ్చలాత్ముడై । పాటసెలంగమం
దిరము బాసిదృఢస్థితి నెక్కఁగొండ యె । చ్చోటులకైనబోవనగు చోద్య
ము బొందక బంధనంబు ము । న్మాటికి వాసెనేయను సమాహితభావ
ము శిద్ధిబొందగఁ॥ మ. మునినిష్ఠాపరుడాద్వైతత్వవిదితాత్ముండ ప్రకా
శుండనగ్నినికాయుండు నుపేక్షకుండునగుచుఁ నిష్కామతంత్రస్థితిఁ,
వనవాసంబొనరింపగావలయు నానందంబునఁ నూరుజో । చ్చినిమేషం
బులుబుచ్చుకున్నతమతస్థేమంబు భూమంబుగఁ॥ గీ. వృక్షమూలాశ్ర
యుండు వివేకభూత । పరమనిష్ఠారతుండు కపాలపాణి । జీర్ణవస్త్రావృ
తుండు విశిష్టమూర్తు । డైసదాముక్తుడుగను బ్రహ్మశ్రమంబు॥ క. మ
రణముజీవనమిచ్చలు । నరయక కాలమునిరీక్షితావాప్తిగ బ్ర । హ్మార
తానందమయుండై । బరగియతడు కూలివానిపగిది జెలంగుఁ॥ గీ. దృ
ష్టిపూతంబుగా పాదమిడుటవస్త్ర । పూతముగనీరు ద్రాగుట భూరిస
త్య । పూతముగమాట లాడుట బ్రీతి వెలయు । హృదయపూతంబుగా
సేయుటదగునరయ॥ క॥ వాదముసేయక నొరుపరి । వాదముగావింపకె

ట్టివారలలిగినఁ । గాదనకనిచ్చునెదలో । నూదక నిరపేక్షవృత్తినుండఁ
వలయుఁ॥ క॥ ఒరుడలిగిన దానలుగక । నొరుభద్రము సెప్పి నిందలుడిగి
యనృతమే । పెరవునబలుకకనిత్యము । పరాయణము సేయవలయుప
రమపదంబుఁ॥ క॥ నిరపేక్షుండుసదాధ్యా । త్మరతుండుజితేంద్రియుం
డుతన్మయతత్వా । దరభావుండసహాయుడు । బరదు సగుచుయోగశిద్ధి
బడయగవలయున్॥ గీ॥ వెలయుతారకాంగపద్యచేతనుమహో । త్పా
తకారణములు బలుకుటను మ । హాపథంబులిట్టివనుచుశాసించుట । వ
లన భిక్షబడయవలదతడు॥ గీ. బ్రాహ్మణాదులు భక్షించుపక్షిగణ
ము । గుక్కలును యూరబందులగుంపుగలసి । మెలసివర్తించు గృహ
ములవలవదర్థి । భిక్షసేయంగ కాలనిరీక్షకునకు॥ గీ. క్లిప్తకేశనఖశ్మ
శ్రుడా ప్తరహితు । డాత్మనిష్ఠుండుదండియు నమలపాత్ర । ధరుడునుక
మండలియునునై బరగుభూత । హింస సేయకనతడు నిజేచ్ఛదిరుగ॥ క.
బిలములులేకవిశుద్ధం । బులతైజంములగు పాత్రములుధరియింపఁ । వ
లయుపరివ్రాజకులా । జలముల శుద్ధిగను యజ్ఞసమయంబులలోఁ॥ గీ.
దారువులచేత మంటిచేతను తరువుల । చర్మముల దృఢముష్టినిర్మితంబు।
లైనపాత్రవిశేషంబులమరుయతుల । కనియెమనువు దయానిధి
యార్యులారః॥ సీ. ఏకకాలముబిక్ష కేగుట దగుకాదు పలుమార్లుబహు
బిక్షబడయజనుట । భిక్షాధికంబునపేక్షించుయతికండ బట్టిగ్రొవ్విజె
లంగి పాడిదప్పు । గావున ప్రాణరక్షామాత్రమగుభిక్షవలననపరితుష్టి
నెలయవలయు । బాకధూమంబెడ లేకయుండునపుడు ముసలముల్
మూలల నెసగునపుడు । సతులు బతులును గుడువకసరవినుండు । న
పుడు భిక్షాటనము సేయనగుమెఱింగి । బాత్రముధరించి యిచ్చులుమా
త్రములుమ । నంబునఁ లేక భైక్ష్యచర్యవ్రతుండు॥ క. ఎనయంగభిక్ష
గాకుం । డినవేళ విషాదమును విడిసినట్లులభిం । చినవేళసంతసంబును ।
మనమునజెందంగరా దమాన్యుడు వ్రాలెఁ॥ క. మిగిలినపూజాపూర్వ
క । మగు భిక్షాన్నంబు నింద్యమాతనికటుగా । క గుడిచెనేని విము
క్తుం । డగునె ననుజన్మబంధనాదులు బాయుఁ॥ క. ఒనరంగనతడుల

ఘు భో । జనముకహాస్యస్థలములు జను సేయుగ గా। దనుకూలించుచుచు
చులక । గొనియిచ్చులు బెచ్చు పెరుగ గుడువనొక్కష్టు॥ గీ. ఇంద్రియ
ములగెలచి హింసాదతులుమాని, సంగముడిగియంతరంగమందు, భ
వ్యయోగతత్వ పరిణామముబొనసి । యోగియమృతుడగు విరాగవృ
త్తి॥ గీ. పాపకర్మవృత్తి బాటించుమనుజుండు । జచ్చిఘోరనరక సాధ
నముల । మగ్గిమగ్గి కాంతిమలయుంగ హీనజం, తువులయోనులందు
దనిలిపుట్టు॥ గీ. విప్రయోగంబు సంయోగమప్రియంబు । ప్రియము
బొందుచుతన్ను జరయునురోగ । ములును బొదువనిచావున మెలగిమె
లగి । జచ్చునజ్ఞానిసద్ధర్మసరణిలేక॥ గీ. పాపవర్తనుండు ప్రాణంబుతనువు
లో, నుండివిడచినరక మొందుపెక్కు । వత్సరములు బ్రాలువడిశత
కోటియో । నులజనించుబాధనుండువాడు॥ గీ. ధర్మపధముపాడి దప్ప

—*సంసారబంధన విముక్తిప్రకారము*—.

కనడచిన, వాడు సౌఖ్యలీలగూడియుండు।ధర్మపధముపాడిదప్పివర్తించి
న । వాడుదుఃఖగతులమాడియుండు॥ గీ. సూక్ష్మబుద్ధితోడ జూచిస
మస్తంబు । నణచుతెరవుదెలిసి యార్యుడింద్రి, యములజిక్కవట్టియ
మలపరబ్రహ్మ । మాశ్రయించివడయునమృతపదము॥ క. కేవలలింగవిశి
ష్టిత । కైవల్యపదంబు బడయగారాదు మనం । బావేశింపుచుబ్రహ్మద।
శావిఖ్యాతంబు గాని యన్నిదినంబుల్॥ క. ఏయాశ్రమంబుజగతీ । శ్రే
యస్కరమతుల ధర్మశిద్ధిదము మహా । పాయము నై వెలయుబుధుం।
డాయాశ్రమమాశ్రయింపనగునని బుధుల్॥ క॥ వెలయంగగతకవృక్ష
ము । ఫలము మలినజలము శుద్ధిబరగించెడి పెం । పలవడునది లేకుండిన,
వెలయునిగతిలింగమాత్ర విధులుత్తవగుక॥ క॥ చీమలు కీటకజాతులు।
భూమిదిరుగుచుండుగాన బుధుడడుగిడున, ప్రేమరక గ్రిందు జూచుచు,
దామార్గమునడచునది మతము వెలయుంగక॥ క॥ తానెరుగకుండియైనను,
హీనములగు జంతుగణము హింసించినచో । స్నానంబుచేసియప్పుడ,
ప్రాణాయామంబులారు బరగింపదగుక॥·గీ॥ రేచకత్రయంబు రెట్టించి వే
దమోం, కారసహితముగ దగంగజదివి । వినియతిక జెలంగి

దినమొక్కెడేకాంత । వాసుడగుచు నుండవలయు ద్విజుడు॥ వ. ఇట్లుసేయు నేని యజ్ఞానంబున హీనజంతువ్రుల వధించిన పాపం బులు పాపికొనువాడగు వెండియు॥ గీ. ప్రాణనిగ్రహంబుబాటించి యింద్రియం । బులనణంచి మనసుమలము వాపి । కొనగవచ్చు నగ్ని నెనయించి గ్రాగింప । మలముకనక రేఖ దొలగునట్లు॥ సీ. వెల యుప్రాణాయామములచేతదోష సంఘములు దహించుచు కల్మష ములు । ధారణావశమున దలగించి సంసర్గమనఘు ప్రత్యాహారమునన ణంచి । పరమేశ్వరధ్యానపారీణవృత్తి జిదానందరసము దివ్యగతినించి। పురుషుండు సద్గతిబొరయు బ్రహ్మజ్ఞాననిష్ఠారతుండగు నిర్మలుండు । క ర్మబంధనమున గలగడుగాన జ। న్మరహితుండు విబుధ మాన్యతముడు। నతులుండు భవ్యుడమృతుండమేయుండు । నీశ్వరాశ్రయుండు విశ్వవిద యగు॥ గీ॥ హింసలేక నింద్రియేచ్ఛ జెలంగక వేదవిహితకర్మవృత్తినడపి। తపముచేసి సూనృతవ్రతధారియై । నమృతపదమువడయు నార్యజను డు॥ క॥ నరములు మాంసముర క్త । స్ఫురణము కఫవాతవాంతి భూయి ష్ఠము న । శ్వరమునిరాలంబముగు । శరీరమునరుని కెట్లు శాశ్వతము భువిన్॥ ఉ॥ కావున బుద్ధిమంతుడొకకై వడికాలము జూచుచున్ నిమే । షావలివత్సరంబులుగ నాత్మదలంచి జగద్ధితంబుగా । పావనకర్మముల్ న డిపి భవ్యపదంబు వీలీలబొందు ని । చ్ఛావిధ సంచరించునది చావుధృ వంబను భీతిగుందుచున్॥ క॥ పరగ తెరంగున నేచి యె । సగురోగములు గ్రతపులి చందంబున దృ । ష్టిగతంబుగాక మృత్యువు । దెగనణపగజూ చుచుండుదివిని మనుష్యున్॥ క॥ గాన బహుభయాస్పదమగు, మేనిప యిన్ దీపుమాని మేదిని భవ్య । జ్ఞానావల బనస్థితి । మానవుడు చరిం పవలయు మానితులారా॥ గీ॥ పిట్టయిచ్చపట్టి చెట్టువిడచిపోవు। కరణిపం డితుండు కాయ మిచ్చ । పుట్టినట్టవిడచిపోవునపండితు । దంద్రభ్రమసి ము క్తిజెందకుండ॥ గీ॥ ఏటియొడ్డునున్న వృక్షమత్యధిక వి । స్తారభంగి పెరిగి సమయమెట్లు । వేమహాప్రవాహ వేగవశంబున । గూలునట్లు బొలచు కజనువమువు॥ గీ॥ పులిభయంబుదవిలియులుకు మనుష్యుండు ।

వేటకానిమరుగు వేగజొచ్చి । భయము వాయుపగిది ప్రాజ్ఞుండు జ్ఞాన
మా । శ్రయముగాగ మృత్యుభయము దొరగు॥ గీ॥ గ్రాహములు భ
యంబుగదుర జలాశయ । మప్డవిడచి యుచ్చనరుగునట్లు । సజ్జనుండు
విడచు సంసారబంధన । మాత్మనెఱుకనూది యధిగమించి॥ గీ॥ నూత
వడినపురుషుడే తెరంగునవైన । నెమ్డసేరయత్నమూదుభంగి । సజ్జనుం
డెఱింగి సంసారమోహంబు । వాయువలయు నొకయుపాయమూని
చ॥ మొనసియపారమైదగుసముద్రమునన్ వడినట్టివాడు దో । ననెగడి
యీదులాడుచు జనంగలడేదరికోడలేనిచో । వినుడటు నిత్యసంసరణ
వృత్తిజెలంగుచు శుష్కకర్మము । లొనరించికాడుముక్తుడతివ్రుడగు జ్ఞానము
బూనకుండినన్॥ క॥ ఒరులకు తనవలనను తన । కొరులవలన భయము
గలుగకుండనడచు న । త్పురుషుండు దిరిరిచిత్తము । పరమాత్మని
యంను సతము బాటింపదగున్॥ క॥ ఎనసినవిజ్ఞానవశం । బున నిస్పృ
హతన్ జెలంగు పురుషుడు నిత్యం । బును పరమానందరసా । బ్ధి నిమ
గ్నుండగు నతండనీరుండరయన్॥ గీ॥ రెంటువిడచిమూడు ఖండించినాలు
గు । నియతిజేర్చియైదు నిగ్రహించి । యారుగెలచియుక్క డాశ్రి
యించినవాడు । నిత్యముక్తుడగుననిరి బుధులు॥ క॥ జ్ఞానంబుగలిగి
భగవ । ద్ధ్యానముగావించువాడు ధన్యుడు శుద్ధ । జ్ఞానముగలిగియు
భగవద్ధ్యానములేకుండువాడధన్యుండు భువిన్॥ క॥ వేదాంతసారమె
రిగి స । మాదరగతిలోనయజ్ఞ మలరించి మమ । త్వాదులుడిగి బ్ర
హ్మముగను । పాదరసిభజింపవలయు బ్రహ్మఘణితులన్॥ క॥ జ్ఞానంబు
నకిది పాద । జ్ఞానంబునకిది నెలవని గడకనరసి బ్ర । హ్మానందరసజ్ఞుడు
గను । లోన సమస్తంబు నిశ్చలుండైమరియున్॥ క. ఏనరుడు యోగ
మార్గము । బూనిప్రవర్తించు విమలబోధాసార । శ్రీనిధియైయతడుప
రం । బైనపదవి బొరయు బాధనాములువాయున్॥ గీ॥ మూటిలోన
నొకటి మూలంబుగాగొని । రెండునడుపనేర్చి పండితుండు । గాలుగింట
నొకటి బాలించి యిరునది । యారులోన బొరయునాత్యులార, క॥ ఏని
పుడు దేటపరచిన । యీనిర్మలవాక్యసరణి నెరిగింపుడు వి । జ్ఞానావ

లంబనముగల । వానికి ఋషులార సెప్పవలదన్యునికిన్॥ క॥ ఏయది యొనరింపగ శా । స్త్రీయం బగునట్టి చెయువు సేయవలయు ధీ । శ్లా ఘ్యువు గోరినపురుషుడు । సేయవలదు నింద్యములగు సేత లోకస్తుత్యా॥ క. ఆశ్రమములలోనగృహ, స్థాశ్రమముత్తమం బనఘాతుడగు ప్రా । జ్ఞశ్రేష్ఠునికనిరిసమ । స్తశ్రుతిపారగులు ఖ్యాతతములు గుణ్వమెయిన్॥ క. కదలిమహాసాగరమున । నదులన్నియు నిలచుగతి గృహస్థాశ్రమ ము । దొదవి సమస్తాశ్రమములు । విదితములగు జుండులోక విశ్రుతులారా॥ గీ. నాలుగాశ్రమములు నడపిన వాడయ్యు । నరుడుబోధిలేక బొరయ జాల । డమృతపదముబోధ యలవశీముక్తి భా । వంబు నెలయునట్టి వాని వగిది॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్తముండు బరగంగ దశలక్ష । ణముల బొలచి

—*దశలక్షణప్రకారము*.—

యాశ్రమములునాల్గు। నడుపవలయునట్లు నడపినవాడు శా। శ్వతపదంబు బొరయజాలునిజము॥ గీ. ధృతియు శమము దమమునింద్రియనిగ్రహా । స్తేయ సత్యశౌచ ధీబలములు । విద్యయునుసకోపవృత్తియుననునివి ; లక్ష ణములు పదియిలాతలమున॥ క. దశలక్షణ ధర్మంబులు । విశదంబుగన డపినట్టివిప్రుడు వ్రరయున్ । యశమును తేజంబునునన । దృశలీలా సౌ ఖ్యగతు లమృతతత్వంబున్॥ గీ. మరియుదశలక్షణములధర్మములునడపి, నియతి వేదాంత మార్గంబు నెరిగమించి । సన్యసింపంగవలయు సన్మా న్యతముడు । బ్రాహ్మణోత్తముడాప్త పరాయణుండు॥ గీ. సన్యసించి తె రవుసాధించిమోహంబు । దూరమొగయ జిహ్మసారమతియు । నంగబొ లచి బంధనమువాసిసుఖలీల । గడుపవలయుబ్రదుకుకాలమెల్ల॥ క. తా నంతకుపూర్వంబ । జ్ఞానంబున జేసినట్టికలుషవ్రజముల్ , భానుతమతి వాపికొనం । గానేర్చున్ సన్యసించి ఘనుడురుప్రమెయిన్॥ గీ. బ్రాహ్మ ణుండు సేయబరగిన నాల్గుధ । ర్మములవిధముమీకు సముచితముగ । నెఱుగబల్కితింకనృపతి ధర్మంబులు । తేటపరతువినుడు ధీరులార॥ వ॥ అని చెప్పెనని.

ఉ. శ్రీయుతసర్వలోకమును చిన్మయతత్త్వ విలాస మూదినా
రాయణదీనజీవన పరాయణ సాధుజనైక వేద్య దీ
ప్తాయుతభక్తహృత్కమల సౌధ విహారవినోదసంతతి
స్థాయిమహాత్మ్యభవ్యపరిపాక కళాధిక సిద్ధ్వయస్థితా.

క. పరమాణుమాత్ర భావ్య
ద్విరమాధికదృశ్యపంచ వింశతితత్త్వ
స్ఫురితప్రకారభాసుర
పరమనిధి సమాభిధేయ పండితగేయా.

మాలిని. సదమలశుభమూర్తీ సాధురక్షప్రవర్తీ
త్రిదశవినుతకీర్తీ దివ్యబోధాప్రపూర్తీ
ముదితసుజనవర్గా మూల తత్త్వావిసర్గా
హృదయగతత్రివర్గా హేలభావాధదుర్గా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్భాగపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు షష్ఠాధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్వితీయరామకృష్ణపరమహంససద్గురుస్వామినేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

సప్తమోధ్యాయము.

శ్రీసచ్చిన్మయతత్త్వవి । లాసాజగదాది పురుషలాలితభక్తా । గ్రేసర వరగావేద । వ్యాసార్చిత భూతభావనాపరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపుమమ్మహర్షి సమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె।

—*రాజనీతిప్రకారము*—

క. ఏయవి సేయుట నరపతి । యాయువు తేజంబు బలము నైశ్వర్యకళా । శ్రేయశ్శ్రీవృద్ధులు వడయును । దాయవి యెఱింగింతు వినుడు తాపసులారా॥ వ. అనిపల్కి మఱియు నిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణాది సమస్తవర్ణములవార । లురుకనాచారమును ధర్మమును గకుండ । నాగి శాసించుటను నృపుడవిదగంగ । జేసినట్టి ఫలప్రాప్తి జెందు నిజము॥ సీ. శాసింపగలుగు రాజన్యుండు లేనిచో జగముసమస్తంబు చంచమెడలి, బహుళసంకుల భయాస్పదమగుగావున కరుణార్ద్రిలోకరక్షణము సేయ । రాజుగల్పించె నా బ్రహ్మదేవుండింద్రయమశశి సూర్యవహ్న్యంబుపతిధన । పతులసారాంశంబు లతిశయంబుగ గూర్చి యమరేశ్వరాదుల యంశములు జె । లంగునే గతి నృపతి విలాసములయి । భూతకోటుల తేజముల్ బొరయునట్లు । పార్థివుని సూర్యుగాలె నృపాలుడెల్ల । యెడల గనుచు దపించు నిజ్జగంబు॥ క. స్ఫురితప్రతాపలీలా । పరిణామము జెలగి సూర్యుపగిది వెలయు భూ । వరునిందు మొగముగన నె । వ్వరు శక్తులు జక్కనిలచి వసుధ నరయగ॥ గీ. అగ్నియును వాయువును శశియర్కుడును

కు । బేరుడును వరుణదేవుండు పితృపతియు న । తండయగునృపతి
యమ్మహాత్ముండ నిత్య । నిర్మలుండు జగత్పతిధర్మకర్త॥ క. మనుజుండీ
తండెవ్వం । డని బాలుండయ్యు నృపతిననవమానింపర్ । జనదతడుమ
ర్త్యరూపం । బునబొల్చిన దేవతాప్రభువుజుండుభువినిన్॥ చ. అనల
మునిర్దహించువినుడంటిన నొక్కమనుష్యుదీప్తమై । జనపతిగోపవహ్ని
నిమిషంబున గాల్పగనోపునెగ్గుచే । సినసరుపుత్రమిత్ర ధనసీమవధూ
గృహాసర్వవిత్తవ । స్తునిచయమొక్కతూటున బుధు డిదియూసిసేయ
డెగ్గులర్॥ గీ కార్యసాధనములు గాంచుచుమరిదేశ । కాలతత్త్వములు
దగంగధర్మ । శిద్ధికొఱకునృపుడుసేయు శాసనము ని । ష్పాపవృత్తి విశ్వ
రూపుడుబలె॥ చ. సముచితవృత్తినెవ్వని ప్రసాదవశంబున లక్ష్మియుర్
పరా । క్రమముజయంబునింపలగగాంచునొకండు మఱొక్కఁడోడకు ।
క్కమిగిలిజేసియోఘనుని కోపవశంబునజచ్చునట్టిధ । ర్మమయ శరీరు
డుత్తముడు రాజును నీశ్వరుడెట్లు వేరగుర్॥ తోదకవృత్తము॥ ఎఱుగ
కనట్టి మహీపతితోను । క్కఱపగనట్టియాతడు జచ్చుర్ । బఱచి
జెలంగినపార్థివుకోపం । బఱిముఱిగాదెట్లట్లొనర్చుర్॥ మదనవృత్త
ము॥ భూపాలుడారసి సదాబుధులెల్లమెచ్చం । గాపాపపుణ్యములు
వేగనిశాస్త్రబోధా । వ్యాపారిమున్నతిదగర్ వలయుర్ప్రసండా ।
టోపంబు జూపగ ఖలుండుసఖుండునైనర్॥ క॥ ఒనరంగ సర్వభూ
తము । లనిశంబుయధాసుఖాప్తి నలరిజెలంగర్ । జనపతికి నొసగెనీశ్వ
రు । డనుపమతేజోవిశిష్టమగుదండంబుర్॥ పంచచామరవృత్తము॥
ధరాధిపుండు దేశకాలతత్త్వమార్గముల్ నిరం । తరంబు జూపుచుర్
సమస్తతంత్రసాధనజ్ఞుడై । తిరంబుదక్కి ధర్మమార్గ దీక్షబూనకుండు
ము । ష్కరాళిదండనంబు సేయగానగుర్ మహాదశల్॥ క. నర
పాలకు భీతిచరా । చరచేతనకోట్లు నిత్యసంతోషగతుల్ । వార
యు నిజధర్మపథములః । దొరగక సామీప్యమందు దూరమునందుర్॥
క. పురుషుండు శాశకుడు క । ర్మరతుడు దండధరుడనగ రాజువెలయు
నీ । శ్వరుడు చతురాశ్రమములకు । నరయంగానతడధర్మములవదుక

తనర॥ గీ. ప్రజలనందర దండంబు బరగ జేయు। శాస్త్రిమైమరియురక్షించు సంతతంబు। జాగరూకతనుండిన సమయమందు। నిద్రబొందినయపుడును నిశ్చలాప్తి॥ నరపాలకుదండము ధ। ర్మరతులగు మనుజులనెల్ల

—*రాజదండప్రకారము.*—

రంజిలజేయుఁ। నిరతము నాశము సేయుఁ। దురితరతుల భీతినెందు దూరినన్నరఁ॥ క. బలముసెడి నృపుడుదండము। వెలయింపక నున్నన దనుఁ వేచిదివిరిదు। ర్బలుర బలవంతులణతురు। బాలియింతురుమీాల శూలమునగ్రుచ్చుగతిఁ॥ గీ. అరయ కాకిపురోడాశమాహరించు। కుక్క గుడుచు హవిస్సు పెంపెక్కయాగ। ములనరేంద్రుండు దండంబు వెలయజేయ। కున్న శూద్రులు విప్రుల నోలియణచు॥ మానినీవృత్తము॥ కావునదండము గైకొని రాజుజగంబలరించుట ముఖ్యముభూ। తావలినైజముతైనపథంబుల నంచితసూఢిమెలంగి సుఖ। శ్రీవెలయంగ రహించునరాఘపుసేతలభీతిలి దీక్షుదగం। గావిభుడట్టి విధంబెనయించుట గాంచు మహాసుఖసందలఁ॥ చ. నరపతిసేయుదండము భయంబెనయింపగనెల్లవారలున్। పరమనిధానమైవెలయు పద్ధతివాయరు గావునఁచరా, చరబహుజంతుజాలములు సంతసమారసుఖంచుదానను। ర్వరఫలితార్థమైవెలయు వర్షములఁగురియింతురాసురల్॥ గీ. వాయుదేవునివలన పావకునివలన। జలజహితువలన నింద్రునివలన భూత। గణములవలన నుగ్రపుఫణులవలన। భయముబొరయదు దండంబుబరగునెడల॥ గీ. దండము ఉకపాడిదప్పిన సర్వవ। ర్ణములు దూషితముల గుమరిదివుట। మేరలేకప్రజలు మెలగుదుఃచ్చవ। చ్చిన తెరంగులను నశించుజగము॥ గీ. శ్యామవర్ణంబులోహితాక్షంబునగుచు। దండమొక్కడమెలగు నుద్దండభంగి। నచ్చటిజెనంబులెల్ల నవ్యాకులాత్ము। లగుచుసుఖముండుదురు నీతిదగిసతంబు॥ ఉ. సత్యము తేజముఁ బలము శాంతము శౌచముధర్మశాస్త్రపాం। డిత్యము వేదముల్ దగబఠించుటయుఁ ధృతిశక్తియార్యసాం, గత్యముతర్కవాదమును గల్గినపార్థివసింహముక్కఁ। నిత్యముదండనంబు వెలయింపసమర్థుడు దేవుడార

యర్॥ క. అమరంగ నృపతి ధర్మప, థంబు దప్పక సముచితమగు దం। డము సేయం। గ మహీతలమంతయు వెల, యు మహాసౌఖ్యాభివృద్ధు లొనగూడంగన్॥ చ. అనుచితవర్తనంబు పరిహాసము చుల్కదనంబు నిచ్చమె, చ్చని విషయాభిలాషయు నసారవిచారము సాధులోకపీ। డనిరతిఘోరకృత్యము విడంబముగల్గుమహీశ్వరుండు దం, డనమొన రింపగాడు విగటంబగునట్లొనరించు నేనియున్॥ క. జనపాలుడు దుర్మతి దం। డనమొనరింపంగ బూనుటవినాశము బొం। దునతని ప్రజలందరు తీ। రనిదుఃఖమునాపదలు బొరయుదురుమిగులన్॥ క. తగునిదితగదిది యనిమది, వగచిక దాదండనంబవశ్యము సేయన్। తగునృపతికట్లుగాక నె। సగియిచ్చలు సేయుటెట్టి చందముననగున్॥ గీ॥ తగనిదండనంబ ధర్మతత్పరబుద్ధి, నృపతిసేయునేని నిశ్చయముగ। పుత్రపౌత్రబంధుమి త్రభృత్యపరిజ, నములతోడగడు వినాశనమగు॥ క. నరపతిదుర్గరాష్ట్ర ము। పరిచారకగణము నశ్యభావమునొరయున్। దిరుగుడువడుపిత్ర వర్గము। సురలుఋషులు దండనంబశోభనమైనన్॥ క. హితులును మంత్రులు సేనా। పతులు పురోహితులు నిష్టపరిచారకులో। క్క తెగువ దన్నువిడువగ కుమతియౌనరపాలుడు సెడుమాన్యత్వగతుల్॥ ఉ శౌచమునాప్తవర్గమును సత్యము నిద్ధసహాయమార్య సే। వాచ రణంబు బేర్మి చతురంగబలంబులుశాస్త్రశుద్ధి యా। లోచనశక్తిగల్గి తనులోకము మెచ్చగదండనంబు వి। ద్యాచతురుండు పార్థివుడొనర్చుట సర్వజగద్ధితంబగున్॥ మ. వెలయంగాతనరాష్ట్రమందు నహితోర్వీ పాలకుల్ పెక్కుభం। గులయత్నంబులు సేయుచా స్వరిగి యుగ్రుండై ప్రతాపంబు మి। క్కిలిజూపించి వశంబుచేసికొని యేకీభావమున్ బొం ది వా। రలతోడన్ విహరించుటొప్పగు సజాగ్రద్వృత్తిపాటిల్లగన్॥ క. పరిశుద్ధాంతఃకరణులు। పరహితసత్కార్యరతులు బ్రహ్మజ్ఞాన। స్థి రమూర్తులోకపూజ్యుడగుక। పౌరపడిగావించుదోషములు గావనగున్॥ క. జలమందు తైలబిందువు। లులిమిసెడక వెలయుపగిదినూర్జిత సత్కీ ర్తిలసితుడై భావింపన్। నలయునృపుడు రాష్ట్రమనుచితవర్తనముదగన్॥

క. కోశక్షయమైనను బా । హాశక్తిదొలంగినను మహాసంతోష, । శ్రీ
శిష్టత్వము వెలయ మ । హీశుడుధర్మంబు సెడక నెలమిమనదగున్॥
క. విపరీతకర్మకుండగు । నృపాలునికీర్తిదినము గృశతబొరయుఁ తా । దు
పరమసూత్రముజలముల । ఁబడియడంగుఘృతబిందువున్ బోలెకడున్
చ. తమతమ ధర్మమార్గములు దప్పకనుండు తెరంగుసర్వవ। ర్ణములకు
నాశ్రమంబులకునైజముగా గనుపట్టినట్టి చం। దమునన్నృపుండుశాసన
ముదాత్తమతంబునసేయుటొప్పు దా । నమహితకీర్తివైభవమహాసుఖ
హేతుపదోన్నతుండగున్॥ క. ఏమహనీయులగొలచి మ । హామతి

—*రాజమహాసభ్యజన ప్రకారము.*—

మంతుడయి నృపతియాయుస్సద్వి । ద్యామాన్యపదమువడయు మ ।
హామునులార వినుడాజనంబుల తెరవుల్॥ క. వేదములుమూడుజదివిస।
మాదరగతివిప్పి సెప్పనగు విప్రుల వి । ద్యాదయతులగొలువందగు ।
మేదురసద్భక్తిన్నృపుడ మేయచరితుడై॥ వ. ఇట్లుసేవించి॥ క. వారలవి
సేయుమయ్య మ । హీరమణాయనుచు జెప్పనేపనులవి స । ద్గౌరవ
రతిసేయవలయు । సారవిచారుడగు నృపుడసంశయమతియై॥ క. జ్ఞానవ
యోవృద్ధులు స । న్మానార్హులు వేదవిదులు మహితమతులసం । గానెగ
డినబ్రాహ్మణుల మ। హీనాథుడుగొల్వవలయు నిర్మలమతియై॥ క. వార
లయెడవినయంబును । గౌరవమునుజూపి మెలగగానగుపతిగో। ష్ఠీరతియ
ట్లునడచిన మ।హీరమణుడుబడయు నిజమనేకశుభంబుల్॥ క. ఘనులగు
విప్రోత్తముల క।వినయముగావించి చెడిరివిభవాయుస్సు।ధనరాష్ట్రదుర్గ
హితపరి। జనములతోమున్నునృపులసంఖ్యాకులిలన్॥ క॥ నిమియుసుదా
సుడు నహుషుడు । సుముఖుడు వేనుండు బలయశోవిభవసమ । గ్రమ
హీపాలురువిప్రో । త్తములకవి నయంబుజేసి దరిగిరనేకుల్॥ క. మను
వునుపృథుప్రను రాజ్యము। లను ధనదుండధికవిభవ లక్ష్మియుబ్రా
హ్మణ్యం । బనఘుడు విశ్వామిత్రుడు। వినయంబున బడసిరెల్ల విప్రులర
యగన్॥ గీ. మూడువిద్యలు తర్కంబమూల్యవిద్య । దండనీతియు లో
కవార్తావిశేష। సారతరమార్గములు ధరిత్రీరమణుడ । పారమతశిద్ధియు

ను మున్న బడయవలయు॥ క. వెలయంగా సర్వేంద్రియ । ములగెలచి సమర్థుడైన భూపతియేలన్ । గలడుమహీతలమంతయు । గొలుతురు ప్రజలెల్లనతని కుతుకంబలరన్॥ సీ. వసుధాధి నాథుండవశ్యంబుయత్నించి చెలరేగుకామజంబులు పదియును । గ్రోధజాష్టకమును గోసవి వర్జించునది కామజవ్యసనంబులందు । నభిరుచి గల్గిన నర్థధర్మంబులు గోల్పడుమానక. కోపజముల । సంగతిబాయసి నాశనమగు వేటయు జూదమప్రియపరివాదనంబు । బవల నిద్రించుటయు నాటపాటలందు । దగులమియు దుర్మదంబశుద్ధరసపాన । మంగనాసంగమంబు వృధాతురత్వ। మనునివియు కామజములు రెండైదులుర్వి॥ గీ. సాహసంబు నసూయయు ద్రోహమీర్ష్య । యర్థహరణంబు పైశున్య మధికపరుష । భాషణంబులు గర్వంబుబరగు క్రోధ । జాష్టకంబన నివితపోత్కృష్టులార॥ క. కామక్రోధజములు ది । నేమరకజయింపగలుగునేని యణగు ను । ద్దామంబగు లోభంబది, బోమాన్యతముండగున్ నృపుడు ఋషులారా॥ గీ. పానమునుజూదమును మృగయానిరతియు, కామినీసంగమంబును కామజముల । లోన కష్టతరంబులు హీనములు ని । రంతరాపన్నిలయములు నరయనాల్గు॥ క. పరుషములగు వచనంబులు । పరధనహారణంబుదండపాతనమీమూ । డిరువుగ క్రోధజములలో । గురుకష్టతరములు వేదకోవిదులారా॥ క. కామక్రోధజములను । ద్దామవ్యసనార్థము లనదగు నియ్యేడున్ , భూమిపుడువివర్జించి ని। రామయచిత్తుండు గాత్రుడై వెలయదగున్॥ గీ. కష్టములు మరణములును నికృష్టమార్గ । ములునధోగతులును దుఃఖములునువారయు । నరులు దుర్వ్యసనముల మనములు దివిచి । రేనినవిమాన్పకొను బుధులైనవారు॥ సీ శాస్త్రవేదుల శుద్ధజాతిసంభవుల వృద్ధజనసేవా విశుద్ధవ్రతప్ర । ధానకర్మఠుల శస్త్రధరవర్యుల శూరులయశోవిశాల విలాసగతుల । సచివులగూర్పంగ జను

—*రాజసచివ వర్గప్రకారము.*—

నేడువురనైన నార్వురనైనన రాధిపుండు । పలువుర చేనగు పనులొక్క రుండెట్లు సేయంగవాడెంతయుపాయవేది । యైననదిగాన పార్థివుండధికస

చివ। సంయుతంబుగ బనులెల్లజక్క జేసి । కొనునదియవశ్యమని తొల్లి మనువుసెప్పె। రాజధర్మార్థవేదిభూరమణులువిన॥ గీ. సంధివిగ్రహములు సముదయస్థానముల్। గుప్తలబ్ధములునిగూఢములు న। రాధిపుండు సచివులందరితోడనో। చించివలసినట్లు సేయవలయు॥ వ. మఱియు నెద్దియేని కార్యంబు సేయవలసివచ్చినప్పుడు నృపాలుండది సచివులందరతో నెఱింగించి మీఁదిది జక్కగావిచారించి యేకాంతంబున నొక్కరొకరు నాకుతేటపఱుపవలయు జుండీయని రెండుగడియలు తానాగి వారలదివిచారించినపిదప రహస్యంబున నొక్కొక్కరి యభిప్రాయంబులరసియందుల బలిష్ఠసారాంశంబు గొని యప్పనిదప్పకనడుప వలయు సచివులందరియభిప్రాయంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబులగు నేని తానును వారునుసముచిత చర్చావిశేషంబులు జరపి మేలెయదియు గీడెయదియు దెలిసికొనవలయునని సెప్పెనెండియు నిట్లనియె. గీ బ్రాహ్మణుండు శాస్త్రపారంగతుడు షడ్గు। ణాశ్రయుండు సచివులందునొక్క। డిట్లుసెప్పదగనరేంద్రుడవశ్యంబు। నట్లుసేయవలయు ననిరి బుధులు॥ శా. సత్యార్థాదివితర్కవాదులు మనేషాసాగరుల్ స్వాఙ్గితా। ర్థత్యాగుల్ సుపరీక్షకుల్ వినయవిద్యామాన్యలైనట్టి వా। రత్యంతంబు సమర్థులై నెగడు కార్యాకార్యవేదుల్ సదా। మాత్యుల్ వారలతోడజెప్పవలది సామాన్యంబుగా యత్నముల్॥ సీ. అర్థార్జనమున సమర్థుండు గంభీరుడగువానినర్థ కోశాదులందు। నోపికగలవాడు నుత్తముండగువాని ధాన్యాదిసంగ్రహార్థంబులందు। నియతేంద్రియుండు వినయభయశీలుండు నగువానినంతర్గృహంబులందు। పరిచయంబును ననుభవమునుగలవానిహస్త్యశ్వగోగణ మరయుటందు। నధికశూరుని శస్త్రాలయంబులందు। మానితోపాయవేది నాస్థానమందు। నిలుపునదితత్తదభివృద్ధి తెలిమిబొదల। పార్థివుండు శ్రద్ధాగుణాభవ్యతముడు॥ మ. అనురక్తుండతికౌశలుండు శుచికార్యాకార్య జిజ్ఞాసకుం। డునిరస్తవ్యసనాభిలాషి స్మృతకుండుర్ నింగితాకారచే। ష్టనిరూఢజ్ఞుడు. సాధుశీలుడు వపుష్మంతుండు ధీరుండుశౌ। భనచారిత్రుడునై నదూత ధరణీపాలుండు గూర్పంజనున్॥

క. భూపతికిదూతయును సే । నాపతియు నమాత్యుడును ధనగృహవిని యత । వ్యాపారియు సచివులును స । దాపరిచయరతులుగాగ దగున నిరిబుధుల్॥ సీ. వినియతంబుగసంధి విగ్రహములలోన నేయదిపూర్వం బు సేయవలయు। నదిజక్క జేయ ధరాధినాథుడుబన్న నతివేగమున దూతయరిగి శత్రు। రాజులతోడగౌరవము వాయక తనయేలిక జెప్పిన వెల్ల జెప్పి । యాసమయోచితమైన మాటలుకొన్ని ధర్మమాత్రములుగ దాను బలికి । వారలేమను వారలవడువులెన్ని, యవిసమగ్రంబుగా తనయాత్మనెరిగి । మరచిపోవక వెరువక బరచివచ్చి । సెప్పవలయున్నృపునితోడ నేమమరసి॥ చ. జనపతిదూతజెప్పినవి సభ్యులతో నెరిగించి వారలే। మనునొకభంగినందరు గ్రమంబునదా నదిచర్చజేసి నే, యునదియు నేయకుండునదియున్ నిరువారగ నిశ్చయించి మం । తనమున సెప్పగావలయు దాచకమంత్రులతో హితంబుగన్॥ ఉ స్వాదుజలప్రవాహమును సస్యసమృద్ధికరంబు నిత్య పు । ణ్యోదయ హేతుభూతమును యోగ్య

—*రాజదుర్గ నిర్మాణ ప్రకారము.*—

ము నార్యసనాతనంబ ర, త్న్యాదివిలాస శిష్టతరమై దగుజాంగల దేశమందు ను, న్మోదయుతుండు దుర్గమొనరించి వసించుట జాలమేలగున్॥ వ. మరియు పంచయోజనా యతంబుగా చతుర్దిక్కుల యందును మనోహరంబగు మధ్యప్రదేశంబును పాషాణంబులచేతనైన నిష్టకంబులతోడనైన నిర్మింపబడి గవాక్షావరణవిశాలంబును దృఢంబును బాహ్రెండు చేతులపొడవునుమీద నడువదగినదనియు నగు కోటయును బహ్వగాధజలావరణంబును బహిఃప్రదేశంబొక యోజనమాత్రంబున దట్టంబులు కంటకితంబులునగు మహావృక్షగుల్మలతాతృణ నీరంధ్రభయంకరంబును హస్త్యశ్వరథసమన్విత బహుపదాతివర్గరక్షితంబును గిరిదుర్గంబునగు మధ్యప్రదేశంబున పురంబు నిర్మించి యందువసింపవలయు ధనుర్దుర్గంబు మృగంబులకును మహీదుర్గంబు గర్తాశ్రయంబులగు మూషకాదులకును జలదుర్గంబు నక్రగ్రాహాదివారి చరంబులకును వృక్షదుర్గంబు శాఖామృగాదులకును నరదుర్గంబు మనుష్యులకును గిరిదుర్గంబు

సురలకును సదాశ్రయభూతంబులై యుండు నీదుర్గంబులలో దేవతాశ్ర
యంబును శత్రువులు ప్రాకారానిదియునగు గిరిదుర్గంబుత్తమంబని చె
ప్పి మఱియునిట్లనియె॥ గీ. దుర్గములనాశ్రయించి సంతోషమలరు । ఖ
గమృగాదులు నెరివేటకాండ్రవలన । భయముబొందయని పగిదిభూభర్త
పగర । కనుపగాడు దుర్గంబులనాశ్రయించి॥ గీ. ఒకడుధనువుబూని
యుద్ధతిసాలస్థు । డైదెరల్చుపగరనాగిచంపు । నూరువురమగియు ధను
ర్ధరుల్నూర్వురు । దశసహస్రపర వితతులగూల్చు॥ వ. కావున॥ క॥ అ
నుపమవివిధాయుధవా । హనసముపేతంబు శిల్పినైపుణ్యంబున్ । ధన
ధాన్యవస్తుశోభన । మునునగుదుర్గంబు రాజ్యముఖ్యునికొప్పున్॥ క. జ
లములునేకతరువులు । గలిగిసుపర్యాప్తమైప్రకాశింపుచు ని । ర్మల
మతిగోప్యంబుననగు । నిలయముదుర్గాంతరమున నృపువకువలయున్॥
క. ఆగృహముననివసించి మ । హాగుణవతిరూపలక్షణాన్వితనిత్య । శ్రీ
గరిమసతిలసన్మతి । పూగవరింపన్వలయు నృపుడుశమశీలన్॥ క. ఋత్వి
జులపురోహితుల మ । హాత్వాపాదకుల నిర్మలాత్ములగొని స । త్త్వ
ప్రసిద్ధిదగ గ । హృత్త్వంబున సేయుపది సుకృతకర్మంబుల్॥ భుజంగప్ర
యాతము॥ నరేంద్రుండు పెంపారియాగంబులత్యా । దరంబున్ జెలం
గన్ సదాత్యన్యభూరిదీన్ । ధరాదేవతప్రీతి దస్ఫూర్తిగిసేయున్ । సు
రల్ మెచ్చుదానన్ విశుద్ధాప్తిగొల్చున్॥ చ. ధనముననేకవస్తువులు
ధర్మముగోరిసతంబుదీన జీ । వనులకు నగ్రజన్ములకవశ్యమొసంగుట
యున్ తదాప్తిహా । యనమున కొక్కసారిప్రజలందరు పుత్రులుగాద
లంచి వ । స్తునిచయధాన్యజాతులు విశుద్ధతనిచ్చుటయున్ మతంబగున్॥
క. భూదయతుడక్కడక్కడ । మేమురవిద్యాయశో సమేతులనిను పం।
గాదగునధ్యక్షులుగా । సాదరమతిధర్మమతి ప్రశస్తముగాగన్॥ క. వేద
జ్ఞులు మతిమంతులు । సాదరణీయులు మహావిషయశీలురనం । గాద
గుబ్రాహ్మణులకు ధా । న్యాదులొసగి పూజలుసేయుటర్వాముపతికిన్॥

—*రాజాశ్రిత మహా బ్రాహ్మణజనపాత్ర విశేషము.*—

క. వారలుబ్రాహ్మణ్యముగల । వారలగుటబ్రహ్మదేవువడువగుగా

వర్ । భూరమణునినిధులెల్ల న । పారమ లక్షయము లగు సభాసదులా
రా॥ క॥ ఎనసినయానిధులన్నియు । గనరావు వినాశనములు గావుహ
రింపం। గ నగయుతస్కరశాత్రవ । జనములకదిగాన నృపతిజనునటు సే
యర్॥ గీ ॥అగ్నిహోత్రంబునందు బ్రాహ్మణునిముఖము । నందునిడిన
పదార్థంబులరయ చెడవు । బాధితంబులుగావెందు బడవొకప్డు , నింత
గావునవిప్రునికీగుటరువు॥ వ॥ సామాన్యబ్రాహ్మణునియందు సమంబుగ
ను బ్రాహ్మణబ్రువునందుద్విగుణంబుగను ప్రాధీతునియందు వేయిమడుం
గులుగను వేదపారగునందు ననంతంబుగను దానంబు వెలయుచుండు॥ క.
పాత్రమెరిగి శ్రద్ధారతి। మైత్రికరణశుద్ధి జేసినట్టి సుదానం। బైత్రిలోక్య హి
తంబును , పాత్రమునగునల్పమయ్యు ఫలబహుళంబై॥ క. సముడైనన
త్యధికుడైన మహీపతిగడసి బహుజనములో తను యు । ద్ధమునకు బి
లువంగ ప్రజా । సముదాయముతోడ వెడల జనునుగ్రుండై॥ క. క్షాత్రం
బగుధర్మంబతి । పాత్రంబుగనిర్వహించి ప్రజలనుచితమా । గ్గత్రయరం
జితభూతిర్ । ధాత్రీపతిబ్రోవవలయు తండ్రివిధమునర్॥ క. అన్యోన్యవ
ధాపేక్షులు । మాన్యములై వెలయనొక్క మాడ్కిదివిరా । జన్యుల
నిచేసిమృతులై । ధన్యులగుదురమరసేవితస్వార్తిమెయిన్॥ గీ. కర్ణిరూ
పంబులగు ఫలకంబులగ్ని । దీప్తఫలకంబులుచు విషదిగ్ధశరము । లధిక
కూటాయుధములు చెంపరధరించి । యుద్ధమునశాత్రవుల సేయుటొప్పు
వరయు॥ సీ. స్యందనంబుడిగి భూస్థలరూఢుడగువాని పిడికొప్పుతో వె
డలువాని । జేతులుజోడించి భీతిదూరినవాని నాసీనుడగువానినయ్యొ
నన్ను । గావవేయనువాని గంపమొందినవాని పందునివిగతాస్త్ర శ
స్త్రమూర్తి । నిద్రబొందినవాని నిద్వారపడువాని నార్తుదిగంబరుమూర్తి
మాత్రు । నోడిపరచువాని యుద్ధంబుమానిన । వానినేయగాదుమాన
కుటుక । నేయుపాడుబొరయ నెంతయుదుర్గతుల్ । క్షాత్రధర్మ మప్రశ
స్తమునగు॥ గీ. భీతివణకిపరాఙ్ముఖుడై తొలంగు । వానినేసినపాపంబు
సుమతీశ్వ , రునకు బ్రాపించు నెంతనిరూఢి వెలయ । నది యెరింగిం
తు వినుడు మహాత్ములార॥ క. ఏనృపతి భటుడు యుద్ధము । మానివె

అఱచి బఱచుశత్రుమనుజపతిభటుఁ । డానక వధించు దెగవున । నా
నృపతి వినాశమగు జయమయినను తుదిఁ॥ వ. మఱియు నేరాజభటుం
డు నిరాయుధుండై శాత్రవరాజన్యుని భటునిచే వధింపంబడు నాన
రేంద్రుం డవ్విరోధ మహీపాలుని సుకృతంబులుగొని తనపాపంబులత
ని కొసంగువాడగు నిట్లయ్యుభయసైన్యంబులంగల భటులును పు
ణ్యపాపంబులు వొందుదురని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె॥ చ. నరపతి
ధర్మసంగరమునఁ బఱిమార్చు గడంక పెంపుమై । పరనరపాలు నెవ్వడ
నపాయత నాతడు బొందునమ్మహీ । శ్వరుసకలార్థముల్ విపుల సైన్య
మురాజ్యము మాన్యభూతిగా । న రణమునందు దెంపును మహాభుజశ
క్తియు జూపుటొప్పగుఁ॥ శా. భూపాలుండురణంబులోన గడు తెంపుఁ
బెంపునుత్సాహమున్ । కోపాటోపము సాహసంబు బలముఁ గ్రూ
రత్వముఁ ధైర్యముఁ । జూపింపందగు నిచ్చలుండగుచు నీచుండైద
గఁ బ్రాణముఁ । డాపంబోలదు డాచెనేనియును కష్టంబుల్ విప
త్తుల్ గనుఁ॥ క. క్షత్రియుడుధర్మయుద్ధము । పాత్రంబుగ జేయునట్టిపలు
భంగులు సన్మాతంబులుగా జెప్పితి । పాత్రతమస్ఫురితదివ్య భావితు
లారా॥ గీ. అజితులైనపగర నాగిజయింప ను । పేక్ష సేయుటయు జయిం
పబడిన । రాజ్యములుదగంగ రక్షించికొనుటయు । వృద్ధిసేయుటయును
నృపతిపనులు॥ గీ. వృద్ధిసేయబడి యనేకపదార్థవి । రాజమానమైన రా
జ్యమందు । పేదవారలకును పీడితులకును । ధనములొసగవలయుసుమత

—*రాజావశ్యోపాయవిధులు.*—

ముదగ॥ మణిరంగవృత్తము॥ ఈచతుర్విధులెవ్వడు సేయుఁ । వాచకుండున
వశ్యము రాజై । ట్లాచిత్రమైననయాప్తిగనాతం । డేచునట్టిమహీశ్వరుడైనఁ॥
వనమయూరవృత్తము॥ గౌరవముదాత్తముగ గావనగుతన్నుఁ । జేరి
కొనినిత్యము వశీకృతుడునై యొ । ప్పారుపగరాజు మఱియాతడును
దానుఁ । స్వైరరతి నుండుటయు శాస్త్రిమతముర్విఁ ॥ భద్రకవృత్త
ము ॥ శాంతిబొందిజెలంగియుఁ । స్వాంతమందు నొకింతను । ద్రాంతకో
పముబూనుట । త్యంతకార్యము వైరిపై ॥ ఇందిరవంశస్థవృత్తము॥ జాగ్ర

ధ్విధార్థంబనిశంబు యోగ్యమా । త్రగాత్రిహ్యమైసౌఖ్య పదంబుధారు
ణీ। శ్రగ్రామణిఁ బొందగసంభ్రమాప్తిమై। యగ్రస్థితిఁ జేయునయంబు
నొప్పగుఁ ॥ క ॥పౌరుషమలరించుటయు। నపారంబగుబలముగూర్చపాటు
పడుటయుఁ । వైరినృపతులవధింపం । గారణమున కేగుటయును ఘన
మునృపతికిఁ॥ క ॥జనపతినిత్యము దండము । గొనిపగరనణంచిజయము
గూర్చికొనిన జే । తనకోటులువశములునై । యనుపమసౌఖ్యంబుగను
మహాశయులాగా॥ క ॥మాయూరతివాటింప కు । పాయజ్ఞుండగుచునీతి
పథమెయ్యెడలఁ । బాయకశత్రునృపాలుర । మాయలెఱిగి పార్థివుండు
మనుచొప్పునిలఁ॥ క॥ కమఠంబుదివ్రుట సకలాం । గములునుగుదియిం
చియ్యుడరుగాచికొనెడిచం । దమునన్నృపాలుండుపరా । క్రమమెుకపన్ని
దమ్ముపన్ని గాచికొనదగుఁ॥ గీ॥ కొంగబలెనిష్టసిద్ధులుగూర్చిచింత ।
సేయుటయు నాక్రమించుచు సింగముబలె । నాచుటయువృత్తముబలె
తరివేచుటయు శ । శంబుబలెన్నృపతి యుడరునజనుటయు దగు॥ క॥ ఈ
పగిదిమపాయజ్ఞుం । డైపరరాజుల జయించి యనిశమువారిఁ , దీపారు
మాటలాడుచు । నేపరశాసింపవలయు హితమువిడువకఁ॥ క॥ భూప
తి యుపాయములచే । నోపివశీకృతులుగాకనుండు పగర ను । ద్దీపితదం
డోపాయము । జూపుచుశాసింపవలయు శూరత్వమునఁ॥ క॥ సామా
ద్యు పాయములలో। సామముదండంబు గడుప్రశంసింతురు ప్ర । జ్ఞామ
హితులు తక్కిన రెం । డేమియు కొరగావు వినుడహితజయమున
కుఁ॥ గీ॥ వాయువేగమందు వరపితృణాదుల। నెగరజేసిధాన్య మిల్లుజేర్చి।
గాచుకొనెడి పగిది ఖలులవధించి శి । ష్టమగురాజ్యముపతి జనునుగా
వ॥ క॥ తనరాష్ట్రము నిత్యము । పాలనమొనరింపక వృధాజెలగియ్యువడు
వుల్ । గనుగొనకుండున రేంద్రుడు । వినాశముబొందు సకలవిభవం
బులతోఁ॥ క॥ వెలయంగ కాయకర్మము , వలనఁ మృతిబొందు
ప్రాణివడువునధరణీ! తలనాధుడు మృతిబొందఁ , గలడుదినము దిన
మురాష్ట్రకర్మము వలనఁ॥ చ। జనపతి కార్యశీలుఁడు విశారదబుద్ధియు
పాయవేది నా । డనరిసమస్తరాజ్యపద తంత్రములోపిక తోడసేయు

చుం । డినబడయుఁ సుఖంబులు గడిందివిహీనుఁడు ఘోరలెనూరకుం।
డినజెముశ్శైరివర్గము నటించి హరింతురు రాష్ట్రసందల్॥ గీ॥ గ్రామమొకటి
కిబదికినిర్వదికి నూటి । కరయు వేయింటి కధకమాన్యత ముఖ్యైన, వారల
కు నాధిపత్యముల్ భూరమణుఁ డొ । సంగవలయు యథాప్తిశాసనము

—*గ్రామపాలకాది వర్గప్రకారము*—

సేయు ॥ సీ॥ గ్రామాధిపతితనగ్రామంబునంగల జనములుసేయుదోషం
బులరసి । పదిగ్రామములు పరిపాలించునతనితో స్వయముగాజెప్పవ
లయు నతండు । వారలతప్పులనశ్యంబుజర్చించి సేతలకనువగు శిక్షసే
యు । నదియివ్విధంబున బదిగ్రామములవాఁడు నిర్వదిగ్రామంబులేలు
నతని । తోడనూరూళ్ళుగలవానితోడ నాత । డాతడును వేయిగ్రామం
బు లరయువాని । తోడ నాతండు నృపమంత్రితోడజెప్ప । వలయు నా
తండు శిక్షింపవచ్చునిచ్చ॥ క॥ ఏయవిగ్రామనివాసు లు। పాయనము
లుగా నృపతికి బనుపుదురవి । యత్యాయతమతి దానును గొన, గా
యోగ్యుండొక్కపాలు గ్రామపతిదగఁ॥ క॥ ఎనిమిదిభాగంబులలో ।
తనకొక భాగంబుగొన నతండర్హుఁడు ద। క్కినఏడుపాళ్ళునృపతికి । బను
పవలయు ననిరి మున్నుపాయన వేదుల్॥ సీ॥ పదిగ్రామములుపరిపాలిం
చునాతండు రెండునాగళ్ళతోఁ రేపుమాపు । పొలములుదున్ని పైరులునా
టి పండించుకొనుచు నిత్యంబు జీవనముసేయు । హాలికుండుబతికీయవ
లసియున్న ధాన్యంబైనయర్థంబునైనగొనుట । యిరువది గ్రామంబు
లేలు నతండు పంచకృషీవలులచేనవికలభంగి । సంగ్రహించుటయు
ను గ్రామశతమరయు న । తండునొకయూరు వేయి కధ్యక్షుఁడైన,
యాతఁడొకపట్టణమును మాన్యములుగా గొ । నుటయునర్హతమంబు
మిక్కుటముగాదు॥ వ॥ ఇట్లుతనరాష్ట్రంబున నెల్లెడల గ్రామశిక్షాస్థా
నంబులేర్పరచి యప్పుడప్పుడు సచివులతోఁగూడ నరేంద్రుండు రాష్ట్ర
సంచారంబుసేయుచు బరీక్షించుచుండునేని రాజ్యంబు పూజ్యంబగువెం
డియు॥ క॥ జనసంకులంబుబహు కా । ర్యసిరతమైదగుటనొక పురంబున
కొకనిఁ । జనపతి నియమింపవలయు । ఘనశశినక్షత్రమధ్య గతగ్రహ

ముబలెర్॥ క. వారలవలననుపాలన । గౌరవము సెలంగ స్వాయముగా దానును ధా । త్రీరమణుండరయుచు నిరు । వారర్ రాజ్యంబు సేయుట ల్తతమమగుర్॥ క॥ రక్షాధికార మొందున । దక్షుండును ప్రజలవలన ధనముగొను దురా । పేక్షుడు క్రమక్రమంబున । పక్షము సెడి భృత్యు లగున్నృపాలునిచేతర్॥ క॥ అధికారముబడసిన వా । డధముండై ప్రజలవలననర్థముగొనఁగా । నిధనంబంతయుగొని దు, ర్వ్యధలంబడశిక్ష సేయవలయు నృపుడోగిన్॥ గీ॥ రాచకర్మంబు లొనరింప రహిజెలంగు । కామినుల భృత్యజనులదగంగ నుత్త । మాధమస్థానముల నిల్పుటగున్నృపుండు । శాస్త్రమెరిగిజనస్తుతపథము వెలయ॥ వ॥ గృహసమ్మార్జనాదు లొనరించువాండ్రకును జలవాహకులకును యూషిగంబులు సేయువార లకును ప్రతిదినంబును భృతిరూపంబుగా పణంబులును నారుమాసం బులొక్కసారి రెండేసివస్త్రంబులును మాసంబున కొకసారి ద్రోణపరి మితధాన్యంబును దయచేయించవలయు మాసంబునకు ద్రోణత్రయమ నియు నుత్కృష్టకర్మకారకులకు పణషట్కంబును నిప్పింప వలయునని కొందఱుమతంబు॥ క॥ క్రయవిక్రయములు సేయుచు । వ్యయమల్పంబా యమధిక మగుడధికధనా, శ్రయులగు వణిజులకేభయ । రయములు బొందంగనీకరక్షింపుచొగిన్॥ క॥ వారలనలననుచితధన, మూరయగొని పేదవారికవ్విత్తముధా। త్రీరమణుడొసగుచుండం। గారాజ్యముపూజ్యమై జగంబున వెలయుర్॥ క. కార్షికవణిజమహాదుల। హార్షము సెడనీకనుచిత మగునర్థము లా । కర్షింపవలయు కూడద।మర్షముజూపించిగొన విమలమ తులారా॥ గీ. అల్పమైననధికమైనర క్తంబు మ । రందరసముగ్రోలు రక్త పంబు। షట్పదంబువోలె జనపతిగొనునది। యల్పమైననధికమైనకరము॥

—*ప్రజలవలన రాజుగ్రహింపందగు కరవిశేషములు*—

క. పంచాశద్భాగములు స । మంచితమతి పసుహిరణ్య మహితా ర్థములర్। మించకగొనునదివానిర్। కాంచనమధికంబు గొనదగదనిరి పెద్దల్॥ వ. మరియు కర్షకులవలన॥ క. ఎనిమిదియైనను నారై । నను బంద్రెండైనపాళ్ళు నరపతిగొనగా। జనుననిరి కొందరిర్వది। యునొకదు

భాగములుగొన జనునని యెమనువిలన్॥ క. రసగంధద్రవ్యములకు।
కుసుమములకు ఫలములకును గూరలకును నీ। రసవస్తువ్రలకు షడ్భా। గస
మానాంశములుగొనుట కరముపతికగున్॥ క. దధిఘృతదుగ్ధంబులకును।
మధుమాంసంబులకు సకలమద్యంబులకున్। పృధివీపతిగొనవలయు వి।
బుధమతముగ మూడుభాగములు నాల్గైనన్॥ క. గుడశర్కరాదులకును
న్నృ। పుడుపదిభాగములు లోహములకిర్వది యొ। క్కడుపాళ్లుగ్రహిం
పంగా। వడువగువృక్షములకట్ల వచ్చుగొనంగన్॥ క. స్ఫటికాద్యశ్మమ
యములకు। ఘటముఖమృణ్మయములకు నొకడుభాగము మి। క్కుట
ముగనైననునృపతి గొ। నుటయుక్తంబగునని యెమనువురాజసభన్॥
క. శాకంబులుపూవులు పం। డ్లాకులుమూలములు హీనమగు వస్తు
వులున్। గైకొనియమ్ముచుబ్రదుకు ని। రాకృతులను కరములొసగు
డనరాదెందున్॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ క. కారులకుసూపకారుల।
భారవహులమరియుకూలి పనులొనరింపం। గారాత్రియుబవలుదిరుగు।
వారివలనకరములుగొన వలవదుపతికిన్॥ వ. మాసంబునకొక్కసారి
వారలచే యథోచితంబులగు పనులు సేయించుకొనుచుండవలయు॥
గీ. వేదవిదుడులోక విశ్రుతుండగు మహీ। సురునివలననృపతి సొరది
నొక్క। గవ్వయైననుగొనుట గాదుకోశంబన। ర్థముగనుండునైన తగ
వుదప్పి॥ క. ఏనరపతిరాజ్యంబున। దీనుండై బ్రాహ్మణుండతిక్షుధనెరయుం।
గానుండునట్లయగు న। మ్మానవపతిరాజ్యమొక్క మాసములోనన్॥
మలయుజవృత్తము. జనపతి వేదము జదివిమహామతి సదమలమూర్తియు
సముడగు వి। ప్రునికడునాదరమునుభయభక్తులు పురుషవిశుద్ధియు బొర
లగ దా। ననయము బ్రోవగ నగునటుగాకరయమగువిధంబున నడకువ
ద। ప్పినజెడురాజ్యము బిలుకరిశత్రులు బెలుచగొనంగనపృథుతరకీర్తిన్॥
గీ. ప్రజలనందరసంతోషపరుపనెంచి। నెయిదికరములుగొనకుండు
టయునుదగ్ర। వృత్తినధికంబుగొనుకోర్కె నెత్తుటయు వి। నాశకార
ణములురెండు నరపతులకు॥ క. మృగువొక్కయెడలకఠనం। బదనుదేల

సిరియొక్కయెడల నధిపుఁడు జూపిం। పదగుమహాకార్యంబుల, నదిరాజ్య సమృద్ధ కారణావాప్తమగుఁ॥ క. ప్రాజ్ఞుండతిదాంతుఁడు ధ, ర్మజ్ఞుండు కులీనుఁడగు నమాత్యునిఁ గనకా, ర్యజ్ఞుఁడు నృపతి వరించుట, యజ్ఞంబున వేల్పు వ్రేలెన నతిపూజ్యమగుఁ॥ గీ. మేదినీపతి యిట్లు ప్రమాదవర్తి। నంబు నదవికి సకలజనంబులుం దన। పుత్రులట్ల భావింపుచు పూజ్యమైన, రాజ్య మొనరింపవలయు పూర్ణసుఖలీల॥ క. ఏవాని రాష్ట్రమతి భీ। తావహము గుధూర్తతస్కరాదులవలనఁ। శ్రీ వెలయు పాలనము సెడి। జీవన్మృతుఁడా నృపుఁడు చింతింపంగఁ॥ క. ప్రజలను పాలించుటయును। ప్రజలవలన నుచితమగు కరములుగొనుటయుఁ, నిజకర్మంబులు నెరపుట। యు జన

—*రాజమంత్రాలోచన క్రమము*—

పతులకు ద్వివిధము యోగ్యతమంబుల్॥ సాధ్వావృత్తము పాలనమతి నిరపాయమును కరము హాయభరితమును బాహ్యమునై, జాలజెలగగ ప్రజాబహు శుభకరసాధ్యుఁడు విమలుఁడు సత్తముఁడుఁ। బాలిశజనకుల భంగవిలసన విభావనిరత గుణభద్రగుఁడుఁ। నైలలి నరపతి యవ్యయపదమైనయం గలఁడురువుగ నంత్యమునఁ॥ సీ. సూర్యోదయము పొడసూపకమున్న శయనగృహంబు వెడలి యధిపుఁడుచిత। శౌచకర్మము లెల్ల జక్కఁజేసి హుతాగ్ని వెలయించి యుత్తమ విప్రవరుల। నర్చించి వస్త్ర మాల్యములు లేపనములు గైకొని సభకుఁ దగంగ వచ్చి। సింహాసనమున నాశీనుఁడై దర్శింప వచ్చిన ప్రజలతో మచ్చికదగ। మాటలాడి జాలమన్నించి పిదప వీ। డ్కొలిపి మంత్రిగణము గొలువ మంత। నమున రాష్ట్రవార్తలమర మంత్రాలోచనంబు। సేయునది దినంబు దినము॥ క. గిరిపృష్ఠంబెక్కియునై నరహస్యస్థలములందు ననయిన పతి బెం। పౌరయుగ మంత్రాలోచన। పరాయణత జెలగవలయు పండితులారా॥ క. మానిత మంత్రాలోచన। తానిపుణత లేక దుర్మదము బెంపరు ధా। శ్రీనాథుఁడు సెఁ ప్రజలకు। నానందకరుండు గాక సతిహీనుండై॥ వ మనోబుద్ధివాక్చక్షుశ్శ్రోత్రవికలురను తిర్యగ్యోనిసంభవంబులగు శుకశారికాదులను వృద్ధులను మ్లేచ్ఛులను స్త్రీలను బాలురను రోగగ్రస్తులను కొండెగాండ్రను జేర

సేయక మధ్యందినమందైన నర్ధరాత్రియందైన విశ్రాంతియగునెడల మంత్రాలోచనంబు సేయవలయు॥ క. పుత్రులకు వినయవిద్యయు । బాత్రతయు న్బ్రజలను బరిపాలించు నుపా । యత్రైవిద్యలు ఘనచా । రిత్రంబులు గరపవలయు నృపతిదగంగన్॥ క. సేయ మొదలిడిన కార్యము । వాయక దూతల నెరుగుచు బహుగతుల నిజ । స్త్రీయుద్దేశములరయుచు । న్యాయము సెడకుండ నృపతి నడువగవలయున్॥ క. వెలయంగ పంచవర్గం । బులు మరియష్టవిధకర్మములు సముచితభం । గులనడపుచు భూపాలుడు । వలయున్ కర్తవ్యగౌరవము నిల్పికొనన్॥ క. సతతము విజిగీషుని చే । ష్టితమును మధ్యముని నడువడియు సముదాసీ । నతనుండు వానియత్నము । మతినరయుచు పార్థివుండు మనుటయుఁదగున్॥ గీ. మండలమునకు కారణ మహితములగు మూడు జింతింపుచును జాలముఖ్యమైన । యొక్కడోపుచు నెనిమిదియుడిగియేను । విడచిన నృపాలుడతిసౌఖ్యవృత్తిబడయు॥ వ. అమాత్యరాష్ట్రదుర్గార్థదండంబులను నివియైదు మూలప్రకృత్యాదులగు ద్వాసప్తతియందు ప్రత్యేకంబు సెప్పంబడు నిట్లప్రమాదుండై నరేంద్రుండనంతరశత్రురాజులను వారి నెడనాయకుండు మహీపతులను వారికంతఃకలహమాత్రంబులుగల పార్థివులను వారికి హితులగు వారలను స్వామిత్రవర్గంబులను విచారించుచుండవలయు నిట్లు॥ క. ఆయతమతియై చతురో । పాయంబులు నడిపిదివుట పార్థివుడు ధృతిన్ । వాయక వశీకృతులుగా । భూయిష్ఠత చేసికొనగబోలు న్వారిన్॥ సీ. అరయ సంధియు విగ్రహంబు యానంబు

—*సంధివిగ్రహాది క్రమము*—

నాసనము ద్వైధీభావసంశ్రయంబు । లననొప్పు నారు గుణాదులు చింతించుచది సంతతము నాసనంబు యాన । మును సంధివిగ్రహములు నాల్గు ద్వైధసంశ్రయములలోనివై జక్కవెలయు । సంధివిగ్రహముఖ్యషడ్గుణంబులు ద్వివిధంబులు వర్తించు ధర్మ్మపుదగ । నడరి తత్కాలికఫలలాభార్థియగుచు । నృపుడు ప్రతియానకృత్యంబు నెవపుటది స । మానయానక్రియాసంధనాలెసంగు । నపుడు వచ్చెదనని పల్కుటట్లుగాదు॥ వ. అసమానక్రియాసంధ నాయది వెలయు॥ క. స్వయముగనని కేగుటయది।

స్వయంకృతమనియు మిత్రసాహాయ్యార్థం । బయిధృతినరుగు టపకృత
మ । నియునిగ్రహమిట్లు ద్వివిధనీతిఁ వెలయున్॥ క. నీకనొకడయనికే
గుట , యేకాకినమనియునాప్తు లెల్లరుతనతో । రాకదలుటసంఘమని
యు । నీకరణిఁ ద్వివిధమయ్యె నిలయానంబుల్॥ సీ. పృథివీశ్వరుడు
పురాకృతకర్మములనైన మిత్రానురోధనా పాత్రుగతుల । నైనక్షీణిం
చుటయదిలెస్స జేసికొనంగ జూచుటయానసనంబువెలసె , ద్వివిధంబులం
చితోద్వేలబలాధికుం డైదా జెలంగుటనధికబలము । గలవానియిష్టసాం
గత్యంబుపడయుట ద్వైధంబురెండువిధంబులయ్యె । బగరచేసతము బీ
డింపబడుచునుండు । వానికినియధికునామంబువలికికొనుచు । హాని
బొందనివానికి నాశ్రయమయి । సంశ్రయము రెండువిధములై జగతి
బరగె॥ క. బలవంతుడయ్యునరపతి , బలహీననృపాలగణము భంగిం
పక వి , చ్చలవిడిసంధినడపి మరి , పలయువశీకృతులుగాగ వారిఁ
గూర్పఁ॥ క. పృథివీపతియెప్పుడుతన! కధికబలము వెలయునప్పు డత్యు
జ్వల ధై। ర్యధురంధరుడై విగ్రహ । విధముం బాటింపవలయు విఖ్యా
తిదగఁ॥ క. తనబలమెప్పుడుపుష్టం । బును దుష్టమునగుచు జెలగు
భూపతియపుడో , య్యానయానముగావింపఁ । జనుపగరబలంబు లతి
కృశములై యుండఁ॥ క. తనబలమెప్పుడుక్షీణం , బున తుష్టమునగు
చునెరసి బొలచినపుడు సాం , త్వనవచనంబులు సెప్పుచు , జనపతియా
సనము సేయ జనుఋషులారా॥ చ తనబలముఁ విరోధి సముదారత
యుఁ సరియైనజూచి దా , ననువుగకొంతసైన్యమురయంబున యుద్ధ
ముసేయుబంచి తక్కినబలమోరగూర్చికొని కేవలధైర్యసమగ్రమూ
ర్తియై । జనపతిదుర్గమెక్కి పరసైన్యములఁ నణగించుటొప్పగుఁ॥
వ. ద్వివిధాచరణీయంబై యుండు॥ క. బలవంతుడు పైనెత్తగ , బలహీ
నుండైనదాను పార్థివుడు మహా । బలవంతునాశ్రయించి య । ఖిలసై
న్యముతోడ పరగగెలువగ వలయుఁ॥ వ. ఇదిసంశ్రయప్రకారంబు॥
చ. తనకు సహాయుడై బహువిధంబుల జేర్చి విరోధి సేనలఁ । దుని
మి ప్రియంబుసేయు పరితుష్టి జెలంగగ నెవ్వడోపి యా । తని గురు

మూర్తిగాఁదలఁచి తానెడవాయక సంతతంబు సే । వనమొనరింపఁగాదను
నవశ్యము దుర్బలభూవిభుండొగిన్॥ క. జయముఁగొనిన సత్కీర్తిబొ ।
రయునని జచ్చిన సదాపరమ సౌఖ్యసమృ । ద్ధయుతుండగు నాకం
బున । నయమహితాత్ముండు నరాధిపుఁడరయన్॥ మ. నరపాలుండు
సమస్తసైన్యముల నాయత్తంబుగావించి ని । ర్భరసూరత్వముపాటిమీ
రఁబగరంభంజింతు నేనెప్డునా । కరియేమాత్రమువాఁడు జూడనని ధైర్యం
బూఁదివర్తించినన్ । బరగున్ రాజ్యముపూజ్యమై బహుభయభ్రాంతిన్
విరోధుల్ చనన్॥ గీ. భావికాలమందు బాటించునదియును । వర్తమా
నమందవశ్యమాచ । రించునదియు నాచరింపఁబోవునదియు । కార్యకర

—*పార్థివుని యుద్ధయాత్రాక్రమము.*—

ణభంగిఁగనుటయుఁదగు॥ క. ఏవాక్యంబునమిత్రులు ల । నేకులు ప్రియ
మారతన్నెనసికొలచు న । వ్యాకులమతియై నృపుఁడది । గైకొనిసేయు
నదిపరమగౌరవముదగన్॥ శా. సేనాకీర్ణము సంశ్రయంబుబలమక్షీణ
ప్రతాపంబు తే । జోనైర్మల్యతయున్ దగంగనధికస్ఫూర్తిన్విజృంభించి
ధా । త్రీనాథుండు విరోధివర్గములసాధింపంగ బోవంజనున్ । నానా
శోభనహేతుకాలముల నానందంబురంజిల్లగన్॥ క. ఒనరంగమార్గ
శీర్షం । బును ఫాల్గుణచైత్రమాసములు రెండును శో । భనములురణ
యాత్రారతి । జనురాజులకనిరి పరమశాస్త్రార్థవిదుల్॥ చ. తనకుజయం
బవశ్యము నుదారతరంబుగఁగల్గునంచు దో । చినసమయంబులన్ గ
డువిశిష్టవిజృంభిత సంశ్రయంబు బెం । పెనసిన వేళలన్ గర మనేకవిధం
బుల లెస్సవైరులన్ । జెనకివధింపయత్నములు సేయునృపాలుని యుద్ధ
యాత్రకున్॥ సీ. వైరిరాజన్యుల వార్తలారసియెఱిఁగింపంగ దూతలకృ
త్రిమాత్ము । లధికవిశ్వాసంబున ధృతిమెలంగెడి పరిచారకులు శూర
వరులుహితులు । జతురంగబలములౌషధములాహార పదార్థముల్
వైద్యులుతంత్రకరులు । గదలిరాత్రివిధమార్గంబులు రూఢికావించుచు
నన్యోన్యవిహితసరణి । భటులకానతి జేయుచు పార్థివుండు । మార్గవశము
ననెదురగుమండలాధి । పతులనత్యంతసాత్వన భాషణములు । నెరపి

సత్యంబుగానెంచు నురువృలెన్న॥ క. వారలుతనతోఁగూడ మ । హారం భమువెలయ యుద్ధయాత్రలు సేయం, గోరినయట్లయ్యకొని మ, హీ రమణుండధిక ప్రీతినెరపగవలయున్॥ వ. ఇట్లుపరిమితబలసమేతుండై చ నిశత్రు రాజుపురంబునిరోధింపవలయు మరియుశాత్రవులకుపరమమిత్రు లగువారుకొందరు గూఢంబుగాతనతోమైత్రతనెరపి వంచింపజూతురు గావున వారలనెరుంగటయు కపటధర్మకంచుకులయెడ జాగరూకతకలిగి యుండుటయు జయశీలుండగునృపాలకుని స్వాభావికంబులనిచెప్పి మరియు నిట్లనియె॥ క॥ గరుడముదండము మకరము।వరాహము శరభము ననవర గుమహా మో । హారములలో తరిగ గునది । పరులక సాధ్యముగనృపుడు బన్నింపదగున్॥ క॥ అమరునరిసూచ్యమధిక భ।యమసంభ్రమమొచ్చట తనకగునచ్చటయో।ధముఖంబుగపద్మవ్యూ।హము బన్నింపంగవలయు నరపతిమరియున్॥ గీ. సైన్యపతుల మహాబలమాన్యతముల।మోహరము నకు నెనిమిదిమూలలందు । నిలుపునదిమిగులభయమెందు నెగడునందు। యోధవర్గంబుగూర్చుటత్యుత్తమంబు॥ క॥ శూరులుధృతిమంతులునవి । కారులు నిర్భయులువడుపగలవారలు నా, నారణకోవిదులైదగు । వా రలగుల్మముగనిలుపవలయు గడకమై॥ క॥ మొగ్గరము సమీపంబున । దిగ్గజములబోలునధికధీరులబల స । మ్యగ్గతుల శత్రుసేనల । గ్రమ్మగింపగ నిలుపవలయు రణకోవిదులన్॥ ఉ॥ పాటిసెలంగు మొగ్గరము శా ఖ్యాతలంబుననాల్గుదిక్కులన్ । కూటమునైజెలంగి తమకున్ విజయం బొనగూడునంతకే । పాటియుజూడ మేమనుచు బాహువులెత్తుచుహుం కరింపుచున్ । మాటికినిక్కుశూరులసమాజములొయ్యన నిల్పుటొప్ప గున్॥ వ॥ వ్యూహంబులన్నిటిలో దుర్భేద్యంబులనంబరగు సూచ్యావ జ్రవ్యూహంబులధికబలంబులతో బన్నుచుటయు సమప్రదేశంబులందు రథతురంగంబులతోడను జలప్రదేశంబులందు నోడలు నేనుంగులతోడ ను తరుగుల్మలతావృతంబులగు చోటులందు ధనుర్బాణాసారంబులతో డను గర్తాకంటకపాషాణస్థలంబులందు నాయుధంబులతోడను యుద్ధం బుసేయుటయు గురుక్షేత్రమత్స్యపాంచాల శూరసేనమగధత్రిలింగ బం

గాళాదిదేశసంభవులు దీర్ఘదేహసౌష్ఠవసమన్వితులు శూరులునగువార ల నగ్రయోధులుగా నిలుపుటయు వ్యూహంబుగానిలచియున్న బలం బులచేష్టితంబులు స్థానక్రమంబులు స్వయముగా బరీక్షించుటయు స్వ బలపరబలతారతమ్యంబు విచారించుటయు శత్రువులు దుర్గాశ్రయులై యుండుటయు గాకుండుటయు చారులవలన నెరుంగుటయు విరోధిరా ష్ట్రంబునంగల సర్వపదార్థంబులు దూషించి తనకు జయంబగుదనుక నవి యెవ్వరును గొనకుండ నాజ్ఞాపించుటయు వైరిసైన్యంబులనాపి తటా కంబులు భిన్నముసేయించుటయు ప్రాకారంబులు బడగూల్చియు పరి ఘంబులు బూడ్చియు దుర్గంబుభేధించుటయు బగరగుండె కాయలవియ రాత్రులందు శంఖకాహళభేరీమృదంగాది రావంబులు దిక్కులుమారు మ్రోగ సెలంగించుటయు తనకు మంగళ చిహ్నంబులు శుభగ్రహ యోగంబులు దోచునప్పుడు నిర్భయంబుగా యుద్ధంబుసేయుటయు జతుర్విధోపాయంబులు దరియగునప్పుడు జూపి శాత్రవనృపాలుర వశీకృ తులుగా జేసికొనుటయు రాజనీతిలక్షణలక్షితుండగు మహీపాలుని కవ శ్యంబుమరియును॥ గీ॥ ఒక్కచోటగెలుచు నొక్కచోనోడి క్రొ। వ్వేది వారులోక విశ్రుతుండు। నధికబలసమగ్రుడయ్యు నృపాలుండు। గాన సంగరంబు కాదుకాదు॥ క॥ ఉలుకకపూర్వముపాయం। బులుమూడు నుజూపి యవియు బొల్లులగుడు దా। నలుకగొని నృపతియుద్ధం। బ లఘుగతింజేసి గెలువనగు శాత్రవులన్॥ క॥ వ్యాజ్యములు పన్నియూ రక। రాజ్యంబులు గొనదలంచి రాజులు జంపున్। పూజ్యులప్రజల కటా లో। కజ్యేష్ఠులెవారలవినెగడునె సదాప్తిన్॥ చ॥ నృపుడు మ హోగ్రయుద్ధ మొనరించి విరోధిజయించివాని రా। జ్యపదము సర్వ మున్ గొని మహామతులార్యులనుత్తముల్ విశి। ష్టపరులునైన విప్రు లకు సాధుజనంబులకెల్ల వారికిన్। గృపదళుకొత్తగానభయమిచ్చి పా లనసేయుటొప్పగున్॥ వ॥ ఇది కొందరిమతంబు॥ చ॥ అరుదుగ వైరి జంపి తగనాతని రాజ్యముదానుబొందగా। బరగదు వానిపుత్రునకు బట్టముగట్టి భయంబుసెప్పి భూ। సురులకుపేదవారలకు సూరిజనంబుల

కుఁ ధనాంబరా । భరణములిచ్చి పోవునది భద్రముగా తన రాజ్యసీమ

—* రాజులకు పాత్రములగు సూక్ష్మోపాయంబులు *—

కుఁ॥ చ॥ మరియును శత్రుభూపతికుమార విహీనుడవంశుడు గ్రుడ్డే । తెరవును లేని వాడునయి తెంపఱయుద్ధము చేసిచచ్చినఁ । దరిగని వాని రాజ్యము ముదంబున గెల్చినపార్థివుండు బెం । పఱగొనుటొప్పు సద్బుధ జనానుమతంబు విశిష్టమొదగఁ॥ వ॥ వెండియు నా రాజ్యంబున॥ క॥ ప్రియ మొనరింపని వారికి । భయముగ రపి పేదవారు బ్రాహ్మణులు నిజా । శ్రయులు విధవలు కులీనులు । ప్రియము బొరయనిచ్చునది యభీష్టార్థం బుల్॥ క॥ మానుషమును దైవమును స । మానంబులుగావు పుడమి మానుషము వృథా । యై నిలుచు దైవమొకవక । గాననరయు వలయు దైవకారణము లెదఁ॥ క॥ జయముగొనుటయును సఖ్యము । భయ మును వడయుటయు దగును పాయనములు గాం । చి యలరుట యు సంగ్రామ । ప్రయాణ ఫలములు మూడు బరికింపంగఁ॥ క॥ పగవాని గెలిచి యాతడు । తగ తన పార్శ్వమున నిష్టతముడై నడువఁ । నెగడుట దేశంబులు పా । రగజూచుట రెండునగు నరపతికి బ్రియముల్॥ క॥ మి త్రప్రాప్తి జెలంగియు । మిత్రులు తనుగొలుచు కన్న మేలుగలదె లో । కత్ర యమున విశ్రుతచా । రిత్రుండు కృపాఘనుడగు ధరిత్రీపతికిఁ॥ క॥ ఆనయ రాజ్యధనంబుల । పారంబుగ గొనదలంచి పార్థివుడురుకఁ । వైరులజం పుటకంటెను । వారలవచించుటొప్పు వశమూర్తులుగఁ॥ క॥ ధర్మజ్ఞుండు జగద్ధిత । కర్మపరాయణుడు మరితగవు సత్యంబుఁ । బేర్మిగలవాడు నగు రిపు । నర్మిలి బ్రియుజేసికొనజనాధిపునికగుఁ॥ క॥ నీతిగలవాడు శూ రుడు । దాతకులీనుండు బహుకృతజ్ఞుడు జగతీ । ఖ్యాతపరుండై యొప్పు న । రాతిఁ మెచ్చునది హితపరాయణదీక్షఁ॥ క॥ పురుషజ్ఞానము శౌ ర్యము । కరుణయు నార్జవము సేవి గాంభీర్యంబుఁ । బరగును దాసీనుని తో । బరమహితము చేసి బగరబరిమార్పజనుఁ॥ క॥ క్షేమము సస్య ప్రదము సు । గోమహితము సర్వరత్నకూటంబయ్యుఁ । భూమీశోత్తము విడుచునది మ । హీమండలమాపదలగునెడ నొకభంగిఁ॥ క॥ ఆయత

మతి నరపాలుఁడ । పాయంబగునెడలదివ్రుట బరచి స్వరక్షా । భూయిష్ఠస మాధారో । పాయంబుననుండవలయు పండితులారా॥ గీ॥ ఆపదలకొరకు ధనము నయ్యర్థమాలి । రక్షసేయుటయందునర్థంబుసతియు । దన్నుగాపాడుకొనుటయందున్న తమతు। లరయుదురదియ సర్వమాన్యమగుపథము॥ క॥ చేయునది బహుసమర్థుం । డై యత్నము లర్థసిద్ధియగు నంతకు దీ । క్షాయుక్తచిత్తవృత్తిను । పాయజ్ఞుండగు నృపుండ పాయము దొలఁగ॥ క॥ ఆపదలుగల్గుతరిమో । హాపగతజ్ఞానవృత్తి నడరకధీర । వ్యాపారవిజృంభితుఁడై । భూపతిసౌఖ్యములు బొరయుబోలు నెలమిమై॥ క॥ కృత్రిమసాంగత్యంబున । పాత్రములగు దానములునుభయవిద్యా చా । రిత్రవిహీనతయునుగల । ధాత్రీపతిదరగు దగరుధైర్యమువోలెన్॥ క॥ గొఱియబలెమున్మదంబున । నుఱుకుటయును మీనము బలెనులుకుటయును బెం । పఱనక్కవోలె హీనత । గఱచుటయునుగల నృపుండ కాలము నదెగున్॥ క॥ శాంతమయంబగు శుద్ధ । స్వాంతము తార్క్ష్యప్రకారసరణియునతిమ। ద్రాంతబలంబునుగల భూ। కాంతుడులోకంబునకు బ్రకాశము దెచ్చున్॥ వ. ఇంక రాజధర్మంబు లనేకంబులు పిదపఁజెప్పంబడు వినుండు మంత్రాలోచనంబుచేసి రెండు యామంబులగుడు నంతఃపురంబునకు నొల్లనంబోయి స్నానంబుచేసి భోజనపీఠమ్మైగూర్చుండి సిద్ధంబులగు భోజనపదార్థంబులు బరీక్షించుచు సర్వవిషఘ్నంబగు మంత్రంబుజపించి భోజనంబుసేయవలయు॥ క. వెలయువిషఘ్నంబులు ని । ర్మలములునగునౌషధములు మానితరత్నం । బులును ధరింపవలయు ను । జ్వలశ్రద్ధాయుక్తుఁడగుచు జనపతిసతమున్॥ క. నరపాలకుండుకాంతల । బరిశీలించునది తత్స్వభావంబులు నం । బరమాల్యలేపనము లా । భరణంబులు మున్నె యేయపాయము లేకన్॥ చ. నృపుడిటు కామినీజనపరీక్షయొనర్చిదగంగ వారితో । నపరిమితానురాగమున నాసనతల్పవిహారముల్ వినో । ద పురుష సంగమాదులుచితంబుగ జేసి ప్రియంబుసెప్పి నే । రుపునెలయించిపోవునదిరూఢి సభాభవనంబులోనికిన్॥ సీ. ఇట్లుసభాస్థలికేతెంచి యాసనంబునబొల్చి యొకకొంతప్రొద్దుపుచ్చి । సాయంతమగు

దుహా స్త్యశ్వరథాయుధ గృహములన్నియుబరీక్షించిపిదప । శౌచకర్మం బులుజక్కజేసి సమస్త దాసదాసీజనతతులుసేయు । పనులువిచారించి పరిచారకస్త్రీలు రాలీలనంతఃపురంబుసే । యాటపాటలు వాద్యంబు లందుజేయు । వారకాంతలబుచ్చి పెంపారువేడ్క । సతియుదానును గూడిచి యిచ్ఛారతులు సె । లంగసుఖనిద్రసేయవలయు దగంగ॥ క. ఈ లీలబ్రవర్తించు నృ । పాలుండునిరామయుండు బహుజీవను డు । ర్వీలల నాప్రియతము డను । పాలంభోద్యముడునగుచు బడయుసుఖంబుల్॥
వ. అనిచెప్పెనని.

మేఘవిస్ఫూర్జితవృత్తము.

చిరానందాకారా శ్రితజనభయవిచ్ఛేదరమ్యప్రకారా
సదాతీతావ్యక్తా భరితసుమనస్సంగసమ్యక్ప్రయుక్తా
విదూరోద్యద్పాపా ప్రకృతిమయసంవిత్ప్రగల్భ్యాభిదీపా
నిదానాద్యానంతా ప్రకటచరితానిశ్చలైకప్రశాంతా.

క. భక్తహృదయప్రదీపా
వ్యక్తావ్యక్తాదికారణాంత స్థితాప్త
ముక్తప్రసంగయోగ వి
రక్తిప్రకరణసదానురతశుభమూర్తీ.

మాలిని. నిగమవినుతలీలా నిశ్చలధ్యానమూలా
జగదుపకృతశీలా సాధుసద్భక్తలోలా
పగతకలుషవర్గా భవ్యబోధా విసర్గా
నృగుపరిపరమార్గా సూక్ష్మభావాధిదుర్గా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ శాస్త్రంబునందు సప్తమోధ్యాయమ్

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినే నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

అష్టమాధ్యాయము.

శ్రీధారేయ వినిర్మల । బోధామయ సర్వలోక పూర్ణపరతత్త్వా ।
వాధిప్రశస్తరహిత । వ్యాధిజననమరణభయయయనఘ పరమేశా॥ వ. దేవా
యవధరింపు మమ్మహర్షిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుడిట్లనియె॥
క. వెలయగ మంత్రులమంత్రి । జ్ఞుల విప్రులతోడ నిండు కొలువుండంగా
వలయు నరేంద్రుడు కార్యం । బుల తెరవులు దప్పకుండ భూనుతకీర్తీ॥

—*రాజనియుక్త ధర్మాధికారివర్గ ప్రకారము.*—

చ. ప్రచురవినీతవేషము తిరంబుగ దక్షిణపాణి నుద్యమిం । చుచు దగ
నెల్లకార్యములు జూచుచు నార్యులతోడ గోష్ఠి సే।యుచు బహువార్తలన్వి
నుచు యుక్తపథంబవలంబనంబుగా । నుచితగతిన్ సభాంతరమునుండుట
లెస్స నృపాలుడిమ్ములన్॥ క. దినమును శాస్త్రవివేచన, మును జగదను
భవవిశేషమును వెలయంగా, జనపతి నడువందగు పదు। నెనిమిది
మార్గంబులందు నెలమిబాలుచుచున్॥ సీ. ఋణములీగుట దాచనిచ్చుట
నవిబతిచేగాని విక్రయస్థితులునిచ్చి । మరల జేకొనుటయు మరచియిచ్చు
టయు వేతనమదానంబు నింద్యమగు సేత । క్రయవిక్రయాదులారయక
పశ్చాత్తాపమొందుట పతికితానొప్పకుండి । పశుపాలకుడు బహుభం
గుల వాదంబు సేయుట జూదంబు సెలగుటయు బ । రాంగనాసంగమంబు
సీమాదివాద । మధికసాహసమును జౌర్యమప్రియంబు । పరుషదండం

బు బలహీనుఁ బరిభవంబు । ననఁగ వ్యవహారములు పదునెనిమిది తగు॥
క. ప్రజలీవ్యవహారాదుల । నిజధర్మాచరణవిధులు నెఱపక నిచ్ఛా । ప్రి
జెలంగించుడు వారి మ । నుజపతి శిక్షించి దానును విడుచుట వగుఁ॥
క. ఒనరంగ కార్యదర్శన । మొనరింపఁగ ననువుగాక నుండు నెడల దా ।
ననఘమతియైన విద్వాం । సుని యోగించునది నృపుఁడసూయారహి
తుఁ॥ చ. నృపతినియోగగౌరవము నెమ్మి వహించిన ధర్మమూర్తి నే ।
రుపుగలవారు సాధువు లురుప్రతిభాఢ్యులు కార్యదర్శనుల్ । విపులమన
స్కులు నంగొలువ వేగ సభాంతరమందు సర్వకా । ర్యపరమ భాగినిశ్చల
ధురంధరవృత్తి జెలంగుటొప్పగుఁ॥ క. ఏ దేశమందు విప్రులు । వేదవిదు
లు యజ్ఞరతులు విద్వాంసులనం । గాదగువారల నృపుఁడ । త్యాదరమున
బిలచి కొలువునందును పదగుఁ॥ క. ఏసభయందు నధర్మము మోసముగా
వించు ధర్మము నణంచి సము । ల్లాసగతులు సెడి నిత్యము । నా సభవారలతి పీడ
లందితుది జెడుదుఁ॥ క. పలుమారులు సభ కేగఁ । వలవదు చనెనేని నిజము
పలుక వలయు ని । ర్మలమతి సభ కేగి నిజము । వలుక కనృతములు వలుకువాడు
నశించుఁ॥ క. అనృతంబున చేత సత్యంబున ధర్మము చేత ధర్మమును నేసభ
నా । శనమగు నా సభవారలు । నినుడుగ తాయుప్రలగుదురు విపరీతముగన్॥
క. ధర్మము నాశనమైన న । ధర్మము మృతిబొందఁ జేయు తమ్మదిగానన్॥
నిర్మలమతులగు సభికులు । ధర్మము రక్షించునది సతము బుధులారా॥
గీ. ధర్మమె వృషుఁడు వారించు దానదరిగు । వానిశూద్రుండు వృషలుడై
వంబుఁ జూచు । గాన సద్ధర్మమునకుఁ గీడైన సేఁత । లాచరింపక సెప్పక నాఁగవలయు
క. కాయంటుదొరగు వేళన । పాయంబగు నస్సుమిత్రు భంగి నొకండే ।
సేయు మహాధర్మంబున । హాయము బహుసౌఖ్య పదవులందంగదగన్ ।
గీ. గాన మిత్రులనగ గారనేకులు ధర్మ । మొక్కఁ డొకఁడ మిత్రుఁ డింత నిజము ।
పాత్రతముఁడు ధర్మ మిత్రుండు వారియు ల । సేక సత్పథములనిరి విబు
ధులు॥ క. పాదంబు ధర్మకర్తకు । పాదము సాక్షులకు మరి సభావాసులకున్ ।
పాదమ్ము మహీభర్తకు । పాదము నీ గతిన ధర్మభాగము లొందవుఁ॥
గీ. అధముఁడొకడు ధర్మహానివాటించిన । వాఁడు సేయు పాపవర్తనంబు ।

దానదెలసిదివుట దండించున్నృపుడున । భాసదులును పరమపాత్రతములు॥ క. ధర్మమునకు కీడగుదు । ష్కర్మంబులు సేయునధము గదసిన్నృపుడు న । ద్ధర్మము వాడు సదాగతి । బేర్మిఁ సేయుదను కణచి పీడింపదగుఁ॥ గీ. జాతిమాత్రోప జీవితుఁడై తనర్చు । నాతడయ్యును బ్రాహ్మణుండర్హతముడు । సభలధర్మంబుజెప్ప నిజంబుసెప్పు । చుండువాడయ్యునట్లు శూద్రుండుగాడు॥ వ. ఇదికొందర సామాన్యుల మతంబు॥ క. జనపాలుడుధర్మవివేచనమున కెవ్వాడు శూద్రజాతిని యోగిం । చునతండునుతద్రాజ్యము । వినాశనమగును లోకవిశ్రుతులారా॥ క. ఏరాష్ట్రముశూద్రజనా । పారంబుగ వెలయుచుండు బ్రాహ్మణరహితం । బైరోగక్షుత్పీడల । నారాష్ట్రముదరుగు సెడు మహాపదల బడుఁ॥ ఉ. గానన్నృపాలకుండు బహుకార్యధురంధరు డాప్తుడుజ్వలుం । డైనను ధర్మభాగమెనయంగ విచారము సేయుశూద్రునిఁ । దానువరింపకున్నతమతంబు సెలంగగ నుత్తముండు స । న్మానధనుండు ధీరుడగు మాన్యుని విప్రునినిల్పుటొప్పగుఁ॥ గీ. రాజుపేర్మివెలయు రాజితధర్మాస । నమునగూరుచుండి విమలభక్తి । లోకపాలకులకనేక నమస్కృతు । లాచరించిధర్మమరయవలయు॥ గీ. ధర్మమునధర్మము జ్వలార్థంబనర్థ । మరయవలయు సమాహితుఁడైన నృపుడు । వివిధవర్ణక్రమంబులు విస్త

—*ధర్మాధర్మ విచారణ క్రమము.*—

రించి। కాదవర్ణక్రమము సేయగాదిపురుట॥ గీ. బాహ్యభావంబులెదలోనిభావ మింగి । తంబుచేష్టలు రూపవర్ణంబులునుస్వరములులోచనకాంతియు రాజుగడు సమాహితంబుగ దోషుల నరయవలయు ॥ గీ. నేత్రవికృతియు ముఖకాంతి గాత్రవర్ణ । మంగచలనంబుస్వరభేద మరయునేని । దోషమొనరించువాడు నిర్దోషియునునె । యుంగబడు పార్థివునకిత్తెరంగువలయు॥ సీ. జననీజనకులు లేకననాధుడగు బాలకునిబుత్రహీనన గోత్రవతిన । నాధరోగగ్రస్తవేధబోషింపగా నెవ్వారలును లేని వృద్ధవెట్టియును బిచ్చియునుబట్టితనయిచ్చదిరుగు సంగనపతివ్రత మహావినయశీల । భూపాలకుండర్థి బోషింపవలయు బతియును బుత్రులు లేకవయసు

విూఁది |యున్న భూమిని నమ్మించి యురుక తద్ధ | నంబు గొనిచనిన ధూర్త
జనంబుల నర | పతి వధించుటయె నను బలిమి దోఁచు | దొంగ లెదండించుటై
నను బోలుసేయు॥ సీ. ధనముగోల్పడినయతండా సచాలించుకొని యుం
డు తెరుఁగ వచ్చిన నృపుఁడు | వివిధస్థలంబుల వెదకించి చిక్కిన యాధనం
బరికి సమాదరంబు | దనర రాజద్వారమున భద్రపఱచి యెవ్వాని ధనం
బు గోల్పడియె నేఁడు | యని పటహాది మహారవంబులు గూడ జనులంద
ఱును వినఁ జాటుబనుప | నెవఁడు ధనము గోలుపడిన వాఁడాలించి | వచ్చి
నేని బతియవశ్యమతని | బోలన రసి యొసఁగి పొమ్మనవలయు గా | డేని
యద్ధనంబు నూనితగతి॥ వ. మూఁడు సంవత్సరంబులు దనుక నట్లు భద్ర
పఱచి మఱియుమఱియు జాటుబంచుచు నెవ్వండును రాకున్న యెడ నవ్వి
త్తంబు బీదసాదులకు బంచి పెట్టవలయు. నష్టధనుండు గాక నాతఁడా యి
యొక్కండాధనంబు దానుగడించిన దనియు నై వగవగా గోల్పడితినని
యు నిప్పింపుమనియు విన్నవించుకొను నేని వానిని జక్కఁగా బరీక్షించి యె
ఱింగి కఠినదండంబు సేయుటయు రాజద్వారంబున భద్రపఱచియున్న య
ధనంబు రక్షించుచుండు గింకరు లేమరు తెఱనేచియడఁచి గొనిపోయిన
తస్కరుల తెఱంగవచ్చునేని వధించుటయు రాజన్యాని కవశ్యకర్మంబులు॥
గీ. ఒకనివలన పూర్వమున్నవాని క్షేపింప | బడిన ధనము మనుజపాలకుండు|
నైనవశము పేర్మి తనపుల చ్ఛంబు | నేని యొసఁగునది మహీసురులకు॥ గీ.
పూర్వమొరువివలన నుర్వి క్షేపింప | బడినధనమొకప్పు ప్రజలకొదవు |
నంశమున షడ్దాన సద్భాగముగొని | వలయు భూవిభుండవశ్య మనసి॥
గీ. ఏధనములు ప్రజలనెఱవేచి గొనిచను | తస్కరులను దగ్రదండనంబు
లంచరించెఁ గొనియె నపుడాధనములు | నష్టధనులకొసఁగు నది గాఁగ॥
గీ. జాతిధర్మములును జనపదధర్మముల్ | వంశధర్మములును వర్గధర్మ|
ములు నిరంతరంబు వెలయించినటువంగ | ప్రజలకాజ్ఞ సేయవలయు నృ
పుఁడు॥ క. వారికి వారికి దగు నా | చారంబులు కర్మములును సలుపున
టుల ను | ర్వీరమణుఁడు ప్రజలందఱ | కారూఢిగ నాజ్ఞసేయుటగు ని
త్యంబుగ॥ గీ. ఐకమత్యంబు సెడి ప్రజలందఱును వి | వాదములు వం

చనంబుల నాదరగతి । జేసికొనుచుండునేని శిక్షింపవలయు । పాపవర్త
నులనుదూరి పార్థివుండు॥ గీ. దేశకాలోచితంబుగా దిన్నట సత్య । మ
సృతము నెఱుంగవలయు నరాధిపుండు । సాక్షులు సభాసదులు సెప్పు
సరణి నాత్మ । నతివితర్కించి ధర్మ యుంబదియగు॥ గీ. సజ్జనుడు ధార్మి
కుండును శాస్త్రవేది । యేపనులు సేయుధర్మంబు నిచ్చ జేసి । యట్టికా
ర్యంబులొనరింపు డందరునని । ప్రజలశాసింపవలయు నృపాలకుండు॥
సీ. ఋణదాత తనయర్థ మీయడెప్పుడు ఋణస్థుండని సెప్పనృపుండు ది
నరి ।వ్రాలుమూలంబులు హజ్జాలములును సత్సాక్ష్యవిస్తారంబు జక్కన
తని। పక్షంబెఱింగి యుపేక్షించియున్న ఋణస్థులవలన మాన్యమగువృద్ధి।
గలిపియిప్పింపగావలయు నే వడువాచరించినైన నిజము ఋణముగొనిన।
వాడుతరివేచి దబ్బరలాడునేని । సాక్ష్యవిస్తారమధిక విచారణంబు । సే
యునది సాక్ష్యమును వ్రాలు సెప్పుటయును । లేనిచో నతివితర్కంబుబూ
నుటొప్పు॥ గీ. ఋణముగొనినవాడు ఋణదాతననుచ వ । ర్యాక్ర
మించిధన మనక్రభంగి । గొనినయేలసిట్టి పనియని వారింప । వలయువాని
సతమవశ్యము పతి॥ క. ధనవంతుండుదివిరి వం।చనశీలుండగుచు రాజస
భలో ఋణముగ్ । గొనియీయడాతడని యొ । క్కనిపై నేరంబు
బూని కల్లలునలుకన్। వ. నరేంద్రుండది జక్కగా విచారించి యవ్వం
చనాంతు మాయకనునగునట్లు వానిసర్వధనంబును బలిమిమెయిన్ గొ
నవలయు నెండియు॥ గీ. ఋణముగొనినవాడు మృతిబొందెనేని త ।
త్సుతుడు దీర్చికొనుట మతము పుత్ర । హీనుడాతడయ్యెనేని సోదరు
లైన । నాలియైనబుచ్చుటగ్గతమవు॥ క. ఋణపత్రంబులు సాక్షులు ।
ఋణదాతకులేనిచో నయింప దతి విచా । రణసేయవలయు భూపతి ।
ఋణస్థుడు ధూర్తుడైననిదికల్లయగున్॥ వ. మరియు ఋణపత్రసాక్ష్య
రూపకంబు లెవ్వియు లేకనుండు నెడల ఋణదాతసత్యంబనియు నాతతా
యియగు ఋణస్థుండసత్యంబనియు వివాదింపుచుండురుగావున నృ
పుండు సభాసదులతో నేకీభవించి యయ్యిరువుర రూపలక్షణాదులు

—*సాక్ష్యప్రకారము*—

మున్ను విచారించి పిదప నీతండ్రీతనికి ఋణంబిచ్చునెసంగు దేయనియు నెంతయర్థంబొసంగె నెన్నివత్సరంబులు చనియెననియు నీకితండ్రప్రియుం డితండు ప్రియుండై యుండుగదా యనియు సాక్షిఁ బ్రశ్నించి జలంబులు విడిచి పాలుగొను రాయంచచందంబున యసత్యంబునందు సత్యంబు దేటపరచి యుచితకార్యసాధనంబు జేయుటయు రాజదర్శనమాత్రంబున భీతింగంపించు స్వభావంబుగలవారలు కొందఱసత్యంబయ్యును జెప్ప నేరక దడఁబడుచు నపరాధుల చందంబుఁ జూపింతు రట్టివారలశాంతుం డైవిచారించుటయు కొందరు స్ఫుటవక్తృకులుగాక నిజంబ దడవుచుందు రట్టితరి దీర్ఘాలోచనంబు సేయుటయు వంచనాంతులు కొందఱపరాధం బులు చేసియు చేయనివారుఁబోలె నిశ్చయంబుగాఁ బల్కుచుందు రట్టిచో డ జాగ్రద్విచార పరిశిష్టుండగుటయు వివిధవేషభాషాప్రవీణులై జనంబు ల మోసపుచ్చువారలనెఱింగి శిక్షించుటయు పాలనాధికారుండగు నృ పాలుని లక్షణంబులై యుండు॥ గీ. మాటసాక్షులనొకనొక పాటిగొనక। ననృతములుబల్కు వాని ధనాఢ్యులుగొన । యత్నములు సేయువారల నరసి నృపుఁడు । కఠినదండన మొసరింప గడగవలయు॥ క. అనృతముసత్య ముసత్యం । బనృతముగా బలుకుకుఁ బ్రద్దైన వధింపక్ । జనుభూపతిసత్య మువ । ల్కినశూద్రుడైన నగని భరియునవలయుఁ॥ గీ. ఎట్టివారు సా క్ష్యమెఱిగినయంతయు । బలుకనిశ్చయింపపాత్రతములు । నధపుడెట్లున డుగనట్టివారలనెఱిం । గింతువినుఁడులోకగేయులారా॥ గీ. గృహిణుఁడు నుపుత్రవంతుండు కృత్రిముండు । దేశవాసుండు బుధుఁడు క్షత్రియుఁడు వైశ్యు । డంఘ్రిభవుఁడును బరగుసాక్ష్యంబు సెప్ప । కారువులి వ్రాసి తక్కినవారలరయ॥ గీ. సర్వధర్మవేదియు నిత్యసత్యరతుఁడు । నైనవాఁడె వ్వఁడగునైననతఁడ బరగు । సాక్షమెఱిగింపనన్యులేసగణివార । లనియెమ నువది యుత్తమంబైన తెఱవు॥ సీ. పాపరోగంబుల బడితపించెడివారలు నుఋణస్థునిమిత్రులును సహాయులును శత్రుబాంధవులును సత్యహాని వాటించువారలును బాటించి యొరుల । వంచింపయత్నించువారును

గారుకుల్ నాట్యసంగతులును నామధేయు ।లును నసంగతులుగ్రులును శ్రోత్రియులుదొంగలునవధీతులు వృద్ధులును శిశువులు, మత్తులున్మత్తుల ధిక్ర్శమంబుదోడరు । వారలునుకుపితులును గానివారును వికలేంద్రి యుల లక్షితులునార్తులెల్వ్రిధముల । నైనసాక్షంబుసెప్ప ననర్హతము లు॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్తమునకు బ్రాహ్మణుండింతికి, యింతిపాదజునకు నెలయుపాద । జుండు సాక్ష్యవిధులుసూచింపనిది యెల్ల । వారలకు సమానగౌరవంబు॥ క. చోరాదులచేనొకడు గృ, హారణ్యాదుల లుప ద్రవాధీనగతుం । డై రూపరుగాజూచిన । పూరుషుడదిసెప్ప భూపాలు సభగ॥ క. ఆయడగుజూచుచు డిన । స్త్రీయైనంబాలునైన వృద్ధుండై నన్, బాయకనెవ్వండైనగ । పోయియపుడసెప్పవలయు భూపాలుస భగ॥ క. బాలుడువృద్ధాతురులు న్, పాలునెదుట మెఱిగినంతబలికిన బలుకం । గాలేకయుండినను దీ, ర్ఘాలోచనసేయువలయు నందరునుస భగ॥ క. పారుష్యంబున సంగ్రహ । ప్రారంభంబునను భద్రవాచరణ మునం । దారయసాహసకృత్యే । దారాదులనధికచర్చ తగదున్నృపతి కిగ॥ క. ఆచెడుగుసేతలెరిగిన, నీచుండును సాక్ష్యమీయ నెరియను టయు నా । లోచనయును వలవదుపతి, కేచందమునైనదోషమెఱుగన గుతగ॥ క. ఇసుపక్షంబులసాక్షులు, పరస్పరవిరుద్ధములగుభాషణము లుమీ ।దరసిసభవల్కునేనియు, నరపతితర్కంబు సేయు నదిదీర్ఘముగ॥ క. కనుటయు వినుటయుగల్గిన, జనములుసాక్ష్యంబు సెప్ప జనుసత్యము గా । దన్నృతముసత్యముజెప్పిన । జనుడువడయునిందునందు సౌఖ్య స్ఫూర్తుల్॥ క. కనుటయువినుటయు లేకే, యను ప్రసాక్ష్యంబు సెప్పన గునట్లెవ్వండనృతంబు సెప్పువాడు।గ్రనరకకూపమునబడు బ్రకాశంబుసె డుగ॥ క. కనినయదియువినినయదియు, జనపతిసభజెప్పవలయు సాక్షి యొరులవం । చనసేయబూంకెనేనియు । జనుదుర్గతికాతఁడెట్టి సభ్యుం డైనగ॥ క. జనబుధుడొకపురుషు డ, య్యనుసాక్ష్యముసెప్పగారు యోగ్యతదగునై । నను గాంతలుచపలమతులు, ననుమానాస్పదులు గాననవనీపతికిగ॥ వ. ఈచెప్పినవాక్యంబులు ఋణాదులందు వర్తించు

నెవ్వండు స్వభావస్ఫూర్తిగా సాక్ష్యంబు సెప్పునది యంగీకరించుటయు నస్వభావంబుగా సెప్పునది నమ్మకుండుటయు నరేంద్రునకువలయు॥ క. వెలయఁ నర్థిప్రత్యర్థునసన్నిధిధర్మమూర్తిరూపించుచు, సాక్షులను

—*సత్యాసత్య ఫలప్రకారము.*—

విచారింపంగాఁ వలయునీవ్విపరీతములు వివరించిగడుఁ॥ క. అర్థిప్రత్యర్థులును య। ధార్థము మాత్రంబుసెప్పడని సాక్షులన, స్పర్థముగ బలుకవలయు న, నర్థములగు మాటలుడిగి యధికారిసభఁ॥ వ. ఆ సాక్షులును సత్యంబుమాత్రము సెప్పవలయు॥ క. సూనృతము మాత్ర మెవ్వడు। మానవపతి మ్రోలజెప్పు మహినాతడు సన్మానితుడగు ని హాపరముల, గానబలుకవలయు నిజము కల్లలుడుగుచుఁ॥ చ. అనృతము సెప్పనెవ్వడు నరాధిపుసత్సభసాక్షియై మనం। బున గడుశంక లేక మృతిబొందిన పిమ్మటవాడు పాశబం। ధనముల జిక్కనుత్కటము దంబు సెలంగగ కాలకింకరుల్। గినిసివధింపుచుఁ తనువుగీఱులు ను క్కరబ్రోవుసేయుగఁ॥ గీ. సత్యమున నిర్మలుండగు సాక్షిధర్మ। వృద్ధికారణమదిగాన యింతయెఱిగి, యెరిగినంత యు సత్యంబయెరుగ జెప్ప। వలయు భూపతిసభ న్నెట్టివాడునైన॥ గీ. ఆత్మకాత్మయసాక్షిమాన్యమగుగతికి। కారణము శాశ్వతమునగుగాన యెఱిగి। నంతపట్టును దాచక నరసిసత్య, మధిపుసభజెప్పునది సాక్షియైనవాడు॥ గీ. అనృతమే పూరుషుడు సాక్షియైవచించు। వానిజూడరు దేవతల్ సూనృతంబు, సెప్పునాతని గడువిశ్వసింతురు ప్రియము। ప్రియులు రెండు తెరగులనైనవారు॥ గీ. పంచభూతంబులాత్మయు బవలురాత్రి। సూర్యచంద్రులు యముడును జూచుచుంద్రు। నరుడుసేయుసమస్త కార్యములు నిత్య, మట్లుగావున వలయు సత్యంబుసెప్ప॥ వ॥ దేవబ్రాహ్మణ జనంబుల సన్నిధి నుత్తరాభిముఖులుగానైనను పూర్వాభిముఖులుగానైనను నిలచియుండ సాక్షులనియమించి మీరెరుంగునది సెప్పుడనుటయు బ్రాహ్మణుండు సాక్షియయ్యెనేని సెప్పుము సెప్పుమనుటయు క్షత్రియుండయ్యెనేని సత్యము సెప్పుమనుటయు వైశ్యుండయ్యెనేని

గోవులు బీజంబులు సువర్ణాదులు హరించిన పాపంబనృతంబు సెప్పిన బొరయుదు రగావున సత్యంబుమాత్రము సెప్పుమనుటయు శూద్రుండ వ్యోనేని యట్లయనుటయు ధర్మాధికారి కవశ్యంబుమరియును॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుని గోవునంగనబాలుజంపి । నట్టివారల కుపకారికపకృతంబు । సేయువానికి పాపంబుజెందునెంత । బొరయునన్నృతంబు సెప్పిన పురుషునంత॥ గీ॥ ఓయి జన్మప్రభృతి నీవు వాయకెంత । పుణ్యమొనరించితోయది బూదెగలయు । నూవెబొంకిన యనిమున్న సూచనంబు । సేయునది సాక్షితోడ జచ్చించునతడు॥ క॥ ఏనొక్కరుండనన్యుడ। గాననుచున్ నీవు సుప్రకాశితమగు వి । జ్ఞానరతి నాత్మనెరిగిన । దానన్ సుకృతములు దుష్కృతంబులు వాయున్॥ క॥ ఒరుడెట్లగుతాను చరా । చరచేతనకోటులందు జన్మించుచు నె । వ్వరిగెరొసందు జీవుం। డిరువుగ సదిగాన దెలియుమీశ్వరలీలల్॥ ఉ॥ పాయకనీయెదన్ యముడు పాటిసెలంగగనున్నవాడు నీ । వేమెడ నాతనింబొడరి యెగ్గులు బొంకులు వల్కపేని య । త్యాయతపుణ్యశీలుడవనంబడు దట్లుచరింప గల్గినన్। సేయకు పుణ్యతీర్థముల సేవలుచేసిన నేమిమేలగున్॥ గీ॥ అంబరములేక బోడియునంధుడును ని । రాశ్రయుండునగుచు నిత్యమాకలియును । డప్పియునుగదుర కర్పర మొప్పబట్టి । దిరుగుబొంకినవాడతి దీనవృత్తి॥ క॥ సూనృతము సెప్పుమనృతము । మానియనుచు నొత్తిసెప్ప మనుజేంద్రుసభన్ । యేనరుడుబొంకువాడు మ । హానరకనివాసుడునుసదాతురుడునగున్॥ గీ॥ సత్యమునకు వికల్పంబు జనగనెవ్వ । డోడక సభాంతరమున బొంకాడువాడు । కంటకంబులంగంబులగాడ నంధ । కూపముననుండు యమపురిచేపలుదిను॥ గీ. అధముడొక్క డోడకనృతంబు వలుక దా , ననగు ఫలము సూచనంబుగాగ । దుర్గతులను బంధువర్గంబుబడు నెంద । రదివినుండు మీరలార్యులార॥ గీ॥ గోవొకటి గోరిబొంకిననేవురను న । నేక గోవులకొరకగు నేసి పదువు । రను మరియు నూర్వురనొకతురంగమును గు । రించిమైనను బాంధవ బృందమణగు॥ గీ. తనకులంబునందు జనియించువారల । బు

ట్టవలసియుండునట్టివార । ల నతఁడొక్కఁడనుచు కనకంబుఁగోరి బొం ।
కిన ఖలుండు దారుణ నరకముల॥ గీ॥ ఒక్క పురుషుఁగోరి యొక్కసారి
యసత్య । మాడువాఁడు నరకమందుఁ ద్రోయు । వేయిజనులదివ్వట వెం
డిఁగోరకు బొంకు । వాఁడు మూఁడునూర్లు వారినణఁచు॥ క॥ నరుఁడెవ్వఁడు
భూమిఁగోరకు । పరుషంబున సత్యమురుక బలుకు భువిచరా । చరచేతన
జాలంబులు । బొరిఁగొనువాఁడగుసతఁడు భూనుతులారా॥ క॥ జలములు
భోగము రత్నం । బులును శిలామయపదార్థములు గోరి యస । త్యల
పితుఁడగువాఁడు పుడమి । వలసియనృతమాడినట్టి వానికి సరియా॥
క. అనృతఫలమింతలగుఁ గా । వున పురుషుండు మిగుల కీడుఁబొరయు
ననుచు దో । చిన వేళ నైన బలుకఁ । జనదనృతంబనిరి బుధులు
సంయములారా॥ క॥ గోరక్షయు వాణిజ్యము । కారుకుశీలవుల వృత్తి
గైకొనుటయు నే । ర్పారఁగొలువుండుటయుఁగల । పారుని శూద్రుఁబలె
బలుకఁబరఁగు సభలలోఁ॥ క. ఏనరుఁడసత్యమార్గము । గాని వడువు
బల్కు బల్కఁగానఁగు నతనిఁ । మానితభూదేవుండని । నైన సధర్మ
స్వరూపుఁడని యైనదగఁ॥ గీ. ధర్మపథము నడచి ధనవంతుఁడయ్యె ద ।
రిద్రుఁడయ్యె నెవ్వరికిని గీడు । గలుగకుండ నిజము వలుకు నేపురుషుం
డు । వాఁడ బ్రాహ్మణుండు కాఁడు పరుఁడు॥ చ॥ అనృతములాడుచుం
బరధనాదులఁగోరుచు ధర్మమన్నదే । యనుప్రసన్నైన గైకొనగ నాగి
యెరుంగనివాని బ్రాహ్మణుం । డన జనునే విశుద్ధకులమందు జనించిన
నింతవట్టుగా । వునసృతవాదియైనను భూసురసత్తము డంట యొప్ప
గుఁ॥ క. ఆరయ ప్రాణోపద్రవ । కారములగు సమయములను గల్లలు
వలుకం । గా రెండు తెరంగుల జను । పూరుషులకు ననియె మనునృ
భూనుతముదగఁ॥ క॥ తన ప్రాణముగాచికొనం । గను పాయమ్ముబ్బది
వలుకుగల్లలఫలముల్ । జెనకికొనగ పురుషుఁడు నే । ర్చిన ప్రాయశ్చి
త్త విధులు చేసికొనదగుఁ॥ వ॥ అవ్విధులెట్లనిన॥ సీ॥ చరువులగ్నియం
దు బరగించివ ద్దేవ । తార్చనాది విధులనలరుటయును । మంత్రము
ను జపించి మానితహోమాగ్ని । యందునేయి పోయుటనఘతరము॥

వ॥ ఋణాదులయందు సాక్షియగువాఁ డారోగ్యవంతుండై యుండియు సాక్ష్యంబు సెప్ప మూఁడుపక్షంబులేగకమున్న సభకు రాఁడేని వాని ఋణదాతకు ఋణగ్రస్తుఁడీయవలసియున్న ధనంబర్పించుకొనువాఁడుగా శాసించి యయ్యర్థంబునందు పదియవభాగంబు దండనార్థంబుగాఁ గొనుటయు నేసాక్షి ఋణాది వ్యవహారంబులందు సత్యంబునణఁచిపుచ్చి యనృతంబు వలుకు నయ్యనృతఫలసూచకంబుగా నేఁడుదినంబులేగకమున్న తీవ్రరోగమైన జ్ఞాతిమరణంబైన నగ్ని దాహంబైన ననశ్యంబుగలుగుఁ గావున వానివలన దండనార్థంబుగా నధికవిత్తంబు గొనుటయైన శిక్షించుటయైన సేయుటయు నేవ్యవహారంబున ప్రాలుమాలంబులును సాక్షులును లేక యర్థిప్రత్యర్థులు పరస్పర విరుద్ధోక్తులాడుకొనుచుందు రాతఁగవునఁ దయ్యోగపురిలో దైవంబు సాక్షిగా శపథంబు సేయించికొనుటయు ధర్మాధికారి కర్మంబులు మఱియును॥ క॥ వెలయంగ ననృత కార్యం। బుల శపథము సేయఁదగ ముందు వృథా యొ। ట్టులిడికొనంగ దివురువా। రలు గోల్పడువార లిహపరసుఖార్థంబుల్॥ గీ. అంగనలయందు పెండ్లియందు బ్రాహ్మ। ణోత్తములఁ బ్రోచుటందు సత్యోత్తమునుగు। నర్థములయందు గోగ్రాసమందు వెలయు। శపథమిడుటమన్వాదుల సమ్మతమిది॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు సత్యముతోడ పార్థివుండు। వాహనాయుధములతోడ వైశ్యుఁడు పసు। బీజకాంచనములతోడ వృథివిబగు। పాపములతో వృషలుఁడు శపథములిడుట॥ వ॥ సంకరజాతులును శూద్రునట్ల శపథము లిడవలయు నిర్వాదిమైదంగుళంబులు సర్వప్రమాణంబుగల తప్తాయఃపిండంబు రెండుచేతులం బట్టుటయు నగాధజలంబులంబడుటయు పెండ్లాము శిరంబునందైన పుత్రునితలయందైన జేయిడి సెప్పుటయు మహాశపథంబులగు నెవ్వనికట్టియగ్నివలన జేతులబొబ్బలెక్కకుండు నెవ్వండయ్యగాధజలంబున మునుంగకుండు నెవ్వనిదారాపుత్రాదుల కేహానియుఁ బొరయకుండు వారలు శుద్ధశపథంబులఁ జేసినవారలనంబడునైనను పూర్వజన్మ విశేషంబుల నత్యంబను ఋషిసత్రంబుముప్పదిమూఁడు సంవత్సరంబులు నవీయ సాగరంబునగడఁపునతనికి శపథాదిసమ

యంబులందగ్ని శీతలంబగు వెండియు నేవ్యవహారంబుల కూటసాక్ష్యం బులురువగు నావ్యవహారంబులు సమాప్తంబులయ్యుధర్మాధికారి మరి యు విచారింపవచ్చునిట్లు॥ గీ॥ కామమున కోపముననార్తికారణమున, భయమున విమోహమునను లోభంబునను యె। ఱుంగలేమిబాల్యా వస్థభంగిమైత్రి। తను వితథమగుసాక్ష్యంబు ధర్మసభల॥ క. ఏయేనిమి త్తములవడి। వాయక నన్నృతంబుదివ్వుటపలుకు సభల న, న్యాయపరు లట్టివారల। ఛీయని దండించువిధము జెప్పెదునుడగఁ॥ వ॥ వినుండని యిట్లనియె లోభంబున బొంకైన సహస్రదండంబును ప్రథమమధ్యమా పరసాహసంబులగు మోహభయమైత్రితలనన్నృతంబులాడిన నంతకుచతు ర్గుణంబులుగను కామంబునవైన దశగుణంబులుగను యెఱుంగమినైన ని న్నూరులును బాల్యావస్థనైననూరునుదండంబుగొనవలయు॥చ॥ఉలుకుచు కూటసాక్ష్యమున యోగ్యరతిఁ సభవల్కునట్టి వి, ప్రులనరపాలకుండుధ న పూర్వకదండము జేసిపుచ్చులే। యలవుననొప్ప దెయ్యెడల నైనజనుం డని సెప్పిబంపగా, వలయునువారు పేదవడు వారయినఁ నృపుడోపదఁ బడుఁ॥ క॥ అలుకఁ వధించుటయుమే, నలయగగొట్టించుటయునబంధి పునకుగా,దులుకుచు నెట్టివిసేయం।గలవాడయ్యుఁ ద్విజన్ము కాదనవల యుఁ॥ చ॥ చెరనిడిమైనకాయము గృశింపగజేయుట చాలలెస్సయే, తె రువ్వనులేకబ్రాహ్మణు వధించుటగొట్టుట దూరనాడుటు, క్కురిలుటగల్గు దుర్మతిదగంగ మహీపతికాదు బ్రాహ్మణుఁ।బరచిపగాభవింపనని బ్రహ్మ మునీంద్రులతోడ జెప్పుటఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణుండొరుల పరాభవింప జ నదు। కాదుబ్రాహ్మణుని నగౌరవంబు। సేయనెల్లవారికే యెడనని యె వ। హామహుండయిన బితామహుండు॥ క ఒరులనవమానపర చిన। ధరణీసురుపాగ్రిపుండు దండించుటగా। దరయగ ఛీఛీయని యె। ల్లరు వినగోపింపగావలయు సభలోనఁ॥ చ. అనుచితమైనభంగిదగన న్యుడు బ్రాహ్మణునింబరాభ విం। చిననరపాలకుండు వధసేయుటయై న సమస్తవిత్తముఁ। గొనిసభనుండి ద్రోచిపటుకోపముతో పరదేశ మేగు బొ। మ్మనియదలించునైన నయమారగవానిని బుచ్చుటొప్పగుఁ

గీ. బ్రాహ్మణుం డగ్గు జేసిన పార్థివుండు । గినిసి పరదేశమునకు బొమ్మనుట యొప్పు । క్షత్రియప్రభృతులొనరించు పాత్రమొరిగి । దాల్పవలయు దశస్థానదండనంబు॥ క. కరచరణంబులు లింగము । దరముఖ్ దృక్ఛ్రోత్రములును దనువును నాసం । బుర సజ్ఞముధనమనునవి । బరగు దశస్థానములన పరమశ్రుతులన్॥ క. నరపాలకుండు దోషము। పరిశీలించి యుచితమగు భంగినొనర్పన్ । బరగు సదాగతి దండము । బరికింపక సేయునేని బడు నాపదలన్॥ క. అరయ నధర్మదండమ । పారవినాశన కరంబ పాత్రతమంబు । స్వరమణుని కదియుడుగుట । గౌరవమగు నిహపరములకల కాలంబున్॥ క. దండింప తగనివారల । దండించుట దండనార్హతములను రువడిన్ । దండింపక నుండుటనథ । ముండై పార్థివుడు నరకమున గూలు నొగిన్॥ గీ. వాక్యదండనంబు వలయు పూర్వంబు ఛీ । యనుచు దిట్టునది యనంతరంబు । సర్ధదండనంబు నాపయి వధసేయు । టొప్పునంత మీదనుక్కుమిగిలి॥ గీ వధముసేయదగని వానివాగ్దండాది । మూడుదండనముల వాడిదరుగ । నాచరించు టొప్పు నథపుండు వధదండ । నంబు వేళసరయునది దగంగ॥ వ. జాలాంతర్గతుండగు సూర్యుని రశ్మిలయందు గానగు రేణువులు ప్రప్రథమంబు నత్ర్యసరేణువులని జెప్పంబడునట్టి త్ర్యసరేణువు లెనిమిదియైన నొకలిక్షయనియు లిక్షలుమూడైన నొకరాజసర్షపమనియు రాజసర్షపంబులు మూడైన నొకగౌరసర్షపమనియు గౌరసర్షపంబులు మూడైన స్థూలసూక్ష్మరహితమధ్యకృష్ణలంబనియు కృష్ణలంబులు మూడైననొక మాషంబనియు మాషంబులు పదియాఱైననొక సువర్ణంబనియు సువర్ణంబులు నాలైన నొకపలంబనియు పలంబులు పదిధరణంబనియు మరియుకృష్ణలద్వయంబుసరిచేసి తులయందు దూచగనొకరౌప్యమాషకంబగు పదియాఱు రౌప్యమాషకంబు లొకరూప్యధరణంబగునది. తామ్రిక కార్షికపణంబులకు పరిమాణాస్పదంబగు రూప్యధరణంబులు పదిరౌప్యశతమానంబనియు జతుస్సౌవర్ణంబులొక నిష్కప్రమాణాస్పదంబనియు

దెలియఁజేయుమనిన్ను॥ చ. అమరగ నుత్తమర్ణుని సదార్థము గన్వయి న ప్పు లేక పూ। ర్వమతని కిచ్చియుండి తిరిగంబుగ నేనని శంక లేక ధ, ర్మమహితమూర్తి తోడ నధమర్ణుడు బొంకులు పల్కనేని పా। పమువి నుమంచు వానిపణపంచ శతంబులు గైకొనందగున్॥ గీ. ఉత్తమర్ణుని యొద్ద దానునిచినట్టి। వ్రాలుమూలంబులొక భంగివంచనంబు। చేసి ధనమీయ డెన్వాడు చెనటివలన। పణసహస్రంబుగొనునది పార్థివుండు॥ గీ. ధనము వృద్ధికిచ్చి తన్మూలమున సజీ। వనము సేయుచుండు వాని వలన। నృపుడశీతి భాగమేనియధిక మేని। గొనవలయు భయంబు జె నగనీక॥ వ. రెండునూర్లు పణంబులు గొనునదియని కొందఱుమతంబు గీ. నూరొకటియు రెండునూర్లు మున్నూరులు। నాల్గునూర్లను గొనున ది నృపుండు। బ్రాహ్మణాదినాల్గు వర్ణంబులందు మా। సంబుమాసమ ధిక సంఖ్యదొట్టి॥ సీ॥ కూడును మాంసంబు కూరలు వస్త్రంబులాదులు చర్మంబులాభరణము। లిలధనంబులును గోబంధనాదులు విక్రయించు చునర్థిజీవించుచుండు। వారలవలన కాసారాదులందు పద్మాదినాళంబు ల నమ్ముకొనెడి। వారలవలన నుర్వీరమణుండొక్క గన్వయైనను పరిగ్ర హము సేయ। గాదనిరి కొందఱిష్టభోగంబుకొరకు। భుక్తిమాత్రంబు నకు మరి భూమికర్ష। ణాదులొనరించుటకు నిచ్చునర్థములకు। వృద్ధి రాదు త్తమర్ణునికింతయైన॥ గీ॥ కర్షణక్రియలొనరింపగడగునట్టి। హాలికు నికు త్తమర్ణుడ నంత విత్త। మిచ్చినను వృద్ధిరాదొక్క పెచ్చుగాదు। మూలధనముమాత్రము నిల్చుబోలనరయ॥ క॥ ఒనరగ దశవత్సరములు। దనుక భుజింపంగజాలు ధనమురువార్జిం। చినవానివలన నించుక। యును గొనరాదని యె దగమనువురా జైలమిన్॥ క॥ బాలుండును జడ బుద్ధియు। జాలధనముగల్గియున్న సంఖ్యాకులగున్। మూలధనము నిల్పికొనం। గాలేమిన్ గాన పరమకారుణ్యమునన్॥ క॥ వారల సర్వ స్వమ్ము మ। హీరమణుడుగొని దగంగ నిత్యంబును స। ద్గారవరతి బ్రోవందగు। చీరలు నన్నాదులిడుచు శిష్టత్వమునన్॥ గీ॥ మరియువా రలెప్పుడెరుకగల్గినవార। లగుదురప్డువారి యర్థములను। నొసగియు

చిత రీతినుంచుడు బొండని । పసుపవలయు మనుజపాలకుండు॥ చ॥ త
నయులు కూతుల్ సముచితంబలరింపగ జాలుమిత్రుల్ । వనితలు
జుట్టముల్ కులమువారలు నెవ్వరులేని వృద్ధుబ్రో । వనగు నతండు నిర్ధ
నుడవస్తు విశిష్టుడునైన పార్థివుం । డనవరతంబు దీనజనులట్లని రార్యులు
కొందరాప్తులై ॥ క॥ ధనవంతుడయ్యు నెవ్వరు । తనకున్ గాకుండు వృ
ద్ధుధనముగొని సుఖం । బునతండు బొరయబ్రోవన్ । జనుభూపతి వా
ని కథిక సమ్మతమైనన్॥ గీ. ఎవ్వరును లేని వృద్ధుండిం కేటిధనము । నా
కనుచు బీదసాదుజనంబులకు స । మాదరంబున నీగుటత్యర్హతమము ।
వాని నృపుడు నివారింపవలదు మరియు॥ గీ॥ వృద్ధులను బీదసాదుల
వెట్టివాండ్ర । గ్రుడ్డివారల బాలురకుంటివాండ్ర । నెవ్వరును లేనివార
ల నృపుడు బ్రోచు । ట ఖిలశాస్త్రమతంబు మహాత్ములారా॥ చ॥ ఒన
రకుశీదవృత్తియతియోగ్యముగా నొనరించుచుండునై । నసరవిభుండు
గన్గొని గొనందగు నాతనిచేత జాల యు । ప్పనిరతి గాని భంగి పణ
పంచ శతంబులు కాదు విప్రుచే । నసిరొక కొందరార్యులు మహాత్ము
లు సర్వజగద్ధితంబుగన్॥ వ॥ నాకు మాసమాసంబునకైన రెండేసి నెల
లకైన మూడు మాసంబులకైన మూలధనంబును వృద్ధియునీయవలయు
జుమ్మీ యని నిర్ణయించికొని యుత్తమర్ణుండధమర్ణునికిచ్చిన ధనంబుకైన
వృద్ధినిర్ణయ కాలంబతిక్రమించి వత్సరంబు చనెనేనియుత్తమర్ణుండు మరి
గ్రహింపగూడదు. మూలధనంబును గొలదిమాత్రంబువృద్ధియు గ్రహిం
పవలయునని కొందరుజెప్పిరిట్లు కారికకాయిక చక్రాదివృద్ధులు నుచనవు।
వెండియు నధమర్ణుండు ఋణంబువాసికొన న సమర్థుండగునేని యుచిత

—*మూలధనవృద్ధి ప్రకారము.*—

మగువృద్ధిజేర్చివ్రాలుమూలంబులుత్తమర్ణుని కొసంగవలయునవియతండు
గొనుటయుండగు. నధమర్ణుండు ఋణంబుదీర్చిపుచ్చశక్తిజాలక సువర్ణాదు
లిచ్చునేని యుత్తమర్ణుండ విగ్రహించి యర్హాక్రయంబు జూచుకొని ఋ
ణపత్రంబున ఋణంబుదరిగించునది యిట్లు॥ గీ. దేశకాలవ్యవస్థితుడు
నైజక్రవృద్ధియు మూడుకొనజేయుటయు ఘనంబు । కాదేనిదేకమా

ష్ఠాదిపర్యంతంబు నడవుటమాయతనంబు నిక్క । మఱుగాక దేశకాలాను
రూపంబుదెరలిన జక్రవృద్ధియు నశించు । జక్రవృద్ధిప్రమాణ క్రమంబు
లు మున్నుసూచింపకయుయెట్టినీచున్నన । బాడిబంధించుటొప్పని పనియు
దియగు । దేశకాలార్థదర్శనుండాశయుండు । నైనవణిజుండు నార్ధియూ
నాప్తినేగు । వానికిచ్చినవృద్ధి సమానమయగు॥ క. జలపథయానము సే
యం । గలవారలకిచ్చినట్టి కాసునువృద్ధిన్ । వెలయించి గొనందగ దే
యలఘునవైనను ధనికుడయు మహీతులారా॥ క. ధనవంతుడు ఋణ
రూపము । గ నెవ్వనికైన ప్రియగానగు నర్థం । బనుకూలవృత్తి నీగి
యు । గొనరాదధికమగు వృద్ధిగూర్చియలనుడై॥ చ. సముచిత వర్త
నంబున యశాలితయున్ ఋణబంధన వ్యథా । నుమతము సత్యముఖ
గలమనుష్యుడొకింతదరిద్రుడైన న । ర్థముగలవాడొసంగునది తత్పర
బుద్ధి ఋణంబువృద్ధి యో । గ్యము జనసమ్మతంబుగ దగంగన పాత్రు
లకొప్ప దెందునన్॥ గీ. జూదమునకు దండశుల్కంబునకు వృథా । రతు
లకును నయోగ్యగతులకు జన । కుండు ఋణముజేసికొనిన తత్సుతు
లది । దీర్పనొల్లకుండు రెండవుతెన్న॥ చ. తనయుడునన్నయున్ సఖుడు
తమ్ముడునుకూతుసునాలియుచ్చెలున్ । జననివృథారతుల్మరిగి సందడిబె
క్కు ఋణంబులొడగా । జనదుగ్ర్యహాధినాధుడని శంబదియెల్లయెఱింగి
యుత్తమ । ర్ణునకి యొసంగిపుచ్చుట నరుండటు చేసిననిర్ధనుండగున్॥
క. ఆరయపుత్రుడుతండ్రి వృ । థారతులకు ఋణముసేయతడ వెరిగి
నగ । న్నారంజూచిన త్రదుణ । భారము దానునువహింప బాత్రుం
డయగున్॥ చ. తనయుడెమంగకుండుగతి తండ్రివృథారుణబద్ధుడైగతిం ।
చిన ఋణదాతనీవును భుజించితి నీజనకుండుచేసి పో । యిన ఋణవి
త్తమంచుగడుహీనతనాడుటకాదు భవ్యుడై । నను నధమర్ణునందను
ఋణంబునకాతడు బద్ధుడెట్లగున్॥ క. ఒసరిగకుటుంబపోషణ । మునకై
దానరయ బాల్యమునన్నుండులేరిన్ । జనకుండు చేసినరుణము । తన
యుడు దీర్చికొననగునతడు మృతుడైనన్॥ క. తానెరుగని ఋణ
మైనను । సూనుడుతండ్రి మృతిబొందనశోధించి దగం । గానీ

గవలయు నతడు మ । హానరకములందు బడకనానందింపఁ
క. తనతండ్రిప్రాలుబోలె ను । జనుఁడొక్కఁడు కల్పనంబు సాగించి ఋ
ణం । బు నొసగిపుచ్చుమనగ నం । దనుడుగడంకమయిన దివితర్కింప
జనుఁ॥ క॥ మత్తుఁడ సంబంధుడును । స్మర్తుఁడు బాలుండు ముసలి మా
నిసిదెవ్వలఁ । జిత్తము చెదరినవాడును । బొత్తుగలిగివ్యవహరింప బోల
దొకప్డుఁ॥ మ॥ ఇది నాచేతలిఖింపగా బడినదే నెందైన బొంకాడ నం ।
చు దగఁ ప్రాలిడి యుత్తమర్ణు శితడక్షుద్రుండు నాజాల నె । మ్మది
నమ్మంగ ఋణంబుగైకొని యసన్మాత్రుండునై దుర్జనుం । డు దురా
లోచనచేసి. పొప్పు నొకనాడుఁ గానరాకిచ్చెలుఁ॥ వ॥ కావున వానిప్రా
లసత్యంబయగు నివ్విధంబు త్తమర్ణుండరయుచుండవలయు॥ క॥ చలవా
చ్యుడు క్రయవిక్రయ । ములు సేయుటనిధియొనర్పబూనుట దానం ।
బులయాజమానియై బెం । పలవరచుటగాదనిరి మహామతిమంతుల్॥
క॥ పతిదేశాంతరమేగిన । సతియుకుటుంబార్థము ఋణసంపర్కము
బూ । నుతెరంగు మాన్యతనుమగు । నతడింటికివచ్చుదనుక సతినేర్పు
మెయిఁ॥ వ॥ మగండైనను పుత్రులైనను సంబంధబాంధవ్యులైనను సతి
చేసిన ఋణంబుదీర్చికొన బద్ధులైయుందురు మఱియును॥ క॥ బలవద్దత్త
ము నిచ్చలు । బలవద్భుక్తంబుదివ్వుట బలవల్లిఖితం । బులు బలవత్కా
ర్యంబులు । బలవద్వాక్యములుగావు పండితులారా॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుండు
వాణిజ్యంబు బరగజేసి । క్షత్రియుండధికదానమత్సరత బూని । వైశ్యు
డారెండునుడిగి యవశ్యముకుల , కోశవస్తు సమృద్ధివినాశకులకు॥
క॥ ధనముపరిక్షీణం । బయ్యును బలవంతిమునగొనుటయును బెన్నిధు
లుం । డినను గిడునీచి సేయుట । యును గాని గుణంబులరయ నుర్వీప
తికిఁ॥ క॥ కొనరానికి కొనజూచుట । యును గొనబాత్రములగునవియు
డుగుటయును జే । సిన రాజుదుర్బలుండని । జనులందరు చిట్టనథముసా
మ్యుండయగుఁ॥ గీ॥ న్యాయధనసంగ్రహణము జాతీయ బంధు । భా
వమును దుర్బలు రనర్థిబ్రోవజూచు । టయును గల్గిన నృపుని వేడ్కమె
యిప్రజలు । బొగడుదురు తెందు సౌఖ్యవిస్ఫూర్తినెలయ॥ గీ॥ కానవిజి

తేంద్రియ క్రోధుడై నృపుండు । ప్రియుడు నప్రియుడనుగూఢ భేదబుద్ధి।
లేక సమవర్తియై తనులోకులెల్ల । బొగడయముని విధంబున నెగడవల
యు॥ క॥ ఏనృపుడ ధర్మకృత్యము । మానక నొనరించు మోహమగ్నుం
డై యా, హీనమతియచిరకాలము । లోన పగరవశుడగు బ్రజలును
దనురోయర్॥ గీ॥ ఏమహీపతి కోపంబు కాముమును వ । శీకృతంబులు
గా నాత్మ శిద్ధిబొలచి । ధర్మపథమున నడచునతండు బొరయు । నైహి
కాముష్మిక సుఖంబు లార్యులారు॥ గీ॥ మఱియు నాతనిధర్మసమ్మతముగ
డిది । బ్రియము సేయుచు బ్రజలెల్ల పెంపునెగడు । వారలగు నుసము
ద్రంబుమేరమిడువ, కెల్లనదులునుగూడి రహించునట్లు॥ గీ॥ ఏబుణస్థుం
డు దిష్టుటగర్హితముచేసి । యుత్తమస్థుని లెక్కింపకుండు నట్టి, వంచనా
రతునణచి భూవరుడుతద్రు । ణధనమిప్పింపవలయు దాన గనుఘనత॥
వ॥ దండ నార్థంబాబుణధనంబులో నాల్గవపాలుగొనవలయునని కొంద
ఱమతంబు॥ గీ॥ ఉత్తమాధమ జాతులు నొక్క తెరగు, కర్మములుసే
యుటయు ఫలకాంక్షదివురు । టయును బాత్రంబులగు గమకంబులును
శ, శంబులును వోలెగాక ధర్మంబునెగడ॥ క॥ చీమల చందంబునను
మ । హామీనములట్ల కరులయను ప్ర నసింహా । స్తోమములభంగి నిత్య
ము । భూమిమెలగవలయు నెల్లపూరుషులుదగన్॥ క॥ నక్కలచాడ్పున
క్రొవ్విన, కుక్కలచందమున పిల్లికూనలగతినే । చక్కటినైనన్ పురు
షులు । ముక్కుమొనయులేక దిరుగ మూడుర్ గీళుల్॥ క॥ నరపాలకు
డీయర్థము । పరాయణముసేయవలయు బహుభంగులని । ష్ఠురికర్మా
చరణమనా । దరమైతన మార్గమత్యుదాత్తముగాగన్॥ క. ఈ
యర్థంబు వెరుగు భూ । నాయకుడారింపకడగు నరనుతదండో ।
పాయముసమస్తలోక । శ్రేయస్కరముగ సదా విశిష్టచరితుడై॥
గీ పరమకులజుండు వృత్తసంపన్నుడునృత । వాదిఘనపక్షుడనదగు

—*నిక్షేపార్హ్యపురుషుని విధము.*—

వా నియంద । నయమునిక్షేపసంస్థాప నంబుసేయ । వలయునిశ్శంక
మెయి । మహీవల్లభుండు॥ క. ఏవడువుననాదాయము । గావించుచునా

ర్యసమ్ముఖంబుననిచ్చుగ | భూవరుడవ్విత్తంబుయ | థావిధిసంస్థాప
నంబు | దగుసేయుంగ॥ వ. ఇదిరాజపక్షంబు మరియును బ్రజల
యందు నట్లవెలయు నొక్కడొక్కనిచేతికి నిక్షేపంబుసేయునిచ్చిన
ధనంబు మరలనిప్పింపుమని వేడికొనిన యద్దయానిక్షేపధారి సమర్పిం
పవలయు. నియ్యకదుష్టబుద్ధిదొడరి లేదు పొమ్మనునేని ధర్మాధికారి
సమ్ముఖంబున నిచ్చుటయు శిక్షింపబడుటయు నవశ్యంబు బొందు ని
క్షేపంబుచేసిన యర్థంబుకొఱకు నర్థిప్రత్యర్థులు వివాదింతురేని కుల
వయోరూపగుణ సమన్వితులగు పురుషులావ్యవహారంబున సాక్ష్యంబు
సెప్ప బాత్రులగునిట్లు॥ సీ. నిక్షేపమొనరింప నేనెన్నడెరుగనా కీతండొ
సగెనను బెల్లకల్ల | యనియుసీతనికి నాకును శత్రుభావంబు లెనసియు
న్నవిపూర్వ మెల్లొసంగు | ననియునీతడు వేడి కొనినయర్పించితి ననియు
జోయెననియు నపుడునెపట | నిక్షేపకుడుసెప్ప పక్షంబుసేయక నదియె
రింగినసాక్షులందరను వి | చారణముచేసి యవ్వంచనారతుని వ | ధిం
చువాడునుబోలె గర్జించివాని | వలననిప్పింపవలయు సర్వంబుధనము|
నమ్మియిచ్చినవానికి నరవిభుండు ॥ సీ. నిక్షేపమొనరింప నెమ్మియన్యు
నిచేతి ధనముగైకొనిన యతండుమరల | నీయకమున్నగతించెనేనియు
వానిపుత్రులైనమొసంగి పుచ్చవలయు | జనకుండునిక్షేపమొనరింప ప
రునిధనంబుజేకొనుట సర్వంబునెరిగి | యుండియుతండ్రి మృతుండగుసుత
దాత్మజులువంచనము సేయ జూతురేని | బాత్రులగుకఠిన శిక్షాదిబంధ
నముల | పాలువడనధికారిచేపలువిధముల | నెరుగకుండిన వారగునేని
బోరయు | రీనిబంధనవిధులనిరెల్లబుధులు॥ సీ. ధనమునిక్షేపంబు వొన
రింప నిచ్చినవాడు మృతుండైన వానిసుతుల | కయ్యర్థము సమస్త
మర్పింపవలయు నిక్షేపంబుసేయు వాడా పదలను | నిక్షేపధనమెల్ల
నొంతస్కరాగ్ని హేయాత్ర ప్రమాదశమై దరిగనేని, కాదు నిక్షేపం
బు గావింపధనమొసంగిన యాతడర్పింపుమనుటయురుక | ధారిధ
ర్మాధికారి సభాస్థలమున | సెప్పికొనుట | నన్వేషించుటొప్పు, నాత
డీతడునుగూడ | ననిరి విఖ్యాతమతులు | ఇదియసామాన్య పధము|మ

హాశ్వరునకు॥ గీ॥ నెమ్మియొనరుండు నిక్షేపమిాయక, నపహరింపజూచు నాతడెవ్వ। డస్మృతమాడి బొందనరయు నిక్షేపంబు। వాడునుర్విదొంగ నాంధ్రునిజము॥ వ॥ నిక్షేపంబపహరించిన వానివలన నిక్షేపధనం బెంతయుండు, నంత దండనార్థంబుగా రాజుగ్రహించుటయు, నిక్షేపంబుసేయ నీగకయ నిచ్చితినను వానికి శరీరదండనంబుసేయుటయు నవశ్యంబు మరియును॥ క॥ ఏనరుడు పరద్రవ్యము। మానక గొనుత గపుదప్పి మనుజేంద్రుడాగిణ। వానిగదసివధసేయం। గానగునది పెక్కుజనులు గనుగొనుచుండగ॥ క॥ నిక్షేపార్థంబెవ్వడు। సాక్షులెరుగని చ్చు నొక్క సఖునికి నతడా। సాక్షులు సెప్పినమాత్ర మ। దక్షతమెయిగొనుట చాల తగవనిరిబుధుల్॥ క॥ ఒరులెరుగకుండ నర్థము। నెరినెవ్వడుదాచనిచ్చు నెమ్మినతని క। ట్లరహస్యంబున నీదగు। నరయగ నిక్షేపధారియాదరముదగగ॥ గీ. పరమభద్రాస్పదము నిరపాయకరము। నగుచు నిక్షేపవిత్తమేయనువులేక, నుండునేనియు కొన్ని నాళ్లుంచుటొప్పు। ధనమొసంగినవాడు దెస్సునుటకాదు॥ ఉ పాపరతుండు సోమరి యపౌరుషవర్తనుడర్థమర్థిని। క్షేపముసేయునిచ్చు తరికేవలమార్యులుసాక్షులైగడు। రూపరయుండుటొప్పు నపురూపముగాదటులైన నమ్మని। క్షేపముసేయునాతనికి జెందుభయంబటుగాక తక్కినగ॥ క॥ పరధనపదార్థతతులప, హరించి యురువుగాధ నముగూరిచి ద। న్నొరులెరుగకుండ నతి గూ। ఢరహస్యస్ఫూర్తి నొక్కడచనిదగంగ॥ వ॥ నిక్షేపంబుసేయవలయునని ప్రార్థించు నేని వానివర్తనంబు పరీక్షించి బుద్ధిమంతుండుకాదు పొమ్మనవలయునట్లుగాక నొడంబడునేని గీడుమూడగు నెవ్వండు నిక్షేపంబుసేయ పరునివలన ధనంబుగైకొని వాని యనుమతిలేక యనుభవించువాడు మ్రుచ్చువోలె దండింపపాత్రుండు. మరియు నిక్షేపధారి ధనస్వామియను మతంబులేక వాని యవిభక్తపు సోదరులైన పుత్రులైన నవశ్య బంధుభావంబుగలవారలైన తనతోగూడ నవ్విత్తంబు భాగించు కొందురేని వాడు దొంగవోలె శిక్షింపంగాడు. దానొక్కరుండు మాత్రము హరించునేని యూరునూరులు పణంబులు,

దండనార్థంబుగా రాజసభ నర్పించుకొన బాత్రుండగునిట్లు॥ క॥ ధనపతి
వైదగునాతని । యనుమతి బొందక యవిక్రయము సేయుటయె । వ్వాని
కైన నొసగిపుచ్చుట । యనుగాదగ్లైనదండయోగ్యుండయగుఁ॥
క॥ భోగార్థమొరుని విత్తము । తాగైకొనుటేమి యొప్పిదంబదిగానఁ।
వేగమదండించునది వృ । ధా గౌరవరహితు వానిధరణీశుఁడాగిఁ॥
సీ॥ నెమ్మిమై దాచగానిచ్చినయర్థంబు నిక్షేపధారిగ్రహించివృద్ధి । బొం
దింప వాణిజ్యమును విక్రయము సేయుటెఱిగి ధనస్వామి బఱచి వచ్చి ।
ధనమిప్పుడయొసంగుమనుటయు నాతండు దగసమస్తంబు సత్యంబుసె
ప్పి । ఋచ్చుటైనను ధనంబిచ్చుటైనను తక్షణమసేయవలయు ఘనంబు
సెడక । నట్లుగాక నిత్తునవరాదనిన ధన । స్వామిపోయి రాజసమ్ముఖ
ముశ । జెప్పికొనినవచ్చుజేటు మిథ్యానాది । వోలె గాన తడవుబోల
దెందు॥ వ॥ నిక్షేపధారినిక్షేపంబు వృద్ధిపెంపొందజేయ వాణిజ్యంబు
సేయుటెఱిగి ధనస్వామి పార్థివునితో జెప్పికొనిన నృపాలుండా నిక్షేప
ధారిఁ శిక్షింపక తద్ధనంబిచ్చుకొనునట్లు శాశింపవలయు॥ సీ॥ దాచం
గనిచ్చిన నీచపదార్థంబులైన విక్రయము సేయంగ గాదు । తూచుట
యును దొడివేచుటయుదగదు ధనపతిమ్రోల నప్పనుటు వెలయు । నతి
హీనుడైన కన్యాశుల్కముల కాసజేయుటొప్పదు విశేషించియట్లు ।
గాక లోభమును ధనాకాంక్షయు దగి శుల్కంబుజేకొనువాడు కన్య
లిరువు । రిరువురకు నొసంగునెడ యేకశుల్కంబ । గొనవలయును కన్య
కుష్ఠురోగి । ణియును వెఱ్ఱిదియు ననేకవిధానర్హ । పతియునైన జెప్ప
వలయుమొదట॥ చ॥ అనుచితమైన వర్తనము నాసురి కృత్యము కాని
చేష్టలుఁ । గనలునిరీక్షణంబుగల కన్యయధాస్థితులెల్ల జెప్పగా । జను
వరుతోడ మున్న నయశాలితకన్నియనిచ్చు నాతడే, యనువును జెప్ప
డేనియు నరాధిపదండనపాత్ర భూతుడౌ॥ గీ. ఋత్విజుడు యాగమున

—*కర్మకారాది భృతిప్రకారము.*—

కర్మమించుకంత । జేసి రోగాది పీడలజిక్కనేని , యదిసమాప్తంబుగా

వింప నర్హానముల । కీగునది సర్వదక్షిణ భాగములను॥ గీ॥ తనకు యజ్ఞ కర్తగ నొసంగినదక్షి । ణాము లెల్ల యోగ్యులైన వార । లకు నొసంగగావలయు వారలా కర్మ । శేషములు సమాప్తిసేయుటదగు॥ చ॥ తనరగయజ్ఞకార్యమున దక్షిణభాగము లెల్లవారు గై । కొని యుచితక్రమంబు లోనగూడగ నెవ్వరికెవ్వియోగ్యమై । జనునవి సర్వకృత్యములు జక్కనొనర్చి జెలంగి యాజకుం । డనయము గౌరవింపగ మహాజనమైత్రతబొప్పుటొప్పగున్॥ క॥ వారలలో నొక్కనికతి । గౌరవమున యజ్ఞకర్త కనకాదులు వి । స్తారముగ నీగనవి ముద । మారగ బంచికొనగూడ దందరు నొకరై॥ వ॥ ధర్మార్థము యజ్ఞకర్మంబులందు శాస్త్రోక్తంబులైన దక్షిణలుగాక ఋత్విజులందరిలో నొక్కనికి యజ్ఞకర్తయిచ్చుపట్టి యున్యదానంబులు సేయునేని యవి వారలందరు విభాగించుకొనగాదనిజెప్పితి గావున నట్లువిభాగించుకొందురేని కనకరూపంబుగానరేంద్రునకు దండనార్థంబిచ్చుకొనవలయు వారలగు నిట్లు ధర్మార్థమిచ్చుటయు బరిగ్రహించుటయు నాదిగాననేక ధర్మంబులు తేటపరచితినింక॥ క॥ వేతనము నీగుటకునగు। రీతులునీకుండునెడ బరీక్షయొనర్పం। గా తగుమార్గములన్నియు । బ్రీతిగ్ వివరింతు వినుడు ఋషులారదగన్॥ క॥ ఏయూయాసములేక య । వాయకతా జేయువలయు పనులతి మత్తుం । డై యొనరింపని నానికి । నీయవలదు కూలిదండనీయు డతడగున్॥ వ॥ వానివలన కృష్టలంబు లెనిమిది దండనార్థంబుగా రాజుగ్రహింపవలయు॥ చ॥ తనయజమానిసెప్పిన విధంబున నిక్కము సాధ్యమైన యప్పనులొనరింపగా జ్వరము పాల్పడిగుంది యశక్తుడయ్యు మెల్లన నొనరించునేనియు విలంబముగాక సమృద్ధమైన వే । తనములు బొంద పాత్రుడగు దానొక చాడ్పున కూలివాడిలన్॥ క॥ ఆరోగ్యవంతుడైన మ । హారోగగ్రస్తుడైన యజమానిపనుల్ । గారవమునసేయనిచో । కారు భృతుల్గొనగ మునిశిఖామణులారా॥ క. చేయించిన పనులకు భృతు । లీయనికృపణుండు కర్మహీనుండు శవ । ప్రాయుండ యునిరిబుధులు మ । హా యోగ్యతముల్ సనాతనపథంబుదగన్॥

గీ. వేతనంబులిచ్చు విధులనుకూలి వాం । డవి గొనంగ నొప్పనర్హాత యును । సెప్పనడియె మరియు జెప్పెద సంవిద్వ్య । తిక్రమప్రకార ధీరవిధులు॥ వ॥ వినుండనియిట్లనియె॥ గీ॥ కరము సంవిద్వ్యతిక్రమకారకులకు । వారలను పార్థివుండు ప్రవాసశిక్ష । సెయుకైన దండంబులుపాయ మెద్ది । గొనుటయైనగావింపంగ జనుగడంగి॥ గీ॥ బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియుడు వైశ్యపాదభవులు । గడకసంవిద్వ్యతిక్రమకారులయిన । దండనంబులు గొనుటయుత్తమముగాదు । తీవ్రశిక్షలుసేయధాత్రీవరునకు॥ వ॥ ఇది సర్వసామాన్యపథంబని మన్వాదులమతంబు॥ క॥ సమయవ్యభిచారులు దు । ష్ట మనస్కులు క్రూరులగు ప్రజలనందరను । త్తమమధ్య మాధమచిరా । క్రమదండంబులనణంచిరాజు ఘనుడగుఁ॥ వ॥ ఒక్కవస్తువు విక్రయించి పశ్చాత్తాపంబునగలంగినవాడు పదిదినంబులేగకమున్న తత్క్రయధనంబు సర్వంబు నొసంగి మరలనది గైకొనుటయు కొనినవాడు నట్లచేసికొనుటయు సామాన్యపథంబు పదిదినంబులతిక్రమించెనేని యట్లుగాదు మరియును॥ క॥ చారిత్రరహితనిత్యమ। హారోగగ్రస్తకన్యయనువు దెలుపకే । పూరుషునికైన నొసగు న । గౌరవరతుదండనంబుగావింపజనుఁ॥ వ॥ షణ్ణవతిపణంబులైన నూరైన నృపాలుండు దండనార్థంబుగొనవలయు శిక్షించునదియని కొందరమతంబు॥ గీ॥ కన్యగాని దానికన్యయనుచుజెప్పి । యెవ్వడొకనికర్థినిచ్చువాని । వలనపార్థివుండవశ్యమునూరుప । ణంబులుగ్రుడ్డగొనంగ వలయు॥ గీ॥ కన్యయందు లోకమాన్యతపాణిగ్ర । హణముసేయుటది మహామతంబు । కన్యగాని దానిగాదు వరింప వ । రించునేని ధర్మవృద్ధిదరుగు॥ క॥ ఆరయనిలపునరుద్వా । హారంభముపోలె నింద్యుడై చెడు కన్య । త్వారూఢిలేనిదాని స । గౌరవముదగఁ వరింపగడగునతండున్॥ గీ॥ కన్యవార్తలరయకయ పెండ్లియాడిన । వాడు కన్యదోషవతియు రహిత । యగుట పిదప నెరుగనగునేని విడువగా । వచ్చుపదియునైదు వాసరముల॥ క॥ పదియైదుదినములేగిన । పిదప విడువగాదు కన్యపీడించుటయుఁ । పదతాడనంబుసేయుట । యుదగదు ప్రియమారసెమ్మి

నుండగవలయుఁ॥ క॥ గోవులు గాచెడిహాదును । గోవులయుజమానియు

—*గోపాలునిధర్మంబులు.*—

ను మిగులవాదంబుల్ ।. గావింప పరమధర్మము । లైవెలయువిధులు వినుడు మహాశయులారా॥ సీ॥ అనిపల్కియమ్మహామునిఖ ట్టులనియె గోపాలుండు నిత్యంబుపాలనంబు । సేయుచు గోవులకేయపాయములు గల్గకనుండదివురుచు గఱికి జొంప । ములమేపి సాయాహ్నమున యజమాని గృహమునజేరిచి గోగణములుసేమ । ముగనున్న యవియని త గజెప్పిదూడల బరికించి గుడిపించి పాలుదీసి । పాలకడవ జాలభద్రంబు గాగొని । వచ్చి స్వామిచేతికిచ్చి మరల । వత్సములనుగట్ట వలయు పిమ్మట తన । మందిరంబుసేరమాన్యులార॥ క॥ పదియావులపాలు దగఁ । బిదికెడిగోపాలకుండు బిదికికొనుట యొప్పిదమగు భద్రంబుగనొక । మొదవపొదుగుపాలుదూడమురియకనుండఁ॥ క. గోపాలుడుగోగణముల । గాపాడఁగలడటంచు గాదరయక ని । ర్వ్యాపారస్థితినుండం । గా పశునాయకుని కెట్టిగతులలవడినఁ॥ చ. నవనవలాడుచుఁ దగుతృణంబులు పొట్టలనిండమేసి ప । ల్లవములజొక్కి నిర్మలజలంబులుద్రావుదు రోమకోటులు ।క్కవొడచునట్టి చందమునుగన్గొనిగోవులగోపకుండు దో । లవలయుదొడ్డికిఁ మదిజెలంగుచు వేణునినాదమింపుగఁ॥ సీ. నష్టమైనను క్రిమివ్యాకీర్ణగతులవి నష్టమైననుప్రయత్నంబులేమి । పులులాదిగాసత్వములచేత హతమైనసర్పదష్టంబులై జచ్చినైన । లాతిగోవులతోపలాయనంబైనచోరుల ప్రాలువడిన నొరులుహారించి। కొనివేగపోయిన గుంటలంబడి చిక్కినను నూతవడినవనంబులందు।గాన రాకుండినను గిరిగహ్వరముల । నిరికికొనిననురుక బరుగెత్తివచ్చి । స్వామితోఁజెప్పవలయు సర్వంబుగోప । కుండుగోవునశింపకనుండునైన॥ చ. మనువువచించెపూర్వము ప్రమాదవశంబునగోవుమేపు చుం । డినతరిజచ్చెనేనియు గడిందిగదానియథార్థమంతయుఁ । గనుగొనిస్వామి నమ్మటకు కర్ణయుగంబును కొమ్ములుఁగొనఁ । జనుఖురముల్ సమాప్తమగు చర్మముగోపకుడెందునేనియుఁ॥ వ. ఇట్లు గొనిస్వామికవి

గుర్తించి చూపవలయు॥ క. గొఱియలు మేకల కదుపులు । బరచునెడ
లపాలనంబు బాటింపనిచో । దెరపిగని వృకంబులు బెం । పురుకమె
యిఁక హతముసేయు నొక్కెడొకండుఁ॥ వ. కావున॥ క. పాలనము
సేయకుండుట । పాలకునకుబొరయుదోష భరమతిజాగ్ర । ల్లీలనర
యువాఁడైనఁ । గాలము సేరంగలేదు కల్మషమరయఁ॥ సీ. అగుపరీహా
రంబు లందుధనుశ్శత మాత్రదూరంబు గ్రామముల చెంత । నెలవుశ
మ్యాపాత ములుమూడుత్రిగుణీకృతము మహానగరాంతి కములయం
దు । పశువులు మేయంగ పచ్చికబయలుగా విడువగనదిశాస్త్ర విదితమ
తము । హాలికులోకభంగిసట్లు విడువ రేని గోపకుండేమరి గూరుచుం
డు । నప్పుడాసీమగోవొకండైన బెక్కు । లైనపరు వెత్తి సస్యంబులంది
మేయు । నట్టిదోషంబు గోపాలునందు లేదు । గాసవానిని శిక్షింపగా
దు నృపతి॥ ఉ. కంచెలు వెట్టియాపొలము కాపులవశ్యము నిత్యముఁ
బరీ । క్షించుచునుండు టొప్పునటు సేయకనూరక నుండువారలై । నం
చెడుసస్యముల్ పశుగణంబులు నుష్ట్రములూరబందులుఁ । కంచరగా
డిదల్ భయముగానక మేయగజొచ్చుగావునఁ॥ చ. గవినలుశిద్ధమై
వెలయకంచెలు చుట్టునుగాను పింపమా । గ్గవిధులు సెప్ప నె
ప్పిదముగాగ విశాలములైన నంజలూ । డ్పువొలచి సగ్వసస్యతృణ
పుంజమనోహర భాతిదోప దొ । ట్టిపిడచిగాచుచుఁ బ్రతిఘటింపక
హాలికులుండు టొప్పగుఁ॥ గీ. కంచెలు దెరల్చుకొనిపశుగణము వారి ।
సస్యములు మేయుటయును గర్షకులుజూచి । పాలకునివలన నొకపది
పణములుగొను । టొప్పు గోవ్రులబంధించు టొప్పదెందు॥ వ. గోవు
లు సస్యంబుల కెంత నష్టంబుగలిగించు నన్నిపణంబులు గోపాలునివల
నంగాని గోస్వామివలనంగాని గొనుటయు నసదుగా నష్టంబగునేని
గోపాలునికి భయంబుసెప్పి పుచ్చుటయు నీనినదినంబాదిగా పదిదినం
బులేగకుండుగోవును యెదమైనయావును దాని వెనుదవిలి చనుకోడె
లును శంఖచక్ర త్రిసూలాద్యంకితంబులగు వృషభంబులును దైవ
సంబంధంబులగు నావులును పాలకుండుండియునైన లేమినైన సస్యం

బులు మేయుటనుజూచియు బంధింపకుండుటయు గోపాలునిదండిం
పకుండుటయు ముఖ్యతమంబులు॥ నర్కుటవృత్తము॥ వలవదు పాల
కుఁ దొడరి స్వామియనేకసము । జ్వలపరుషోక్తులాడ మరివాడొక కా
లములో పలతనయిచ్చవచ్చిన నెపంబుచేసినసై । నలఘుతరంబు
సేయుట మహానుమతంబగుఁ॥ శుద్ధవిరాటవృత్తము॥ సారాచారము
స్వామిసేయగా । పారంబైతగుపాటిదాను నిం । పారఁ పాలకుడాప్తవ
ర్తన । స్ఫారస్ఫూర్తినెసంగ బెంపగుఁ॥ ప్రణవవృత్తము. గోపాలుండతి
కుటిలాచారుం । డైపాటింపకనతిస్వేచ్ఛా దు । ర్వ్యాపారంబుననలగం
గాస్వా । మ్యాపద్భంగికి ననుకూలుడగుఁ॥ జలధరవృత్తము. గోపరి
పాలకుండు తనకుంబ్రియమే , రూపునసేయడేనియునుప్రతిభఁ ।
భూపతితోడజెప్పికొనబోలు గరి , ష్ఠాపరుడుఁ వివేకియగుస్వామిద
గఁ॥ మేదినీవృత్తము॥ తనునొకపాటిసేయక స , దానిజేచ్ఛవర్తిం ।
చినపశుశాలకుఁ విడువ చెల్వసంఘటించుఁ । ననియెమహామతాప్తి
మనువంతకుండునెమ్మిఁ । వినభువిస్వామికి విధులు వృద్ధిమైజెలంగుఁ॥
క. గోపాలకుండుస్వామియు । నేపారవివాదములు వహించిన ధర్మ ।
వ్యాపారరతుడు ఘనుడగు । భూపతిచర్చించి దోషములుగనుటొప్పుఁ।
క. సీమావివాదముల నిరు । గ్రామంబులవారు బేర్చికలహింపంగా ।

—*సీమావివాద పరిష్కారప్రకారము.*—

దామహితహితాప్తిమెయిఁ । భూమీశుడు జ్యేష్ఠమాసమున దీర్పన
గుఁ॥ చ. మరిపాలిమేరగుర్తులను మఱియురావియు కింశుకంబులఁ ।
దరుచుగ నామ్రవృక్షములు తాలములుఁ బహుపంక్తిభేదమిం , పెర
యగనాటగావలయు నెందునువృద్ధి రహించుతీవెలుఁ , బరపగుచెట్టు
లుఁ పొదలుబంధురవంశ విశాలగుల్మముల్॥ వ. సాక్షరాంకిత భూ
యిష్ఠంబును లింగాకారంబునగు రాయియొకటిస్థాపించుటయు జాలతె
స్సయగు॥ క. మరియును నూతులుబావులు । జెరువులును కొలంకులం
దు జేయింపనగుఁ , గురుతుగనస్థికఘాలపు । పరియలు భూగర్భమం
దు బ్రాతగవలయుఁ॥ సీ. సీమావివాదంబు జింతింపననువుగాకుండిన

వృద్ధులునుత్తములగు । వారలనడిగి ధాత్రీరమణుండాప్తి గుఱుతులిడంగ
సంకోచమొదవ । దండుసాక్ష్యము సెప్పనట్టివారలు శిరోజములు వ్రే
లాడంగ విమలరక్త । చేలధారులు పుష్పమాలావిరాజిత కంఠభాగులు
నమస్కారపరులు । నగుచుమంటి గడ్డలాత్మీయశిరముల, వెట్టికొనిగ
డంగిరొయెట్టులాడి । యనృతమెల్లమెన్నడై నననుచు పొలి, మేరనిర్ణ
యించు దీరులెన్న॥ క. వారలునుడివినట్టుల పొలి । మేరలు నిర్ణయము
సేయమేలగునిలను । ర్వీరమణునకుని జేచ్ఛ విచారింపగబోలదట్టిసమ
యంబులలోన్॥ క. ఆపొలిమేరలకధిక స । మీపములగు నూరులందు
మేటులనంగా । దీపించువారలెవ్వరు । రూపింపగనచ్చు భూవరునితో సం
ధుల్॥ నాలుగూరులందు నల్వురు పెద్దలు । సంధినిర్ణయంబు సలుపుటొప్పు ।
ననిమొమనువుకొరు సునయశూన్యులు దుష్టు । లొక్కయూరనాప్తినుం
డువారు॥ ఉ. బోయయుగోపకుండు ఫలపుష్పదళంబులు దారుఖండ
ముల్ । వాయకవిక్రయించుకొనువారలు పాములవాడుగొల్లయున్ । జే
యుటజాలలెన్నయగు చేరువసంధినినిర్ణయంబు వా । రేయెడకాననంబు
లజరింపుచునుండుదురింతగావునన్॥ క. వారలుసెప్పినయట్ల మ । హీర
మణుండరసి సంధినిర్ణయమతిగో । ప్తిరతులతోడ సేయం । గా రెండుతె
రంగులందగు పెంపొందున్॥ క. వాపీకూపతటాక స । మీపక్షేత్రము
లకొక్క మెయివాదంబుల్ । బ్రాపుకొని సేయువారల । భూపతి వారించి
ధర్మభూయిష్ఠగతిన్॥ క. ధీమహితులునుత్తములగు । సామంతులనడగి
సేయజనునిర్ణయమా । రామగృహతటాకాదుల । కేమెయిపతేంబుడి
గిమహితమతులారా॥ క. అనృతంబులు సామంతులు । మనోనియ
మంబులేక బలికినపతి ధీ । యని దండింపవలయు తీ । రని నిష్ఠురవాక్య
ములుబరగుననిరి బుధుల్॥ క॥ వెరపించి యిండ్లుతోటలు । జెరువులు
పొలములుగొనిన యశిష్టరతుల దా । వెరపించి దట్టిగొనునది । యుగు
కన్ పంచశతపణములు క్ష్మేశుడొగిన్॥ క॥ మరియును వార్తామాత్రం ।
బెరుగమినన్యుని ధనంబు నెలమిగొను జనున్ । వెరపింపక ధీయని
త్ర । చ్చరతద్ధనముగ్ గొనునది సభ్యులెరుంగన్॥ వ॥ ద్విశతపణంబు

లుగొనవలయు. ననికొందరమతంబు॥ క॥ పొలమేరలందు తోటలు । శిల
లును సంస్థాపనంబు సేయించంగా । వలయు నరేంద్రుడు వాదం । బులు
డిగి ప్రజలెల్ల సౌఖ్యముగవర్తింపన్॥ క॥ సీమావినిర్ణయాదుల । సామా
న్యధర్మంబులెల్ల జక్కనుడివితిన్ । నేమీరలువినవెండియు । నేమముల
గు సూత్మ్రవిధులు సెప్పెదునెలమిన్॥ వ॥ అనిచెప్పియిట్లనియె॥ గీ॥ క్ష
త్రియుడు బ్రాహ్మణుని నిందసడియొనర్ప । శతపణంబులుగొనుటయు
సత్యవాది । యైన వైశ్యునినిందించు నంఘ్రిభవుని । వలన యేబదిగొ

—*దుర్వాక్యదండన ప్రకారము.*—

నుటయు వెలయు పలికి॥ క॥ గుణనిధియగుక్షత్రియు బ్రా । హ్మణుడవినీత
ములువలు కనటువంచాశ । త్పణములుదండముగొనుట శ । రణరహితు
ని జేయుట సుకరము భూపతికిన్॥ సీ॥ ఇరువదియైదైన నిరువదియైనపణం
బులుగొనుట మహామతంబు। వైశ్యుండు శూద్రుగర్వమువీరి నిందింప
విప్రుండు వేరొక్క విప్రునింద, బరగింప పంద్రెండు పణములు వాదం
బులందైన నిర్వదియైదుపణము । లైన నిర్వదియైన మానక గొనునది
భవ్యతముండగు బ్రాహ్మణునిహా, సించి పరుషోక్తులాడిన చెనటిశూ
ద్రు । జిహ్వగోయించునైన నిష్ఠీవనంబు । నోటనురిలించియుణచి తను
వుగ్గృశింప । జెలు నిడుము యైనదగునీతి మెరయుపలికి॥ క ॥ఆరంభము
నెడిబెంపురు ! వైరూపజులేమిబ్రాహ్మణాధమయని గ । ర్వామూఢవి
ప్రు పలికిన । క్రూరచరితు శూద్రునగ్నిగూరింపనగున్॥ వ॥ అగ్నిత
ప్తంబగుతైలంబుకర్ణరంధ్రంబులందును నోటియందును బోయింపవల
యునని కొందరమతంబు॥ ఉ॥ పాయపునీవు నీచరతి బ్రాహ్మణధర్మవ
ధంబెరుంగవో । హాయనిశుద్ధకర్మరతినుండుము ఛీయనిపేరులేని నీ ।
చాయయునైనసంటనని సాహసమొప్పగ విప్రునాడు న । త్యాయతబు
ద్ధినైన దెగటార్పదగున్ నరపాలుడంఘ్రిజున్॥ చ॥ పరమపవిత్రమూర్తి
యగు బ్రాహ్మణవర్యుడ నేను గా ననా, చరణములొత్తుమీవని య
సమ్మతి శూద్రుని బల్కు విప్రునిన్ । నరపతియుగ్రుడై కదసి నాలుక
గోసి యురంబుగ్రుద్ది చె । చ్చెరజనుమేలనింతలనిసెప్పిదిరంబుగ బుచ్చు

టొప్పగున్॥ క॥ పారగమతినిర్మల వి। ద్యారతుడగు శూద్రుడును మహా మహుడు సదా। చారమ్ములేక వ్రత సం। స్కారపరుడుగాని ద్విజుని కన్న నరయగన్॥ సీ॥ గ్రుడ్డియు బధిరుండు కుంటియు గుజ్జువాడును గాన నయినచో జనువుచేసి। గ్రుడ్డివాడాయని గుజ్జువాడాయని బధిరుడాయని కుంటివాడయని య। గౌరవరతివల్కువారల దండింపవలయు భూపతి గౌరవంబువమాని। యాత్మసంబంధుల నాలిబిడ్డల నన్నదమ్ముల మఱి తల్లిదండ్రులగు గు। వుల సదా చెడనాడిన తులువకతన। దండనము సేయునది యపాత్రతజెలంగు। వారలాగ్యుల మనివల్కువారలైన। నాలుకలు గోసిపుచ్చుటర్హతమమయగు॥ క॥ అనుచిత వాక్పారుష్యం। బునకగుదండన విధులను బోధించితి దం। డనపారుష్యమునకు సే। య నయినవిధులింక వినుడనఘమతులారా॥ క॥ ఏయంత్యజుడంగంబు

—*దండనపారుష్యవిధులు.*—

లు। గాయపరచు నుత్తములకుగానకనైనన్। గోయందగువాని తను వు। హేయాస్పదముగ నృపుండనిరి భవ్యతముల్॥ క॥ పాదంబుతోడ దన్నిన। పాదంబును పాణినేయపాణినుదగ్రుం। డైదోడన ఖండింపం। గాదగు భూవిభుడువాని గర్వంబణగన్॥ వ॥ ఏనికృష్టవర్ణుండుత్కృష్ట వర్ణునితో సమానాసనంబున నుపవిష్టుండగు వానికటిప్రదేశంబున తప్తంబగు లోహపిండంబుతోడ గురుతులిడవలయు వాడు గౌరవనీయుండగునేని యట్లుచునదు॥ మఱియును॥ గీ॥ ఉత్తముండనంగ నొప్పునాతని మేన, నోడకధముడుమియునేని। గదసి యణచివాని పెదవులు రెండును। గోయునదినృపుడు కూరకూరి॥ గీ॥ విబుధుతనువున మూత్రంబు విడచునట్టి। యధముశిశ్నంబు గోయింపనగు పురీష। మైన నుక్కరగొఱి వేయంగవలయు। పరమధర్మరతుండగు పార్థివుండు॥ గీ. కేశపాశంబు మీసముల్ గ్రీవముస్వృష। ణములువట్టి దివిచిభవ్యత మునిద్రోయు, నధము బాహుయుగంబు శితాసినరుక। వలయుభూపాలకుండు గర్వంబుదరుగ॥ సీ॥ చర్మంబుభేదింప శతపణంబులు మాంసమణచిభేదింప సహస్రములును। నెత్తురువారంగ నొత్తివేయగ నాల్గునూ

ర్లుగొనఁ బలయును నృపుండు । గంటుపెంపఁ మేనకండలు దెగి శల్యము
లు విరుగంగనమోఘుదృష్టి । నేసినదుష్టు బ్రవాసశిక్షా కృశకాయుఁజే
యునది భోగంబుకొఱకు । నఱుకరాని చెట్లనరికిన గ్రూరుఁ జ । రిత్రు
బాత్రతము చరిత్ర మెఱిగి । యెఱిగి యపహసించు గరదుమహాదండి ।
తులుగ జేత నృపుని కలుషునీతి॥ వ॥ ఫలవృక్షంబులు నఱికినవాని నుత్త
మంబుగను పూచినచెట్లఁగొట్టువాని మధ్యమంబుగను వల్లీగుల్మలతాదు
లు ఛేదించినవాని నధమంబుగను నవాంకురంబులు వెఱికినవాని నధ
మాధమంబుగను దండింపవలయు॥ గీ. నరులనైన పశుగణంబులనైన
నే । యంగ దిప్పుగు దుష్టుఁడణచి యెంత । లాచరించె నొల్లియంతలుపీ
డింప । వలయు నృపుఁడు ధర్మవర్తనుండు॥ సీ. హస్తాదిసర్వావయవముల
లోన నే యంగంబునందు గాయంబు సేయు । పాపాత్ముఁడుగ్రశిక్షా పీడి
తుని జేయవలయు నావ్రణ మెన్ని వాసరముల । కగు పూర్ణస్వాస్థ్యవాయ
తముగ నన్నిసంవత్సరంబులు మహీవల్లభుండు । వానివెండియును ద్ర
వ్యంబు రత్నంబులు లోహపదార్థంబులును హరించు । వానివలన గో
లువడినవానికి గోలు । వడిన వస్తుతతులవశ్యమిచ్చు । నట్లు సేయుటో
ప్పనంత ధనంబు దం । డంబుగొని నృపుండడఁకువ సెప్పి॥ వ॥ హరించిన
పదార్థంబులు నష్టంబగునేని యోగ్యంబగు క్రయధనంబైన నిప్పించుట
యు రథంబైనబండియైన దోలుచుండువాఁడు నేర్పు చాలమిగుర్రంబుల
నైన నెద్దులనైననుఱుకనదలించుచుండు వెడ నవిమార్గంబుదప్పి గండ
శైలంబులపైఁ బ్రాకియైన జెరువ్రులకొలంకుల నేరులనూతుల బావులం
బడియైన గర్తంబులకాళ్ళులిఱికికొనియైన నింక నేయపాయంబుల బ్రాలు
వడియైన జచ్చుట వికలాంగంబులగుట సంభవించునేని వాని మూల్యం
బు త్రిగుణంబుగా బెంచి యాసారథివలన తత్స్వామికిప్పించుటయు నార
థంబునందైన బండియందైన గొనిపోవంబడు పదార్థంబులు జెడునేని
వాని క్రయంబును రథంబైన బండియైన విఱుగునేని తన్మూల్య ధనంబును
తత్స్వామికైన తదనుమతంబువడసిన వానికైన నిప్పించుటయు నారథం
బునందైనబండియందైన ప్రయాణంబు సేయుజనంబుల కపాయంబగు

నేనిశిక్షించుటయు రాజనీతిప్రకారంబు వెండియు॥ గీ. ఆలియైనపుత్రుడ యినభృత్యుండైన, ననుజుడైన శిష్యుడైన తప్పి। దండంబు సేయ వేణుద శమైనత్రాడైన। నెత్తికొట్టవలయునుత్తముండు॥ గీ. మూపుమీదగొట్టు టేపారుకాదు శి। రంబుమీద నాననంబుమీద। రొమ్ముమీద గను నురుక సేయుటొప్పు మ। హాపరాధియైన పాపచరితు॥ వ. దండపారు ష్య విధంబు సెప్పంబడియె నింకక్రముచ్చిలు వానికి సేయవలయు దండ నాదివిధులు దేటపరతువినుండని యిట్లనియె॥ క. చోరులవలన భ

—*తస్కరదండనాదివిధులు*—

యంబు మ। హీరమణుడు ప్రజలకొదవనీయక దృఢకా। ర్యారంభము సేయవలయు। వారలపైదానగౌరవము చెలువునగున్॥ క. ఏనరపతి ప్రజలక భయ। దానమొసగు తస్కరులవధము సేయుచు స। న్మానితుడగు రాష్ట్రంబున। నానృపుడు యశంబు చెలువ్రనతిశయము దగన్॥ చ॥ నరపతి తస్కరాదులభయంబు జెలంగనిభంగి దండన। స్ఫురణముదాల్చునేని బొలివోవక నిత్యసుఖానుకూలముల్। వారయు దురెల్లవారలు విభూతియు నాజ్ఞవముల్ మహాజనా। దరతరపాత్రముల్ వడయుదాన నతండు దొలంగుదుర్మతుల్॥ క. చోరులుధూర్తజనంబులు। పారములేకిచ్చదిరుగు భంగిరహింసం। గారాష్ట్రము పాడగు ను। ర్వీరమణుడుదానవారయు విపరీతంబుల్॥ క. పాలన మతిధర్మాస్పద। మైలాభముగోరకునికి నధిపుడువిభవ। శ్రీలాభంబులువారయు క। శాలసితుడు శుద్ధమత విలాసుండగుచున్॥ గీ. ప్రజలనందరసద్ధర్మపథమునుండి। దొలగకుండంగ శాసింపదొడగ వలయు। దానవారలుసేయుసద్ధర్మమందు। వారయుషడ్భాగమదియ విపులమతంబు॥ గీ. పార్థివుండుయోగ్యపథమున ప్రజల శా। సింపకుండునేనిసేయువార। లురుకధర్మహానియొదవునధర్మ ష। డ్భాగమరయ దానిభవ్యులార॥ గీ. పరమధర్మపథము బరగించిఘాతుక। జనులననాచి దివ్రుటసర్వభూత। రక్షణంబుసేయురాజవర్యుడుప్రభు। వనగబరగునన్యులట్లుగారు॥ క. న్యాయార్జితమగువిత్తము। పాయునములుగూడ

మనుజపతియాగంబుల్। సేయునదియనేకము లత్యాయతదక్షిణ లొసం గియనుకూలరతిఁ॥ క. ప్రతిభాగము శుల్కంబను । చితదండముఖర మురక్షసేయకకొనుభూ। పతిరెండులోకముల గ । ల్గ్వాతుడైనరకమునబ డునవేకయుగంబుల్॥ క. పరిపాలనంబుభవ్యము । పరాయణముగువు గాకబలిషడ్భాగా । పిరహించునరేంద్రుండిహ । పరములమలహారియ నగబరగుసతంబుఁ॥ క. అనపేక్షితమర్యాదియు । జననింద్యతముండు క్రూరచరితుడుకాగా । ఘనుడతిలోభియు నాస్తికు । డునగునృపతినరక మునబడుఁ బుషులారా॥ గీ. వధముచేసినైన వడినిరోధంబు గా । వించియైననృపతివివిధగతుల । న్యాయపథముదప్పి నడచుదుర్మార్గుల । నణచిపుచ్చవలయు నార్యులలర॥ గీ. దుష్టనిగ్రహంబు శిష్టజనానుగ్ర । హంబునాచరితమహామఖక్రి । యాభిరతియు సజ్జనారాధనముగల । పార్థివుండు పరమపావనుండు॥ గీ. బాలురకు వృద్ధులకు నయపారగులకు । నాతురులకు ప్రియంబుసేయంగఁబూను । టయును పాపులదండించుటయును ముఖ్య । కర్మములురెండు నృపతికి గణనసేయ॥ క. ఆపదలుగలుగువేళల నోపుటసద్గతియు కల్మియైనగూడుతరిఁ । కోపము గర్వంబును దుర్వ్యాపారము సేయుట న్నరకము బొరయుఁ॥ క. కనకాదులపహరించిన । జనముల గోల్పడిన వారుసమ్మతి బొందం । గనృపతి దండింపంగా । జనుదానంబొరయు నతడుసద్గతులెల్లఁ॥ క. బలవంతుడు తనుగదిసిన । బలహీనుడు ధనముగోలు పడినయతడు ప్రము । చ్చులదాడిబొరయు వాడును, విలపింతురు పందమనుజ విభుడంచెదలఁ॥ క. జాగ్రత్ప్రవర్తనము దగ, నిగ్రహమొనరింపవలయు నృపతివెదకి క। ష్టగ్రాహకుల దురాత్ముల। నిగ్రహశీలురఖలురనని మనువుదగఁ॥ క. తనువెల్లవారు పొగడగ । జనపతిదండంబు యోగ్యసరణి నడపుచుఁ । ధనమొసగి బీదసాదుల । ననయము రక్షింపుచును మహాపదముగనుఁ॥ క॥ శాసింపవలయుచోరుడు ।భూసురుడైనఁ దివుటనృపుండటు సేయం । గాసర్వజనంబులును । ల్లాసంబుననుండు భీతిలకనిత్యంబుఁ॥ చ ॥తనయుడితండు భాంధవుడితండు గురుండితడీతడాప్తుడీ । త

నినేటుశిక్షసేయనగు ధర్మపరుండగు విప్రుడంచు దా, నసయముఖంశ యింపజన దారయభూపతి యేనగండు దో। షవిరతినుండు వానిపరు షంబుగ దండితుసేయుటొప్పగుర్॥ గీ అడచిరైన జిక్కవొడిచిరైన నృపుండు। దండనంబుసేయు టొండుతెరవు। ముచ్చిలించువానిజచ్చి వాడట్టిదోషంబు వొరయకుండ సాధులారా॥ క. శాసనము భూవిభుం డు స, దాసలుపకనున్న దుర్మదము నత్యధికో। ల్లాసమును వెలయ దుష్టులు। శాసింపుదు రెనుగు లేక సాధుజనములర్॥ క. సతిరయొనరిం చున ఘంబులు। పతిబొందిన భంగిప్రజలపాలింపని భూ। పతివారలా చరించు దు। రితములుసగబాలువొరయు రేపుర్మాపుర్॥ సీ. ధరణీ శ్వరునిచేత దండిపనడినట్టి పాపాత్మకుడు తనపాపచయము। వాయుగా వునప్రమేయంబు వాటెల్లమనుజులందరికు నృపునకు దండ। మతిభ వ్యతమమునకు మతియెవ్వడణచుధర్మము గోరిశుద్ధజలములునుప। వ డినగేహంబు కూపములోని నీరుదీసికొనత్రాడును ఘటమొకడుతీర। మందిడగనది హరించు దురాత్మకనక, మాషదండింతు సేయుట మనుజపతికి। వలఘుధాన్యంబుముచ్చిలు వానిదశగు। ణములుబేరిచి శి క్షించునది సతంబు॥ సీ. ధాన్యముహరించువాని వధంబుసేయ। నగు ననిరి కొందరిత్యల్పమైనట్లు। గాదుకోపింపవలయు రక్షణములేని। ధన ముగొను వానివధసేత ధర్మపథము॥ గీ. కనకమును రత్నములు గోవు లును సుచేల। ములును నూరుపణంబులు విలువసేయు। వానినెవ్వా డుముచ్చిలు వానివధము, సేయునది కొలదియగునేని సేయరాదు॥ సీ. పంచాశతమునకు మించినవస్తువుల్ ముచ్చిలు నరుహస్తములనున రుక। నగునంత సంఖ్యలోనైన విహరియించు వానివలన గోలుపడిన వస్తు। వెంత మూల్యముసేయునంతలు పదియుడుంగులు గొనునది మ హాకులజులైన। పురుషుల తరుణులపుస్తకంబులు రత్నములు దొంగి లించిన కలుషచరితు, వధముసేయంగవలయు నౌషధములస్త్ర। శ స్త్రములుగోవులును శుభ్రవస్త్రములు హ। రించువాని తెరవు విచారిం చి దండనంబుగావించుటొప్య మతంబుపేర్మి॥ సీ॥ ఫలములాకులు శాక

ములుపప్పుబెల్లంబుశర్కరయును గంధసారములు లు వంగంబులునుమా
షివంబులు గంధంబుపాలు పెరుగు నేయి పానకంబునుప్పుచర్మంశులునప్పు
శంబులు పేటికలుధాన్య జాతులు కలశములును, పాత్రంబులును తేనెపా
యసంబును తైలమామిషంబును కల్లునాలజున్ను మొదలయిన యల్ప
తరమూల్యములు హరించి.. పాపరతువలన నవిగోలుపడినవారి । కర్ధి
నిప్పింపవలయును పార్థివుండు । గోల్పడిన వస్తువునకుద్విగుణము వెంచి॥
క. ఫలములుమూలంబులు కూ । రలు ధాన్యంబులు గొనంగరాదవి
గలవా । రలు లేని-చోగొనిన శా । త్రులగుఁ శతదండమున కొరులు
బుషులారా॥ క. త్రేతాగ్నులుశుద్ధరస । ప్రాతంబులు శిద్ధము న న
వస్తువు లెవ్వం । డాతతగతిమానిగొనుఁ । నాతనిఁ దండింపవలయు న
ప్పుడనివుటఁ॥ క. ఏయువయ వంబులనువుగ । స్తేయము గా వించునరు
డు దివిరి నృపుడాగిఁ, గోయింపవలయు నప్పుడ । యాయంగములు
రుక వానిననిరి మహాత్ముల్॥ చ. తనయులు తల్లిదండ్రులు హితవ్రజ
ముఁ గురుడుఁ పురోహితుం । డును సతులుఁ సమానులుగడుఁ
వికటింతురు రాజుతీవ్రశా । సనములరింపకున్న బలుసాహసకృత్యములా
చరింతు రు । గ్రనిరతిమై జరింతురు పరస్పర వంచన కృత్యశీలురై॥
గీ॥ గాననట్టివారినైన శాసింపగా । వలయు పార్థివుండవశ్యమనియె।
మనువు నృపతి యాజ్ఞమన్నింప కపరాధ । మాచరించువాని నణచు
టొప్పు॥ వ॥ అపరాధంబుచేసిన శూద్రునివలన నెనిమిదియు వైశ్యుని
వలన పదియారును క్షత్రియునివలన ముప్పదిరెండును బ్రాహ్మణుని
వలన యరువదినాలుగును పణంబులు దండంబుగొనవలయు నపరాధ
మెంత నింద్యంబై యుండు నంతకుఁ దగినదండంబు ప్రాముఖ్యంబు॥
చ॥ అనుచితమైనవర్తన మహాయన రాదనలార్థ మెవ్వడిం । ధనములు
సారమూలములు దారుఫలుఁ గొనిపోవునన్యుడై । న నతనిగూర్చి పూ
వులు తృణంబులు జేకొనువానిగూర్చి కా । దు నృపతితోడ జెప్పికొన
దొంగలు వారలుగారు సత్తముల్॥ క॥ అయతనియతిమెయితపము,
సేయునతడు జేరువయగు జెట్టులఫలముల్ । గోయగమూలంబులుగొన ।

గాయోగ్యుడు దొంగయనుటకాదాఘనునిర్॥ గీ. యాజనాధ్యాపన పరిగ్రహములనైన । కాదుదాత యొసంగనికాలమందు । బ్రాహ్మణుం డర్థిగొనగ జౌర్యమగు నాకు । కర్మమాతడు దండింపగతగువాడు॥ క. తెరువరి యాకటిజిచ్చుల । జెరుకుగడలు రెండు గొనగజెల్లుద్విజుండ । త్రైరవైనవాడ సముగ్ । మరిగికొనగరాదు పేదమానిసినైనన్॥ చ॥ పరులహయాదులన్ గడిగిపట్టుట చోరుడువోలెబోయి యె । వ్వరునటవిప్ప గావనిన వానినివిప్పుట యాతతాయినై । పరులరథాశ్వయానముల భారవహంబులదాచి పుచ్చుటె । ప్పరు సునకాడ , చోరుడగు బ్రాతిగనప్పనులాచరించినన్ ॥ క. ఈధర్మపదములన్నియు । బోధాపూర్ణములు గాన్నృపుడు నడపి యశ । శ్రీధనధాన్యవిభవ వి । ద్యాధారేయుండగున్ మహాశయులారా॥ గీ. పరమసౌఖ్యపదము బడయుగోరిన మహీ । వల్లభుండు గౌరవంబు సెడక । ప్రజలనుచితభంగి పాలింపవలయు వి । ద్యాయశస్స

—*బలవద్వ్యభిచార దండనాదివిధులు.*—

మృద్ధిదగసతంబు॥ క. పారుష్యంబులు పలికిన । వారలకోపించుటయు నవశ్యము కష్టా । చారపరాయణాతులగు । వారలశాసించుటయును వలయున్నృపతికిన్॥ గీ. హింససేయునరుల హింసించుటయు జౌర్య । వృత్తినుండువాండ్ర వెడలనణచు । టయు మహామతమువిడచిన విప్రులచెడ । నాడుటయు నృపునకుమూడుపనులు॥ చ. మనుజుడొకండుసాహసము మానకసేయగ రానిసేత చే । సిన నరనాథుడొప్పదటుసేయగనీకని దూలనాడి దం । డనమొనరింపడేనియు గడంగుదురందరు నట్లజేయ దా । న నణగుకీర్తియున్ బలధనంబులు తేజమునల్లనల్లనన్॥ చ. అనుజుడితండుపుత్రుడితడాప్తుడితండని పెద్దజూచియే । జనపతియాచరింపదురు శాసనముగ్రతసాహసక్రియల్ । వెనరుచు వానినాతిడతివుండ ననొప్పియు హీనుడైచెడున్ । దనుగను జుల్క నాడుచు వృథాప్రజలందరు గోలసేయగన్॥ క. పేదలకును గొప్పలకును । వేదపరాయణతవెయు విప్రులకును బెం । పేదియడరుగాంచు న । నాదరణీయులవధింపనగున్నృపునకున్॥ గీ. బ్రాహ్మణుండైనగురుడైన బంధువైన । వృద్ధు

డైన నెవ్వండైన నృపుడుదిశిరి । వధముగావింపవలయు నవశ్యముర్షక ।
సేయగారాని సేతలు సేయునేని॥ మ. పరదారారతులిచ్చ జేసిన మహా
పాపాత్ముబంధించి ని । ష్ఠురదండంబొనరించి గుర్తులిడి నీచుండీ దురా
త్ముండు క । ష్టరతుండంచు జనంబులెల్ల వినజాటంబంచ్చిదిప్పక జ
నుల । పురమందెల్లెడలందు ధర్మరతిమై భూపాలకుండిమ్ములన్॥ క. ప
రనారీరతులిచ్చలు । బరగించు దురాత్మువలనబహుజాతులు సం, క
రములగు గానవానిక । బరిమార్గ్నగవలయుననిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥
క. పరకాంత వేడికొనుటయు । పరితోషముతోడ సురతిబాటించిన క ।
ష్టరతుంబ్రజలందరుగన , కరములు దెగనరుకునది దగంగనృపుడొగిన్॥
చ. ననుకడునాదరించినది నాతియటంచునలజ్జతో పరాం, గన చరి
తంబు జెప్పికొను కాపురుషాధమునాల్కగోయగా , జనుపరకాంతనిచ్చ
మెయిసంతస మారగజూచువానిలో । చనములణంగజేయునది శాస్త్ర
విదుండగు పార్థివుండొగిన్॥ ఉ. ఆయమమంచిమిన్న మరియాయమన
న్నువరింప జూచు దా, నాయమనాకుబంచినది యచ్చపుకమ్మనివీడియం
బు నా , కాయమగూడియుండ మనసయ్యెడినంచు పరాంగనారతిన్ ।
బాయక బల్కుదుష్టమతి బట్టివధించుటవశ్యమారయన్॥ క. బలవం
తుడ నాకెదురే । బలహీనుడువాడటంచు బలహీనుసతిన్ । బలిమిర
మించినదుర్మదు । తలదెగవ్రేయునది నృపుడుతత్ క్షణమురుకన్॥ చ. జ
నములు లేనిచోటనెలజవ్వనియొక్కతె జాలయోపికన్ । పనుపులు
సేయుచుండగని పాడుచునాడుచు విభ్రమీగుచున్ । జనియదియొల్లకుండి
నను సాంత్వనవాక్యములాడుదుర్మతిన్ । జనపతిచంపిపుచ్చునది శాసన
మర్థ్వాతమంబుగాదగన్॥ ఉ. లాలనమింపుసేయుము విలాసవతీయనియు
న్యకాంత స్త్రీ । లోలుడొకండు వల్కనదిలోన భయంబును సిగ్గుజే
ద్వర్ష్ణన్ । గావిడకేగుచుండగని గర్వమునన్వెను వెంటవారు దు। శ్శీలువ
ధించిపుచ్చునది సెప్పినవారలు జూచుచుండగన్॥ క. పరపురుషులతో
నిచ్చలు । బరగింపకనుండసతుల బతులతి జాగ్ర । న్నిరతి మెయిఘనర
క్షుట్టది యొక । పరమాయత ధర్మ మనిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥ ఉ. స్థాయి

నిరాగసంపదలు పాటిజెలంగఁగ ముద్దుముచ్చటల్ । సేయుచు భూషణం
బులును జీరలుకానుకలిచ్చుచున్ సదా । డాయుచునచ్చలారఁగ గడంగు
చు భార్యలభర్తలంచితో । పాయసమగ్రతుష్టిపలుభంగుల రక్తులౌచున
ర్చుటొప్పగున్॥ క॥ వేతనకారులుభిక్షుక । జాతులు దీక్షితులువందిసం
ఘంబులు సం । ప్రీతిగృహస్థులకాంతల । తోఁదగుఁభాషింపనటబతులు
నొల్లనగున్॥ సీ॥ పాడియునాడియుఁబ్రదుకుకాంతలతోడ భాషించుటొప్ప
దేపనులులేక, పనులుగల్గిననగు భాషింపబాహ్యస్థలంబులఁగూడ దు
ల్లాసముమెయి । యేకాంతమున నెవ్వడేకాంతముననట్లుబాసలుసేయు
నృపాలకుండు । వానిదండింపగావలయు నొల్లనికన్యబలిమిఁజేసిరమించు
పాపచిత్తు । వధముసేయుటొప్పు వలపునకన్య వ । రించునేని దగుర
మించనిచ్చు । కన్నెయొల్లకున్న గదసియంగుళములు, బరచుతులువద్రుం
చు భంగిలెస్స॥ వ॥ ఒల్లనికన్నియ నంగుళప్రక్షేపంబు సేయు కష్టరతు
వలన రాజునూరుపణంబులు గొనుటయు నక్కన్నియతల్లిదండ్రులకిన్నూ
రులు శుల్కంబిప్పించుటయు కర్తవ్యధర్మంబు॥ గీ॥ బోడిజేసికుంటిగాడిద
నెక్కించి । పట్టణంబులందుపల్లెలందు । జనులుఁజూడద్రిప్పజనునరనాథుం
డు । కన్నెజెరుపఁజూచుకష్టరతుని. క. ఏయమపతిపనిచిన పని । జేయక
తనయిచ్చదిరుగు స్త్రీకులగుణ ద । ర్పాయతరతిదాని తనువు । గోయించి
యొసంగవలయు కుక్కలు దినగన్. క. జనులు పలుపురతి వేడుక । గ
నకుక్కలచేతదాని గరపింపంగా । జనునసియె మనువుశాస్త్రా । ర్థనికర
విదుడు బుధజననుతంబుసెలంగన్. క. పరపురుషుని సాంగత్యము । బర
గించిన కాంతనీతిపథము సెడిసదా । పరసతుల నాసగొను । దుష్పురు
షున్ బంధించి యనలమున ద్రోయనగున్. వ. ఇది కొందరమతంబు
నీచవర్ణుండుత్కృష్టజాతి సతిరక్షింపబడుచుండినను రక్షింపబడకుండినను
రమించునేని వాని సర్వస్వమ్మును బలిమిమెయిగొని వికృతాకారునిం జే
సి బహుజనసమూహంబులుజూడ ద్రిప్పించి వధింపవలయు, తనంతన
వలచివచ్చిన బ్రాహ్మణస్త్రీతో రమించిన వైశ్యుని యొక్క సంవత్సరం
బుదనుక చెఱసిడి తలగొరిగించిపుచ్చుటయు శూద్రునివధించుటయు

నృపతికర్మంబులు. క. అపరాధంబులుచేసిన | కుపురుషులం దాచిపు చ్చు గుప్తాయత క | గ్మపరాయణులవలన వే | యిపణంబులు గొనవలయు నరేంద్రుండుదగన్. గీ. బ్రహ్మవిదుఁడు పరమపావనుండగు వాఁడు| దైవవశము పేర్మితప్పిదములు | సేయునైన నతని శిక్షించుటొప్పదు | గనలబలికి యేఁగుమనుటలెస్స॥ క. అసతీజనంబులతి సా | హసకర్మఠులు గ్రుళులను దురాత్ములుమ్రుచ్చుల్ | వ్యసనపరాయణులును తా | మసులు సదారాష్ట్రనష్టమాత్రులరయఁగన్. క. ఏరాజురాష్ట్రమందున | వారలు గనరారు గౌరవము పేర్మిమెయిన్ | నారాజుశక్రసముడన | గారెండవలోకమున బాగడ్తకునెక్కున్. క. ఏయెడలందును చతురో | పాయంబులు వాయకనరపాలనముదగన్ | జేయునరేంద్రుఁడువడయు చి| రాయువు సౌఖ్యార్థ శిద్ధులనిరి మహాత్మల్. క. యాజకుడు ఋత్విజుని మరి | యాజకు ఋత్విజుడ కారణాశ్రద్ధమెయిన్ | నోజు నెడివిడువదండము | రాజుగొనవ్వలయు హితపరాయణులారా. చ. తనయుల నాలి బాంధవుల తమ్ముల నన్నల తల్లిదండ్రులన్ | తనకనువైన మిత్రుల వృధాత్యజియించిన లోక నింద్యుచే | గొనునదిషట్ఛతంబులురు కోపముతోనరపాలకుండు హా | మ్మనియదలించుచున్ సభికులందరుగ్గొని భీతిదూరగన్॥ గీ. బ్రాహ్మణులకు గృహస్థాశ్రమ ప్రకార | ముందు వాదంబుగల్గిన నధిపుడఖిల | శాస్త్రమర్యాద జర్చించిజక్క సేయు | వలయునానడిమేలని వారలరుగ॥ గీ. అర్హుడైనయతని యన్నంబు గుడువని | వానిగుడువరాని వానియింట| గుడుచువానిపార్థివుడు నిష్ఠురోక్తులు| వలికిగొనునదిశతపణములెలమి॥ గీ. గ్రుడ్డివానివలన కుంటివలన వత్స | రములు డెబ్బదిచనువిమలువలన | బధిరువలనగాదు పృధివీశ్వరుండు క | రములుగొనమహాతురమునసైన॥ క. శ్రోత్రియునార్తున్ శుద్ధచరిత్రున్ బాలకువిధిజ్ఞువృద్ధుకులీనున్ | పాత్రతమును త్తమసతుల | ధాత్రీపతిబ్రోచునది మతము వెలయంగన్॥ క. ఆరయతనకర్హమగు మ | హారత్నంబులు పశువులు నశ్వంబులు బెం | పారంగ తనకుగాకస, దారాష్ట్రజనముల కమ్ముదర్పితునురుకన్. గీ॥ దివిరిదండింపవలయు దంతి

తేజులునశ్వ | ములుమహారత్నములు రథంబులునుగల్గు, వాడు తనయి
చ్ఛనొక్కకే వేడుకమెయి| మేననిడికొనక నమ్మక హీనవృత్తి|| క|| పరరా
ష్ట్రింబుల నమ్మగ | దొరకొనినఁబట్టి దండితుని జేయుటయుఁ | కర
మత్యధికము గొనుటయు | నరపతికింజెల్లునది ఘనంబనిరి బుధుల్ ||
వ|| తనరాష్ట్రింబు క్షామాదిపీడలఁ దూలిబెంపుసెడి యుండుతఱి స్వ
రాష్ట్రవాసులగు ధాన్యసంపన్నులు పరరాష్ట్రింబులు ధాన్యాదులు
విక్రయంబు సేయు నేని యవిదోచుకొనుటయు సువర్ణాదుల దూదికొను
తులాదు లారునెలల కొక్కతఱి రాష్ట్రమెల్లెడల బరీక్షింపించుటయు ధా
న్యాదులు పరిమాణంబు సేయు నాఢకాదులు పక్షపక్షంబు బరిశీలింపిం
చుటయు శకటాదులధాన్యంబులిడి విక్రయించుకొను వానివలనపణం
బును లొట్టియలగుఱ్ఱంబుల యెద్దులమూపులపైనిడి యమ్ముకొనుచుం
డు వానివలనయర్ధపణంబును నెత్తినైన భుజంబులనైన మోచికొనిపో
యి యందంద వెలసేయుచుండు వానివలన పావుపణంబును కరంబులు
గాగొనుటయు రెండు నెలలకుమించి గర్భంబుదాల్చిన స్త్రీవలనను భిక్షు
కునివలనను బ్రహ్మచారివలనను తపశ్చిహ్నలుగలవానివలనను కర్ణధార
కులు వేతనంబులు గొనకుండునట్లాజ్ఞాపించుటయు నౌకాప్రయాణంబు
సేయువారలకు దైవవశంబున గాక నావికుల యేమఱుపాటువలన యెం
తధననష్టంబుగలుగునంతలు వారివలన వారలకిప్పించుటయు రాజనీతిప
థంబులు మరియును. క. ఉత్తములు బ్రహ్మవిదులు మ | హత్తములు
నునైన బ్రాహ్మణజనంబులలో | కొత్తరమతిమైగొలచి మ | హత్తువడ
యు శూద్రుడతిశయగరిష్ఠాప్తిఁ. క. మేదిని వాణిజ్యమును కు | సీదం
బును గృషియు పశువిశిష్టత్వము బెం| పూదినవైశ్యుడు సర్వ జ | నాద
రణీయుండు ననఘుడగు ఋషులారా. క. బోధానందవిమల వి | ద్యా
ధారేయులగు బ్రాహ్మణార్యుల సద్గో | ష్ఠీధృతియు శుద్ధచరితము | గా
ధకలిమిక్షత్రియుడు జగత్పూజ్యుడగుఁ. క వేదములు జదివిశుద్ధము |
లైదగు హోమములుసేయు టతిమాత్రము మ | ర్యాదవహించుట
విప్రుడు | భూదేవుడగుఁ మహాతపోధనులారా. క. ఒరులను సేవించు

చు లో | భరతుండగు విప్రువలన పార్థివుడుగొనఁ | బరగు షణ్ణ్వతంబులు | పరమాదరణీయవృత్తి పాటింపంగఁ. గీ. బ్రహ్మవిజ్ఞానఘనుడగు బ్రాహ్మణునుడి | గములు సేయంగ బుట్టించె విమలమూర్తి | బ్రహ్మశూద్రులగాన వారలవిభుడిగి | రేనిదండింపవలయు మహీశ్వరుండు. క. పాపాత్ముండగు విప్రుని | యోపిక సేవింపనుముగుణుత్తమ మనఘ | వ్యాపారముగల శూద్రుడు | కాపురుషులగొల్తురే జగతి పుణ్యమతుల్. క. బ్రహ్మజ్ఞానాధిక్యుడు | బ్రాహ్మణుడది లేనివాడ పాత్రుండు సదా | బ్రహ్మమయుడీశ్వరుండని | బ్రహ్మనుడివెగాదె లోకపావనులారా. క. పుత్రులభృత్యజనముల క | ళత్రముగురువుల విని ర్మలమతముగలవా | డై ద్రోయకనలరింప ని | కృత్రిమమతిదండనంబు నృపునకు వలయుఁ. క. ఏశూద్రుడు శమవృత్తిమ | హాశయుడగు విప్రసేవనాప్తిదగు ధరి | త్రీశుండు వానిపరమ స | దాశుద్ధచరిత్రు వ్రాలె దగురక్షింపఁ. క. ఈరీతివర్ణధర్మము | లారయుచున రేశ్వరుండనఘ మతముదగం | గారాజ్యముచేసినడయు | నారోగ్యము సత్పదము చిరాయువు యశముఁ. క. ఆదాయవ్యయములు కి | ర్త్యాదులు కోశంబు బలము నధికారుల ను | ర్వ్యాదయితుడరయుచుండం | గాదగు దినదినము సుప్రకాశము నెలయఁ. క. శమవృత్తియు చరితంబున | యముగలపతివారయు నైహికాముష్మిక సౌ | ఖ్యము లెల్లవారు తన పే | రు మూడయిగు తరములవరుస గీర్తింపఁ. వ. అనిచెప్పెనని.

ఉ. మానసపాకభవ్యతర మార్గమయత్వ వినిశ్చలాయత
ధ్యాన గరిష్ఠమాత్ర విదితస్ఫుట చిన్మయతత్త్వయోగ సం
ధానజితేంద్రియత్వగురుతత్త్వ పరత్వనిజత్వపావన
స్థానపరాత్పరాత్రిగుణ సంభవ కారణ పాపవారణా.

క. వేదశ్రుతబహుతత్త్వమ యా
దేవశిరోమణి ఘనమణిరుచిరిలా
సోదయ బహువర్ణమృదుల
పాదకమల దేవదేవ భక్తవిశిష్టా.

మాలిని. కలుషతిమిరసాంద్రార్కప్రకాశ ప్రకారా
సలలితకరుణావిస్తార శశ్వద్విచారా
జలనిధి సదృశాంచ త్సత్వ భూమాఢ్యశీలా
చలనరహితలీలా సాధులోకానుకూలా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పగమేశ్వగ లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమన్యాయపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు నష్టమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

నవమోధ్యాయప్రారంభః.

శ్రీలాలితసంశ్రితపద। పాలనలీలావిలాస సభవ్యేతరజగ। న్నిర్మల నిరంజనయోగర। తాలంబనమాత్రచిన్మయాపరమేశా॥ వ. దేవాయువధరింపుమట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె॥ క. సతులును బతులు పరస్పర । మతిశయనిజ ధర్మపథము లందునడచు భ। వ్యతరవిధము లెల్ల మహా । మతులార వినుండు తేటపడ నెరిగింతుఁ॥ వ. అని చెప్పి యిట్లనియె॥ క. పితృవశమున కౌమారము । పతివశమున యౌవనంబు పాటి వెలయఁగఁ । సుతువశమున

—*సతీధర్మములు.*—

వృద్ధత్వము । సతికిఁ జను లేదొకప్డు స్వాతంత్ర్యమిలఁ॥ క. పుత్రుడును పతియు లేని క । ళత్రము స్వాతంత్ర్యకర్మ లంపటయైనఁ । బాత్రమగు నిందునందు చ । రిత్రము శుద్ధంబున విపరీతముగాఁగఁ॥ చ. ఋతుమతియైనపిమ్మట వరింపగకూతునొసంగు తండ్రియుఁ, ఋతుమతియైన భార్య గడునిచ్చలుబొందకనుండి భర్తయుఁ, మృతపతియైనతల్లిని వరిష్ఠతబ్రోవమిపుత్రుడుఁ వినిం, దితులగు రెండులోకముల దెంపరవారల జంపుకై వడిఁ॥ వ. ఇదికొందరమతంబు॥ గీ. అంగనాజనముల నల్ప ప్రసంగంబు । లందునైనగాచు ననువులెస్స। యిచ్చదిరిగి సిగ్గు దెచ్చున

రక్షాప । తులగు కాంత లుభయకులములకును॥ క. బలహీనుండయ్యు నుపతి । వలయుఁ రక్షింపశతి నవశ్యమురక్షా । కలనస్థితినుండినసతి । వలనమహాకీర్తి గౌరవంబులువచ్చుఁ॥ క. తనకులధర్మార్థంబుల, కను వ్రగరక్షణముసేయ నగుసతిబతిసు । ద్ధనిరతరక్షాపతియగు । వనితసదా ధర్మకార్యపతియనబరగుఁ॥ క. గౌరవము విశుద్ధత్వము, దారవిభవ శాలితయునుదాత్తపదంబుఁ । గోరునతండుసతీర । క్షారతినుండునదిమొ ల్లకార్యములందుఁ॥ క. పాపాత్ముడయ్యుయుద్ధస, తీపతిపూజ్యుండగుఁ త్రిదివమునసయాదీ, క్షాపరుఁడుశుద్ధకర్మ, వ్యాపారరతుండు ఘనుడన ఘుడుఁబోలెఁ॥ క. ఏయుమరక్షాపరతం । త్రాయతనర్తనముసేయు నాయమవోరయుఁ । పాయకపుణ్యవ్రతములు । సేయువిశుద్ధాత్మవ్రా లెశిష్టపదంబుఁ॥ క. పతియింద్రియరూపంబున । సతిగర్భముజొచ్చి పెరిగి జన్మించుతదా । ప్తి తెరంగువాయకిచ్చలు, సుతుడైయని రఖిలశాస్త్రసూక్ష్మార్థవిదుల్॥ గీ. ఎట్టిసతివరించునట్టి పుత్రులువుట్టు, గానమంచినుతులుగలుగగోరు । వాడు సేయ నదియవశ్యంబు భార్యాభి । రక్షణంబు పతముదీక్షదవిలి। క. బలవంతంబునరక్షా, కలనముగావింపవల నుగాదుసతినుపా । యలసితతంత్రంబులచే। వలయుఁ రక్షింపపతియవ శ్యమరయగఁ॥ చ. ధనముగ్రహింపనుత్తమ మతంబున దాపిసియోగ భూతిగై । కొనగృహశుద్ధిసేయతనరుఁ బరిచర్యలొనప్పనింటిలో । పనువులు నిర్వహింప రుచిపాక విదగ్ధత జూపబత్నికీఁ । జనువునెసంగుటొప్పగునసంశయబుద్ధివరుండు నిత్యముఁ॥ ఉ. ఏయమభర్తసెప్పక యనెంతయు గౌరవసంయుతక్రియల్ । సేయుజగద్వినింద్యమగు సేతలొకప్పుడు సేయకాప్తయై । యాయమలోకమంగళమహామత నాదగు కీర్తిబొందు దా । నేయమమించు నాయఘము నీశ్వరులార మహాపదంబులఁ. ఉ. ఏయమభర్త యానతి వహించు శిరంబున నిర్మలాత్మయై । బాయక నింద్యకర్మముల పథ్యమధర్మమ పాత్రధర్మముల్ । సేయక సౌమ్యవర్తనము సిగ్గునుదాలిమియుఁ వహింపుచుఁ । నాయమ లోకరక్షణ మహానయదేవతమూర్తి నాదగున్. గీ. హేయరతికల్లు ద్రావుట

యిరుగు పొరుగు । వారియిండ్లవసించుట భూరినిద్ర । సేయుటని జేచ్చ
మై పతిబాయుటెందు । నందుబోవుటసతికి దూష్యంబులైదు. క. దుర్జ
నసంసర్గంబును । భర్జించుట యన్యపురుషు బల్కుటగల యా । దుర్జా
తినసతిభర్త వి , సర్జింపగవలయు నెఱివిషంబును ప్రాలెన్. క. రూపం
బుగలిగియున్న కు , రూపిణియైనందగున్ పరుష భాషణముల్ , కోప
ముచలస్వభావము । రూపింపని సతిని బతియిరుప్రగవరింపన్. క. కూ
రిమిలేని విసర్గమ । గౌరవమున్ పుంశ్చలీప్రకారము దుష్ట । ర్యారంభ
ముగల సతిపతి । యూరసిరక్షించుచుండుటర్హతమమగున్. క. ఎఱిగిన
పతియెరుగనిసతి । కెరిగింపగవలయునుతమహిత చరితంబుల్ । గరువ
మును శుచిత్వంబగు । తెరగులును సదా ప్తియును ధృతియుసౌమ్యత
యునున్. గీ. సౌమ్యతయును సర్వసంపదలునుగల । యొరులసతుల
జూచియుడుకుటయు న । పార సౌఖ్యగతులు గోరుటయును కాంత ।
లకు స్వభావశిద్ధమొకడుగాక. గీ. సృష్టికాలమందు స్రష్టవిధించె నీ ।
యస్వభావమింతులందుగాన । సతము దివిరి సతుల బతులు రక్షింపగా ,
వలయు నుచితగౌరవంబు పేర్మి. గీ. ప్రకటశయ్యాసనాలంకరణములిచ్చ ।
లీర్ష్యయును కోపముకు చర్యలింతలాజ్ఞ । వంబుకపటంబు మాయయు
వనితలందు । కల్పనముచేసె మనుప్రజగన్నుతుండు. క. మంత్రంబుల
వలననధిక । తంత్రంబులవలన శాస్త్రధర్మంబులచే । తంత్రికరణశుద్ధిద
శస్వ । తంత్రముగలనాతికైన దగగల్గదిలన్. క. వేదములింతులుజదు
వం । గాదింతలుగావు మంత్రకళలెట్లునిజం । బైదోచువారలందున । నా
దరణీయక్రియాఫలాభి రతమతల్॥ మ. పతివచించి మనంబులోన నిది
పాపంబంచుజింతింపక । వ్రతమైమానములజ్జయున్ విడచి దుర్మార్గంబు
సంధించి నిం । దితకర్మంబునకోపి జారపతినుద్దేశించి గ్రీడించు దు ।
స్సతికిన్ నిష్కృతిలేదులేదు నిజమాశ్చర్యంబగున్ తత్కథల్॥ క. కూరి
మిసేయకభర్త న । గౌరవముగజూచి యన్యుగలయుగనెదలో । నారయు
టయది మనోవ్యభి । చారంబనబరగు దుష్టసతికి సహజమై॥ గీ॥ ఎట్టి
పురుషువరించు దానట్టిదియగు , సతిసవాస్వాదుజలభూతి జనునదీ స ।

మోహాములు పెక్కు-చోట్ల సముద్రమందు । గలసిక్షారరసస్ఫూర్తి వెల
యునట్లు॥ గీ॥ అధమవర్ణమైన యక్షమాలవశిష్ఠు । మందపాలు నధిక
మహిమచట క । మునువరించి పాత్రములనంగబరగె పూ । ర్వమున
గాన నవ్విధములువలయు॥ క॥ అపకృష్టలనేకులు మరి । యు పరమపా
వనులనంగనొప్పపతుల బొం । ది పిదపపావనవైరి స । దుపచారము
లాచరించుచుండి నెలంతల్॥ క॥ సతులకు పతులకు నిత్యము । నతిశ
య సౌఖ్యములు మూడునట్టివిధము జెప్పి। తి వెండియును వినుడు స।
త్సుతుల బడయు తెరవులనఘసువ్రతులారా॥ చ॥ తనయులవృద్ధిజేయు
గ మతంబు నుతింపగ నొప్పి దేవతా । ర్చనములు సువ్రతంబులు పరా
యణతన్నుఘపంగ లక్ష్మినా । దనరి సమస్తకార్యములు తత్పరతన్వాల
యింప నొప్పు నం । గన గృహదీపమై తనమొగంబుగ కీర్తివహించి
నిత్యముల్॥ గీ॥ ఆరయ గృహస్థధర్మమపారమగు డు । యోడయును నా
వికుండునాయొప్పి సతియు । బతియు సంసారసాగరమతిసులభము । గాద
రింప సమర్థతగలుగువారు॥ చ॥ కనకముసర్వవస్తువులు గల్గిన సోదరు
లిష్టబాంధవుల్ । తనయులు తల్లిదండ్రులు సదా యెడవాయకనుండు
మిత్రులున్ । తనుభజియించుచుండిన వృథాయగు సర్వము భార్యలేని
యా । తనికి గృహస్థధర్మముచితంబు సేయగనిచ్చ జేసిరన్॥ క॥ పాత్రత
మంబగు శుద్ధక । శ్రేత్రము తనునెల్లపనులలావితు జేయన్ । బాత్రముగ
నడుపజాలు ప । విత్రగృహస్థాశ్రమంబు విత్తముడెలమిన్॥ గీ॥ ఓడలేక

—* క్షేత్రబీజసంయోగప్రకారము. *—

పెంపునూది సముద్రంబు । వేచి మైదరింపజూచువాడు । వోలె నెట్లున
డుపబూను సంసారి భా । ర్యావిరహితుడై గృహస్థవృత్తి॥ క॥ ఆర్యు
లనేకులు పూర్వము । భార్యలతోగూడ ధర్మపథము నడచి స । త్కా
ర్యములుచేసి బడసిరి । మర్యాదలు సకలజనసమాజములందున్॥
క॥ పుత్రులకలిమియు, సచ్చారిత్రంబును మేటిచుట్టరికము నతిథి
పూ । జాత్రి విధాప్తియు శుద్ధక । శ్రేత్రమునకు లక్షణములు లక్ష్యార్థం
బుల్॥ గీ॥ అతిథిపూజలుచేసి మర్యాదవడయు । సుతులగని సద్గతులో

సం॥ పితృసమూహ । ములకు హోమంబులొనరించి మూడుజగము । లందనుపుగాననన్ని స్త్రీయందనిలచు॥ ఉ॥ ఏయమభర్తయానతి వహిం చు శిరంబుననిత్యనిష్టమై । యాయమబొందునందురు మహా సుకృతంబులుప్రాజ్ఞులాప్తగా । కేయమభర్త యానతి రహింపదు మోహమునెల్ల వారు ఛీ ! ఛీయన జచ్చిదుర్గతుల జేర్పడు నాయమ పాపమూలమై. గీ. క్షేత్రభూతంబులంగనల్ పాత్రములు ను । కరములగు బీజమాత్రులు పురుషులిట్లు । క్షేత్ర బీజ సంయోగవిశిష్టమైన । జంతుకోట్ల జనించు ధీమంతులార॥ గీ॥ బీజమొకచో విశిష్టమై పెంపువెలయు, యోని యొకక్కడయు త్కృష్టమై నెగడు దొ । లంగ కా రెండు సరియైజెలంగు నెందు । నందు శుద్ధప్రసూత మాన్యతరహించు॥ గీ॥ యోనికన్న బీజముత్కృష్టమగు బీజ । లక్షణంబులకు సలక్ష్యములుగ । సర్వభూతములును సంభవించుచునుండు । ననిరి కొందరార్యుల నఘులార. గీ. ఎట్టి విత్తు కాలమెరిగి క్షేత్రంబున । నాటవడియె నిజగుణమ్ము సెడక, వట్టి వొక్క బొలచునది గాపునను బీజ । గుణము పెద్దయోని గుణముకన్న. గీ. సర్వభూతములును సంభవింపగ యోని । భూత భూమి మాత్రముగ జెలంగు । పుట్టువులకు మూలమును సలక్ష్యంబునై । విత్తు వెలయు వేదవేద్యులార॥ గీ. అదనువేచి క్షేత్రమందు కర్షకుడనే । కవిధధాన్యములు నొకడు నొకండు । పలు తెరగుల సతము పండించుగావున, విత్తుమూలమనిరి విదితమతులు. గీ. ఒక్క పొలమునందు జక్కగా పండును । నేక ధాన్యజాతులింతనిజము । గాన బీజమెట్టిదె నిరూపించు త, ల్లక్షణములయగు సలక్ష్యములుగ. గీ. గానపరసతులందు విజ్ఞాన ఘనులు । పాత్రతములు సయాఘ్యులు భవ్యమతులు । బీజములిడరు కరమవి పెంపు వెలయు । నైన తత్ఫల భూతిమాన్యంబుగామి. గీ. మృగము నొక మనుష్యుడేయ బాణమునాటి । యదిదొలంగిపారి యన్యుడొక్క । దు రుకనేయుపాని కొదనినచాడ్పగు । పరునికాంతబొందు ఫలమునిజము॥ సీ. పృథివీతలంబెల్ల పృథుచక్రవర్తిచే పూర్వంబు సగృహీతంబుగజెలంగి । యతనిపిమ్మట మహీపతులనేకులచేత పాలింపబడియు నిప్పటికున్పృ

త్తి । పృథుచక్రవర్తిదీపృథివిసర్వంబని వారలెరుంగగావరలునైన , నరుడు మొద్దులగొట్టిబరగించు క్షేత్రంబు దానబొందినతద్విధమగుఫలము । గోరిపరసతియందు నెగ్గులుదలంప। కిడినబీజంబువృద్ధిమై నెగడిపిదప। దానిపతికిలభించు యత్నంబులేక । గాననరయంగవలయు ప్రాజ్ఞజనులింత॥ సీ. తనకోడెయొరుని మొదవచూలుసేయంగ తానాఫలంబుజెందనివిధంబు । పెరవాసిపొలమున బీజంబులిడువాడు తత్ఫలశిద్ధిజెలదని గడింది । యగుతానుపరకాంత యందిడుబీజంబు తగవృద్ధిబొందియు తనకుగాక । బీజంబులొక్కడు పెక్కులుతనపొలమందు నాటకజలంబధికమగుడు । జలమువారునపుడు జనియవియొరునిపొ । లంబునందువడిఫలంబుసేయు । నైనమున్నఫలము నాసించినాటెన , వానికేమిఫలము వానివలన॥ క. పరకాంతాసాంగత్యము । బొగించియుతత్ఫలంబు బడయగలేడే । వెరవునవైనంపురుషుం । డరయంగననర్థమది మహాశయులారా॥ క. సారములసారములు ఫలి । తారూఢతరములు నిష్ఫలాఢ్యములై బెం । పారగలబీజయోనుల । కారణములుజెప్పితిని ప్రకాశముగాగ॥ వ. ఇంకవివిధంబులగు స్త్రీధర్మంబులుపన్యసించెద వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. అన్నపెండ్లాము గురుసతియగుననుజుని । కన్నకనుజుని

—*వివిధస్త్రీధర్మంబులు*.—

సతికోడలగునుగాన । యగ్రజునిసతితమ్ముండు ననుజుభార్య । నన్నయనుబొందుటవి నింద్యమధమతమము॥ క. అనుజునిపెండ్లామన్నయు । ననుజుండగ్రజునిసతి మహామోహవశం । బునబొంది పతితులగునిజ । మనిమెమనువు సర్వజనావాప్తిదగన్॥ గీ. పుత్రహీనమగు కళత్రము పుత్రుని । గోరిగురునియాజ్ఞకులమువాని । తోడనైన మరదితోడనైన రమింప । వచ్చునని కొందరిచ్చలువగ॥ గీ. అన్వయంబుదరుగునను భీతిగదిరిన । విధవవదగుపుస్మృతోక్త విధిజెలంగి । మానమైనిశాసమయమున నొక్కని , బొందివానినలన పుత్రువడయ॥ క. గురువునియోగింపంగా । బరగుమరియునొక్కపుత్రు బడయువిధవకి । ద్వారుసుతులు జనించుననం । తరముపురుషుజూడ బలుకతగదేవనుల్గన్॥ గీ. గురునియోగ

మట్లగుటనమ్మతంబయ్యె । ననుజుపత్నికొడలట్లయన్న । యన్నభార్య గురుని యాలియట్లనుజుండు, దలపవలయు నధికమతమువలదు॥ క. వారలటుగాక మోహము । పారముగరహింతురేని బతితులగుగురు। స్త్రీరతుడుపథూరతుడన, గారెండుజగంబులం విగర్హితులగుచుం॥ క. పతిమృతిబొందినసతిగ । ర్హితమనకన్యనిరమింప నెట్లగునుపతి। వ్రతయగుసేయశ్లైనం, క్షితినని కొందఱతివిశిష్టచరిత్రుల్॥ క. విధి శూన్యంబు విగర్హిత । మధమమగౌరవమ పాత్రమరయంగవృథా, మిధునంబు పాపకృత్యము । విధవావ్యావాహంబులోక విశ్రుతులా రా॥ ఉ. వేనుడురాజ్యభారమ వివేకతదాల్చిననాటినుండియుం । మానవులందువోయె నసమంజసమై పశుధర్మవృత్తిసం । తానముగోరి గర్హితమంబులుగొల్చి వితంతువుల్నిజే । చ్ఛానిరతింజరించు తతిసం కటపద్ధతిమెల్లమెల్లనం॥ గీ. అగ్రగజన్మవిచ్చలనుజులసతుల న । గ్రజుల భార్యలం ననుజులునిత్య । రతులుసేయ సంకరములురువైధర్మ । మ ణగె వైన్యరాజ్యమందుమున్ను॥ వ. నాడుగోలె సంతానసిద్ధికొరకు విధవల నియోగించుధర్మంబు సమస్తదేశంబులందును గర్హితంబయ్యె మరియు వాగ్దత్తమాత్రంబున నక్షతయోనియగు కన్నియంజేకొనిన యగ్రజుండు దైవవశంబున తనకు కాలాసన్నంబగునేని యోగ్యుండగు తమ్మునింబిలిచి మీావదినెయందు సంతానసిద్ధి జేయవలయుంజుమీా యనిచెప్పి మృతిబొందినపిదప మోహంబుపెంపుసేయక నయ్యనుజుం డట్లవశ్యంబు గావించుటధర్మంబని కొందరమతంబు॥ గీ. కన్నెవాగ్దత్త మాత్రంబుగాగనొకని । కిచ్చివాడుగతించిన నిచ్చమరియు । నొక్కని వరింపజేయుదురుద్యముండు । నీచుడుమహాపరాధివి నింద్యతముడు॥ గీ. వాడుబొరయునట్టి వాడగునుసహస్ర । పూరుషానృతుండుబోలె ఘోర । పాపఫలమువాని బల్కినజూచిన । పాపనిదినిజంబుభవ్యులా ర॥ క. పరమశిథినైష్ఠికంబుల । పరిగ్రహముజేసియు గడుపాపరతరుగా। తురసుతక్షతయోని నిరా । కరణవిడువవలయుబుధుడు కన్యనెరిగినం॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ గీ. ఉన్నరూపెరిగింపక కన్నెదోష । పతివ

రింపంగ నిచ్చునెవ్వాడు వాని । యాతతాయితనంబున కనుపపడక ।
దానిబుచ్చునది పతి కానిదాసి వ్రాలె॥ గీ. భోజనపదార్థములు వస్త్ర
ములుసమగ్ర । ముగ బ్రకల్పించిసతికి భద్రగతిసెప్పి । బరగుదేశాంత
రమునకు పతిచనంగ । నట్లుగాకున్నదిదూష్యమగుటనిజము॥ గీ. వృ
త్తికర్శితముగు సతి వివిధయత్న । ములుసదాయాచరింపగా దలచికడుపు
మండనోరెండధర్మంబు మరచియెవ్వ । యైననునరించుగాన దూష్యమ
గుటరుదె॥ సీ. పతిధర్మకార్యముల్ బరగింప దేశాంతరమున కేగినవత్స
రంబులెనిమి । దియు విద్యయైన కీర్తియైనైన బడయుంగనరగిన నా
రేండ్లునతిశయించి । భోగార్థముచనిన మూడువర్షంబులు సతిప్రతీక్షిం
చివిశ్వాసనిరతి । పాటించి యతడున్నచోటికిజనునది వార్తలువినుచు
నెవ్వారితోడు । వడకసతిపతితనుకోప పడుచుపిత్రుగృ । హంబుజేరిన
వత్సరంబుజూచి । యొల్లదేనియు మున్నుదానునిచినట్టి తోడవులన్నియు
గొనిదానివిడువవలయు॥ గీ. మత్తయగుచునైన వృత్తియెరుగకుండి ।
యైన తీవ్రతరరుగార్తిముగువు । దక్కియుండునైన దాలిమిమూడుమా ।
సములుజూడవలయు సతినిభర్త॥ సీ. పాపరోగాతురు పతితునపుంస
కు గ్రూరునున్మత్తు నాచారశూన్యు । పతిసవిశ్వాసంబు బాటింపకేగిన
సతివలన ధనభూషణములురుక । గొనరానువలవ దట్లనిమందలింపగా
వలయునిచ్చలునది వలచి యన్య । పురుషుసాంగత్యంబు బరగించునేని
గొనందగుదండించి దండడిమెయి । సొమ్ములన్నియుచెడద్రావి సోలు
దాని । నింద్యమగుధాని బ్రతికూలనిష్ఠురోక్తు । లాడుదానినసంగతి
గూడుధాని । పతివిడువవలయు దుర్వృత్తిబరగుదాని॥ గీ. వంధ్యనెనిమిది
వర్షముల్ వత్సరములు । పదియశిష్టప్రసూత విభ్రాంతనాడు । బిడ్డలం
గనుదాసి మూరొడ్డుదాని । పదునొకండేడ్లు వీక్షింపపతికివలయు॥
క. గౌరవమును బ్రియముసదా । చారమువాటింపకుండు సతిదుశ్శీలన్ ।
గౌరవనీయుండుసదా । చారుడుఘనుడు భర్తవిడువజనునని బు
ధుల్॥ క. అనుకూలముశీలంబును । జననుతసువ్రతముగల్గు పతితీరని
రో । గనిరతిబాల్పడనాయుము । యునుమతిపతి పెండ్లియాడ నగునొక

కీర్త్యన్॥ ఉ. పాయని రాగసంపదయు భక్తియుశీలము సువ్రతంబు బెం। పైయలరారుశుద్ధసతి నల్గివిదూష్యములాడ హీనగా । జేయవృథాప్రసంగములు సెప్పగసేయగరానికర్మముల్ । సేయగబంపభర్తకు విశిష్టముగాదొగిగల్గునాపదల్॥ క. విపరీతములగుసేతలు । కపటాచారంబుబిరుసు గలసతిపతియో , టుపరచి బనుపంజనుదా । ని పితృగృహముసేరగాననిరి భవ్యతముల్॥ క. ప్రతికూలములెప్డుపల్కు । సతినప్పుడవిరచికట్టి జనుపనుపగత । త్పితృగేహమునకుగారవ । మతిశయముగవెలయుపతి విషాన్నమువోలెన్॥ క. వెలయంగనాట్యరంగం । బులప్రాణిద్యూతకర్మములవేడుక గుం । పులుగుంపులుగాపురుషులు । నిలతురుగావున । జనదువసితలరుగంగన్॥ ఉ. ఏయమసిగ్గుమాలికడు నిచ్చలుపూరుషులుండు చోటులన్ । డాయగబోవు వేడుక విడంబముగాబరువెత్తువీధులన్ । నాయమజిక్కగట్టి పతియంగడివీధులవిక్రయించుట । న్యాయముగాదు వీధులజనంగలకాంతలు పూజనీయలే॥ చ. తనకనురాగభూతులుచితంబుగసేయక నుండునైననే । పనుపులుసేయబంచుపతిభక్తిదగన్ సతియోర్చిసేయగా । జనునవిమారువల్కక వశంవదయై యొనరింపదేనినూ । తనిడినరాయివోలె బలుదండడి సందడిలేకస్రుక్కగున్॥ క. పరపురుషులతోనోడక । పరిహాసములాడునసతిపతిభంజింపన్ । బరగుననినిభవ్యతములు । పరమప్రాజ్ఞజనములుసభాసదులారా॥ మ. పతిసేవారతియార్జవంబును సదాప్రాజ్ఞస్వభావంబువ । ర్ణితసంచారవిలాసభాషణ కథానిష్ఠావిశిష్టాదిను । వ్రతముల్దానము నార్యగోష్ఠియునిగర్వస్ఫూర్తియున్ తాల్మియున్ । సతికత్యంతపవిత్రకారణము లాచంద్రార్కతారంబులై॥ క. గౌరవనీయుతనిజసే । వారితియునుకర్మములును వాటింపనిశ్శం । గారపతినైనసతిపతి । దూరమువిడనాడవలయు దుర్గతివోలెన్॥ వ. విజాతీయాంగన సతిగానైకొనిదానిచేతనెల్ల పనులుచేయిరచుకొనుచుండు బ్రాహ్మణుండు చండాలతుల్యుండగు నిల్లిల్లజాతులవారును బతితులగు మరియును॥ గీ. వంశమును రూపమును గౌరమునువిద్య । ప్రాయమును సచ్చరిత్రంబు బెర

గువరుని, కిచ్చునదికన్యమిక్కిలి యిచ్చలుదగ । బ్రాహ్మ్యవైవాహిక విధిసత్పాత్రతముడు॥ గీ. ఋతుమతియగుకన్య నతిసత్ప్రవర్తన । మేమి లేనివానికిచ్చుకంటె । కామమయ్యుబేర్మి నామరణాంతంబు । దనుక నింటననిడికొనుటయొప్పు॥ క. ఋతుమతియగుకన్నియదగు । బ్రతీక్ష

—ఋతుమతియగు కన్యాదానవిధి—

యొనరజేయ వత్సరత్రయమునుసదా। ప్తితెరంగుచరిత్రముమా। న్యతయు సమస్తజనవర్ణితౌరూఢిమెయిన్॥ క. ఋతుమతియైవర్షత్రయ । మతిని యతిన్ బుచ్చుకన్య నాప్తచరిత్రన్ । పితృముఖ్యులు పాత్రుండగు। నత నికినీవలయు బుధజనానందముగన్॥ క. మాన్యమునుసువృత్తముగల । కన్యరజమువెడలునైన కామింపదుదా । ధ్జన్యరతునిచ్చమెయిసా। మా న్యపథమువట్టి శుద్ధమతమిరువారన్॥ వ. కావున॥ చ. ఋతుమతియైన కన్నియ వరియింపగనిచ్చలుసేయు నెవ్వనిన్ । బితృముఖులెల్లచుట్టము లుప్రేముడినాతని కిచ్చుబుచ్చిటు । న్నతమతమింతలేని సుగుణంబులు దాల్మియులేనికన్నికన్ । ఋతుమతియైనయప్పుడ వరింపగజేయుట లె స్సజూడగన్॥ వ. స్వయంవరవివాహవిధిబోవుకన్య తనమేన మున్ను జనకాదులిడిన భూషణంబులువారలకు సమర్పింపవలయు. నీయకజగు గునేని దొంగయునన్ బరగి దండనార్హమగు వెండియు॥ క. మాన్యత మము ఋతుమతియగు । కన్యాదానంబనియె జగద్ధితమతిసా । మా న్యపథముగౌరవమును । మాన్యంబుగమనువులోక మానితులారా॥ క. ఋతుమతియగుకన్యలొసగు । పితృముఖ్యులుశుల్కము గొనబెంప గుపాప । ప్రతతులువారలధర్మము । నుతిగొను నరమాంసవిక్రయులు ఋషులారా॥ క. ద్వాదశవర్షంబులు చన । బూదెనిడిన కనకరేఖవ్రా లెవిమలనూ । త్నోదయయావనరుచిరే । ఖాదులుసౌష్ఠవముకన్య యందు రహించున్॥ క. అరయంగాముప్పదివ । త్సరములు ప్రాపిం చునతడు సమ్మతముదగన్ । పరిణయవిధులొనరింవగ, బరగున్నాక న్యయందపండితులారా॥ క. ఎనిమిదిసంవత్సరములు । జనకనొసగుకన్య యందు జనుపరిణయమో । గ్యనిరతులుసేయనిద్వాది । యనునాలుగు

నేండ్లుచనినయువకుండురహిన్॥ క. అమరుదేవదత్తమైన సతిపతి య । వస్యమధిక గౌరవంబు బ్రియము । నార్జవంబుగలిగి యాదరింపఁగ దాని । వలన బ్రియముదేవతలకుమిగులు॥ గీ. ఎఱుక లేకకన్య ని చ్చుటకన్న పి । తౄదులూరకుండుటరయ లెస్స । గాన ఋతు మతియగు కన్యనిచ్చుట యుత్త । మంబు భద్రమనియె మనువుదొల్లి॥ గీ. ఎఱుకగలుగుకన్య యిచ్చలెవ్వనిచేయు । వానికిచ్చునది యవశ్యమ నియె । మనువుగాన తెరువుమరుపును గల కన్య । నీయ జూచు వెఱ్ఱి కేమిలెస్స॥ క. ప్రాయముగలకన్య మతం । బాయతముగ నిచ్చలును స్వయంవరమైనన్ । శ్రేయస్సంతోషములు చి । రాయుర్భాగ్యములు పొరయుననినిరి మహాత్ముల్॥ గీ. ఎఱుక లేనికన్య నిచ్చునెవ్వాఁడు వా । డధముడనిరి మునుమహార్థవిదులు । గాన యీడురాని కన్యావివాహం బు । లధిక నింద్యతమములయ్యె నుర్వి॥ గీ. కన్యశుల్కంబు గొనియి చ్చుకష్టరతుఁడ । పాత్రతము డెవ్వడాశ్చరిత్రునీచు । నధము నరమాంస విక్రయుండాతతాయి । యనిరి ప్రాజ్ఞజనములు మహాత్ములార॥ క. ధన మెవ్వడధిక మొసగు న । తనికిన్ కన్నియ నొసంగ దలచు ఖలుండే । పనులోనరింపడు పాపం । బన వానికి మంచి నీళులనుటురు వగునే॥ గీ. వేశ్యవొలె నధిక విత్తంబొసంగి దా । గొనిన కన్యయందు మన సుపూర్ణ । రాగభరితముగ నిరంతరంబుచు గౌర । వంబుసేయ డెట్టి వాడునైన॥ క. ధనముగొని యీడుబిడ్డల । ననయము విక్రయముసే యునధముడు వేశ్యాం । గనసతిగా గైకొను టొ । ప్పుననిరి మహి తార్థవిదులు మహాత్ముల్॥ గీ. పుట్టినట్టి సుతుల గిట్టించి కూతుల । మాత్రమరసి ప్రోచిమంతనమున । విక్రయించునట్టి విత్తార్జనపరుండు । పాపమనునె యెట్టి పనులనైన॥ క. ధనమొసగి కన్నియం జే । కొను నాతండట్లొసంగు కుటిలాత్ముండున్ । జనుసర్వపాపములు జే । సినవా రల గతికి పంపుసేయు నతండున్॥ క. తనుశుల్కము గొని యిచ్చిన । జనకునినిందించు దొట్టిజరచుచు పతి రో । యునులుకు బాంధవవర్గ ము । గనుగొని కన్నీరు నించుకన్య సతంబున్॥ క. అన్యోన్యరాగరసము

లు । మాన్యములుగ దంపతులు సమస్తక్రియలుఁ । ధన్యత్వస్థితిఁ జేయు గ । కన్య నొసగవలయు నెరుక గలిగిన పిదపన్॥ క. సతియును బతియును నిత్యము । నితరేతరరాగరస సమృద్ధి నెగడి యా । యతకర్మంబులు చేసిన । బితృదేవతలాత్మలందు బ్రియమురహించున్॥ వ. అదిగావున॥ క. ఇతరేతరమనురాగ భ । రితమానసులగుటకున్ వరిష్ఠవయోభా । సితమగు కన్నియ సరియగు । పతికీనగుననిరి పరమ పాజ్ఞజనంబుల్॥ వ. సతీపతుల ధర్మంబులెల్ల జెప్పితి నింక దాయభాగవిధులు తేటపరతు వినుండని యమ్మహర్షి యిట్లనియె॥ క. సుతులెట్టి సద్గుణాఢ్యులు । మతిమంతులు గలుగునట్టి మహితపదవులు । న్నతిమెయి జనకుండు వ్రరయు । బితృగణములతోడ గూడి ప్రియము రహింపన్॥

—సుపుత్రఫలప్రకారము.—

చ॥ తనయుడు సద్గుణాన్వితుడు ధర్మరతుండగునేని హీను డ । య్యును జనకుండు బొందు మహిమోన్నతి దివ్యపదంబు దాను జే । సిన కలుషంబులన్నియు నశింపగ తత్సుతుడర్థి నాచరిం । చిన సుకృతార్ధ భాగము విశిష్టతగైకొని సమ్మతంబుగన్॥ చ. అనిమిషులున్ జగత్రయము నారయనిత్యము ప్రీతిబొందు ధ । ర్మనిరతి పెంపుగైకొన కుమారుడొగిన్ సుకృత క్రియల్ దినం । బును నొనరింపదాన పరిపూర్ణ సుఖోన్నతి వానితండ్రి గై । కొను సురలోకమందు బితృకోటియు తానునుగూడి యిచ్చలున్॥ క. పితృవర్గంబులు దానును । ప్రతిదినమును బ్రియము వడయు భవ్యతదగ స । త్సుతుబడసి తండ్రిగావున । మతిమంతులు దివురు సత్కుమారుల బడయన్॥ క. పాత్రమగు నుత్తముండగు।పుత్రు నిగనినట్టి సతి త్రిభువనంబుల జా । రిత్రము కొరగాకుండియు । మాత్ర పతి విధంబునన్ విమలమతులారా॥ క. వృత్తాంత విశిష్టంబు వి । పత్తులు బొరయమియు నిత్యభవ్యత్వములో । కోత్తరపూజా గౌరవ । ముత్తమపుత్రులగని బడయు సతీజనముల్॥ క. గౌరవనీయుండు సదా । చారఘనుండైన సుతుడు సభ్యతదగ నిం । పారు సుఖంబులువడయు న । నారతము తజ్జనని జనంబులు వొగడన్॥ గీ. ఉత్తమకుమారులన్

గని యెత్తమంపు । పగసులును మధ్యములగని పాత్రములు న । పా త్రములు గాని గతులును బడయుసతులు । బతుల ప్రియములు నంత లై సతమువెలయు॥ క. ఆరయనత్యధములగు కు । మారులగని సతులు శుద్ధమతములు శుద్ధా । చారంబులు పూజ్యతయును । గౌరవమును గోలుపడుజగతి నింద్యములై॥ ఉ. పూతకు భార్యభర్త మృతిబొందిన గర్భిణియయ్యునోపి దాసీతనముఁ వహించి కడుజేడ్వడి యుత్తముడైనపుత్రు గాఁ । రీతకనామధేయుగని వృద్ధదశ౯ బహుసౌఖ్యసంపదల్ । బ్రీతిజెలంగ బొంది నడిపించె పురాతనవేళ ధర్మముఁ॥ వ. కావున సత్పుత్ర సంతానసిద్ధి బహుపుణ్యాభాజనం బని చెప్పి దాయభాగ విధులు బోధించువాడై యిట్లనియె॥ క. జననీజనకులు చనిపో । యిన పిదప సమేత్యపుత్రులెల్ల నయము పెం । పునెగడి విభజించికొనగ । జనుననిరి మనుప్రముఖులు శాస్త్రార్థవిదుల్॥ గీ. తండ్రి మృతిబొందునైనను తల్లిబ్రతికి । యుండు కాలంబునం గాదయోగ్యరతి స । మే

—దాయభాగ ప్రకారము.—

త్యులగు నందనులు గీళ్లుమేల్లునరసి । పంచికొనననిరి కొందరు భవ్యతములు॥ క. జనకుండు బ్రతికియుండ న । తని యనుమతి భాగముగొనదగుపుత్రుని కొ । ల్లనని మరువాడు బల్కి-న । జనదది దుర్వర్తనంబ శాస్త్రీయమిలఁ॥ క. పుత్రులు పసివారైన క । ళత్రము పతిజచ్చిన న్వెలయు సర్వజన । స్తోత్రప్రవర్తనం బతి । పాత్రతమంబుగ కుటుంబభరము వహింపఁ॥ క. జనకుడు కాలము చేసిన । జను పెద్దకుమారుడతి విశారదమతియై । యనుజులు బాంధవవర్గము । నెనయు కుటుంబభరమున్వహింప సదాప్తిఁ॥ క. శుభచారిత్రంబును పా । పభీతియు నాస్తినిష్కపట వర్తనముఁ । విభవముగలవాడ కుటుం । బభరంబు వహింపజాల పాత్రుండరయఁ॥ క. పనులు సెప్పనగ్రజు । డోపిక తమ్ములవిసేయుచొగి నతనియెడఁ । కోపము పుట్టింపక నురు । వైపుత్రులువ్రాలెనుండుటర్హత మిలఁ॥ క. ఆరూఢినగ్రజుండు కు । మారులు బలెతమ్ములఁ సమతజూచుచు స । ద్గౌరవమతి బోవిందగు ।

వారలలిగి నన్నలుగకవశ్యము బేర్మిణ॥ క॥ జనకుడు ఋణమిూగక జ। చ్చిన పెద్దకుమారుడతివిశిష్టత్వము పెం। పున నెగడియదిదీర్చికొనఁ। జను తమ్ములుగూడ పరమ సత్యవ్రతుడై॥ క. జనకుడుచేసిన ఋణమే। తనయుడు దీర్చికొను సమ్మతంబున నాతం। డనఘుండు ధర్మపుత్రుం। డనబడుగారొల్ల మనుదురాత్ములు పుత్రుల్॥ క. తనయులకన్నను బ్రే ముడి। ననుజుల సరిజూడవలయు నగ్రజుడు గురుం। డని పాలకుడని జనకుం।డని వారలు తనుభజంప ననుకూలమతిఁ॥ గీ పూజ్యముగ కు లము వెలయింప బాలయజేయ। నగ్రజుండసమర్థుండుదగ్రవృత్తి।కూడ దతనికి తమ్ములుగూడ లేని। దానవచ్చున గౌరవత్వంబు సభల॥ క. జన నంబుచేత జ్యేష్ఠు। డన బరగడు మూఢచిత్తుడదిగావున ధ। ర్మనిరూఢి నెగడి తమ్ములం। కును బాంధవులకును బ్రియముగూర్పగవలయుఁ॥ క. అనుజులుసంతోషించెడి। యనువున మెలగంగవలయు నగ్రజుడటు వా।రనుకూలింపక పోయిన। తన గౌరవమంతయును వృథాచెడిపోవుఁ॥ వ. ఇంక విభాగప్రకారంబు వినుండు సమస్త ధన సంచయంబునందు ను జ్యేష్ఠుం డిరువది భాగంబులును మధ్యముండు పదియేను భాగం బులును కనిష్ఠుండు పదిభాగంబులును గొనవలయు మధ్యమునికన్న కనిష్ఠుం డధికంబుగా గొనుటయు సమానాంశంబులలో జ్యేష్ఠునకు మ ధ్యముండు కొన్ని భాగంబులుచితంబుగా నీగుటయును ధర్మంబని కొం దరు జెప్పిరి. మరియు నిట్లు భాగంబులు చన మిగిలిన ధనంబును గృ హంబులు పశుశాలాదులు క్షేత్రంబులు తోటలు సమానాంశంబులు గా సోదరులందరును గొనుటయు ఋణబంధనంబులుండునేనియు వి భాగకాలంబునకు మున్న దెంచిగొనుటయు సోదరులకు శుభదాయ కంబులగు కర్మంబులు వెండియు॥ గీ. మాన్యతముడు భవ్యమార్గ ప్ర వర్తనుం। డై కుటుంబభరము నధివహించు। వాడ జ్యేష్ఠుండట్లుగా డేని యగ్ర। భాగములు గైకొనంగగాదు మరియు॥ క. వెలయగ త మతమ భాగం। బులలో మూడేసి భాగములు నురువైసగఁ। వల యుఁ దోబుట్టువుల కొ। రులుదమ మేలనగ సోదరులు నయముద

గన్॥ వ. సంస్కృతలగు నక్కచెల్లెండ్ర కీపద్ధతి కాదని కొందరమతం బు॥ చ. అనుచితమయ్యు నన్నమృతుడైన తదీయసతిం రమించి పు। త్రుని గలిగించునేని యపురూపముగాక కనిష్ఠుడీయగా। జనుసమభా గమిచ్చలును సర్వధనంబున పంచి వానికిం। ననంసమంజసంబయగు నగ్రజుభాగమురాదె వానికిం॥ చ. అనుజుని భార్యయందు దగనన్న యు నగ్రజుపత్నియందు దా। ననుజుడు పుత్రులం బడయునట్టి తెరం గులుకూడనైన త। త్తనయులకెట్లు భాగములు ధర్మవు దప్పక నర్థినీ యగా। జనునది యేటిమాట యను సంశయ మెన్నడునైన గూడునే॥ క. ఏగతినైనను దగు। సమభాగంబులు వారలకు కపటవర్జితులై। యీ గుట సోదరులకు నని। రాగమశాస్త్రార్థవేదులైన మహాత్ముల్॥ క. స తియును బుత్రులు జచ్చిన। సతికైన నొసంగవలయు సమభాగము లై। కృతముండు నన్నదమ్ములు। సతమవితమ సోదరునకు సాధ్యము లగుటం॥ చ. తనపతి జచ్చినం నొకవిధంబున పుత్రవిహీనయయ్యు దా। ననిశమునోపియుండు సతికాయమదేవరు లీగుటొప్పు మై। జను సమభాగము ల్దెరవుచాలక దుర్దశనుండు రేని జీ। వనమునకైన మా త్రము నవశ్యమునీయక ఒక్కడెందునం॥ క. ఏనరుడు పుత్రహీనుం। డై నిత్యము గుందుకూతు నాతడు కన్యా। దానముసేయం గల్గిన। దాన కుమారునిగనిన పదంబున మించుం॥ క. మాన్యుడగు పుత్రహీ నుడు। కన్యాదానంబుచేసి గౌరవమతి సా। మాన్యమగు తన కులం బతి। ధన్యత్వాస్పదముగాను దారవిభూతిం॥ గీ. పుత్రులందరు జచ్చి న పుత్రికలను। దారమహిమాస్పదంబుగా దక్షుడొసగి। వృద్ధిబొం దించె కులముపేర్మిమెయి ననగ। వినమె పూర్వపుగాధల ననఘులార॥ వ. అదియెట్లనిన నాదక్షుకుండు తనకుమార్తెలలో ధర్మపురుషునకు ప దుపురను కశ్యపునకు పదమువ్వురను చంద్రుని కిర్వదియేడ్వురను దా నపూర్వంబుగా నొసంగి నిజకులంబు వృద్ధి బొందించుకొనినవాడయ్యె గావున పుత్రరహితుల కవ్విధంబవలయు॥ క. పుత్రరహితుడగు సోద రు। పాత్రములగు సర్వవిత్తభాగంబులు ద। త్పుత్రిక కొసంగవలయు

జ। రిత్రం బెన్నక నయము గరిష్ఠతవెలయన్॥ క. పాత్రతమంబనిరి బుధులు। పుత్రరహితు సర్వభాగములు నిచ్చుటు దా। హిత్రుడు మాతామహాంశంబులు। పుత్రికయును జేకొనుట తపోధనులారా॥ క. తామతము పేర్మిమెయి మా। తామహునంత్య క్రియలు సతము నొనరింపంగా మాన్యుడు దౌహిత్రుడు। భూమిసురలకెల్ల దానములు సేయంగన్॥ క. పుత్రుడు లేక గతించు క। ళత్రము ధనమెల్ల గొనవలయు పతిపేర్మిన్। పుత్రిక యుండిన గాదని। రత్రియును పులస్త్యుడును మహాశయులారా॥ క. కూతురు పుత్రరహితమగు। మాతృవిభాగంబులు గొను మహితపదము వి। ఖ్యాతము జనకునిపాళ్లు వృ। థాతొలగక సుతుడుగొను విధంబును బోలెన్॥ గీ. జ్యేష్ఠయయ్యు దాను జెంద పాత్రముగాదు। పుత్రిక దివుటమెయి బుత్రుతోడ। భాగములు సమములుగా గొనసగబాలు। మాత్రము గొనవచ్చు మహితులార॥ గీ. సోదరులులేని దౌహిత్రి యాదరమతి। దాను మాతామహునకు మాతామహికి స। మస్త శాస్త్రోదితాంత్య కర్మంబులెల్ల। గడపి వారల విత్తంబు గైకొనదగు॥ గీ॥ పాత్రధర్మంబు నడపిన పుత్రువలన। త్రిభువనంబుల జిరకాలమభినుతముగ। పరమపదము నిచ్చులు పౌత్రువలన। బడయు మనుజుండు పూజ్యత భవ్యులార॥ క. తనయుడు జనకుని పున్నా। మనరకమున బడక భవ్యమార్గజయ శ్రీ। దనరగ రక్షించును గా। వున పుత్రుండనియె బ్రహ్మపూర్వమువానిన్॥ క. పౌత్రుడు నుత్తముడగు దా। హిత్రుండును సములు భేదమెనయ దరయ దౌ। హిత్రుండు పౌత్రునట్ల స। పాత్రక్రియలెల్ల జేయ బరగు సదార్తిన్॥ సీ. దౌహిత్రుడర్థి ప్రథమ మేకపిండంబు మాతకుమరి రెండు మాతృజనకు। నకుమూడు వానిజనకునకు నిడునది పావనసుగుణసంపన్నుడైన। దత్తపుత్రుండు విత్తముసర్వమున్ గొనువాడు వాడయిడంగవలయునర్థి। తను బెంచికొనునట్టి జనకునికొప్పదు జన్మకారణుడైన జనకునికటు। దత్తుడగుటకాదు తనతండ్రిగూర్ప బెం। పైన విత్తమందు నంశముగొన। మరదివలన విటునిమన్ననవలన గ। ల్గిన సుతులకు పా

ళ్లులేవు లేవు॥ క. వారలు భాగంబులుగొన । గా ఋణబంధము దీర్ప గానిత్యము పి । తౄరాధనములు సేయం । గారాదని రార్యులతి ప్రక ాశముగాఁగ॥ గీ. పతితుడగుటకాదు భాగముల్ గొని ని । క్తయగు దాని పుత్రుడయినవాఁడు । వానిపాళ్లు గొనవచ్చునౌరసపుత్రు , డర యవాడ పూజ్యుడర్హతముడు॥ క. మృతిబొందినట్టి సోదరు । సతిగూ ర్పగనిచ్చు నర్థసంచయ మతూ్య । ర్జితముగ జేరిచి తగత । త్సుతుల కొనగవలయు నగ్రజులుననుజన్ముల్॥ గీ. ఏకయోనిజులకు నివ్విధంబా చర । ణీయమఖిలపూర్ణ దాయభాగ । నియతివివిధపుత్రనికరంబునకు జెల్లు । భాగవిధులు తేటపరతువినుఁడు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండనేక వర్ణం బులందు క । న్నియలసతులుగా గ్రహించిబడయు । నట్టిపుత్రకులకు నట్లు వివిధభాగ । ములునొసంగవలయు ముఖ్యసరణి॥ వ. అదియెట్లని

—ద్వాదశవిధపుత్ర భాగప్రకారము—

న జాతీయ కన్యాకుమారునకు మూఁడు భాగంబులును క్షత్రియకన్యా పుత్రునకు రెండుభాగంబులును వైశ్యకన్యానందనుని కొక్కభాగంబు ను శూద్రకన్యాసవయున కర్థభాగంబును విభజించి యొసంగవలయు నిట్లు॥ క. ఉద్యోగపరాయణతయు । విద్యయు గలవాడునైన విప్రుండు వృధా । ర్థద్యోతకమగు బుద్ధి స । ముద్యద్భాగములు గూర్చుటొప్పద రయఁగ॥ క. పాత్రుండైననుశూద్రీ । పుత్రునకిఁ పెక్కుభాగములు కాదొసగఁ । ధాత్రీసురుఁడు వానిచ । రిత్రము పండితులకు విపరీ తంబగుటఁ॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ క. భద్రచరిత్రుడు ఘనుడగు। శూద్రసతీపుత్రుడును బశుపులును బహుర । త్నద్రవ్యములును కనక ముపద్రవమగు వేళగొనగ భ్రాతుండయగుఁ॥ వ. శూద్రునకు విజా తీయ కన్యాపరిగ్రహంబు కాదుగావున సజాతీయసతియందు వడసిన నూర్వురు పుత్రులకైనను సమానాంశంబులు విభజించి యొసంగవల యు నౌరసక్షేత్రజదత్తకృత్రిమ గూఢోత్పన్నోపవిద్ధులను వారలును కానీనసహోఢ క్రీతకపౌనర్భవ స్వయందత్త శౌద్రకులను వారలును ద్వాదశవిధపుత్రు లనంబరగుదురు వెండియు॥ చ. అనువుమెయిఁ మ

నుష్యుఁడు తృణాదివినిర్మితమైనయోడ చే । ర్మినెగడి యెక్కియంబుధి దరింపగజూచు విధంబగుఁ గుపు । త్రనికరభూతిమై యిహపరంబుల సౌఖ్యములొందగోరువా । నినడపుగావునఁ సతిగ్రహించు విధంబుల నేకమార్గముల్॥ గీ. ఔరసక్షేత్రకుమార లలరునాత । డైహికాముష్మికసుఖంబు లందనోపు । దృఢతరంబగు నోడచేర్మిమెయినెక్కి । మనుజుఁడు సముద్రము దరించు మాడ్కినరయ॥ గీ. పైతృకధనంబు సర్వాంబు పాత్రతముఁడు । గానగనౌరసపుత్రకుండనఘులారా । గానవాఁడవివిధ మాత్రులైనసుతుల । కెల్లనగ్రజుడును పూజనీయుఁడునగు॥ గీ. పైతృకంబగు ధనమునపాళ్ళయిదయి । నమరియార్రైన క్షేత్రజునకును తక్కి । నట్టి దశవిధపుత్రుల కౌరసుఁడు । బ్రదుకుకొలదిగ నీదగు భృత్యులార॥ చ. అనఘవివాహవిధ్యుచితమారగ సంస్కృతమైన భార్యయం । దనయముగల్గినట్టి సుతుడౌరసపుత్రుడు వాడపావనుం । డనిరిసమస్తకర్మములయందును భవ్యతముల్ జగద్ధితం । బునెగడు శాస్త్రవేదులు సునీజనముఖ్యులు భూనుతంబుగన్॥ ఉ. ఏయమభర్తజచ్చినరహించినియుక్తయు పుత్రకామయై । నైయొకనిన్ రమించిగనునట్టి కుమారుఁడు క్షేత్రజుండనం । గాయుపయుక్త భూతుడనగాబఁడునాయమ యంతకర్మముల్ । సేయగవచ్చు వాడతివిశిష్టజనందుల యాజ్ఞపెంపునన్॥ క. పుత్రార్థియశక్తుంఁడు క । ళత్రము నెరుతల్పమున గలయుబన్పదగ । న్మాత్రరతి నుద్భవించిన । పుత్రుడు క్షేత్రజుడనిరి విబుధసంఘంబుల్॥ వ. ఇట్లు క్షేత్రజులిరుతెరంగుల వారలైరి॥ గీ. వెలుచియైన బ్రియమువెలయనైన కుమారు । తల్లిదండ్రుడు లొసగనెల్లనసక। వానిబెంచికొనిన వానికివాడగు । దత్తపుత్రుడన నుదాత్తగరిమ॥ గీ. మంచివాడవగుదు మాయయ్యయనుచు నాన్యునికుమారువాని జననియుజన । కుండుదాను వేడుకొననిచ్చు నట్టి పు । త్రుడతనికిని కృత్రిముడనగవెలయు॥ క. తనసతియందొారునివలన జనియించిన పుత్రుదాత్మశంకింపనిచో జనుగూఢోత్పన్నసుతుం । డనతండ్రికి వాడుమిగుల నధముండుభువిన్॥ గీ. తల్లిదండ్రులైన నెల్లమినెరులైన । విడచిచనిన

శిశువు వేశ్యకు బ్రియుడును । వరలఁ బెంచికొనిన వానికి వాఁడప, విద్ధపుత్రుఁడ
నఁగ వెలయు మఱియు॥ గీ. పెండ్లి కాక మున్న పితృగృహంబున రహ।
స్యమున బుత్రునిఁగను విమతకన్య । నర్ధి పెండ్లియాడు నతనికి కానీను ।
డనఁగ నా సుతుండు దనరుచుండు॥ గీ. నిజము తెగక గర్భిణియగు కన్ని
య పెండ్లి । యాడినట్టివానికా మెయందు । బుట్టిన సుతుం డిరువు గొట్టు
సహోఢాత్మ । జుండనంగ వెలయు సుమతులార॥ గీ. సతియు పతియు
పుత్రసంతానరహితులై । పణములిచ్చికొనిన బాలకుండు । కరము వెల
యు క్రీతకకుమారకుండన । వాఁడు పాత్రతముఁడు గాఁడొకప్డు॥ గీ. విధవ
యైనభర్త విడచినయదియైన । పేర్మి మఱియు నొకని పెండ్లియాడి । బడ
యునట్టిసుతుఁడు పౌనర్భవుండన, బరగువాఁడు నిత్యపాపరతుఁడు॥ గీ. త
ల్లిదండ్రులిచ్చులొల్లక స్వయముగా । నీయనైనయు జననియు జనకుఁడు।
లేకనైన నొరుని గైకొని పోషింప । దండవిడక పెరుగుచుండు వాఁడు॥
వ. స్వయందత్త పుత్రుండనం బరగు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు శూద్రభామిని
బడయుఁగ । జననమైనసుతుఁడు శవము వ్రాలె । నంటరాని వాఁడు నల
సుండునగుగాన । పారశవుఁడనంగ బరగువాఁడు॥ గీ. బ్రాహ్మణస్త్రీర
మించిన పాదజుండు । వ్రాలె బ్రాహ్మణుడును నీతిమాలి శూద్ర ।
కన్యకరమించి బతితుఁడు కష్టరతుఁడు । నాదగుఁ వాని జూడఁగా రాదు
బుధులు॥ గీ॥ విప్రకామిని శూద్రునతిప్రియంబు । నిచ్చలును జేసి పొంద
నించుపుత్రు । డత్యధమతముఁడు చండాలునట్లు వాని । జూడ నదియనిరి
పండితుల్ సుమతులార॥ గీ. వివిధనామకర్మ వృత్తజీవనులను । నౌర
సాదిగా కుమారవర్గ । విధము లెల్ల మీకు వినిపించితింక త । ద్భాగవిధులు
వినుఁడు భవ్యులార॥ గీ. ఔరసుఁడుగాక క్షేత్రజుండాదిగాఁగ । వెలయు
నేకాదర విధపుత్రులు నిజోద । యాద్యకారణులగు వారలట్లు ధర్మ ।
పథమున నడచి బ్రతుకుట పాత్రతమము॥ క. ఏ పురుషులు బీజము
లిడ । గాఁ బుట్టిరి వారలట్టి కర్మంబుల ని । చ్ఛాపరితుష్టి మెలం
గుచు । దీపింపఁగవలయు వారిది సుకరమగుఁ యుగ॥ గీ. పెక్కుసోద
రులందున నొక్కనికి కు మారకుండుదయించిన వారలెల్ల । పుత్రులగని

నవారలు బాత్రతములు । ననఘులయగుననియెమున్న మనువుమరి
యు॥ వ. కావున॥ క. అపుత్రుడగాను వాడు మ । మహాపరితుష్టిమె
యితంద్రులుందర ధనముల్ । పాపరతుండనబడక స । దాపితృకర్మ
ప్రశిద్ధిదగి ఋషులారా॥ సీ. బహుసోదరులధర్మ పత్నులందఱిలోన నే
యమసుతుగనియెఁ దగంగ । నాయమబాందగానగు భాగములనెల్లపు
త్రునిబడసి తాపాత్రమగుట । నొసుండాదికుమార వర్గంబున పితృకర్మ
ములుసేయ పెంపువెలయు । వారలుశ్రద్ధావిచారులగుట నధికాంశం
బులు గొనంగనర్హతములు । మరియు సోదరులెల్లకుమారహీను । ల
గుదురెవ్వడు జచ్చునున్నతనివాలు । దక్కియుండిన యన్నలుదమ్ము
లుగొన । వచ్చుననిరి ఋషులుగౌరవంబుపేర్మి॥ గీ. తాతతండ్రికి తాతకు
తండ్రికిమరి । యునగుతరములవారికి తనయుడాప్తి । పిండకర్మములోన
రింప బెంపువెలయు । వాడుగావున పాళ్లెల్ల వానివియగు॥ సీ. తనయుండు
తండ్రియు తమ్ముండునన్నయు లేనినరునిసొమ్ము వానిభార్య । గొనన
గుకూతురైననని కొందరు వారును లేనిచో వంశభూతు । డైనవాడు
గ్రహింపనర్హుండువాడును లేనిచో శిష్యుండునైనవాడు । లేనిచో నాచా
ర్యుడైన నాతండును లేనిచో నధికసన్మానభంగి । దగి పురోహితుడైన
నాతడునులేని । చోన్నృపుండైనగొనునది మానకతని । యంత్యకర్మంబు
లెల్ల సమాచరించి । యనిరిమనువును బ్రహ్మయునఘులార॥ గీ. ఎవ్వ
రును లేక జచ్చిన హీనుధనము । దాగ్రహింపంగవచ్చు నుత్తముడు బ్రా
హ్మ । ణుండు పాత్రతముండుఘనుడుప్రాజ్ఞు । డమలమతివాని యంత్య
కర్మములుజేసి॥ గీ. పార్థివుండెవ్వరును లేనిబ్రాహ్మణుని ధ । నంబుగొ
నుటొప్ప దొప్పదానములుసేయ । నైనగైకొనుటెసగునదాననిరతు ।
లగునితరవర్ణములవారియర్థములను॥ క. పుత్రుడును బతియులేని క। శ్రత
ముగురునాజ్ఞనొసగలసిగాంచిన త । త్పుత్రుడు సామాన్యంబుగ । పాత్ర
తముడుమాతృతరవిభాగములుగొనన్॥ వ. భర్తసజీవుండైయుండునప్డు
వానివలనబడసిన పుత్రుండును విధవయై యొరునివలనగాంచిన పుత్రు
డును నేననేనయధిక భాగంబులు గొన పాత్రులమని వాదింతురేనియా

కళత్రంబు వారల తండ్రులెంతలు ధనంబులు వెట్టిగతించె నంత లక్ష్మ-
మారులకొసంగి సమ్మతంబు సెప్పవలయునని గొందరమతంబు॥ క. పు
త్రులును కూతుల్గ గొన। పాత్రులగుఁ మాత్రతరవిభాగము లయి
నఁ।మాత్రవ్యవాప్తిమెయిగల। పుత్రికయుగొనంగవలయు భూనుతులా
రా॥ క. మాతామహింభాగము గొన।గాతగుప్రాయంబురాని కన్యసమ
గ్ర। ప్రీతిమనుమలకుగాదు పు। రాతనధర్మమిది హితపరాయణులా
రా॥ గీ. ఈడువచ్చిన వారలగు నేనికన్య। లందరును పంచుకొనుట మా
న్యంబుకన్య। లెవ్వరునులేనిచో దాగ్రహించుటొప్పు। మనుమడిదిస
ర్వశాస్త్ర సమ్మతపథంబు॥ గీ. పెండ్లికాలమ దు బ్రీతిమైయత్తవా।

—స్త్రీధనప్రకారము.—

రిఁటికనుచు నప్పుడిచ్చులుబిత్తు। ముఖ్యులొప్పువారు ముదుపులిచ్చిన
ధనం। బరయస్త్రీధనంబ యనిరిబుధులు॥ గీ. చుట్టములును తల్లిపు
ట్టంటివారును। తోడిచేడియలును దొట్టిజనని। సోదరీజనములు మోద
మారంగ ని। చ్చినధనంబు నిజముస్త్రీధనంబు॥ గీ. ఊరిలోనిసతులు
గౌరవార్థముగ ని। చ్చినధనంబు వెలయు స్త్రీధనమన। నిట్లుస్త్రీధన
మునయించె నారువిధంబు। లైసమస్తశాస్త్ర వాసితముగ॥ గీ. భర్త
జీవించియుండగా భార్యకాల। వశముబొందినజెందదు వానికరయ।
స్త్రీధనంబు కుమారునిజెందుననిరి। పరమధర్మప్రవీణులు భవ్యులార॥
గీ. బ్రాహ్మమాదిగాగ పంచవివాహకా। లములనైన నంతరముననై
న। స్త్రీధనంబుపతికి జెందునాయమపుత్ర। హీనమైయెగతించె నేనిమరి
యు॥ గీ. ఆసురాదివివాహంబులందునైన। స్త్రీధనముపతికి జెందదుజెం
దుదాని। జననకునకుపుత్ర హీనమైజచ్చె నేని। నుతమహాధర్మపథము స
మ్మతముగాగ॥ గీ. తండ్రియొసగినట్టి ధనమపుత్రపతి నా। దనరుకన్య
కాలధర్మమొంద। పనమవృత్తినొప్పు బ్రాహ్మణస్త్రీగొన। వచ్చుననిరి
లోకవంద్యతములు॥ సీ. ఎలమిసోదరులతో గలసియుండినవాడుకాదు
భార్యకునలంకారములిడ। పతివిత్తమయ్యును సతిగొనరాదు బ్రేముడిగ
లహాడంచుసడుగకెద్ది। యన్నదమ్ములతోడనున్నయాతనిసతి జచ్చిన

దానిభూషణములిచ్చి । జేసిపుత్రులుగొనఁజెల్లదు గొనునేని బతితులనం
బడు పతితుఁడునున । పుంసకుండును వెర్రియు మూగయును జ । డుం
డు గ్రుడ్డియు వికలాంగుడును విభాగ । ములుగొనంగన పాత్రతములు
సతంబు । కూఁడుగుడ్డయు నొకరీతిగోరవలయు॥ క. ఏడుగడలెత్తివారలు।
కూడును గుడ్డయును లేక కుందుచుసతముఁ । బోడిమిసెడునెవనివలన।
వాడధముడుకష్టరతుఁడవని । ఋషులారా॥ గీ వలచినట్టికన్య వరియిం
చియున్యని । వలననైనబుత్రు గలుగఁజేసి । కొనుననపుంసకాదు లనయుం
బుభాగముల్ । గొనఁగబాత్రులయగు ననవరతము॥ గీ. విద్యవడయుని
ల్లువెడలనుద్దేశించు । తమ్ముడన్నఁనడుగ దగుధనంబు । తండ్రిజచ్చెనేని
తండ్రివోలెసతంబు । నగ్రజుండుపూజ్యుడగుటజేసి॥ గీ. అన్నదమ్ములం
దనైకమత్యంబుగా, నార్జనంబుజేసినట్టిధనము । పంచికొదువవలయు
భాగముల్సరిగాన । నిర్మహాజనంబులు ఋషులార॥ గీ. విశ్రుతముగ
నొప్పు విద్యవలనభాగ్య । వలననధికగౌరవంబుపేర్మి । బడసినట్టిధనము
భాగంబులీయగా । రాదుతనమతమున సోదరులకు॥ గీ. స్వాయముగా
కష్టదశలపాలయిగడించు । నర్థమెవ్వండువాఁడ దాననుభవించు । వాఁడు
బ్రతుకుతెరవు లేనివారలయిన । యన్నదమ్ములకొ ప్పిను యంతలొసగి॥
గీ. తండ్రివలనగాక తానుగడించిన । యర్థముసుతుతోడ నాదరమున
పంచికొదుచునట్టి పద్ధతిలేదని । రఖిలశాస్త్రవేదులైన బుధులు॥ గీ సో
దరులసమేతులై దొట్టిపిమ్మట । కలసిమెలసికొంత కాలమరుగ ।
మరలపంచికొనఁగ నలమునేయగు వార । లైన భాగములు సమాన
ములగు॥ క. ఏయగ్రజుండు కపటము । వాయక నిత్యంబునను జూవం
చించు ధనం । బీయక వాఁడధముండుగ, తాయుస్వామ్యుండనిరి మ
హామతి మంతుల్॥ క. సోదరులలోన నెవ్వఁడ, నాదరణీయములు నిం
ద్యమగు కర్మంబుల్ । వేదిసట జేయువ్యయముం । గాదొడరుఁ ధన
మువాఁడు గాఁడనిరి బుధుల్॥ గీ కానిపనులు సేయగా ధనమెవ్వాడు ।
వ్యయముసేయుసతము వాఁడు భాగ । ములు గొనంగఁగా దమలమతి
సత్కర్మ । ఘనుడు పాళ్లధికము గొనెడివాఁడు॥ క. ఆరయ తనతోఁగూ

డ కు। మారులు కష్టపడిధనము మాన్యతమముగఁ । గూరుచునైన
ను తండ్రియు, దారాంశము లీయగాదు దగునిచ్ఛమెయిన్॥ క. పు
త్రులు జనకుడుజచ్చిన, పాత్రతమము పంచికుడువ బరగదుసచ్ఛా।
రిత్రముదగి గర్భిణియై। శాత్రముమెయి తల్లియుండభాగములుగొనఁ॥
క. జననీజనకులు పుత్రుం। డనపత్యుడు జచ్చినఁ దదంశము లెల్లఁ।
గొనిసరిపంచి కొనంగా। జనుననియెఁ మనుపుశాస్త్ర సమ్మతముద
గఁ॥ గీ. వస్త్రములు పత్రములు నీళ్లువని తలన్న। ములు నలంకార
ములు గురుముఖ్య జనము। లను విభాగించి కొనగూడమినయము దగ।
సద్వశములు జేసికొనుట ప్రశస్తతమము॥గీ. ఔరసుండాది గాగ కుమా
రవర్గ। ములకు మాన్యంబులగు భాగముల విధులు స। మస్తమును
జెప్పితింక సన్మాన్యులార। ద్యూతధర్మంబు వినుడుసంతోషమలర॥
క. జూదము సమాహ్వయంబన। గాదగు రెంటును వినాశకారణములు
బెం। పేదియవి యిచ్ఛసేయు న। నాదరణీయులకు వినుడయమహీతు

—*ద్యూతప్రకారము*—

లారా॥ క. ఒరులెరుగకుండ నీరెం। డు రహస్థలములందిడు కొనిప్రియ
మునై।బరగించువారలుగలరు।నరనాథుడు వారినెనుగునదియత్నమునన్॥
గీ. ప్రాణివర్గంబు దొడరకపన్నిదంబు। జరచుటది జూదమనియు మేష
ములు కుక్కు, టములు మొదలగు ప్రాణిసంఘములు విడచు। టదిస
మాహ్వయ మనియుజెప్పుదురు బుధులు॥ గీ జూదమాడుట యార్యుల
జుల్కజూచు। టాగమంబులు దూషించుట నృతములు వ। చించు
టారులునణంచి జీవించుట గల।వారల పురంబువెడలింప వలయునృపతి
గీ. కల్లుదాగ్రుట కానిమార్గమున నడచు। టేమియును సేయనొల్లక
సోమరియగు। టిల్లవారల కాదనియిచ్ఛమెలగు। టగలవారలవెడ
లింపనగు పురంబు॥ క. ఆరయ నీచెప్పబడిన। వారలు స్వేచ్ఛమెయి
దిరుగు వారమున భయం। బైరాజ్యముసెడు గావున। భూరమణుండు
రుకనణచిపుచ్ఛగ వలయుఁ॥ క. జూదమున నోటుపడిన మ। హోద్దై
న్యరసంబు దోచునానవమున బెం। పేదికనకాది నెత్తం। గాదగు

హానికిని లోకగర్హితముదగన్॥ క. భేదంబుగల్గుసెను మ। ర్యాదయు
నార్జవము సుఖపరాయణతా గో। ష్ఠ్యాదులు సంతోషంబును। జూ
దంబున గాదె నుతయశోధనులారా॥ క. భూపతులు భృత్యులగుట మ।
హాపండితు లధములగుట నతిమాత్రులు గో। ష్ఠీపరతంత్రము సెడి దు।
ర్వ్యాపారులగుట దురోదరంబున కాదే॥ క. వేదురులు ప్రాలెనెరచె
డి। జూదంబున నోటువడిన శుష్కమతులు మ। ర్యాద సెడియుందు నం
దు మ। హాదీనదశన్ దిరుగుటయవని గనమే॥ క. మేరునగ మెత్తు
నోపిన। వారలు జూదముననోటువడి యాకటి పె। ల్లారగ భిక్షాన్న
ముగొను। వారలయిరి మున్ను పెక్కు వర్షములుర్విన్॥ క. గానపరి
హాసమాత్రము। నైనన్ జనరట్టి త్రోవనార్యులరిగిగా। దేనష్టద్రవ్య
పరుం। డైన వ్యాదయుడుజచ్చె నార్తుండగుచున్॥ గీ. బంహ్యాభంగి
నైన ప్రచ్ఛన్నముననైన।జూదమాడుచుండు నేదురాత్ము।డణచికట్టివాని
నధిపుండుదండింప, వలయునోరులుచూచితొలగి చనగ॥ వ. జూదమాడు
నట్టివారల ద్రవ్యరూపంబగు దండమునను రువణంగింపవలయు ద్రవ్యదం
డనంబునకు బాత్రులుగారేని హీనకర్మంబులు సేయించి పుచ్చవలయు
గీ. బ్రాహ్మణుడు జూదమాడిన పార్థివుండు। హీనకర్మంబు లొనరింప
నెన్నడును బ। నుపవలపదర్ధ మాత్రంబును గొనవలయు। ననిరి కొం
డరు సర్వలోకనుతులార॥ గీ. వేదురులు బాలురంగనల్ వృద్ధులును
రు, జాతురులు జూదమాడిన నధిపుడపుడ॥ త్రాడయిన సూక్ష్మమగు
వేణుదండమయిన। కొనిజనంబులు సూడంగకొట్టవలయు॥ క. కపట
ము గర్వమునధి కా। రపదమునన్ బొల్చువాడు రహిజెందుచు త్రు।
ళ్లిపడంగ వానిసర్వా। ర్థపరిభ్రష్టునిగ జేయదగు నృపుడురుకన్॥ క. అ
రయునే యధికారియ। గౌరవముగ జూచుబుధుల గర్వించిధరి, త్రీరమ
ణుడు వానియురము। పైరెండు పదంబులిడి సభన్ ద్రొక్కదగున్॥
క. బీదజనంబుల నతిదు। ర్వాదంబుల పాలుజేసి వరలుదురాత్మున్।
భూదయితుడు శిక్షింపం। గాదగు చెరసాలనిడి జగన్నుతముదగన్॥
గీ. శుల్కములనుగొని బశువుబోలెనే యధి। కారిపరమధర్మ గౌరవం

ము । లుడిగి ప్రజలనేచుచుండు నా కష్టాత్ము । నాల్కగోసి పుచ్చునది నృపుండు॥ గీ. ప్రజలనందగ తను కోలెపరమ గౌర, వమతిజూడని వా డుశవంబు నిజము । గానకట్టిదయిన యధికారిచూడ, దగదు నృపతి యు సభ్యులుధర్మను తులు॥ క. ఏయధికారి యహంకృతి, వాయక చె డనాడు గౌరవముగల సుగుణ, శ్రీయుతుల వానితనువుల్ । గోయవల యు మాంసమేర్చి కుక్కలుదినగన్॥ గీ. స్త్రీలబాలుర విప్రులవృద్ధజను ల । వధముజేసిన వారల వరపికూట । శాసనము వ్రాయు వారలజంప వలయు । పార్థివుండు విమలధర్మపథముబట్టి॥ సీ. ధర్మాధికారియు బేర్మి నెమ్మదిగల మంత్రియుగాని కర్మములు సేయు । వారగు నేని మహీరమ ణుండు సహస్రపణములు గొనంగవలయు । సర్వార్థములుగొని శాసిం పు టొప్పగుననిరి కొందరు మహాజనములిచ్చు । కల్లుదాగ్రుటనేయగడ గుట బ్రహ్మవధంబుసేయుట గురుతల్పమందు । వలపుసేయుట దొడరిన వారితనువు । లుక్కసెడగొట్టి చెరసాలనునిచి సర్వ । విత్తసంచయము లః గొనియుత్తములగు । బ్రాహ్మణుల కవియీనగుపార్థివుండు॥ గీ. గు రుసతిరమించినట్టి కష్టరతుఫాల । తలమునందు జ్వాలాగ్ని సంతప్తలోహ। పిండము బరపిగురుతులు బెట్టవలయు, యోనివోలెగ్ర పాలుండు వహా నుభావ॥ వ. కల్లుద్రాగిన వానినుదుట సురాధ్వజాకారంబుగను బ్ర

—రాజు మహాపాతకుల శిక్షించి గురుతులిడు విధము.—

హ్మఘ్నుని కబంధంబున పురుషాకారంబుగను ముచ్చిలువానికఫాలం బున కుక్కపాదంబు పోలికను తప్తాయఃపిండంబు బరపిచిహ్నలిడ వలయునిట్లు॥ గీ. కానిభోజనములు కానివివాహముల్ । కానికర్మ ములును కానిచదువు । లెవ్వరాచరింతు రెరుగమిన్నైన దం । డింప వలయు నృపుడొనుచినవాండ్ర॥ వ. బ్రహ్మవధయు సురాపానంబు ను గురుసతీరతంబును జౌర్యవృత్తియు గలవారును వారలహితులును మహాపాతకు లనంబడుదురు వారలతో గలసి మెలసి దిరుగుటయు దినుటయు సంబంధంబులు కల్పించుకొనుటయు నెవ్వరికిని గావుమదియు ను॥ గీ. ఎరుకజాలక సేయుదానింత లెవ్వ । డెరిగి వానినిసేయునిరెరు

గల్గు । పార్థివుడు పొమ్మనవలయు భృత్యులారా । వాడుతన యంతవా డను వాడుగాగ॥ క. ఆరయఁగల్గియు దుష్క । ర్మారంభము సేయువా ని నధిపుండుగ్ర । స్ఫారప్రచండ శాసన । తాపూప గ్రస్తుసేయ దగు ననిరిబుధుల్॥ క. జ్ఞానంబజ్ఞానంబున । గానగు రెండింట నెద్దిఘనతరమగు న । ద్దానసుకృత దుష్కృతములు । మానవు డొనరించునదియ మతమై వెలయున్॥ క. తగు నివియని యవ్వాఁడుసే । యఁగడగు దుష్కర్మములు మనఃపూర్ణము గా । జగతీపతి సెప్పవలయు । తగవానికి యిరుతెరంగుల ధర్మపదంబుల్॥ క. ఆయతమతంబు గల్గియు । రోయక దుష్కృతము లేనరుడు పొపుమెయిన్ । సేయునురుక వాని మహీ । నాయకుడు చెరనిడవలయు నరులెల్లగనన్॥ క. ఒరులను వంచింపగజే । యు రహస్యక్రియలొగిన్ మనుజుడెవ్వడు వా । ని రహస్యస్థానంబున నరపతి దండించు నదిమహామతులారా॥ క. పాపాత్ముల దండించుమ । హీపతి పూజ్యుండు ఘనుడనియె మనువతిదీ । నోపరతంత్రుడై గో । ష్ఠీపరిచయమున్ గలుగుశిష్టుమవోలెన్॥ క. పాపాత్ము లవిత్తంబులు । భూపతి గొనిదాచి కొనగ బోవల దవి గరి । ష్ఠాపరుడయ్యును దన్ను మ । హా పాతకు జేయు నిక్కమనిరి మహాత్ముల్॥ గీ. పాపకర్ముల విత్తముల్ బ్రాహ్మణులకు । పేదవారల కర్థినిప్పింప వలయు । దానప్రజలెల్ల బొరయు నిత్యముచిరాయు । వర్థసంశిద్ధి గౌరవంబార్యులారా గీ. బ్రహ్మతేజో మయుండగు బ్రాహ్మణుని క । పాయమొరింపజూచు పాపరతు శూద్రు । కాయమింతలు మాంసపు ఖండములిల । బడవధము సేయ వలయు నృపాలకుండు॥ క. ఏదేశంబున రాజుస । మాదరమతి పాపరతుల యర్థములెల్లన్ । బీదలకిచ్చు గరిష్ఠత । నాదేశము పూజనీయమగు ననఘులకున్॥ క. పాపరతుల దండింపమి । భూపతి తనకైన పాపముల బాపికొనున్, పాపమిది పుణ్యమిదియని, రూపించుచు దండనముపరువముగ జేయన్॥ క. నరనాథుడు పటుకోప । స్ఫురితాననుడగుచు బ్రహ్మభూతుండనగా , బరగని బ్రాహ్మణుధీయని । పరమార్థము బోల తేట పరుపగవలయున్॥ క. ఈపగిదిన రేంద్రుమ , హీ పాలనమూర్ధ

సేయుచేని బోరయును । ద్దీపితతనురుచులురుల మ । హాపదముమర గణ
ములు నయంబునగొలువర్ ॥ వ. మరియును ॥ గీ. ప్రజలనందర సంతో
ష పరుపకాచి । బలివిశేషంబులు గొనను పాయమరయు । పార్థివుండె
ల్లవారలు పగఱుగాగ । జిక్కుదుర్గతిగూలి గృశించు నిజము॥ గీ. ప్రజల
నందర పరమధర్మ పథమున ప । రాయణావాప్తి నడచువారలుగ జేయు,
మాననీయుండు నృపతిసమస్తలోక । ములు భరించినఘనుడన వెలయు
సతము॥ క. పాపములకు హేతువులగు, కాపురుషశ్రేణి మస్తకంబులు
బలిగా । భూపతి ధర్మపురుషుసే । వాపరిచయ మర్థిసేయవలయు దివుట
మై॥ గీ. విద్యారాష్ట్రమందు వెలయించివైద్య స । హాయమెల్లయెడల
యందునిలిపి । బీదసాదజనుల బ్రోదిసేయంగవ । లయునృపుడునిష్కళం
కవృత్తి॥ క. ఆరయభూపాలకుడె । వ్వారలుకొనియాడకుండువాడగునైనన్ ।
ప్రారంభింపగ వలయును । దారతమెయి పాతకుల వధము సేయంగన్॥
గీ॥ నీరదినదినంబు నించినమొలక మ । హాతరువగు చాడ్పుననృపుడల్ప ।
మాతుఁడయ్యులోక మాన్యాధికుండగు । పాలనంబు ధర్మ బద్ధమైన ॥
క. చారులనుకనులుగిచ్చి మ । హీరమణుండు రాష్ట్రమందునెల్లెడలను
పా । పారంభశీలురంగను, జారులచోరులసమస్త జనసంఘములన్ ॥
గీ॥ కపటవర్తనమెనయ నంగడియొనర్చు । చుండువాడుబహిష్కారుం
డుబిట్టు । నురకనైన నొదిగియైన యొరులధనము । లపహరించువాడంత
శ్చోరుడండ్రుబుధులు॥ క. ఎరుగనివారలకింతలు । గరపి ధనములుగొ
నువాడు కాపురుషుండున్ । గరువంబు చెడినవైద్యుడు । నురికియొరు
లసఃచి వదరుచుండుసరుండున్॥ గీ. జూదరియు వారకాంతలు జుల్క
నాడి, యొలరువంచించువాడు నెవ్వరికిగాని । వాడు దబ్బరలాడెడి వాడు
మరియు । నాతతాయిబహిశ్చోరులనగబరగు॥ గీ. చారచక్షువగు మహీ
రమణుండు వా । రలనెరింగి నిష్ఠురముగశాస । నంబుచేసి సజ్జనంబులు
నడచు మా । ర్గంబుదొట్టి ఘనతరంబుసేయు॥ క. చారులవలన సమస్త
ము । భూరమణుండెరిగి దండముబరపిదగుదీ । ఘోరతిప్రజలంబ్రోవం ।
గా రాజ్యముపూజ్యమగు జగన్నుతులారా॥ క. పాపరతులైన వారల ।

భూపతి దండింపఁడేని బుట్టుభయముఁ గు। ర్వా వ్యాపారము లధికములై। యేపరరాష్ట్రంబునందు నెల్లెడనరయన్॥ వ. సభలయందును జలదాన గృహంబులందును సత్రంబులందును భక్ష్యాది విక్రయస్థానంబులందు ను పణ్యస్త్రీల యిండ్లయందును మద్యమాంసంబులు నన్నము ధాన్య జాతులు నమ్మునట్టి నియలంబులందును చతుష్పథంబులందును ప్రఖ్యా త వృక్షమూలంబులందును శిథిల దేవాలయంబులందును జనసమూ హంబులందును జీర్ణవాటికలందు నడవులందు కోటలందు విపణివీథు లందు నింక ననేకప్రదేశంబులందు చోరుల నరయుచారులనియమించి వారలవలన నృపాలుండు సర్వంబును గనుంగొనుచుండవలయును॥ క. చోరోపకరణములుగల। వారలదండించుటయు నవశ్యంబును ని। శ్చోరోపకరణయుతులగు। వారలరక్షించుటయును వలయునృపతికిన్॥ క. తారుప్రేడిచినట్లు సదా। చోరుల దండించుటయు నసూయాపరు లై। వారలవీరల పగగొను। వారల శిక్షించుటయు నవశ్యముపతికిన్॥ క. చోరుల కుపకరణంబు ల। పారంబుగ నిచ్చుచుండు పాపరతులను। ధీరమణుడు శిక్షింపగ। నారంభము సేత ముఖ్యమనిరి మహాత్ముల్॥ గీ. ఇతఁడుదొంగయనుచు నెరిగియు సెప్పని। వానిచోరు డెవ్విధమైన నీ య। గొనినవాని ముచ్చు గుప్తలబుగాగ ర। క్షించువాని శిక్షసేయ వలయు॥ క. ధర్మపథము శాశ్వతమగు। కర్మంబులు సేయకతివిగర్హి తులై దు। ష్కర్మము లొనర్చువారల। దుర్మదులన్వలయు దండితు లుగాజేయన్॥ ఉ. గ్రామములందు తస్కరుల కట్టడిసేయక సేతువుల్ మహా। రామములున్ జలాశయవరంబులు పాడొనరించువారలన్। బ్రేముడి సెప్పకింతలు తపించెడి దీనులగోలదీర్చకే। లా కుహితాధికా రము దొలంగక సేయగ నీచజాతికిన్॥ క. అధికారము బడసినవా। డ ధముండై కానిమార్గమందు చనిన వా। నిధనంబంతయుగొనిద్రో। చి ధరిత్రీశుండు బుద్ధి సెప్పగ వలయున్॥ గీ. కోశమపహరించు కుత్సితు ప్రతికూల। వచను దనకుగాని వర్తనంబు, సేయుచుండువాని శిక్షిం చి పణసహ। స్రములుగొనవలయు ధరావిభుండు॥ గీ. రాత్రిముచ్చి

లింప రహిఁ జొక్కఁగుడుపోఁ । సంధి తెరిపి సేయు సత్వరముగ । యేనరుం
డుదివిరి వానిచేతులు రెండు । నఱికి పుచ్చవలయు నుఱుక నృపతి॥ గీ.
అగ్నిదైన గరళము మిళితాన్నమైన । జలములైన నొసగి యొరుచల
ముపట్టి । యూరక వధించుపాపాత్మునురుక గట్టి । వధము సేయంగ వ
లయు భూవల్లభుండు॥ గీ. కత్తిగొని యూరకన్యుని నెత్తి వేసి । వధ
ము చేసిన కూరుని వధము సేయ । వలయు నరనాథుఁడొకవాడి వాలు
బెరికి । వైచి వానిచుట్టంబులు జూచుచుండ॥ సీ. గ్రంథివిభేదంబు గా
వించువాని యంగుళములు దెగ నేయువలయు చెరువు । కట్ట గూల్చిన
మహాకష్టచరిత్రుని జలముల ద్రోయించి చంపవలయు । భేదించియు
నుకట్టబెంపు చేసెదననువాని దండితు సేయవలయు దేవ । తాలయం
బులు నాయుధాగారములు కోష్ఠసిలయముల్ భేదించు నీచునేను ।
గులను గుఱ్ఱంబులునురథంబులు హరించు । హీనువధియింప వలయు
జుమ్మానరేంద్ర । యనియెమును మనువుప్రభృతికీర్తి యనగ పెంపు ।
వెలయు నొకదొడ్డరాజుతో విమలులార॥ క. హేయంబన కెవ్వండన ।
పాయస్థితిమలమురాజ పథమున విడచుఁ । రోయుచు నదిశుద్ధంబుగ ।
జేయింపగవలయు వానిచే నృపతి దగఁ॥ వ. రెండు కార్షాపణంబులు
దండంబుగొని యట్లు వానిచే శుద్ధి చేయించవలయునని కొందర మతం
బు. మూత్రంబు విడుచువానివలన తదర్థంబుగొనివిడిచి పుచ్చవలయు.
మరియును. గీ. వృద్ధుడును బాలకుండు గర్భిణియురోగి । యు మలమొ
కవేళ రాజమార్గమున విడువ । శుద్ధిసేయింప వలయును బుద్ధిజెప్పి ।
వారిచేతనన్నృపుడు భవ్యమతులార ॥ గీ. ఎఱుగక యవైద్యమొనరించు
నెవ్వఁడెఱిఁగి । యును కపటవర్తనంబుననెనయు నెవ్వ । డెఱుగకయ యసు
న్నుధనము గ్రహియించు నెవ్వ । డుఱుకవారలదండించు టొప్పునృపతి।
గీ. సంక్రమమువిగ్రహంబు ధ్వజంబుయష్టి । ద్రుంచునేకూరచరితులు
పంచశతప। ణంబులు గ్రహించి మరి పొమ్మనవలయునున్న । పాలకుఁడు
వారలను దొట్టిభవ్యులార॥ గీ. కరముదూషితములు గానిద్రవ్యంబులు।
దూషితములుసేయు దుష్టచిత్తు । దగ్పణంబుసేయు టగువానిమూల్య ।

ధనంబులవిగలుగు జనంబులకును॥ వ. ఈపద్ధతి సమస్త రత్నాదులయం దును వర్తించునిట్లు॥ గీ. తానుజెరచినట్టి ద్రవ్యంబులకు నను। వైన మూల్యధనము లర్పణం బు। సేయకుండువాని శిక్షింపవలయు నృ। పాలుడతడు యోగ్య పథమునడువ॥ సీ. రాజమార్గములందు రమ్యంబుల గుగృహంబులు సౌధములు సత్రములు సమంచి। తావరణంబులు పా వనశాలలు కోటలుమిద్దెలు కోవెలలు న। కారణంబునగూల్ప గడగువా రును నగడ్డలుపూడ్వ దివురువారలునుగోలు। కోసకిచ్చ తనరాష్ట్ర మునసుండ కీడగుగావున వెడలింపగాదగు నర। పాలునకు పావనముల గు పనులుసేయు। వానిదూషించునెవ్వాడు వానివలన। ద్విశతపణము లుగొనుటయు దీనులకు। తదర్థమిచ్చుటయును భవ్యమైనపథము॥ సీ. ఒత్తిసారములేని విత్తులునమ్మించి విక్రయించినవాడు విత్తులధిక। తరములు నీచమాత్రంబులుగా జేసి యమ్మినవాడు మర్యాదజేయు, కొ రునినీచునిజేయ నుద్యమించినవాడు నరులగిట్టివధింప నరయువాడు। జనకంటకులనంగ జనుగానవారల వధముసేయునదియవశ్యము నర। నాయకుండు కర్షణక్రియ కగుసామ్ము నౌషధములు విత్తులపహరించు। నేనరుండుదివిరివాని దండితుజేసి। బుద్ధిసెప్పి విడచిపుచ్చవలయు॥ గీ. రాజమంత్రులు పురమునురాష్ట్రకోశ, దండములు మిత్రవర్గంబు దన రురాజ్య, మునకుసప్తాంగములు వానివెనుక వృద్ధి। గోరమునుమున్న న డపుట సారపథము॥ గీ. ఉత్తరోత్తమాంగంబుల త్యుత్తమముగ। వృద్ధి వెలయించి మధ్యమ విస్తరాంగ। మతులభూతి త్రిదండంబునట్ల బెంపు, వెలయజేయునదినృపుకు వివేక గరిమ॥ క. ఏయుంగంబే కార్యము। సే

—*రాజు శాత్రవరాజుల జయించు నుపాయము*—

యగలుగునవ్విధంబుచింతించి మహో। పాయగతి నట్లు జేర్పుట। భూయిష్ఠతరాజ్యమెల్ల పూజ్యతమమగుక్॥ క. శాత్రవనరపాలురచా। రిత్రంబులు బలములు గరీయసభూతుల్, పాత్రులగు చారులవలన, ధాత్రీశుండెఱుగు తద్విధము మేలరయక్॥ క. త్రిజగన్నుతవిఖ్యాతిమె। ఱుజనాధిపుడతివినయము నెరపిదివిరియు। కృజమగు బలములుగలుగు

మ। నుజపతిసఖ్యంబుదగగొనుట లెస్సయగుఁ॥ క. జగతీపతితాదుర్బ లు। డగునెప్పుడు మరువుసెడక నప్పుడు హితము। ప్పగ సంధిజేసి కొనునది। సగౌరవమడకువ దగశత్రు నృపతితోఁ॥ వ. మఱియును॥ క. ఆరంభింపగవలయు మ। హీరమణుడుబలసమృద్ధి నెగడిరిపులగంభీ రత్వాదశలు జెరుప వృ। ధారతులఁ జెలగిదుర్గమము బోవకోగిఁ॥ క. నాలుగుయుగములనంగన్ప। పాలురచే స్థితములకును పాత్రతమ మగుఁ। నీలోకముగానమహీ। పాలురయుగవిభజనప్రభావము గాంచుఁ॥ వ. అజ్ఞానాల స్యాదులకు వశుండై యెంతదనుక రాజుద్యోగం బువాటింపకుండు నంతదనుక కలియుగంబనియు శక్తియు విజ్ఞానంబును గలిగియునెంతదనుక నిరుద్యముండై యుపేక్షించియుండు నంతదనుక ద్వాపరంబనియును నెంతదనుక స్వకర్మంబు లాచరించుచు నుడుగుచుం డు నంతదనుక త్రేతాయుగంబనియు నెంతదనుక శాస్త్రీయంబులగు కార్యంబులుసేయుచుండు నంతదనుక కృతయుగంబనియు పెద్దలుసెప్పు దురు గావున యుగంబులు రాజాధీనంబులై చనుచుండు వెండియు నింద్రార్క పవన యమవరుణ చంద్రపావక పృథివ్యాదుల తేజోంశం బులు నరేంద్రునియందవెలయుచుండు నదియెట్లనిన॥ గీ. శ్రావణాదుల గునాల్గు మాసంబులందు। గురియజేయుసస్యంబులు బరగనింద్రు, డెట్లుధనములుగురిపించి యట్లబ్రోచు। వాడుదీనజనముల భూవల్లభుం డు॥ గీ. మార్గశీర్షాదులగు నష్టమాసముల జ। లములుగొను సూర్యు డెట్లుకరములుబరపి। యసదుగబ్రతాపమలరించి యట్లనృపతి, కర ములుగ్రహించువాడు జగన్నుతముగ॥ గీ. వాయువుసమస్తచే తనవర్గ ముల స। తంబువర్తించునెట్లు నిత్యంబునట్ల। రాష్ట్రమందెల్లయెడల చారగణములు జ। రింపవర్తింపజేయు నుర్వీశ్వరుండు॥ గీ. శత్రుమి త్రులందు సమబుద్ధిగలిగి కా। లంబువేచియెట్లు లయముసేయు! య ముడుజంతుకోట్ల నట్లపరాధుల। వధముసేయుచుండు వాడునృపతి॥ చ. వరుణునిపాశబంధ నమవారణమై మెడజుట్టినట్టి య। ప్పురుషుని ఛాడ్పునఁ కలుషపూర్వకవృత్తి జరించుచుండు పా। పరతులగిట్టిపార్థి

వృకు పాశములన్ మెడఁజుట్టి రయించున । న్వరునట దేరి చూడఁగలవార
లుగాకఁదోలంగిపారఁగన్॥ క. పరిపూర్ణచంద్రబింబ। స్ఫురణముగని జను
లు తుష్టిఁబొరయుపగిదిభూ । వరుడుతనుజూచియెల్లరు । పరమానందం
బుబొందుభంగిరహించున్॥ క. పాపాత్ములదండింప ప్ర । తాపము తే
జంబు బరఁగఁదాల్చి విశుద్ధ । వ్యాపారరతుండైన మ । హీపతియనలంబు
వోలె నెగడుసతంబున్॥ క. వెలయంగ సకలభూతం । బులభూమిధ
రించునట్లు భూపాలుఁడు ని । ర్మలమతి సమస్తచేతన । ముల దివ్రుట
ధరించునట్లు భూనుతముదగన్॥ వ. ఇట్లుప్రవర్తించు నరేంద్రుండిప్పుడు
జెప్పిన యింద్రార్కవాయ్వాదుల వ్రతంబులు నడిపినవాఁడగు మరియు
ను॥ ఉ. పాయక సంతతంబును నుపాయములెల్లనెరింగి సంతత । స్తేయ
రతుల్ నికృష్టులనజెల్లు దురాత్ములనుక్కణంచి య । న్యాయపథంబు
లందు ప్రజలార్తిమెయిన్ మెలగంగనీక శు। ద్ధాయతమూర్తియై యముని
యట్లనృపాలుఁడుబొల్చుటొప్పగున్॥ క. ఆపదలుగల్గునైనను। పాపరతులు
గాకనొప్ప బ్రాహ్మణుల, ధరి। త్రీపాలుఁడగౌరవమతి। కోపింగరాదుదాన
కులహానియగున్॥ గీ. భూనుతచరిత్రులాత్మజ్ఞానులునగు। బ్రాహ్మణుల
కు కడుకోపము బెం, పై నెగడునేని బలములు, తానుకులమునృపుఁడుదె
గుసతము ఋషులారా॥ గీ. సర్వభక్షకుఁడయ్యె వైశ్వానరుండు। ద్రాగవ
డియె మహాసముద్రముజలములు। క్షయమువృద్ధియుదాగనె చందురుం
డు । బ్రాహ్మణులకోపవశమున భవ్యులార॥ క. వెలయంగలోకపాలు
ర । వెలయింపఁగ పెంపుసెపుప విప్రులుభవ్యా । త్ములుసామర్థ్యము
గలవా । రలు దివ్యజ్ఞాన రతపరాయణులరయన్॥ ఉ. వేదములున్ త
దంగములు విష్ణురుద్రుఁడు పంకజాసనుం । డాదిగ దేవదానవచయం
బులు సర్వజగంబులంబుధుల్ । నేదివిజాంశసంభవుల నెప్పుడునాశ్రయ
మొందియుండు బెం । పైదగనట్టి బ్రాహ్మణజనార్యులు పూజ్యులుగారె
యెల్లెడన్॥ క. జ్ఞానమునకుపాదితడన । గానెగడి సమస్తభూతగణము
లయుంద । త్యానందము హితవునుగల । వానిన్ సద్బ్రాహ్మణుడని ప
లుకుదురార్యుల్॥ గీ. అధికుఁడధమునిచ్చ లాశ్రయించుటనధ । ముం

డనంగ బరగుచుండునట్లు । బ్రాహ్మ్యమధముడైన వానియందధమంబు। నై వెలయుసతంబు సూర్యులార॥ క. బ్రహ్మజ్ఞానాధిక్యుడు । బ్రహ్మవిదుడు శుద్ధకర్మపారగుడతుల । బ్రహ్మసముడు నిర్మలమతి । బ్రాహ్మణుడు సమస్తలోక భవ్యుండరయన్॥ క. బ్రాహ్మణులకెగ్గుచేసిన । బ్రహ్మదులకైననగునపాయముశుద్ధ । బ్రాహ్మణుడు సర్వకర్తయు । బ్రహ్మము బ్రహ్మజ్ఞుడుననబరగున్ శ్రుతులన్॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్తముడు నృపాలునిశాసించు , వాడుపార్థివుండుగాడు బ్రాహ్మ । ణోత్తముల నతంబునొత్తిలిశాసింప । నట్లుసేయునేని యణగునిజము॥ గీ. జలములందునగ్నిక్షాత్రంబు బ్రాహ్మణు । లందు లోహము శిలలందుపుట్టి। గానపుట్టువులకు కారణములునగు । వానియందునవి యవశ్యమణగు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండులేక పార్థివుండునునర । పాలకుండులేక బ్రాహ్మణుండు । వృద్ధిబొరయనేర రెల్లెనగావున , వారివారికురుప్రవలయునుర్వి॥ గీ. బ్రాహ్మణులకు ధనమపారంబుగానీగి । రాజ్యభరముధర్మ రతిజెలంగు । పుత్రునందునిల్పి భూపతియుద్ధంబు । చేసిచచ్చిసుగతి జెందవలయు॥ క. కాదేనినిర్మలాత్ముం । డైదగ పరమేశ్వ రార్చనాదులవిజ్ఞా । నోదయ విస్ఫూర్తిబొలచి । భూదయితుడు పరమపదము బొందగవలయున్॥ క. శుద్ధజ్ఞానముధర్మ స । మృద్ధియు గౌరవము పెంపుమించి నతంబున్ । వృద్ధుడగుపార్థివుండు స । మిద్ధమహిమబొందుటొప్పు నీశ్వరపదమున్॥ గీ. పార్థివుండుప్రజల పాలించువిధములు , వలికితింకనర్థి వైశ్యశూద్ర జనములెట్లు నడువగనగు శుభంబులా । పథములెల్ల తేటపరతునిపుడు॥ వ. వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. వైశ్యుడుపనయన వివాహాది సంస్కార । గౌరవమునెగడి దగంగకృషియు । బసుగణములు బ్రోచు పాటియుపరమ ధ । ర్మములుగాగనడుపుటమలమతము॥ గీ. పశుగణంబులుపుట్టించి పాలనంబు । సేయువైశ్యులకొసగ నత్యాయత

—వైశ్యశూద్ర జనావశ్యానుష్ఠేయకర్మ ప్రకారము.—

మతి । బ్రహ్మదేవుండు మున్నెల్లప్రజల బ్రాహ్మ । ణులు నృపులుబ్రో

వనొసగినట్లలఘుగరిమ॥ గీ. గోగణముల బ్రోచు కోరిక లేదునా । కను
చుకాని సేత లాచరించు । నట్టి వైశ్యునకు మహాపదల్ దినదిన, మగు
విహితులట్లరోయు॥ గీ. మణులకును రత్నములకు సామాన్యమయిన ।
లోహములకు రసద్రవ్య లోష్టములకు। నర్హమగు వెలల విధములనరసి
వైశ్యుడధిక తృష్ణనెగడక బెంపాగనలయు॥ క. సారములివి కావివియని ।
యూరయునది బీజగుణము లనయము క్రోణా । గౌరవతులాధికంబుల ।
పారంబులుగాక ధర్మ పథమిగు వారల్ ॥ వ. ద్రవ్యవిశేషంబుల నిదిమం
చిది కాదనియు నక్కడ బహుమూల్య వ్యవహారంబులగుల్ గానునట్టి
యు వితర్కంబు సేయుట నానాభాష లభ్యసించుటయు కూలివాండ్ర
కు యోగ్యంబుగా కూలియిచ్చుటయు ద్రవ్యస్థానయోగ్యాయోగ్యంబు
లెరుంగుటయు క్రయవిక్రయంబుల నతిజాగరూకత కలిగియుండుటయు
వైశ్యునికవశ్యంబులు. మరియును॥ గీ. ధర్మమార్గంబు దప్పక ధనము
గూర్పు। దలచుటయు నిత్యమన్నాది దానములు స । మాచరించుటయు
ను బ్రజలందరాప్తు । లుగ బ్రవర్తించుటయును మేలగు తెరవులు॥
గీ. బ్రహ్మసదృశులైన బ్రాహ్మణోత్తములకు । శ్రూష సేయుటొకటి
శూద్రునకు మ । హాతపంబు ధర్మమనిరి పెద్దలు దాన । పరమపదము
వాడు బడయగలడు॥ గీ. వినయమును విద్యయునుగల్గి విప్రవరుల ॥
సేవయొనరించునే శూద్రుడేవలేక । వాడు యజ్ఞశతము సేయువాడు బో
రయు । నట్టి సౌఖ్యపదమున మాన్యతముడగును॥ గీ. బ్రాహ్మణోత్త
ముల కృపాపాత్రతముడగు । మాలశైనబోరయు మహితపదము । సర్వ
లోకములును సర్వపదంబులు । విప్రమయములనుచు వినమె శ్రుతుల॥
వ. అని చెప్పెనని.

ఉ. యోగసమాధిశిద్ధి సులభోన్నతభవ్య పదప్రకారదీ
ఊగరిమావతార స్వరసప్తవిశిష్ట నిరస్తయోగమా
యాగురుపాదసేవన సముంచితసువ్రత మాత్రబోధనా
త్యాగవివేకశుద్ధ పరతత్వమయప్రచురార్థ భాసితా॥

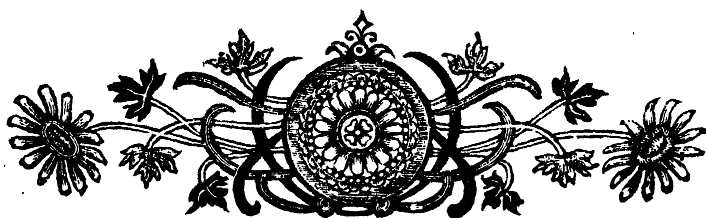
క. సుమతాఢ్య రామ కృష్ణప,
రమహంస గురూత్తమ స్థిరసమాధిసమ
గ్రమయమహాపండితకృ
ష్ణమూర్తికవిస్తుత ప్రణవమయమూర్తీ.

మాలినీ. త్రిగుణరహితతత్త్వాధిష్ఠ భావ్యన్మహత్త్వా
దిగురుమహితనామా దేవలోకస్తుతా మా
న్యగుణభరితబోధా నందపూర్ణత్వలీలా
విగతవిపులమోహోద్వేల హృత్కాంతిమూలా॥

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచసేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు నవమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయ రామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామినే నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

దశమోధ్యాయ ప్రారంభః.

శ్రీయోగవిమలతత్త్వ । శ్రేయస్సంపాదన ప్రశిద్ధబహుత్వ । ప్రాయఫలాఫలనిశ్చల । మాయాధికసర్వలోకమయపరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపుమట్లు సావధానులైయున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణత్వశిద్ధి బహుదుర్లభముమహా ।

—బ్రాహ్మణత్వశిద్ధి ప్రకారము.—

సారవంతమార్య సమ్మతంబు । మృత్యుభయము లేని నిత్యసౌఖ్యపదంబు । వినుడు తేటపఱతు ననఘులార॥ క. వేదములుచదివి సారం । బూదిపలుకనేర్చి పరులయొప్పందవిలిన౯ । రాదువినిర్మల బ్రాహ్మణ । తాదశ శమ రహితుడగునతనికెంపైన౯॥ క. వేదములు తదంగముల । త్యాదరణీయములుకూడ దనరారుప్రశాం । తోదయరతికట్లలవడ । గాదోచు౯ బ్రాహ్మ్యమతిప్రకాశము వెలయ౯॥ క. విశ్రుతచరితంబుసమ। స్తశ్రుతివేదిత్వమును ప్రశాంతియు నయ సౌ । మ్యశ్రద్ధావినయములు మ। హాశ్రయములు బ్రాహ్మ్యమున కనఘమూలంబుల్॥ క. వేదంబులవలనను మ । ర్యాదవలన నిష్టవలనఁగాదు విమలత । త్త్వోదయము పూలె బ్రాహ్మణ । తాదశశ్రద్ధాగరిష్ఠత దొరగునేని౯॥ క. విమలంబగు బ్రాహ్మ్యముమం । త్రములవలననెన్నఁడును బొరయజాలరు భ ।

వ్యమతులు పరిశుద్ధజ్ఞా । నమున బడసినట్టొరులు మహామతులారా॥
క. జ్ఞానమయుఁడీశ్వరుండు త । పోనిధులును బొరయరవ్విపులపదమది తే।
జోనూనము భంగంబగు । నేని మతభ్రష్టులగు మహితమతులైనన్॥
క. వేదంబుల గలసారము । పాడుసదాశమసుఖంబు భవ్యులదియత ।
త్త్వోదయకారణముగ నెర । వ్రాదుదురాఘనుల బ్రాహ్మణోత్తముల
రయన్॥ క. వేదంబులసారాంశము । తాదెలిసినదవక దుర్మతము బొ
ల్చిన పా । పాదృతకర్ముఁడు బ్రాహ్మణ । తాదశబెంపొంద బాత్రతము
డెయురయగన్॥ క. వేదంబుచదివినంతన । రాదు కుమతియగు నతనికి
బ్రాహ్మ్యమటులబెం । పేదిఖరము పరిమళద్ర । వ్యాదులు మోచికొ
నిపోవునట్టి విధమగున్॥ క. శాంతమయంబగు శుద్ధ । స్వాంతమహిం
స్వావ్రతంబు సత్యంబును వి । శ్రాంతియుగలమానవు డ। త్యంతవిమల
మూర్తి బ్రాహ్మణార్యుండుర్వన్॥ క. బోధానందమయంబు ని । రాధి
భయక్లేశ మోహమతిమాత్రము బ్ర । హ్మాధిగమము బ్రాహ్మ్యంబు
మ । హాధనసంచయము శమసుఖాతిశయులకున్॥ సీ. వేదంబుచదు
వక విప్రుండుగాఁడు బ్రహ్మజ్ఞానిగాక బ్రాహ్మణుఁడుగాఁడు । నిత్యకర్మ వి
శుద్ధినెరపకనగ్రజన్ముఁడుగాఁడు మంత్రంబువడయకున్న । ద్విజుఁడుగాఁడధిక
శాంతియుగరిష్ఠతయు నిష్ఠారతుల్ లేక బాడబుఁడుగాఁడు। సర్వంబు నేనను
సరణి వర్తిల్లకకాదు భూదేవుఁడు కరమునరుఁడు। వాయకివియొక్క టొ
క్కటి వరపునేని । తద్విధాఖ్యాతములకు పాత్రతముడగు ద్రో । లంగ
కన్నియునతి నిర్మలదశనడపు । వాడయిన వాఁడు మనుజుఁడీశ్వరుఁడు నిజ
ము. గీ. వేదములుజదివియును క్రూరవృత్తినెరుల । వంచనముసేయు
చుండు నెవ్వాఁడు గౌర । వంబు సచ్చరితము నార్జవంబులేక । బ్రా
హ్మణుడుగాఁడు వాఁడుద్విపాదపశువు॥ గీ. జాతివలనలేదు సద్బ్రాహ్మణ
త్వంబు । వచ్చువిమలమతము వలనజాతి । బ్రాహ్మణుండు పాపరతుఁడు
మూఢతముండు బ్రాహ్మణ బ్రువనగ బరగు నుర్వి॥ క. పరిపూర్ణశుద్ధ
తత్త్వ । స్ఫురితంబగు నాత్మయందు భూనుతయోగ । స్థిరశమ సౌఖ్యవి
లీలా । పరాయణత బ్రాహ్మణత్వ భావము దెచ్చున్॥ క. బోధానం

దకళాఢ్య । శ్రీధుర్యంబైన యాత్మజీవాత్మమయ । త్వాధిష్టానత జే ర్చుమహాధీరుడు బ్రాహ్మణుండనఘమతులారా॥ క. శాశ్వతయోగం బునపర । మేశ్వరులో జూడ్కి గనుచు నింద్రియములనం । తశ్శ్వాసం బుల దూలిచి । విశ్వంబుభరించువాడు విభుడెల్లరకుర్॥ గీ. చిత్తశుద్ధి యెంత జెలగుమంత్రవిశుద్ధి । యంతయధికమై మహామహిమకు । పాదు నాగబరగు బ్రాహ్మణతాదశ।వచ్చునది ధరించువాని కరయ॥ గీ. మాల దైనమంత్ర మహిమంబుపేరిమి । జూడనేర్చుబ్రహ్మనీడవ్రాక । నాత్మ యందు బ్రాహ్మణాఖ్యాగరిష్ఠుడై । యింద్రియముల గెలిచి యెల్లయెడ ల॥ క. పరమేశ్వరుడు విమల మం। త్రరహాశ్యనిగూఢ మార్గరతుడగుట నమో । ఘరహస్యార్థ విదులుస। త్పరాయణత దివ్యమాత్రభవ్యతము లగుర్॥ క. సారవిచారంబున హిం । సారతియును శమము దమము ్రము బుధగో । ష్ఠి రోచతయును గల్గిన । పూరుషుడిల బ్రాహ్మ ణుడు తపో ధనులారా॥ గీ. ఈశ్వరుండువిమల శాశ్వతవిజ్ఞాన । మ యుడు శుద్ధమంత్రమహిమ గాన । రాడు తెలివిలేని వాడేమతంబులు। దొలిచినను సదానిగూఢుడగుచు॥ గీ. ఎఱుకగలుగు పురుషుడెఱుగు నీశ్వరు నీశ్వ । రుండువాని నెరుగు నొండుగాక । నీశ్వరుండు ప్రేరయు నెవ్వానిబ్రహ్మతే । జో మయుండువాడజూడనుర్వి॥ క. వేదాంతసార మీశ్వర । తాదశయదిప్రేరయగలయతండు మహామా । త్రోదయుడు ఘనుండు సకల । వేదమయుండనిరి మున్ను వేదార్థవిధుల్॥ క. వేద మయుడు బ్రాహ్మణుడని । రాది ఋషులు పలుపురీమహార్థమరసి ని । ష్ఠాదశ యప్పదమునకుర్ , కాదువిమలతరము సేయగా మూలంబై॥ క. మమకారము హింసారతి । విమలంబుగ నాత్మదివిచి విడచుపరమ త । త్వము గొల్చి బుధుండాతడ । యమేయుడు బ్రాహ్మణుండ య మహితులారా॥ క. ఈశ్వరుడెన్వడునేన। సదాశ్వశ్రేయములు జంతు తతుల కిడుడు లీ। లాశ్వర మహిమనను బుధుడు । శాశ్వతుడును బ్రా హ్మణుడును సత్తముడు నగుర్॥ క. శ్రద్ధాభరితము సూక్ష్మము । శుద్ధ ము నిస్సంశయ ప్రచురమునగు మనం । బిద్ధమ హిమపరమేశ్వర । బ

ద్ధంబుగ నెగడువాడు బ్రాహ్మణుడరయన్॥ మ. పరిశుద్ధంబగు నాత్మ యందు విమలబ్రహ్మంబు యోగాసన ।. స్థిరమాత్రంబుగనిల్పి యింద్రియములన్ జిక్కించియంతర్ముఖ । స్ఫురణోద్యోగము పెంపుబొందిన జగత్పూజ్యుండు దివ్యక్రియా। భరితుండర్హుడు బ్రాహ్మణోత్తముడు సంభావ్యుండు జర్చింపగన్॥ క. ఏమనుజుం డింద్రియార్థము । లేమియుని చ్చలును జేయడీశ్వర బద్ధం । బైమనసు బ్రకాశింపగ । నామహితుడు బ్రాహ్మణుండనఘ మూర్తిభువిన్॥ క. శ్రుతమును స్వాధ్యాయమును। న్నత తనుశుద్ధియును బ్రాహ్మణత్వమునకు హే । తుతరంబులుగావు జగ । న్నుత వర్తనమైనయట్లనుప మానముల్తై॥ క. ఏనరునియందు సత్యము । దానము శీలంబు సమ్మతము వెలయున్బ్ర । జ్ఞా నిధులాతని బ్రాహ్మణు । గానెరుగుదురర్థిమై జగన్నుతులారా॥ క. శాంతము దివ్యజ్ఞానము । సంతోషము నార్జవంబు శ్రద్ధయు గలధీ । మంతుని బ్రాహ్మణుడనిరి య। నంత తపోధనులు ఋషులనఘ తరమూర్తుల్॥ క. తనుదూషించిన భూషిం । చిన సరిగాజూచుచున్ విశిష్టతదదియే । జనములకు గీడుగోరని । యనఘతముడు బ్రాహ్మణుడు మహాశయులారా॥ క. అజ్ఞానముశూద్రత్వము । సుజ్ఞానము బ్రాహ్మణత్వ శుద్ధదశసదా । ర్ధజ్ఞానము మధ్యమమని । ప్రాజ్ఞులు మునుచాటి రెల్లరకు హితముదగన్॥ వ. ఇవి వేదమతంబులగు సుభాషితంబులింక సామాన్య విశేషంబులు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియుండును వైశ్యుడునుగి । వేదములు జదువపాత్రులు విప్రవరులు । సెప్పకయె వే

—ద్విజాతి ప్రకారము—

దముపఠించు టొప్పుగాదు । క్షత్రియునకు వైశ్యునకును సాధులార॥ క. వేదములు సదివితగుమ । ర్యాదన్ క్షత్రియు నకార్యునకు నవిసెప్పం । గాదగు విప్రుడు వారలు । నాదరమున గొల్వవలయు నాతని సతమున్॥ గీ. బ్రాహ్మణులనడిగి సర్వవర్ణముల వార। లర్హమగువృత్తి ధర్మంబులాచరింప । వలయు విప్రవరుండు భవ్యతముడర్హుడెల్లవారల పూజలునిచ్చలుగొన॥క. ఏయవిధర్మాస్పదములు।గాయెొప్పన్ విప్రుడాసు

కర్మములుదగ। సేయననుజ్ఞయొసంగుట। భూయిష్టంబెల్ల వర్ణముల వారలకుఁ॥ గీ. బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులు మరి వైశ్యులునన। జనినవర్ణ త్రయంబు ద్విజాతులనియు। నాలుగవకులము శూద్రజనములుపంచ। మంబు నాస్తికులమని శాస్త్రంబుసెప్పు॥ వ. అక్షతయోనులగు సర్వ వర్ణంబుల సతులందునను లోమప్రకారంబున జనించిన సుతులు జాత్యులనంబరగుదురిట్లు॥ గీ. బ్రాహ్మణునిచేననంతర వర్ణమైన। వనితయందు జనించినవాడు జనక। సదృశుడెట్లగు మాతృదోషంబుపేర్మి। హీనుడగుగాక పరమఋషీంద్రులార॥ గీ. అరయవైశ్యకన్యయందు బ్రాహ్మణుని వలనజనించినట్టి తనయుడుగ్రుడత్యధముడువా డయంబష్ఠనామధే। యమునబొలచు నన్వయంబులేదు॥ గీ. అట్లుశూద్రకన్యయందుజనించిన। పుత్రుడత్యధము డపాత్రతముడు। పారశవుడు దుష్కథారోచ

—నానావిధ సంకరజాతిక్రమము.—

కుండు ని। పాదుడంద్రువాని శాస్త్రవిధులు॥ గీ. క్షత్రియునివలనకరము నపాత్రగరిమ। శూద్రసతియందు బుట్టినసుతుడుసాధు। భయదుడు గ్రాహ్యాయంబున బరగువాడు। రాచకార్యంబులందు పరాఙ్ముఖుండు॥ వ. బ్రాహ్మణునివలన క్షత్రియవైశ్యశూద్ర కన్యలయందును క్షత్రియునివలన వైశ్యశూద్ర కన్యలయందును వైశ్యునివలన శూద్రకన్యయందు జనించిన షడ్విధపుత్రులు సర్వకర్మంబులందును నికృష్టులు మఱియును, ప్రతిలోమప్రకారంబున బుట్టినపుత్రుల ప్రకారంబువినుండని యిట్లని యె॥ గీ. క్షత్రియునివలన బ్రాహ్మణకన్యయందు। సంభవించినపుత్రుండ సభ్యరతుడు। సూతుడనుపేరవెలయు వైశ్యునివలన జ। ననమయి నసుతుడు వైదేహుడనగబరగు॥ వ. క్షత్రియకన్యయందు వైశ్యునివలన జన్మించినవాడు మాగధుండననొప్పు శూద్రునివలన బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యకన్యలయందు పుట్టినసుతులు ఛండాలసత్తాయోగవ సమాహ్వాయంబుల వెలయు మరియు బ్రాహ్మణునివలన నుగ్రకన్యయందు పుట్టిన వాడామృత నామధేయంబునను నంబష్ఠాయోగవ కన్యలందు పుట్టిన వాంద్రాభీర ధిగ్వణాఖ్యులను బెంపొంది చండాలసదృశులగు

దురిట్లు॥ క. పాదభవకన్యయందు ని । పాదునివలనఁ జనించిసంతత మును బెం । పైదగు పుత్రుండరయన । నాదరణీయుండు పుల్కసాఖ్య జెలంగుఁ॥ గీ. పాదజునివలన నిషాదకన్యకయందు । బుట్టినట్టిసుతుడు బొలచుకుక్కు । టకసమాహ్వయమున నెకడొక్కడట్లుసం । కరము లయ్యె బహుముఖములుబోలె॥ గీ. క్షత్తువలన నుగ్రకన్యకయందుపు। ట్టినసుతుడు స్వపాకుడనగ బొలచు । వేణునామమునను వెలయునం బష్ఠక । న్యకు విదేహువలన నైనకొడుకు॥ వ. ద్విజాతులకు సజాతీయ లైన కన్యలందు జనించినపుత్రులు సంస్కార రహితులగునేని వ్రాత్యు లనంబరగు దురా బ్రాహ్మణవ్రాత్యులవలన సజాతీయలైన కన్యలందు పుట్టిన కొడుకులు భూర్జకంటకావంత్య వాటధాన పుష్పధ శైఖా హ్వయంబులను క్షత్రియ వ్రాత్యులవలన సంభవించిన సుతులు ఝల్లమల్లనిచ్ఛి విరేవణటకరణఖసద్రవిడ నామంబులను వైశ్య వ్రాత్యులవలన నుదయమైనకుమారులు సుధన్వాచార్య కారూశవిజన్మ మైత్ర సాత్వతాఖ్యలను బెంపొందుదురీపేర్లు దేశభేదంబులందు వర్తిం చునని యెరుంగవలయు॥ గీ. బ్రాహ్మణులు మొదలు నాల్గువర్ణముల వార । లు చితమగు నైజకర్మంబులుడుగుటను వి । జాతిసంబంధులగు నట్టినాతులను వ । రించుటనువర్ణసంకర వృద్ధివెలసె॥ వ. మరియుసం కీర్ణయోనిజాతులు ప్రతిలోమానులోమజులునగు వారల వృత్త్యుద్యో గాదులు సంక్షేపించి చెప్పెదవినుండని యిట్లనియె. శూతవైదేహకచం డాల మాగధక్షత్తాయోగవ నామంబులవెలయు నారువర్ణంబులవారు ను మాత్రభావప్రకారంబుల నెప్పువారలగునిట్లు॥ గీ. పాదజన్మువలన బ్రాహ్మణియందు జ । నించినట్టి పుత్రుడెట్లు పతితు । డట్లు నీచజాతు లందు బాహ్యులగు ప । రస్పరాంగనాని రతిరహించి॥ క. ప్రతికూల వర్తమాన , స్థితిబాహ్యాబాహ్యతర విశిష్టనికృష్టా । యతరతులపంచ దశ వ । ర్ణతురీయములయ్యె సంకరములిట్లురువై॥ గీ. వాగురావృత్తి యును బ్రసేవనముదాస । జీవనంబునై రంధ్రస్వభావమును వి । న యమువిద్యయుదగు నతిశయముపేర్మి। సూతదస్యురయోగవ వ్రాతము

లకు॥ గీ. మాన్యులారయయోగవ కన్యయందు । నిచ్ఛవై దేహువలన జనించినట్టి । పుత్రకుఁడుమైత్రేయుఁడన బొలచువాడ ఘంటవాయించు చుఁడుదగఁగసతము॥ గీ. సూతకన్యయందు బ్రీతినిషాదుని । వలనబుట్టినట్టివాఁడుసతము । నావలఁపుబ్రోలచి జీవించుజాలరి । యండ్రువాని నెల్లరార్యులార॥ గీ. క్రూరమెంగిలి కూళులుగుఁడుపుగలయు । యోగవ వధూజనములందు నుదయమైన । పుత్రకులు భిన్నజాతీయులైత్రివిధము । లలరువారు మాత్రామాత్రులండ్రు బుధులు॥ క. వైదేహకన్యయందు ని । షాదువలననైనసుతుఁడు జర్మంబులు వి । చ్ఛేదంబుచేసి బ్రదుకుఁ । దాదోగి కారావరుడనదగి నిత్యంబుఁ॥ వ. చండాలుని వలన వైదేహకన్యయందు పుట్టినవాఁడు పాండుసోపాక నామంబునందగి వేణువ్యవహారంబున జీవించునట్లు పుల్కసాంగనయందు జన్మించినవాఁడు సోపాకుండనందగి సజ్జనగర్హితుండై మారణక్రియలాచరించుచు జీవించుచుండు నిషాదస్త్రీయందు చండాలునివలన బుట్టినతనూభవుండు దృష్టగోచరుండనంబడి రాజాజ్ఞఁ శ్మశానంబులుగాచుచు బ్రదుకునిట్లు॥ క. అనులోమగతిజనించిన । తనయులు తమతమ జనకులధర్మంబులు సే। యునది ప్రతిలోమసంభవు। లనర్హులట్లునడుచుటనిరి మహాత్ముల్॥ క. బీజప్రభావమునను త । పోజఃపరిణామమునను యుగయుగముల వి । భ్రాజములగు వర్ణములు మ । హాజననముల జననములు ననగధరిత్రిఁ॥ గీ. కర్మలోపంబువలనను శేర్మిసెడి ద్వి । జాతులధములు శూద్రులునాతగుఁ స । దామహితమార్గవర్తనుఁడై మతముజె । లంగుశూద్రుఁడుకడు నిర్మలతవహించుఁ॥ వ. పౌండ్రకోఢ్రద్రవిడకాంభోజ యవనశక పారశవాహ్లవ చీనా కిరాతాదిదేశవాసులు క్రియాలోపంబున శూద్రునికన్న నీచతములు మరియును క్రియాలోపంబున బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్ర వర్ణంబులలో నేపురుషులు ప్రవర్తింతురువారు యవనశకదేశ వాసులుంబోలె ధన్యులనంబరగుదురిట్లు॥ సీ. మాగధులతిశుద్ధ మతములుపేర్మి వణిక్పథవృత్తిమై నెగడువార । లశ్వసారథ్యంబు లారూఢిజేయుచు లలిమించు సూతకులములవార । లంతః

పురంబులయందు వైదేహకులరయుచు జీవించునట్టివార । లంబష్ఠజన ము వైద్యంబుసేయుచు నెడ్లనెదవివింతలుసెప్పి బ్రతుకువారు । మరి యును నిషాదజాతులు మత్స్యఘాత । కులు నయోగవవర్ణులు గోఘ్ను లుబిల । వాస మృగపక్షిగణముల వధముసేయు । వారుక్షత్తృగ్ర వుల్కసుల్ క్రూరమతులు॥ గీ. వేణులకుఘటాది వివిధవాద్యంబులు । దిగ్వణులకు జంతుత్వగ్విరతము । వీరలెల్లపితృవనారణ్య పర్వతా । దు లవసించియుండుదురు సతంబు॥ గీ. శ్వపచచండాలజాతులు సతముగ్రా మ । బాహ్యదేశంబులందు శుభ్రతరములగు । గుడిసెలనుగట్టికొని యందుకూడుకూర । లను భవింపుచు జీవించునట్టివారు॥ గీ. వలదు లోహపాత్రములు భాండములు కన । కమయభూషణములు విమల వస్త్ర । ములు సుగంధపుష్పములు చూర్ణకుంతల । వాసనాదివిధులు వాంద్రకరయ॥ గీ. పశుధనంబునుకాదు గోపాలవృత్తి । వలదు శున కంబులును గాడిదలును మరణ । వస్త్రములు మంటిపాత్రలు వాంద్ర కొప్పు।లోహమయభూషణచయంబులును ధరింప॥ క. వారలితరేతరం బతి।గౌరవముదగఁ సముచితకర్మంబులు గో।ష్ఠీరతులు వివాహంబులు। కూరిమిసంబంధములు దగఁ చేసికొనఁ॥ గీ. మానుషాధములనుట సామాన్యమయ్యు । వారలు వినయవిద్యయు గౌరవంబు । భూతదయ యును సత్యంబునీతియు దగి । కించిదుత్కృష్టు లనబడు కేవలంబు॥ క. వారలుతమకెగ్గునే । కారణములుగల్గినను తగదు చరియింపం । గా రాత్రిసమయమున జో । ర్యారంభులనంగ దగుదురట్లునడచినఁ॥ గీ. పగటివేళలందుదగు చరింపంగ కా । ర్యార్థమధిపునాజ్ఞ ననుమతిం చి । యెవరులేనినరుని శవముగ్రామమువెడ । లించువారు వారలంచి తముగ॥ గీ. ఎవ్వనివధింప నృపుడాజ్ఞయిచ్చునపుడ । వానిగొనిపోయి చంపి తద్వస్త్రములును । భూషణంబులుగొనివారు పోవలయున । రేం ద్రునకుసెప్పి సెవ్వనెట్లుగనుక॥ క. పాపరతులగుట వాంద్రుమ । పాపు రుషులు దిట్టనేజనములంటకఛీ। ఛీపోయన నీ చపుపను । లోపికనొన రింపవలసె నుడుకగసతముఁ॥ క. క్రౌర్యంబును జడభావమ । నార్యత్వ

ము పరుషభాషణాదులు నతిదుష్కార్యములు సేయుటయును న । మ
ర్యాదయు గలుగుజనులు మాలల కుసముల్॥ క. మాతాపిత్రాచార్య
స । మేతులయిన సంకరులురమింతుర ధర్మ । ద్యూతాదిగ దుష్కర్మ ।
ప్రీతివిబుధ గణములటు జరింపక నాగుల్॥ క. జననీజనకుల ధర్మం ।
బనువుగ దనుగాంచి నట్టియాచారంబుల్ । జనదిల సంకరునకు గా । వున
నార్యులు నడచెడి తెరువున జనుటొప్పున్॥ క. జనకునియాచారము
కా । దనక నడుపవలయు పుత్రుడత్యాప్తిమెయిన్ । నని రొకకొందరు
విశ్వా । సనీయముగాదు తద్విషయ మూహింపన్॥ క. క్రూరుండగు
జనకునియా । చారము దానడపు నేప్రశస్తమతియు । సద్గారవ నీ
యుండైన కు । మారుడు నడపిన జనములు మాన్యుండనునే॥ వ. కా
వున సమస్తజనంబులకును సదాచారంబువలయు॥ క. ఏరాష్ట్రంబున
నురువగు । నారయ సంకరములున్ దురాచారంబుల్ । నారాష్ట్రము
చెడుగావున । వారింపగవలయునృపుడవశ్యము వానిన్॥ గీ. పశువులకు
బ్రాహ్మణులకును బాలకులకు । స్త్రీలకును వృద్ధులకుగీడు జెందునప్పు
డోపిరక్షింప ప్రాణంబు వాపికొనిన । వాడు సంకీర్ణుడయ్యు భవ్యగతి వొ
దయు॥ గీ. సత్యమును శౌచమును నహింసారతియు జి । తేంద్రియ
త్వంబున స్తేయమెల్ల జనుల । కధిక ధర్మాస్పదం బగుననియె మున్ను ।
మనువులోక హితంబుగా మాన్యులార॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు శూద్రభా
మిని పత్నిగా । బడసికనిన సుతుడు భవ్యుడయ్యు । కాడు బ్రాహ్మణు
డు జంగంబున మాతృదో । షంబు జన్మకారణంబుగాన॥ గీ. పాదజన్ము
డిచ్చు బ్రాహ్మణాంగనయందు । గాంచినట్టిసుతుడు కాదు బ్రాహ్మ ।
ణుండు లోకగర్హితుండధముండు న । పాత్రతముడు వర్ణపతితుడయగు॥
గీ. పాదభవ భామినింబొంది బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణస్త్రీసురతిజొక్క
పాదజుండు । పతితులగుగాననెట్టి యాపదలు గల్గు । నైనవారలు తద్ర
తుల్ మానవలయు॥ గీ. ఉత్తమ క్షేమమునమంచి విత్తులిడిన ఫలము
సతము సమృద్ధిమెబరగునట్లు । పరమసంస్కారవతి యతియగు పణతి
యందు । పురుషుడిడిన బీజము వృద్ధిబొరయునట్లు॥ గీ. బీజము నుతింత్రు

కొందరా యోజక్షేత్ర । మెన్నుదురు కొంద రారెండు సన్నుతింతు । రర్థిమైకొందరిట్లు మాన్యతరములున । భేదములు నయ్యె నారెండుపెంపు నెగడి॥ గీ. ఉత్తమము శోభనం బైన విత్తుచవిటి । నేననిడిన నశించు వర్ణితముగాక । విత్తుతోడ్పడకుండిన రిత్తనేల । నిష్ఫలాభ్యుదయంబగు నిపుణులార॥ క. ఆర్యులు విజ్ఞాన కళా । ధుర్యులనంబరగి రుర్వి తొల్లి మహాత్ముల్ । తిర్యగ్యోనిజులైన మ । హార్యాదుడు ఋష్యశృంగుడాదిగ ననఘుల్॥ వ. కావున బీజప్రభావంబధి కంబని కొందరు పెద్దలు చెప్పుదురు. గీ. బ్రాహ్మణుండు దివిరి పాదజు కర్మంబు । లాచరించు నేని యట్టిడయగు । బ్రాహ్మణుండుగాడు బ్రాహ్మణక్రియ లొన । రించు నైన శూద్రుడెందు నేని॥ గీ. పరమపదముగోరు బ్రాహ్మణుండారు క । ర్మములు సేయ నలయు విమల వృత్తి । నట్లుగాక కాని యన్యకర్మము లాచ । రించు నేని చెగ నశించునిజము॥ వ. అధ్యాపనాధ్యయన యజన యాజన దానప్రతిగ్రహంబులను నారుకర్మంబులు బ్రాహ్మణునికాచరణీయంబులిందు యాజనాధ్యాపన శుద్ధప్రతిగ్రహంబులను మూడు నడపి జీవించుట భవ్యతమంబు॥ గీ అధ్యయనము యాగముదానమనెడిమూడు। కర్మములు పాత్రతమములు క్షత్రియునకు। వైశ్యులకు శూద్రులకు లోకవంద్యులైన । బ్రాహ్మణులసేవయొక్కటి భద్రకరము॥ గీ. అస్త్రములు శస్త్రములు దాల్చియధిక వీర। వృత్తిమెయి క్షత్రియుండును గృషియుఁబశుగ । ణముల రక్షించుటయును బేరములు నడిపి । పాటిసెలగి వైశ్యుండును బ్రదుకుటొప్పు॥ గీ. బ్రాహ్మణునకు వేదపాఠకలనమును। క్షత్రియునకు ప్రజల గాచుటయును । వైశ్యునకు సధర్మవాణిజ్యమును పర । మార్హకర్మములుమహాత్ములార॥ గీ. యాజనాదులుచేసి బ్రాహ్మణుడు సకల। గ్రామపరిపాలన మొనర్చి క్షత్రియుండు । కృషియువాణిజ్య మొనరించి కేవలంబు । వైశ్యుడును బొరయునమృతతత్త్వమగు పదము॥ గీ. బ్రాహ్మణుడుక్షత్రియుండు నాపదలుగలుగు । నపుడు వాణిజ్యకర్మంబులాచరించు। టొప్పు ధర్మంబుసెడకనో। కప్పుడును గృషియు ను పరజనముల కొల్వు సేయరాదు॥ క. హలములు కుద్దాలంబులు।

జెలగించుచు పొలముదున్ని చీమలకీటం । బులలెక్కలేని ప్రాణుల । మల యించు కృషిక్రియలు సుమాన్యతరములే॥ క. కష్టతరంబత్యధికని । కృష్టముహింసామయంబు కృషికర్మంబు । త్కృష్టమనిసేయునెవ్వడు । కష్టరతుడువాడు పాతకజనంబులలో॥ క. న్యాయంబు సెడనితెరవున । జేయుండగయేనరుడు కుశీదముభువిదీ । ర్ఘాయుర్విద్యాభోగ । శ్రేయస్సంశిద్ధులతడు జెందుసతంబుర॥ గీ. అన్నమును లవణమును తిలలాలయములు । నరులబశువుల జీర్ణపర్ణములు నశ్మ । సారములు విక్రయింపగా జనదనిరి మ । హాజనంబులు ధర్మశాస్త్రార్థవిదులు॥ సీ. ఫలములుపూవులు పత్రంబులును రోమములనేయబడు వస్త్రములును శస్త్ర । ములును మాంసము విషంబులు పాలు పెరుగు నేయియు నపాయకరములయి దనర్చు । వస్తుసంచయములు వర్ణంబు రక్తంబు గాని మూతాపధోత్కరములుసుర । జలములు మైనంబు జలచరంబులు భక్ష్యములగు మృగములు పక్షులును లక్క । పుస్తకంబులు మొలకలు పూపములును । కాదువిక్రయమొనరింప కర్షకుండు । విత్తులును తిలలుతనయిచ్ఛ నత్తియమ్ము । కొననగునపాయమగు వేళధనముగోరి॥ గీ. భోజనాభ్యంగనాది ప్రయోజనములు । గాకతిలలన్యములకు విక్రయముసేయు । వాడు తనమున్నయగు పితృవర్గములను । గూడి క్రిములై మలంబులుగుడుచుచుండు। గీ. లక్కయామిషంబు లవణంబునమ్మిన । య పుడపతితుడగు ధరామరుండు । క్షీరవిక్రయంబుచేసి శూద్రుండగు । వాసరత్రయమునవాసిదక్కి॥ ఉ. అన్యపదార్థముల్ దివుటనమ్మినసప్తదినంబులందుసా । మాన్యపు వైశ్యు ఫ్రాలెగరిమంబు సెడుర్ రసముల్ విషంబుల । నోన్యవిరుద్ధవస్తువులు నన్నము కల్లును విక్రయించి దా, ర్జన్యరతుండువ్రాలె జనసంఘములంటగ రానివాడగుర॥ క. ఏనరుడులోభవశమున । హీనక్రియలాచరించు నిర్మలతరవి । జ్ఞానపధముబోవకను। ర్వీనాధుడు వానినుఱక వెడలింపజనుర॥ చ. తమకుచితంబు లుత్తమమతప్రచురార్థము లైనపుణ్యక । ర్మములొనరించు వారల సవిభూతిసుఖంత్రు దేవలో । కమున రహింజెలంగి యటుగాక వి నిందిత కార్య

సంగత । క్రమమున బొల్తురేని నరకంబున గూలుదురార్తిదూలుచున్॥
గీ. జాతివలన లేదు నీతివలనగల । దుత్తమమగు పదము యోగ్యభం
గి । గానహీనజాతులైనవారలు భవ్య । లనబరగిరి సత్క్రియాప్తిదవి
లి॥ గీ. బ్రహ్మసములైన యుత్తమబ్రాహ్మణజన। సేవనముసేయ నిష్కృ
తిజెందుశూద్రు । డర్మిలిని సూపకారాది కర్మములుఘు । టింపు చును
బ్రదుకవలయు నూడిగములుడిగి॥ క. బ్రహ్మజ్ఞానాతీతుడు । బ్రహ్మస
ముడు కర్మరతుడు భవ్యుడు శుద్ధ । బ్రహ్మర్థ వేదియనదగు । బ్రాహ్మ
ణుడనదేవుడనధరాస్థలివేరే॥ గీ. గానశూద్రుడట్టి ఘనులనుపాశించి। వా
గలెట్టిపదమువడయువాడు । నదియుబడయు బ్రాహ్మడాఖ్యుల మహిమ
వ । ర్ణింప నొలదిగాదనిరి విబుధులు॥ గీ. గౌరవాగౌరవంబులు గానశీ
ల్ల । యెడల దానంబులుగ్రహించునే ద్విజుండు । వాడు చండాలుడును
ప్రోలె జూడనంట । రానివాడగుననిరి పూర్వఋషివరులు॥ క. ఆపద
లుమూడు తరిన । ధ్యాపనదానప్రతి గ్రహాదుల విప్రుం । డోపికజీవిం
పవలయు । పాపములేదందుననిరి పండిత వర్యుల్॥ క. జలబింబితమగు
గగనము । జలాంతర కర్దమము నెసగని పగిది నా । కులుడగు విప్రుం
డెట్టిప । నులు గావించినను జనడనుపమాఘముల్॥ క. ఒనరంగన
జీగర్తుం । డను ఋషితనపుత్రునొరులకమ్మి వధముసే । యనుపక్రమిం
చెనాకులు । డును యజ్ఞారంభ శీలుడు నయిసదాప్తిన్॥ గీ. పరమధర్మ
వేది ప్రాజ్ఞుండు నగువామ । దేవుడను ఋషీంద్రుడేవలేక । కుక్క
మాంసము దిన మిక్కిలి యత్నించె । కడుపుమండ నుసురుగాచికొనగ॥
క. అభినుతులగు పుత్రులతో । డభరద్వాజుండు మున్నొడంబడి యె
దుర । ర్ధభరితుడగు వృధుచేతన । కభిమతపుగు గోవునుగొనరాతురు
డుబలేన్॥ క. విశ్వామిత్రుండాతురు । డైశ్వానామిషముదినియె య
నుకంపము పెం । పైశ్వపచుడొసగననఘుడు । శాశ్వతవిఖ్యాత నీయచ
రితుండెలమిన్॥ గీ. గానబ్రాహ్మణుడాపద గల్గునెడల । ప్రాణముల్
గాచికొనగ నేపనులునైన । నాచరించికొనగవచ్చు నీచతముడు । గా
డుదానననిరిబుధుల్ కర్మవిదులు॥ క. నీచజనంబులనోడక। యాచింపగ

నైనయఘము లణగించికొనుః, శౌచతదగివిప్రుడుదా, నాచరణంబున మహాజనార్చనవిధులల్॥ గీ అధములిచ్చిన దానంబులాసగొనిన। పాపములు బాపికొనవచ్చు బ్రాహ్మణుండు। నీచగతిగాక హోమంబులాచరించి। మంత్రముజపించి కడునియమంబుబొలచి॥ వ. ఇది కొందరమతంబు॥ గీ. బ్రతుకులేకగుండు బ్రాహ్మణుండుంఛంబు, శిలయును ధరియొరుల వలనగొనుట। యు నవిగూర్చుకొనుటయును శాస్త్రములనిరి। పరమధర్మవిదులు భవ్యులార॥ క. నరపాలుండత్యాదర, భరితాత్ముండుగుచుదన్ను బహుధనధాన్యా। త్కరసుస్థితుజేసిన భూ। సురుడిచ్చలుబ్రదుకు వడుపు సుపథంబయగుః॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు పరమపాత్రదానంబులు, క్షత్రియుండు సమరజయధనములు, వైశ్యుడధిక ధర్మవాణిజ్యవిత్తంబు। లిచ్చలును సదాగ్రహింపవచ్చు॥ గీ. భైక్షికములు దినుచు బ్రతుకుటొప్పుగుగాని, పరులసేవనంబు బ్రాహ్మణునకు। క్షత్రియునకుగాద పాత్రతములు ద్విపా। దపశువులనబరగు దానవారు॥ గీ. యుద్ధమొనరించి పరులచేయోడిపారి। వచ్చునైననుకాదు భూవల్లభుండు। రక్షణముసేయ కధికకరంబులుగొన, జూచుటల్లైన శవము నాజూచుప్రజలు॥ వ. వైశ్యులశెట్టి యుపాయంబులును బొరయనీయక రక్షించుచుండు నరేంద్రుండు వారివలన ధాన్యంబు లెనిమిదిభాగంబులలో నొకభాగంబును కార్షాపణంబు లిరువదిపాళ్ళలో నొక్కటియును హిరణ్యాదులు పంచదశాంశంబులలో నొక్కటియు శుల్కంబుగా గ్రహించుచుండవలయు॥ గీ. ఐహికాముష్మికసుఖంబు లందగోరు, శూద్రుడువిశుద్ధగరిమ శుశ్రూషలాచ। రించునది పరమవిజ్ఞానవృద్ధులైన। బ్రాహ్మణోత్తములలర నిరంతరంబు॥ గీ. బ్రాహ్మణులసేవ పరమధర్మంబుశూద్ర। జనములకు దానిమించిన సత్ఫలంబు। లన్యములులేవువారల కనిరిమున్ను, మనువును విధాతయును లోకమాన్యులార॥ గీ. బ్రాహ్మణుండితండు భవ్యుండునాదగు। వానిసేవనంబు వలయుధర్మ। మొకటగోరుశూద్రునకుగాదు బాహ్మణ। బ్రువునికొల్వలుదాన బొరయు

నఘుము॥ గీ॥ నిర్మలుండు పరమధర్మజ్ఞుడగుశూద్రుఁ। డాశ్రయింపవలయు విశ్రుతమతి। బ్రాహ్మణోత్తముని నపార విజ్ఞానస్వ। రూపు సత్యరతు నపాపచరితు॥ క. విమలజ్ఞానధనము స, త్యము విశ్రాంతియు పదంబు నలరెడి శూద్రుం। డు మతంబుభవ్యముగ పం। చమఖంబులు దినది నంబు సలుపగవచ్చున్॥ క. ఏయాచారమునడపు స। దా యోగ్యత శూద్రుడవ్విధంబగుపదముఁ। బాయకవారయంగలడని। రాయతమ తశుద్ధి వెలయునట్టి ఋషీంద్రుల్॥ క. అమలిన తత్త్వంబోంకా। రము సర్వజగన్మయము పురాణపురుషురూ। పము సచ్చిదాత్మకము దే, వ మాననీయంబులోక వందితులారా॥ వ. అనిచెప్పినని,

ఉ. శ్రీమహిమావతార పరిశిష్టగుణాత్మక నిర్వికల్పమా
యామయ పూర్ణతత్త్వ గరిమాఢ్యమహత్పదవీ సమగ్రధి
ష్ణ్యామిత యోగిపుంగవ హృదంబురు హస్థిత రాజహంస శు
ద్ధామృత బోధనాఘన నిరంజన దుర్మద దైత్యభంజనా॥

క. అకలంకమూర్తి శ్రీరా
మకృష్ణ పరమహంసమానితగురుయో
గకళానందమయ విని
ర్వికల్పవిశ్వాత్మ దేవ విశ్వాధిపతీ.

మాలినీ. చిదమలగురుమార్గ శ్రేయసోదాత్తదుర్గా
త్రిగుణరహిత వస్త్వోద్దేశమాత్రప్రకారా
ర్ధగరిమ సుహృదాంత ర్ధ్యానగమ్య ప్రశస్తా
నిగమ వినుత లీలా నిశ్చలానందములా,

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు దశమోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణ పరమహంసగురుస్వామినే నమః.

శ్రీమదాంధ్ర మను ధర్మశాస్త్రము.

ఏకాదశాధ్యాయము.

శ్రీవిజ్ఞానకళాశో । భావాసవముఖ్య దేవ వందితపదరా । జీవసహః సముఖజగ । త్పావన లీలాప్రపంచపర పరమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపుమట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షిం డిట్లనియె॥ క. ప్రణవంబుజగన్మయము స । గుణనిర్గుణరహితమతి

—*ఓంకారమహిమ*—

నిగూఢార్థము స । త్ఫణితాస్పదంబుహరా । యణభవ్యతరంబు వినుడ యమహితులారా॥ క. ఓకారంరమాదిబుట్టె క । ళంకరహితమవ్యయము కళామహితము త । త్వాంకితమునై బుధులకు శు । భంకరమై బ్రాహ్మణులకు పరమపదంబై॥ క. ఆదిమపూరుషురూపము । గాదలతురు ప్రణవముగ జగతి నెల్లెడలన్ । మేదురవిజ్ఞానకళా । శ్రీదయితులు పరమఋషులు శిష్టజనంబుల్॥ క. వేదములకు మంత్రములకు । పాదోంకారంబుతద్విభవ పదమెవ్వా । డూదుపవిత్రోంకారమ । యాదిమతత్వంబువడయునతడనిరి బుధుల్॥ క. పరమంబునిత్యశుద్ధము । పురాణము నిశ్చలార్థము జగస్థితభా । స్వరపదమోంకారము సు । స్థిరమతులుభజింతురవ్వి శిష్టార్థంబుల్॥ క. పరమేశ్వరు డోంకార । స్వరూపుడు వినుడతని బ్రశాంతికలిమి గా । ధరుచిజగంబులు మూడును । నిరంతరముగ వెలయుననిరి పూర్వఋషుల్॥ క. మూడక్షరములు జేరిక । గూ

డగనోంకారమయ్యె గూఢార్థంబై । మూఁడుజగంబులుదానన్ । బోడిమి సెడకుండ వెలయు భూనుతులారా॥ క. ఆరయమంత్రము లెల్లెడ । సార ములగు నెల్ల ప్రణవసంభృతపదగం । భీరములనియారసికా । దేఋషు లాయర్థమున్ నుతింతురు సతమున్॥ క. ఏపురుషుండోంకారము । దీపితవిజ్ఞానమయమతి దిన్పుటనిలుపున్ । పాపరహితుండతండును । హాపండితుడున్ జగత్త్రయమహనీయుండు నగున్॥ క. శాశ్వతుడాదిమ పురుషుండీశ్వరుడోంకారమూర్తి యిద్ధసుమతులా। విశ్వేశ్వరు సేవించుచు । శాశ్వతులగుచున్నవారు సంయములారా॥ క ఆదేవుని మంత్రార్థము । సాదరమతినుపువుటన్ ప్రశస్తమతులు బెం । పైదివ్యమైనసనాతన । మైదగు పదమున వసింతురమృతులు వారల్॥ చ. అమృతము దివ్య తత్త్వమన నయ్యెడిదెద్ది యొకండుశుద్ధత । త్త్వము ప్రణవంబుగాక దివివారలుభూస్థలివారలే మహా । ర్థముపరమేశ్వరాత్మకము దాత్తముగాగ భజించిపూర్ణత । త్త్వముగనుచుందురా పరమతత్త్వము తాపసులారనిల్పుడీ॥ క. ఓమను త్ర్యక్షరకూటము । సామాన్యముగా సమస్తశక్తి మయమునిత్యామృతతత్త్వము దానిమ । హామతులు ధరింపుమరు భయసుఖాపేక్షన్॥ క. వేదములకు మూలంబన । గాదగునోంకారము నెరుగండే మనుజుం । డాదటనరుండుగాడు ద్వి । పాదపశువు జుండువాడు పండితులారా॥ క. జ్ఞానంబెవ్వనిదెలియం । గానగుసాధనము తజ్జగద్గురురూపం। బైనెగడున్ ప్రణవంబది । గాననదిభజించునది జగతిశుద్ధమతుల్॥ క. ఏ తేజమునిత్యంబుపు । రాతనము జగంబులకు పరమశుద్ధము వ । ర్ణాతీతమతురపదం । బాతత్త్వము ప్రణవము ఋషులారయరయగన్॥ ఉ. వాయునిభ క్తిజేసి ప్రణవంబుజగన్మయుడైన యాదినా । రాయణ రూపమక్షయతరంబనినమ్మి జపించు నేనరుం । డాయననిత్యముక్తుడు మహాపద సుస్థిరుడవ్యయుండు తే । జోయుతు డాద్యతత్త్వుడు విశుద్ధుడు సర్వజగన్మయుండగున్॥ గీ. ఇంద్రియగ్రామనుమ నురి నెయిదిబడక ।- యెరుకయను గ్రంథమురహించి యొసగు । హృదయపద్మమున సతము గ్రీడించుపరమహంస । ప్రణవమనిమీరు దెలియుడీ భవ్యులార॥ క. ఏమంత్రంబోం

కారము । తోమూ_ర్తిభవముగాదు దుష్పురుని గో । ష్ఠీమహిమవ్రా
లె నదిని। ర్భ్యామము నిస్సారమా్త్రమము నగునరయగ॥ క. జ్ఞానం
బోంకారము పా । దానిర్మలదశ సదామహాత్ములు భగవ , ధ్యా
నోపయోగకరిమము । గానోనరింపుచుననంతు గలయుదురుతుది॥
క. నారాయణుడోంకారము । నారెండు తెరంగులన్ మనము జేర్చి
యహం । కారమడిగి ప్రాజ్ఞులు కబు । ధారాధనమైన పదమునందు
దురుతుది. క. ఏయదియెట్లున్నను నా । రాయణునోంకారజపపరా
యణతాప్తి । ధీయుతులారాధించి మ । నోయజ్ఞములాచరింత్రను వు
గసతంబున్॥ క. వేదములకు మూలంబన । గాదగుప్రణవార్థమెరుగగల
మనుజుడు బెం । పూదిసతతంబునుసకల । వేదములు పఠించినట్టి విమ
లుండయగున్. క. త్రివిధములగు యజ్ఞంబుల । కు విశిష్టపదంబు మం
త్రగు ప్తము పరమా । త్మ విభాస్వద్రూపంబు ప్ర । ణణమది యార
యగగల్గినం జాలునిలన్॥ క. జీవాత్ముడు పరమాత్మప । దావేశితు డ
గుడుహంసు డనదగితనలో। దావెలుగు న్దర్వోగ । శ్రీవెలసి ప్రణవమున
పుడశిద్ధింబొరయున్॥ క. ఇదికొందఱ పెద్దలమత । ముదివిజ భువిజాది
సర్వ భూతంబు లదో । చుదనంత తానమరిదో , చదుప్రణ వంబంత
రాత్మ శక్తిమయంబై॥ గీ. పరమహంసు డోంకారంబు సిరతమాశ్ర ।
యించునాతని నదియాశ్రయించు పుర్వనారయు నువ్రాలెనయ్యుభ య
పదములక । భేదమనిరి మహామహు లాదిఋషులు॥ క. ఏయదియమల
మనంతమ । మేయముసచ్చిత్కళాన మేతముపూజ్యం, బాయువు గోరి
నపురుషుడు । వాయకసతత మాప్రణవ జపముసేయదగున్॥ క. పాపం
బులెల్లవాయు మ । హాపదమభిరామ మైమనంబునదోచున్। దీపించు
బుద్ధిప్రణవం। బేపురుషుడు జపముసేయు నీశుడతడగున్॥ మ విషయో
ద్వృత్తిమనంబునం దణచి సంపత్ప్రా వృత్తిబాటించు ఖిం । చిషడాతీత ప
దంబు మూటినెలమి సేవించి నిత్యంబువి । ద్విష భావంబు వహింప
కాత్మగతు నుద్దేశించి యోంకార మూ । ర్తిషడాంతర్గతు జేయునాత
డు జగచ్ఛ్రేయస్కరుండౌరయన్॥ గీ. సూర్యుడును చంద్రుడగ్నియు

సోమపులుమ । సోహనుండాది గానవ్యయ చరగణము । లుర్వియును

—*ప్రణవజపవిశిష్టత్వము*—

సాగరంబులు పర్వతములు । ప్రణవ సంరక్షితంబులు భవ్యులార॥ క. అచ్ఛముసర్వాతీతమ । విచ్ఛిన్నము సత్కళాప్రవృద్ధము ప్రణవం । బచ్ఛిద్రంబమృతపదము । స్వచ్ఛజ్ఞాన ప్రకాశ సారంబరయన్॥ క. దివ్యులు పూర్వఋషీంద్రులు । భవ్యతములు భూమిసురలు ప్రణవార్థము సం । స్తవ్యమతులెఱిగి కాదే । యవ్యయతత్వంబు వడసి రనుకూలము గన్॥ క. ప్రణవము దెలియుట నారా । యణు దెలియుటయగు నతం డనంతుడతని భా । షణ సత్కధారతులు బ్రా । హ్మణజనములకు న్విశిష్ట పాత్రములుర్విన్॥ క వేదంబులెల్లజదివియు । నాదిన్ ప్రణవార్థ మెరుగనట్టినరుని పెం । పేది యతనిచదువంతయు । బూదెనిడిన శిద్దర సము వ్రాలె వెఱయగున్॥ క విమల మతము బాగుగది । వ్యముపాపహారంబు శుద్ధమగుమంత్రము దీ । క్షమెయి జపించునరుండు ప । రమ శక్తిన్ బొరయు నక్షరబ్రహ్మంబున్॥ క. భూతప్రేతపిశాచ । వ్రాతంబులు సకలదేవ వర్గంబులు సం । ప్రీతి నతులు సేయుప్రణవ । భూతిప్రకాశించు ననఘు బొడగని నంతన్॥ క. ఏయనఘుండోంకారము, ధీయుతుడు భజించు దగ పృథివ్యప్తేజో । వాయుర్గగనములతనిచి । రాయుష్మన్ భవయటంచు నాశీస్సులిడున్॥ గీ. పరమ తేజోధికుని జేయు భాస్కరుండు । సౌమ్యవిశ్రుతుగా జేయు చందురుండు । పావనవ దశాస్థితుని జేయుపావకుండు । ప్రణవ నిష్ఠారతి జెలంగు భవ్యతముని। క. ఆరయభూతాత్ముండగు । నారాయణు రూపమగు ప్రణవమరయు మహో । పూరుషసత్తము గన్గొని । భోరుననుతి సేయుసర్వ భూతచయంబుల్॥ గీ. అగ్నిపడినట్టితూల చయంబువోలె । ప్రణవనిష్ఠాగరిష్ఠుడపాయవేళ । నాచరించిన పాపంబులణగునతని । యాత్మశుద్ధి జగన్నుత మట్లుగాన॥ క. ప్రణవార్థగరిష్ఠుడు కా, రణమూర్తుడు గాడతని చరములచరంబుల్ । గణుతింపరానిచేతన । గణములునిత్యాశ్రయములుగా రహింబొలచున్॥ గీ. బ్రాహ్మ్యకారణంబు ప్రణవంబుదానియ । ర్థం బెఱుం

శుభవ్రతముడు బ్రాహ్మ। ణోత్తముండు కాడనుపమ వేదాభ్యాస। పారగుం
డుదీక్షఁబరగునైన॥ క. విమలంబగు ప్రణవంబు। త్తమమున్ మధ్యమము
మఱియధమమగు నిజసా। రమహితభంగుల పరిశు। ద్ధము వక్షరమ
య్యు తద్విధ జనములందున్॥ క పరమాయుశ్శాంతిసుఖ స్ఫురణము
లోంకారము హిమబుధులు బొరయుచుం। గురునిత్యశ్రద్ధా త। త్పర
సుమనోనియతి మెయి సతము ఋషులారా॥ సీ. రౌద్రతగినిసి సముద్రం
బు లింకింప నవితొంటియట్ల బెంపలరజేయు। గగనంబు గ్రహతారక
ములతో మాయింప నధినిర్మలారూఢి బొదలజేయు। సూర్యచంద్రాన
ల స్ఫురణముల్ దొలగింప నధిక తేజము నెలయుంగ జేయు। సురలనుయ
క్షకిన్నర గణంబులపద భ్రష్టులజేయ నుత్కృష్టతగదు। వారుగాబేర్మి
నొనరింపవాసవాది। సకలదేవప్రశంసా ప్రశస్తమూర్తి। ప్రణవనిష్ఠాగ
రిష్ఠుండుభవ్యవ్రతముడు। కలితమహిమ సామర్థ్యంబు గలుగువాడు॥
క. విమలప్రణవంబు భజిం। చుమహాత్ముని. కలుకపుట్టుచోటు ప్రళ
యకాలమువోలె దహింపఁబడు। సమస్తశరీరిణ ప్రసంఘంబులతోన్॥
క. భూనుతప్రణవార్థపరి। జ్ఞానకళావృద్ధి బొలచు ఘనునిసతతమే। మా
నవుడు గొలుచువాడుస। దానందమయమగు పదమునందు సుఖించున్॥
క, మేదిని ప్రణవార్థ భరితు। పాదరజముసోకి సకల ప్రాణితతులు తే।
జోదయగతు నారాయణు। నాదిమపూరుషు బొరయు మహానందము
తోన్॥ గీ. నిశ్చయప్రణవార్థమహిమ జెలంగు। భవ్యవ్రతముడు భూదే
వుండు బ్రాహ్మణుండు। పండితుండాతనికి కర్మబంధనంబు। లేదతండు
నిరాశ్రయ లీలబొలచు॥ వ. మఱియును॥ క. పరిశుద్ధజ్ఞానానం। దరసని
మగ్నాత్ముడై యతడు ప్రణవార్థ। స్ఫురితమహా యోగాప్తిన్। పర
మేశ్వరు పరమహంసు బరగగన్గొనున్॥ క. అష్టాక్షర మంత్రము వి।
స్పష్ట ప్రణవార్థమయ ప్రశస్తి బొలచియు। త్కృష్టపదమునన్ జేర్చున।
కష్టరతులనిత్యమునెరుక గలజనములన్॥ క. కేవలమును పరమాత్మన।
మావేశాప్తిదగి యింద్రియములనణచు బెం। పై విమలప్రణవార్థము। జీవా
త్ముని బంధనంపుచిక్కులు వాయున్॥ క. పరిపూర్ణతత్వమైదగు। పరమజ్యో

తియదియ సదపారము ఋషి వే।ద్యరహస్యార్థము ప్రణవము।నిరతంబు జపించుడది మహిత మతులారా॥ క. నాయది యిదియనుభావము। పాయ కరంబత్తెరంగు బాటింపనిభ।వ్యాయత మహామనస్కులు ।భూయి

—*ప్రణవ జపపాత్ర జనని రూపణము* —

ష్ఠోంకార పాత్రములు కారుపరుల్॥ క. ఒకులనుదానంటకద।న్నొరులం టక పరమనియతినుండుఘనులు వే।దరహస్యార్థమయంబన ।బరగు ప్రణవముఁ జపించుభవ్యమనస్కుల్॥ క. స్త్రీ పూయము పురుషుండిత డోయను భావంబులేక నుత్తమతరవి।ద్యాయోగస్థితిదగునిర।పాయరతులు ప్రణవనిష్ఠబరగు జనంబుల్॥ క. వేదములుపురాణంబులు। నాదిమ పూరుషునిచిన్మయములని నియతం।బూదియవియరయగల వి।ద్యాదయితులు ప్రణవనిష్ఠ దవిలిన ధన్యుల్॥ గీ. ఈశ్వరాధీనవృత్తుల నెపుడువ విలి। యున్నయవి సకల జంతువుల్ నన్నువోలె। ననుచు సౌహార్ద మతి వాని నరయుచుండు। నాతడోంకారము జపింప నర్హతముడు॥ క. జలములజరించు మత్స్యం। బులు నుర్విజరించు జంతువులు గగనమునం। దెలమిజరించు ఖగంబులు, తుల ప్రణవార్థ విదులగు బుధుల కెల్లెడలన్॥ క. శాంతసుఖావాప్తివెలసి। యంతర్దృష్టి దగిపరమహంసు నచలుసే। కాంతము హృత్పద్మాసను। నెంతయుగనుపారుప్రణవమెరిగిన ధన్యుల్॥ క. అయమహితుడు శుద్ధజ్ఞా। నయజ్ఞముసేయ నేర్చు నరవర్యుడు బెం। పయి వెలసినయోంకారా। శ్రయునిగ నెరుగుదురు విభుదజనములు సతముఁ॥ క. ఆరయ నిర్ద్వంద్వుల హం।కార రహిత భవ్యమత ప్రకాశులు భూతి। శ్రీరమ్యమాన్యతము లోం। కారవిదులు పరమవిబుధ గణ్య చరిత్రుల్॥ క. నియతేంద్రియు లత్యం।తవి। నయవిద్యాధికులు సజ్జనంబులుభూత। ప్రియులు ప్రణవవేదులు వా। రియెడలకడు భక్తిమైజరింపగవలయున్॥ క. ప్రాప్తములగు సర్వంబుల। దృష్టివారయుచున్ సదావితృష్ణగరిమలో। కాప్తుండగు ధన్యుం డు సం। ప్రాప్తప్రణవార్థభూతి భవ్యుండరయన్॥ క. జ్ఞానంబుగలిగి యదియు।జ్ఞానులకున్ పరుమకరుణ గరపుబుధుడు వి।ద్యానిధియమ్మహా

నీయుడ, భూనుత ప్రణవార్థవిత్తముఁడు మునులారా॥ గీ. బ్రాహ్మణో
త్తముఁడు సుపక్వమనస్కులు । ప్రణవమతిని యతిజపంబు చేసి
గర్మబాధనమున గలుగకనమృత ప । దంబునొందయుదురు ముదంబు
పేర్మి॥ క. పరమప్రమాణములు వే । దరహస్యార్థంబులివియు దాత్త
ప్రతిభ । స్ఫురితంబుగ నెరిగించితి । పరమర్షిశ్రేష్ఠులార బహుపుం
డెదలన్॥ క. ఈయర్థము లతిగోప్యము । లాయతమతులైన బ్రాహ్మ
ణాదులగు విని । ష్ఠాయుతుల నెరిగి గరపుం । లేయడల తదితర
లు విన నెంతయు జెడుఁ॥ గీ. గాథని యతిజెలంగిన క్షత్రియుం
డు । భక్తిజేసిన దెలుపుడ పారనియతి । వరలుచుండిన వారయ్యు వైశ్య
శూద్ర జనములు పఠింపవినగా మసాధులారా॥ గీ. పాపవర్తనుండు బ్రా
హ్మణుండును కాయ । శుచితపాత్రమున బొలచిపఠింప । పాత్రతముడు
గాదు పరమగుహ్యము లీమ । హార్థములు మహాఫలాభితుల॥ క. ఈ
యర్థములతిపివియుతి । మైరే బ్రాహ్మణుడు జనువు మాన్యుడతడు దీ ।
ర్ఘాయుర్విద్యాతేజ । శ్రేయఃఫలములు బొరయు నశించునఘుంబుల్॥
గీ. వేదసారంబులు త్రిలోకవిశ్రుతంబు । లీమహార్థంబులు భజించు నేద్విజుం
డు, వేదములుజదివి సభలందు వాదమాను । వారలకు పెద్దయతడు ది
వ్యశమము నుతుడు॥ క. అని తేటపరచిన భృగువ । చనములు వీనులజ్జో
నిపి ప్రశస్తచరితుల । మ్మునివర్గంబులు దగని । ట్లనిరి నతులుచేసిమరి
యు నాతనితోడన్॥ క. విపులార్ఘ్యాతమంబగు బ్ర । హ్మపదప్రాప్తికిని
సాధనములెయ్యవి తే । టపరుపు మ మామాకనవుం । డపరిమితానంద
మగ్నుడై యతడనియెన్॥ క. రాగద్వేషమదంబులు । యోగిజనంబు

—*బ్రహ్మపదప్రాప్తి సాధనంబులు*—

లకు బంధనోజ్వలములు సుఃఖాగతములవి యుడిగినను । ధిగణ్యు
లు బ్రహ్మపద ప్రతిష్ఠాతిశయుల్॥ క. పరులెల్ల దన్నుబ్రోలెన్ ।
నగయుచు హింసయుడిగి పరమాత్మునెరుగు న । త్పురుషుండు
శాశ్వతంబుగ । పరమబ్రహ్మపదమర్థి బడయగనోపున్॥ క. పర
ముండను తేజము పెం. । పుమాపరదవిలికొను నెపుడు నింద్రియ

ములఁ । పరమనియతిసవియుఁడగిన । పురుషుమనము బ్రహ్మముగను
బోధామయమై॥ క. జ్ఞానస్వరూపుఁడును ని । త్యానందమయుండు నచ
లుఁడమలుఁడు పరముం । డానిర్మలతత్త్వముగను । వానికి బ్రహ్మపదమాట
వట్టగునరయన్॥ క. భూతాత్ముండతఁడపరం । జ్యోతిర్మయుఁడేఱుక నవి
శుద్ధపరమ త । త్త్వాతీతులోనగనుగొను । నాతఁడు బ్రహ్మపదవాసుఁడ
నఘుండరయన్॥ గీ. జ్ఞానమను తేజమణఁగించు గాఢమోహ । తమము
పెద్దల సంసేవనమునఁ దాని । మెల్లమెల్లన మాయించి యుల్లమునియ ।
తిమెయి వెలయించు నతఁడు సుధీవరుండు॥ క. వినుమునవద్వారపురం ।
బున నిత్యానందలీలఁ బొలచి వెలయుచుం । డున మేయపరమహంసన్ ।
గనుగొను వైరాగ్యపరుఁడు గాఢసియతిమై॥ గీ. పరమహంసుడు ప్రణవా
ర్థభరితమూర్తి । యై నవద్వారపురమున గానవచ్చు । జ్ఞానదీపంబు గైకొ
ని గాఢమోహ । తమమునణచి చూడఁగ నేర్చు విమలమతికి॥ క. నియ
తంబగు మనసున నిం । ద్రియములు గుదియించి బుద్ధిదీపించి పరం ।
బయిన వెలుగు హంసునిఁగ దె । లియుమరు బుధులా మొసక జలింపక
నిలచున్॥ గీ. జ్ఞాననేత్రంబు విచ్చి జగన్మయాత్మ । కుండునై యెయ్యది
యు గాక గూఢముగ వె । లుంగు వెలుగను హంసుగనుంగొను బుధు ।
డేల ప్రకృతికర్మంబుల జోలిబోవు॥ క. మనసున యింద్రియములు నది ।
తనలో గుదియించి పరమ తత్త్వమయత బే । ర్చి నిరంజనత్వసిద్ధిన్ ।
గను యోగియమృతపద ప్రకాశము జేయున్॥ క. జ్ఞానము పూర్ణంబగు
వా । ఙ్మానస నియతిమెయినది సమగ్రంబైనన్ । దానదరగు మోహ
తమము । దానపరబ్రహ్మమయపదము బడయనగున్॥ క. మానితపరి
శుద్ధతర । జ్ఞానంబున దొరకొనున్ ప్రశాంతియదితిరం । బైనెగడునేని
ఘనబో । ధానందము బొలచు పరమహంసమయుంబై॥ గీ. రాగపంకం
బులోభతీరంబు నింద్రి । యార్థవారిప్రవాహంబునై బొలచు న । సార
సంసారనది నతిశాంతమయమ । నస్కుఁడు బడండు గను నాయనఘుడు
హంసు॥ క. ఏ తేజము విశ్వాత్మక । మై తోచియు దోచకుండునందగల
యున । త్యాతతశుద్ధజ్ఞానా । తీతుడు వాడక్షరుండధికుడెల్లరకున్॥

గీ. పరమహంసు డోంకారంబుపట్టతండ । జ్ఞానచక్షుర్గతుడు తత్ప్ర కాశమయము । లెల్లజగములు బ్రహ్మదులింతగాన । వదలకాతనిగను ట సర్వంబుగనుట॥ జ. అంతర్యజ్ఞరతులతిబ్ర । శాంతిగలుగు భవ్యులా ప్రశస్తమతులకే । శాంతమునగానవచ్చు స । దాంతర్యామియగు దేవు డారాధితమెయిన్॥ గీ. అరయనింద్రియములు కృశమగుచుమనసు । న ణగునపుడ బ్రశాంతిమైయాత్మధామ । విరహితంబగు దీపంబుకరణివె లుగు । గలిగిపరమాత్మునందు నైక్యతరహించు॥ క. విదితంబుగనా త్ముడు పెం । పుదగివెలయునే నిబంధములజిక్కకది । వ్యదశాస్థితివె లుగుచు స । చ్చిదతీతంబయిన యోగసిద్ధిన్ బొరయున్॥ క. మానంబు యోగరతమన । గానగునే సచ్చిదాత్మకజ్యోతిపరం । బై నెగడకనది శిద్ధం । బైన యతనియోగియందు రార్యజనంబుల్॥ క. శమసంపదవి నుడెల్లసు । ఖములకు పెద్దయది కరముగలపూరుషుడు, త్తముడాతడు మరమార్థమ । హిమ శిద్ధంబొరయు ఘనుడనిరి పూర్వగుషుల్॥ క. ఏ పండితుడింద్రియముల । నోపి మనముగుదియజేర్చి యుడుగుపరమ త్మ స్థాపరతయతండు జగ । ద్వ్యాపక బ్రహ్మంబువొరయునతి సులభగతిన్॥ క. శాంతియు దృఢవ్రతము వే । దాంతజనంబుల కవశ్యమవిగల్గి య త, స్వాంతము జేర్చినవారల । నంతుపరబ్రహ్మమున్ దయామయు బొరయున్॥ క. వేదాంతమతము సతార్క్యము । గాదదిసుజ్ఞానమయము కర్మము శమసం । పాదకులు దానజేసిమ । హాదివ్యపథంబు జొత్తురన ఘులువారల్॥ క. అనియిట్లుభృగుమహాముని, వినిపించినసారవచన విభవంబుముదం, బునవీనులలరగొనియి, ట్లనిరాతాపసగణంబులాతని తోడన్॥ క. జ్ఞానముదొరకొనుసుశ్ర । ద్ధానిరతినసిరి మహాబుధజనము లదియే । పూనికనలవడునసునకు । దాని తెరగుబలుకు మననతండిట్లని యెన్॥ క. వినుడుఋషులార బనిగొని మనసునిరతమేమరకసమగ్రతమై బెం। పునెగడియింద్రియములనరు । డనుబంధించుట యశ్రద్ధయనిరిమహా

—*శ్రద్ధాలక్షణము*—

త్ముల్॥ గీ. ఎసగియెల్లెడలకు బారునింద్రియముల । మనసుతో గుది

యుంచి సమగ్రనిష్ఠ । మేఘనవిగది యించు నమేయునియతి । యుత్తమ శ్రద్ధగా దెలియుండుమీరు॥ క. శ్రద్ధవలన నత్యంత వి । శుద్ధజ్ఞానంబు గలుగు జుండదికరమై । బుద్ధివెలుగునేనియును స । మృద్ధానందమయు దశరమింపగవచ్చున్॥ గీ. శ్రద్ధలేమి నెగడు సంశయంబదియ జ్ఞా । నంబులేమి సంశయమునబాలచు । వాడు నిజమువొరయలేడై హితాము ష్మి । కసు ఖములు జగద్వగర్హితమగు క. జ్ఞానంబు శ్రద్ధవలనన్ । దానివలన శాంతిశాంతదశవలన పరం । బైనమహాతత్వంబును । దానివలన బుధుడు ముక్తతయు తగబొందున్॥ గీ. ఇంద్రియార్థముల రహించి మనంబు ద । లంచు బుద్ధిని శ్చలత జెలంగు । సాక్షిభూతుడై సదాత్మ యస్ఫూర్తిత్షే । త్రజ్ఞుడొప్పుచుండు ప్రాజ్ఞులార. గీ. అంతరాత్మయందు నాదగునతనివలన । సత్వమురజంబుతమమనుసాంఖ్యకములు । త్రిగుణములు మెరయు నవియు నొదిగిననెదుగు । నింద్రియములట్లయినగను నీశుబుధుడు. క. త్రిగుణములురువైన న్విషయగణాబులు సెలగునంత రాత్మనినవిలీ । లగుదియజేర్చిన మనసు న । ణగునద్దశయోగిజిద్ఘనత బెంపొందున్. వ. సత్వరజస్తమోగుణంబులయందు సత్వగుణాబు మాన్యతమంబు మరియును. క. త్రిగుణంబుల నెక్కుడు స । త్వగుణంబడివెలయునేని దక్కక నారెం । డు గుణంబులణంగునవి యు । ణగిన బడయనచ్చు మోక్షణ దశాస్ఫూర్తుల్. గీ. సంశయాస్పదమైన య జ్ఞానతరువు । జ్ఞానమను కత్తినరికి శంకాభయములు । గాక పరిశుద్ధమైన యోగపథమున బు । ధుండు నడచియమృత ఫలతుష్టి వెలయు॥ గీ. అచిరములు సుఖదుఃఖంబుల శుచముతను । వశ్వరంబులు సకల పదార్థములు స । మగ్రబంధనభయము కర్మముల భంగి । యనిదృఢ జ్ఞానమూని నఘనుడుఘనుడు॥ గీ. ఎఱుకగలుగు పురుషుడెరుగు నీశ్వరు నీశ్వ । రుండతని నెరుంగునొండు తెరవు। గాకనీశ్వరుండగమ్యుండెఱింగిన । విశ్రుతుండు బొరయు విశ్వమయుత॥ క. ఏవిబుధుడు శాంతమయుమ । హావిద్యావైభవంబు నలరు నతని తే । జోవిలసితంబులై భూ । తావలిచరియించుచుండ నఘనుతులారా॥ గీ. ధూర్మమంగళములు గుదియిం

చు నట్లు మ । నంబులోన నింద్రియంబు లెల్ల । జిక్కఁబట్టి యోగసిద్ధుండ నంతటే । జోమయుండ మృతుడ సూత్ముడునగు॥ క. జగమెల్ల నతివిచి త్రం । బుగ జూచుఁ యోగనిష్ఠబూనిన ప్రాజ్ఞుం । డు గదల డతండు కర్మర । తిగడగి యెందేని యిచ్చదిరుగుచు నుండుఁ॥ క. దేహము దేహియు వేరని । యూహించు బుధుండు విడచును జ్వలతర స । మ్మోహంబాయుడు పున సం । దేహామృతపదవి జిక్కఁ దేర్చు ఘనంబై॥ గీ. కామరతినధిక తృష్ణావికాశమడగు । తృష్ణవలన సమ్మోహంబు దివురు మోహ । మగ్నమానసుడగునట్టి మనుజు వేచి । మృత్యువు ప్రహరించి గొనిపోవు మెదపి మెదపి॥ గీ. పెచ్చుపెరగు నింద్రియముల విచ్చలవిడి । మెచ్చుటికి నేనియును జననిచ్చు పురుషు । డెద్దియు దుఃఖంబు బొరయుదానింతవట్టు । నరసి బుధుడవి మనసున నాగినిలుపు॥ క. జ్ఞానోదయంబు పరమ ప । దానందకరంబు శ్రద్ధ యులవడు నేనిఁ । దానికి నిర్మలదశయున । గానగు నాకలిమి మోక్షకారణ మరయఁ॥ క. జ్ఞానంబును నిర్మల వి । జ్ఞానంబును రెండు మోక్షకారణములు ని । త్యానందపదము మోక్షము । నానుతిసేయుదురు బుధజనంబులు సతముఁ॥

—*యోగాభ్యాసప్రకారము.*—

క. యోగమునకు కారణము వి । రాగము విజితేంద్రియతపరాయణ మున గో । ష్ఠీగతియు నిస్పృహయును వి । రాగము మూలముల నిరిపరమయోగివరుల్॥ క. యోగంబేకాంతరతుల । కేగాదు జితేంద్రియ తదగిలి శమమునహింసాగరిమముగల సద్వి । ద్యాగురుమూర్తులకు సులభతరమూహింపఁ॥ క. వినుడొల్లమియును కోరిక । యును మనమున లేక భవ్యయోగాభ్యాస । త్వనిరూఢి వెలయు పురుషుడు । గనుముక్తత్వదశయు చిరకాలములోనఁ॥ క. జన్మమాదిగా మృత్యువు పులి చందమున న । రుని తనువునం బ్రతిష్ఠత నెనయుగాన । నెల్లియునక యోగాభ్యాసమెద్దియుదవిలి । జాగ్రతదగి ప్రవర్తింప జనుబుధుండు॥ క. భోగేచ్ఛయుడిగినంత స । యోగము శిద్ధించెనాకనుట గాదది దీ । ర్ఘాగతియు శమము నెరుకయు । రాగ విముకతయు లేక రాదెవ్వారి

కిగా॥ క. వెంగలిరాక సతము స । త్సంగత్వము సేయవలయు దాన
బడయు ని । స్సంగత్వము నిర్మోహ త్వాంగీ కారంబులవి మహో
దళజేర్చు॥ క. వెలయుంగపద్మదళగత । జలబిందువుభోలె దేహసత
ముతను ఘనం । దొలయక నంటియునంటక । వెలుగు నతనిచంద
ముగను విత్తములుదగు॥ క. ద్వారములుజిక్కమూసి శ । రీరము
నిక్కించి యోగదృష్టినతుల తే, జోరాజితపరమాత్మ క । శారూప
ము గాంచుయోగి లక్ష్యంబెలమి॥ క. హృదయంబున నింద్రియ
ములు । గుదియించిపరమయిన వెలుగుగనుగొనుచు జొ, క్కుదివియు
భువియు వెలయు యో । గదృష్టికలిమి యోగిగదలకనియతి॥ గీ. ప
రమహంసుండు గ్రీడించుపట్టుదెలసి । నియతచిత్తుండు నధికశాంతియు
తుడై వి । రాగియగుబుధుడుయోగపరాయణతని। రంజనత్వసుశిద్ధియే
ననకబొరయు॥ గీ. ఆత్మధారణంబనఘ శిద్ధికరమింద్రి । యములు పేరు
గ్రుచ్చినట్లుగుదియు । దానవదియవశ్య మేవరుడలిసిద్ధి । గోరువాని
కధిక గూఢతరము॥ గీ. ఇచ్చవచ్చినట్లు లింద్రియవర్గంబు । మెలగవ
చ్చునేని మిగులకష్ట । సాధ్యములగుపిదప సజ్జనగోష్ఠిసే । యంగదివురు
నప్పుడనఘులారు॥ గీ జ్యోతియాత్మయందు సూక్ష్మమైయున్న దా । వె
లుగుజూడ నేర్పుగలబుధుండు । నిర్జితేంద్రియుండనిన వింతగాదా ఘ ।
నుండు ముక్తరతుడుజుండరయుగ॥ క. తమలోవెలిగెడి పరమా । త్మమ
హిమగనలేక జడమతులుపల్వురు దూ, రముచనుచుందురు గుడిపా।
దముమెట్టగ వారికదివృథాశ్రమకాదే॥ క. విమలప్రణవవ్యాప్త ప, ర
మహంసకళామయములు బ్రహ్మదిసమ, స్తమహితచేతనకోట్లు జ ।
గములవ్విభుగర్భమని నిగమములవినమే॥ క. ఇదిగానకదుర్మతులి। చ్ఛది
రుగుదురు విగ్రహములుసాధింపగలో । కదయామయుడీశ్వరుడో।క్కదె
స్వప్రవర్తించునే నిగమవిదులారా॥ క. జీవాత్మైక్యతయత్రిలో। కావాస
మునమృతపదమ నంతముయోగ । ప్రావీణ్యులకది సులభము । గావు
న తన్నిష్ఠదగు జగతినెల్లరకును॥ క. పరమేశ్వరమయము చరా । చరా
త్మకమైవెలుంగు జగమీయర్థం । బరయగలుగునే పురుషుడు । వరసి

ద్ధిఁ బొరసినట్టి వాఁడయతఁడగుఁ॥ గీ. జ్ఞానయోగంబుకన్నను కర్మయో
గ । మతివినీచంబుగాన మహాజనములు । శాశ్వతజ్ఞాన యోగంబసా
ధనంబుగాఁగడతురోలిసంసారసాగరంబు॥గీ.జ్ఞానయోగసిద్ధిగలుగువిద్వాం
సులు , చేసియెయ్యదియును సేయునట్టి । వారువోలెదగులు వాటింప
కుందురు । గానవారువరయ ఘనులుముక్తి॥ గీ. పురుషుడెప్డుమోహ
భూయిష్ఠతమమగు । కలతయుకుగునప్డుకర్మబంధ । నాప్తిదోలఁగఁజేయు
నత్యంత నిర్మల । జ్ఞానయోగశిద్ధిగలుగు నిజము॥ గీ తగమనోగతంబు
లగు సర్వకామంబు । లెప్డువిడచి మోదమెసఁగమెసఁగ । నాత్మతనకు
దానయలరునప్పుడు స్థిర । ప్రజ్ఞశిద్ధి వొరయుప్రాజ్ఞులార॥ గీ॥ అప్తిజెంద
క ప్రాప్తించునట్టి శుభము । లశుభములు సరిజూచుచు నాత్మగలఁగ ।
కుండునేఘనుడప్పండితుండు బుధుడు । సుస్థిరప్రజ్ఞుడందురు సూరిజనులు॥

గీ. ఇంద్రియములు దుఃఖమునకు నిరువుగాన , వానిమునుమున్నగు
దియించి మానసంబు । నియతముగ సుజ్ఞానంబు నెరిసమాశ్ర । యిం
చుబుధుడని బంధనుండెల్ల పనుల॥ గీ. ఏనుపరముండ నెరులు నాకెవ్వ
రనుచు । మోహమించుకయును లేక మొనసియెయ్య । దియును వానం
టకెవ్వాఁడు దిరుగువెట్టి । వ్వాలె నాయోగశిద్ధుండు పూర్ణుడరయ॥
క. తినుటయు బల్కుటయును గను । గొనుటయు నడచుటయు నిద్ర
గూరుటయు నెరుం । గని వాడు వ్వాలెగావిం , చు నిశ్చలయోగశిద్ధి
జొక్కఘనుడిలఁ॥ గీ. ఎద్దియేనియు గుడుచునెందేనియు జను । నెట్లు
నోబలుకు జగముదానెఱుగడపుల । యోగవిద్యామయుండాఘనుని కర
స్థ । ములు జగంబులన్నియు ఋషిముఖ్యులార॥ క. తనువును సర్వేం
ద్రియములు । మనసును శుచితఁజెలంగు మానితమగు యో । గనిర
తినయ్యానంద ప । దనిశ్చలావాప్తిమెయి బుధజనములు దగుఁ॥

క. వాయువులు నిరోధించుట।పాయకరము దానఁగును బ్రహ్మమయు
త ప్ర । జ్ఞా యోగంబునగాక సు । ధీయుతులీమతమనన్నుతింపుదురు
గదుఁ॥ గీ. సారవంతంబులును యోగశాస్త్రమతము । లైన యుద్ధంబు

లెరిగించి తతిగరిష్ఠ । శీలురగువారల బిలచిసెప్పఁడొరు । కెస్సుడును గావుఖుండు ఋషీంద్రులార॥ వ అనిచెప్పెనని॥

ఉ. యోగకళాప్రతిష్ఠ మహింమోజ్జ్వల సారమయత్వభవ్య దీ
క్షాగురుతత్త్వ సంభృత జగన్మయ సత్ప్రణవార్థ భాసిత
శ్రీగరిమాఢ్యమంత్రపది శిష్టనిరంజన సర్వికల్ప దే
వాగహనాతిమాత్ర బుధవందితపాద త్రిలోకపావనా।

క. శమదమసంపన్నులయ ప
రమపదతేజోవిలాస రమ్యతరపరా
ర్ధమయశుధ రామకృష్ణ ప
రమహంసగురూత్తమ స్థిరసమాధినిధీ.

మాలినీ. నియతపరమశిక్షా నిర్మలత్వప్రదీపా
భయవిరహితయోగప్రాభవార్థస్వరూపా
యయమహిత విశిష్టానంత పూర్ణత్వభావా
న్వయనిరుపమ తత్త్వానా ప్తమోక్షైకలీలా॥

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమన్నారపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు నేకాదశోధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమద్ద్వితీయరామకృష్ణపరమహంసగురుస్వామి నేనమః.

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

ద్వాదశాధ్యాయము.

శ్రీ మత్ప్రణవార్థమయ । తత్వామృతలీలావినోద యక్షరభూత స్తోమాంతర్గత భాసని, రామయనిస్సంగ తత్వరత పరమేశా॥ వ. దేవాయవధరింపుమట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులతో భృగుమహర్షీంద్రుండిట్లనియె॥ క. సక్తత కామము కోపము । ముక్తికై

—మోక్షత్వ మార్గానుసరణి ప్రకారము.—

రులు బుధుండు మూఁడవిప్రజ్ఞా । శక్తిగుదియించినిశ్చల । శక్తిమయం బగుపదమున సౌఖ్యము గాంచున్॥ క. ఆరంభంబు పరిగ్రహక । కారణమది విడచుబుధుడు గదలడువిషయో । త్సారమున దాన నెరుకయ । పారంబగు నపుడమోక్షపదమున్ బడయున్॥ క. ఏయువియు నెట్టివారును । నాయువినావారు కారనంగల జనముల్, మాయాతీత ముశాశ్వత । మైయొప్పు మహాపథంబునందు సుఖించున్॥ గీ. ఇంద్రియంబులు మనసుమహితసమైక । భావముగనంత రాత్మతోబరగునెప్డు । సర్వసంగపరిత్యాగ సమ్మతంబు । భవ్యమగునప్డు బుధునకుప్రాజ్ఞులారా॥ గీ. లింగదేహమెపుడు భంగమగునుమోక్ష । వాచకంబు నిజముదోచునప్డు, గానికర్మవృత్తి గలుగదాయర్థంబు, గలిగనేనిముక్తిజులకగాదె॥ క. ఏకాంతికులే తేజము । లోకనుగొనుచుందురా వెలు

గుసూక్ష్మము ని । ర్వ్యాకులము నిశ్చలంబు ని , రాకరమది బొరయు దురు మహాతత్త్వవిధుల్॥ గీ. పంచవింశతికుండు దుష్ప్రాప్యుడతడ । పరమహంసుడందురు తత్త్వపరులు విబుధు । లతని కెందును దగులు లేద తురుండు । వానిబొందుడుమీరు తత్త్వమయతనగి॥ క. ఏకాంతికధర్మంబు ని । రాకులగతి నడుపనేర్చునాతడు ప్రణవ । స్వీకారంబుగనీశ్వరు । లోకనుగొను వాడొ రులుతులువలాతనికిన్॥ క. శాంతముగల వారలకే । కాంతికధర్మంబు కరతలామలకము జుం । డింతలనరాదది సదా । సంతోషము పాదుబుధుడు జనున్మాత్రోవన్॥ క. మాయామయము జగమునదు । డాయుప్రదరుగకయ పెరుగు నాతడుప్రోలెన్ । జేయుఫలము గోరి జడుం । డైయదియతదీయ హేతువారసిచూడన్॥ గీ. దీపమన్య వస్తువులను తేజరిల్ల । జేయునట్లుసమగ్ర బోధాయతిమగు । జ్యోతిమనసు నింద్రియముల సూక్ష్మభంగి । వెలయజేయు తదస్తిముల విబుధులారా॥ క. మృత్యువు మోక్షము రెండును నిత్యంబు శరీరమందనిలచు మహార్య । స్తుత్యజ్ఞానముపేరిమి । సత్యాశ్రయుడగుట మేలు సజ్జనుడుదగన్॥ క. ఆరంభింపక నెద త్య । క్తారతియుడిగించి పరమసత్యజ్ఞానా । ధారముగొనియమృతపదము । పారకళా వేదిబొరయు పాత్రతముడగున్॥ గీ. జగతినేవస్తువందును దగులు లేక । ప్రాప్తసుఖదుఃఖములనొక్క భంగిగనుచు , నోపియోగసమాధిమై యుండుపురుషు । పరముడన్నింటియందును భవ్యులార॥ క. మమకారముతృష్ణవలన । నమేయముసైదగి । హృదయము నింద్రియముల్ । క్రమమునలోగొనునాచం । దము దుర్గతిపాలు దక్కంబడునే॥ క. నాయదియిదియను భావం । బొయుపుదరుగని పదస్థునట్లసతంబున్ । జేయునరాధముడు పశు । ప్రాయుడుబహు ఘోరనరకపంకమునందున్॥ గీ. ఎరుకలేనినరుని తృష్ణయొసగుసెడలు, ముదియునైన ముదియదదివదలకు సురు । వెడలునందాక మరియును వెలయుచుండు । దానినణగించిన యతండతత్త్వవేది॥ క. జగమెల్ల నాక్రమించియె , సగుతృష్ణంబోనణచి ప్రశాంతిమయ సమా । ధిగరిష్ఠత బొల్చుపురుషుడ । జగదంతర్యామిజుండు సన్మునులారా,

—*తృష్ణాప్రకారము.*—

గీ. మేనుగా వ్యాప్తి జగమెల్ల మ్రింగుచున్న । తృష్ణయను బ్రాహ్మణి పిశా
చ మెఱుకగలిగి । పరమహంస సమావేశభవ్యమాత్ర । శక్తిదోలిన
విబుధుడీశ్వరుడు నిజము॥ క. అశ్వరమగు దేహాదులు । శాశ్వతమని
దలచు వెఱ్ఱిచందము తృష్ణా । శశ్వత్ప్రకారమది పర । మేశ్వరమా
యాప్రచుర మహిమదలపోయఁ ॥ గీ. నారపుఱుపుసతంబు బ్రయాస
మోపి । తావువిఱువకెం దేసియు బోవకంద । సుడిసిచచ్చినపగిది బ్రా,
ఙ్ణుండుగాని । వాడుతనసుఖముఁ దలపోయు వాఁడుగాఁడు॥ క. ఆయువు దు
ష్ప్రాప్తంబది । బాయక దుష్కర్మరతుల పాల్వడుచుజనుం । డే యె
డలగాడు సుస్థిరు । డాయుర్వేదులదిజేయు ననఘుతరముగఁ॥ క. విను
డెఱుకగలుగు ననఘుడు । మనసునవాక్కాయక ప్రమాదంబున జిక్కనె
జిక్కియున్నవారల ।గని దయచేయం దలంచుగాక నరయుగఁ॥ క. క్షర
తత్త్వమయాది బహుళ । పరిస్ఫుటార్థంబులెఱుగు పండితుడు దిగం ॥
బరుడతని వీక్షణంబులు । పరాత్పరసౌమ్యములు శుభవ్యక్తంబుల్॥
క. ఏయనఘుడు సాక్షాత్ క్షర । భూయిష్ఠంబైన మర్మమునెఱుంగునతం
డాయువునాయువుజేర్చిన । యాయతమహిమాతిశయుడనఘమతులారా॥
క. కేవలములింగతత్త్వం । బావేశంబగునె యింద్రియంబులనవి చే, తో
విద్యగుదియనణపం । గావెరవెఱుగని యతనికగమ్యంబగుచుఁ॥ క. మా
యాశక్తిసమన్విత । మై యేతత్త్వంబు బుధజనావళికాత్మ । శ్రేయస్సిద్ధి
కరంబగు । నాయనుభవతత్త్వ మెఱుక నగుసాధింపఁ॥ క. ఆధివ్యాధులు
డిగిదీ । తూఁధ్రాకేయుం డుశమ సుఖముమరగి మహా, బోధానందమ
యుండై । సాధించు నిరంజనున్నచలువిశ్వాత్మున్॥ క. ఏకాగ్రమైన
మనమా । లోకింపంగలుగు లోవెలుంగుమనీషా । శ్రీకమైయాచూ
పెని, రాకులమునిరాశ్రయము నిరంజనమరయఁ॥ క. గగనాంతరమ
గు మఃశిదీ । పగురువిలాసంబు చడనిపట్టది నిత్యం। బుగరిష్ఠాయతయో
గము । నెగడు ఘనులు నిల్చునడనిరి భవ్యమతుల్॥ క. నియుతి సెడక
దగసర్వేం, ద్రియములు మానసమునఁ గుదియనణచి పరం ।బయి

న పదంబుగనుండరి। స్వయంశక్తి సహితంబశక్యము వలుకన్॥ క. మా
యాగగనము విజ్ఞా। నాయత సూర్యరుచి జేర్చి యందతిసూక్ష్మం।
బై యున్న యమృతమర్థిమ। హా యోగగరిష్ఠుడు గను నని మహా
త్ముల్॥ గీ. పంచవింశతి కునికన్న పరమ తత్వ। మెందు లేమినదియ
గోరుచుండుబు బుధు। లక్షరుండు నిరంజనుండవ్యయుండ। మేయుడా
తత్వమయ తర మించుచుండు॥ క. ఆరయషడ్వింశతికుడ పారమనంతం
బు ఘన మభావ్యమునై పెం। పారిన మాయాసహితుం। డై రుచిలీ
లాకళామయత బేర్మిదగున్॥ క. మాయాశక్తి సమన్వితు। డైయా
యన సృష్టిజేయునణగించు రహిన్। వాయక జగములు పరముం।
డైయెందునుదగుల కొక్కడై యక్షరుడై॥ క. అమృత పదంబాతత్వము।
యము పెద్దలకది సదాశ్రయము సద్విజ్ఞా। నము దానిమూల మా
మూ। లము శ్రద్ధాయోగ నిష్కళంకం బరయన్॥ క. ఈశ్వరు డెం
దును దగులడు। శాశ్వతుడక్షరుడు ఘనుడచలుడతని పరం। బై శ్వ
న్యమైదగిఁనునము। శశ్వద్బోధామృత ప్రశస్తినెలకొన్నన్॥ క. కారణ
ము లేదొకప్పుడు। వైరాగ్యంబునకు బుద్ధివశతమనసు సు। స్వారంబై
యెందుజనక। నారూఢిన్ బొలచునే నియది సులభమగున్॥ క. తా
నెందును దగులకని। త్యానందముతో రమించు హంసునమలవి। జ్ఞా
నము పేరిమి కగ్గన। గానేరడు జుండయోగ కలితుండెపుడున్॥
గీ. గోచిమానినేల గూర్చుని కన్నులు। మూసియోగనియతి మౌన
యునైన। కానలేడు యోగి మానితశ్రద్ధాస। మన్వితుండుగాక మహా
న్యులారా॥ క. శాశ్వతమజరమ నంతం। బీశ్వర తత్వంబు నిక్కమెరు

—*స్వయం జ్యోతిర్విలాస ప్రకాశము.*—

గడు సద్యో। గైశ్వర్య పరాయణుడును। విశ్వమయుడు తానుగాక
వేరేమిటికిన్॥ గీ. పంచవింశతి తత్వంబు భరితమైన। యోగమచల
మమేయమైయొప్పచుండు। దానషడ్వింశతియగు తత్వంబుపూర్ణ।
భావమున్ బొరయునది మోక్షపదముజుండు॥ క. అక్షరతత్వముసకల

ము । ముక్తజనంబులకు మేలు మూటినఁజెరియా । త్మజ్యోభముడిగి నెలకొను । దీపాపగులఁ మానది బ్రదీపించుదగన్॥ క. జగములు సమస్తభూతము । లుగుకులఘుత్వాప్తి నేవెలుంగు మయముల్లై । నెగడు వినుండా తేజం । బగోచర మక్షరము మహాఘనమరయన్॥ క. పరమార్థ పరిజ్ఞాన । స్ఫురితంబగు వెలుగు సర్వభూతములందున్ । దిరమది పూర్ణమగుచున । పునితత్త్వము మోక్ష హేతుకంబై దోచున్॥ క. ఆ తేజంబవ్యక్తము । తీతముని ప్రాకారము పృథ్వ్యాదిమహా । భూతంబుల కాశ్రయమును । నాతనమది బొంద ముచిస్మయమనోతి శయుల్॥ క. శాశ్వతమగు నా తేజము । విశ్వాత్మక మెరుక గలుగు విబుధు లదియయా । త్మేశ్వరుగా ధ్యానింతురు । శశ్వచ్ఛ్రద్ధాగరిష్ఠ సంయమము దగన్॥ క. మాయామయు డీశ్వరుడుని । రాయామ వి శిష్టును నిరంజనుడు మయుం । డేయుద్యోగము సేయడు । సేయు మరియు జిక్కడొకట జిక్కుతెనంతటన్॥ క. తానెల్ల యెడల గల్గియు । నే ననడే కాకిదగుల డెందుమహామా । యానిరసనతత్త్వమయుడ । దీనుడు పరమేశ్వరుండధికు డన్నిటికిన్॥ క. తోచుతనంతన గగనము । దోచ నుదన్నెరుగగల బుధు లనిత్యంబున్ । జూచుమరి చూడడురుమా । మూచక్రమునదుపు నణగడవ్యయశక్తిన్॥ క. ఎరుకగలవారి సందరి । నెరుగు నెరుక తన్మయంబయిన లో వెలుగై । యురువగు మోహాతమము రూ । పర జేయున్ హంసుడనగ పరముండగున్॥ క శ్రద్ధాసమేతమునుపరి । శుద్ధంబగు నాత్మదోచుచును మాయాసం । శుద్ధుండై దోచకదగ । బుద్ధిననగియుండు వెలుగుభూమి ష్ఠముగన్॥ గీ. జ్యోతిమైనయాత్మయందు సద్యోగగరిమ । వెలుగు సాంఖ్యదర్శనమున వేయి వత్స । రములు వెదకిన గానరాడమలు డీశ్వ । రుండు ఋషులార లోకమయుండతండు॥ క. పరమేశ్వరునకు రూపము । జరామరణములు లేవు శాశ్వతుడు పరా । త్పరుడతని లీల వెలయున్ । జరాచర సర్వజంతు జాలములు గదున్॥ క. రూప రహితుడయ్యును బహు । రూపంబుల గానబడు నరుండిచ్చలు నే । రూపంబర్థిగొలచునా । రూపము వాడగు పరాత్పరుడు ఋషులారా॥ క. ఏవస్తువు

నీశ్వరుడని, భావించుచు మానవుండు పాసించు జగ। ద్భావనుడౌ వ
స్తువ్రసం। దావేశము బొందిదానయై వెలుగొందున్॥ గీ. సూర్యచం
ద్రాగ్ను లతని తేజోమయములు। జగము లన్నియు నేత్రప్రసన్న మ
హిమ, వెలయుచుండు నెన్నండును వేదములత। దీయమాయా విలా
సంబు లెరుగరాదు॥ స. దేవుండు గలడని తెలియుట కన్న మంత్రంబు
జపించు చందంబు మేలు। మంత్రజపముకన్న మతము పేరిట విగ్రహా
రాధనము సేయుటరయ లెస్స। విగ్రహారాధన విశ్వాసమునకన్న హం
సుండు గ్రీడించు నట్టిచోటు। దెలిసి యోగసమాప్తి వెలయు టత్యుత్తమ
మేమతంబును దాని కీడుగాదు। యోగము సాధించి విశ్వము నుండు శ
మను। ఖాధికుండు నిరాశ్రయుండైన వాడు। భవ్యతము డమ్మహాత్మ
నిపరముడీశ్వ। రుండు తను జేపెకొనుచీల నుండునతడు॥ ఉ. అక్షరతత్త్వ
మీశ్వర చిదాత్మకమౌతని దివ్యశక్తిప్ర। సిద్ధియమాత్రమై త్రిజగతీ
మయ భూతి జెలంగు బ్రాజ్ఞులే। డక్షరముల్ గుణించి పరమార్థమ
యం బొకడందు జేర్చి ప్రశ। స్తాక్షమమూర్తిమంతముగ దాల్చు దురా
త్మ పదస్థితంబుగన్॥ క. ఏశక్తిజగన్మయమవి। నాశనముచ్ఛేదమవ్య
యంబది పరమా। ధారాశయము దాని బేర్చెను। హారెము సుఖ శీలుడొం
దు నక్షరపదమున్॥ మ. జగముల్ గర్భమునందు దాల్చి సుమహాచ్ఛ
క్తిన్ విజృంభించి పా। రగదీక్షాంతరతుడైన వారలకు మార్గంబై నిరాలం
బనా। ప్తిగుణాతీతుడు నిత్యముక్తుడు మహాతేజోమయుండై ప్రపం।చ
గురుండై పరమేశ్వరుండు వెలయున్ జ్ఞానస్వరూపుండునై॥ గీ. నిత్యమ
వ్యయంబనిరి తత్త్వవిదులుమ। న్వాదు లీశ్వరుని మయమగుతత్త్వ।
మదివహించ శక్తుడనరాదు పరమేష్ఠి। నైన నెరులు పెద్ద లనగనెం
త॥ క, ఏమత సంసిద్ధులయిన। ధీమహితా వాప్తిపై ప్రబదీపించుచు తే।

—*పరమేశ్వరోపాసనక్రమము.*—

జోమయు నెరిగి బడయుదుర। సామాన్యామృతపదంబు శాశ్వతలీలన్॥
క. వినుడు పరమేశ్వరోపా। సనపరులకు యోగసిద్ధి సౌలభ్యముదా।

న ని రంజనత్వపదముఁ । గనువారలు మేలుదాని కన్నను గలదే॥ గీ. ఎల్లవారును తమ తమ యిచ్ఛలు దగి । ప్రతిదినంబును పరమేశ్వర ప్రణుతులు । జేసి శక్తికొలంది భజింపవలయు ; నట్లుజేయనివాడు గాడరయనరుడు॥ వ. ద్విపాదపశువనంబరగు॥ క. పాపంబులణగు మోగము । దీపించుఁ బంధనములు దెగుదెగు నీశ్వర సే, వాపరులకువారలెబహు । రూపముల జరింపుచుందురు పరమ పదవిఁ॥ క. విమల మతులు బుధు లీశ్వర । నమస్కరణ స్తుతార్చనముల మహానం । దమయంబు శాశ్వతమగు ప । రమపదమూర్జితముగా బొరయు చుంద్రు దగఁ॥ గీ. పరమపావనంబు భుక్తిమయంబు నా । నందపూర్ణమవ్యయమగు నీశ్వ । రప్రణుత సమార్చన ప్రస్తుతి తెరంగు । తేటపరతు వినుడు ధీరులారా॥ గీ. బుద్ధివెలయించి యింద్రియములు మనమున । గుదియనణచి పూర్వాభిముఖుండునై బు । ధుండు పద్మాసనమున గూర్చుండిదృష్టి । నిలిపి పరమాత్ముని భజింపవలయు నియతి॥ వ. అదియెట్లనిన॥ క. పరమప్రధానతత్వ । స్ఫురితంబై యోగశక్తి పూర్ణతగనియ । క్షరమగు నదియే తేజము । భరితశ్రద్ధారతి నదిబాటింతు నెదఁ॥ క. మాయామయమైనగన । చ్ఛాయవిధంబున సమస్తజంతువులందుఁ బాయకదోచు వెలుగున న । పాయపదముబడయగోరి ప్రణుతింతుదగఁ॥ క. ఏయవ్యయ తత్వము నా । రాయణపరమాద్య మక్షరము సర్వజగ । చ్ఛ్రేయస్కరమా తేజమ । నాయాసము నిర్మలము మహాప్తిదలంతుఁ॥ క. విశ్వమయంబగు తేజము । శాశ్వతలీలాప్తి దాల్చి సమ్యగ్జ్ఞానా । ద్యశ్విన్ని గూఢరతుడగు । నీశ్వరు శమసుఖముగోరి నే భజియింతుఁ॥ క. ఏయుద్యమమును బొందక । చేయక పరిపూర్ణ తత్వ సిద్ధి వెలయునా । రాయణు నక్షరు నవ్యయు । మాయామయు నీశ్వరుఁ

విమలు సేవింతుర్॥ క. అమల వ్యాప్తంబైన ప। రమతత్వము గొని బుధులు నిరంతర మెవ్వా। నియత క్రీడింతురతని। నమస్కారములు జేసి నమ్రుడనగుదుర్॥ క. హింసయుడిగి సత్యము వి। ద్వాంసులు పరమాత్ముడనియు తత్వమనియు నే। హంస స్వరూపు నియతిమెయిం సాధింతురతని పరమేశ్వరు గొలుతుర్॥ క. వైరాగ్య సమన్వితులగు। వారలకుర్ పగుమగాక వశుడైఘనతే। జోరమ్యత గన్పడుమా। యారచను నీశ్వరు నఘను నుతిజేతుర్॥ క. ఏయెడల జిక్కకెందును। వాయకనే శాక్తమై యపరిమిత తత్వ। శ్రేయఃప్రశిద్ధు డగు నారాయణు నర్చించెదర్ శరణ్యున మేయుర్॥ క. అనియిట్లనేక విధముల। సనాతను నీశ్వరుర్ బ్రశస్తి ని యతిపే। ర్మి నుతింపుచు మ్రొక్కుచుమె। ల్లన నిశ్చల యోగ రతి జెలంగగ వలయుర్॥ వ. అనిచెప్పి మరియు నిట్లనియె॥ క. ఆయుతమతినేజెప్పిన, యీయర్థంబులు మహా మహిమ బెంపొందర్। జేయగల వేదసారము। లాయుర్వృద్ధికరములు మహాబుషులారా॥ గీ. నిర్మలుండగు విప్రుండు ధర్మపరుడు। క్షత్రియుండు నీయర్థముల్ బాత్రతములు। జనువవినిపింప కారు వైశ్యపదజాతు। లింతవట్లు తెల్లంబుగ నెరుగుడుదగ॥ వ, అనిచెప్పెనని॥

చ. ప్రణవ మయాదితత్వ పరిపాక మహోజ్వల దివ్య యోగ ధా
రణ విమలప్రకార బుధరంజిత సచ్ఛిదతీతభక్తపో
షణ నిరతాభిలాష రత సంయమ భావపరిస్ఫుటార్థకా
రణ జగదంతరస్థిత పరాయణ శాశ్వత మోక్షదాయకా॥

క. అకలంక యోగ రత రా
మకృష్ణ పరమ హంస మానితగురు భ

వ్యక్తానందమయ సమ
స్తకారణ మాత్రశాశ్వత విలాసగతీ॥

మాలినీ విమలపరమయోగా వేశసచ్చిన్మయత్వా
దిమహితగురు సేవా తీర్థ భవ్యప్రసాదా
సుమహిత తరబోధా సూక్ష్మ మార్గాను కూలా
సమదదనుజ హంతా సమ్యగార్థ ప్రశాంతా॥

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వారపు రెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు ద్వాదశాధ్యాయమ్
సంపూర్ణమ్.

క. కుమతులు మున్నీ యాధ్యా
యము కొందరు కొంత యణచిరని చెప్పె మహా
ర్థమహితుడు రామకృష్ణప
రమ హంస గురూత్తముండరయు నది విబుధుల్॥

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమదద్వితీయరామకృష్ణ పరమ హంస గురుస్వామినే నమః

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

త్ర యో ద శా ధ్యా య ము.

శ్రీ యోగ విలీనార్ధ మ । హాయోగి జనస్తుతాన్వ యస్థిరగు
రుత । త్వాయత నిరూఢతరనా । రాయణ విశ్వాది హేతురతప
రమేశా॥ వ. దేవా యవధరింపుమట్లు సావధానులైయున్న ఋషిసమా
జంబులతో భృగు మహర్షీంద్రుండిట్లనియె॥ క. ప్రాయశ్చిత్తవిధులు ప
ర । మాయుర్వర్ధన కరంబు లఘహరణ సుఖ । శ్రేయస్కాంతి ప్రద
ములు । భూయిష్టము లవివినుండు బోధింతు తగన్॥ చ. పరమపవి

—*బలవద్దానాది ప్రకారము*—

త్రులుత్తములు బ్రహ్మవిదుల్ సుకర క్రియారతుల్ । భరితగుణావ
లంబనులు ప్రాజ్ఞులు భవ్యకళావిశారదుల్ । గుణసములత్యుదారనయ
కోవిదులైన ధరామరుల్ ప్రమో । దరస నిమగ్నచిత్తులుగ దానము
లీదగు నెల్లవారలున్॥ క. అంతర్వేదిక శుద్ధ । స్వాంతముతో నన్నమి
డగ జనువిప్రులక । శ్రాంతంబు బహిర్వేదిక । నెంతయును తదన్య జ
నుల కిడునది గరిమన్॥ క. వేదవిదులు సత్యోత్తము । లైనగు విప్రుల
కు నృపుడు యజ్ఞంబుల న । త్యాదరమున మణులును ర । త్నాదులు

నొసగునది దక్షిణలుగా బేర్మిణ్॥ మ. పరదారాభి రతాభి లాషియగు నప్పాపాత్ము డత్యంతలో । భరతావాప్తి గహించు నీచుడును పాపంబ న్నశంకింపకె । వ్వరి నైనంతుదిమోస పుచ్చు ఖలుడుణ్ వధ్యుండు దు ష్టక్రియా । పరుడుణ్ గారతి దానముల్ గొన ఘనుల్ పాత్రుల్ మహీ దేవతల్॥ క. ధనములు శక్తికి వ్రాలిన । యనువున బ్రాహ్మణులకీగు నాదరమున నే । జనుడాతండు విశుద్ధం । బును భూతిదమున గు లోక మున సుఖముండుణ్॥ చ. తనయుల్ సోదరుల్ సతులు తల్లియుతండ్రి గురుండు బాంధవుల్ । మనములు కందిరోయ తను మాన్యు డితండని యెల్లవారలుణ్ । వినుతియొనర్ప గోరి యొక వేడుకదానము లిచ్చునెవ్వ డా । తనికి ఫలంబులేదనిరి ధర్మవిదుల్ కడు డాంబికంబగుణ్॥ క. తను డాంబికుడని యెల్లరు । జనములు నిందింపకీర్తి సమకూరుటకై । య నుచితమగు దానము లి । చ్చునతడు గౌరవము సెడి పశుప్రాయు డ గుణ్॥ చ. ధనమధికంబుగూరిచి సతంబును యజ్ఞము లిష్టదానముల్। జననుత పుణ్యకర్మములు సల్పని వైశ్యుని యింటజొచ్చి త । ద్ధనము గ్రహించుటొప్పు వినుత వ్రతశీలుడు యజ్ఞ దీక్షితుం । డునగు మహీ సురుండు నృపుడుణ్ కృతపుణ్యులు వారుగావునణ్॥ వ. లోభియగు క్షత్రియుని వలనను యజ్ఞారంభసమయంబున స్వతంత్రించి విప్రుండు ధనంబు గొనువాడు మరియును॥ క. బలిమిమెయి నయిన మరి దొం। గిలి యైనణ్ గొనుటయొప్పు కేవలముధనా । డుల నత్యుత్కృష్టుం డై । బొలచిన శూద్రుని ధనంబు భూసుర ముఖ్యుల్॥ గీ. ఆహితా గ్ని గోశతాగ్ని వంతుండు, మఖము సహస్రగోగణములు గలిగి । యున్నవాడు సేయకుండు రేనియుబల్మి । బ్రాహ్మణుండు గొనగపాత్ర తముడు॥ క. ఏనరు డర్థము గలిగియు । దానంబులు సేయడత్యు దా త్తమతిమునణ్ । వానినణచి తద్ధనముణ్ । భూనుత యజ్ఞరతుడు గొను భూసురుడుగురుణ్॥ క. పరమార్థవంతుడై లో। భరతి బ్రవర్తించునీచు బలిమినణచి భూ । సురుడు ధనము గొనునేనియు । దురితంభగు గాన

సద్బోధులు నడుపఁ గలరు॥ వ. అదియెట్లనిన॥ గీ. మూడురాత్రులు ను
పవాసమునగ్రహించి। నాల్గవ దినంబు నంపుదయమున లేచి। దాన
మొనరింప కుండునాతని ధనంబు। నపహరించు నది భూసురుండ దను
వేచి॥ గీ. కళ్ళములయందు పొలముల కడలయందు। నిండ్లయందు నెం
దైన మహీసురుండు। చెప్పి ధాన్యంబులు గ్రహించు టొప్పుయజ్ఞ
సమయమందునిది సద్ధర్మ శాస్త్రవిహితము॥ గీ. వత్సరత్రయంబు వాంఛా।
సమృద్ధి గా। గుడువజాలు ధనము గూర్చినట్టి। వాడు సోమమఖమవ
శ్యంబు నాచరించు। పంగ వలయు పరమ బ్రాహ్మణుండు। క. అయినన
సత్యర్థంబు గ। లయతుండు ద్యోగి యైపలముగోరి మహా। వ్యయభా
గమోపి డగ సో। మయాగము సేయరాదు మల మతులారా॥ క. స్వజ
నముల బ్రోవక స్థపరజనంబులకిచ్చుకష్టరతు దానముల। కృజమయ్యు
నుఫలనంతములు జగన్నుతములునుగాపు లోపంబుబలెఁ॥ గీ. బ్రాహ్మ
ణుని ధనంబు రాజు గ్రహింప పా। త్రుండుగాడు బల్మిదొడరి యడిగి।
కొనవలయు నృపాలకుని కాపదలుగల్గ। వేళసీయవలయు విప్రవరులు॥
క. ఏనరు దక్షిణాగ్రంబులు। హీనుని బల్మిమెయి నణచి యిచ్చు నధిక
ది। స్థానిరతి శసూరంగ। శ్రీనిధుల కతండు గడు విశిష్టుండ యగుఁ॥
గీ. యజ్ఞశీలుని సొమ్ము దేవార్థమనియు। యజ్ఞములు సేయకుండు దు
రాత్ముధనము। రాక్షసస్వమనియును పరమబుధులు కళావిశారదు లె
న్నిరి పావనముగ॥ గీ. యజ్ఞమునకు బల్మి నైన దొంగిలియైన। బ్రా
హ్మణోత్తముండు పగుల ధనము గొనుటయెరిగి నృపుడు జనదు దండిం
ప స। ర్వాధికార మతని యందగలదు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు పేదవడి
కృశించుటజూచి। యాదరించియతని కనకధనము। లొసగి మంచివృ
త్తి నొనరింపవలయు నృ। పాలకుండు దానభవ్యతగను॥ గీ. కడుపు
మండ నృత్తి కర్మితుడగు విప్రు। డదియైన సేయు నిచ్చగించు। దాన
బ్రాహ్మణ్యము సెడుగాన సంతతిలు పుట్టకుండ రాజు బ్రోచుచుండవలయు॥
గీ. అట్లుబ్రోచుచుండు నృపుండు బ్రాహ్మణు। లాచరించుధర్మ మం
దుసగము। పాలువారయుదాన భవ్యతె నొప్పునా। విప్రులతని యం

ద వెలయుచుండు॥ క. నీచులగు శూద్రజాతుల । యాచించి మఖంబు
చేసి యధముండగుదే। వాచార్యుఁడైనగావున। యాచదురుమహీసురులక
వర్జ్యంబయగుఁ॥ గీ. యజ్ఞమాచరింపనడగి కూర్చినధనం । బందు లేశ
మైన నాశజేసి । గూడుచునట్టి బ్రాహ్మణుఁడు కాకి యైపుట్టు నపరజన్మ
మున మహాత్ములారా॥ క. అనయము దేవబ్రాహ్మణ । ధనము లను
భవించునే యధర్మ రతుఁడు ఘోర । నరకమున గృధ్రంబులు । తను
వొలిచిదినంగ వాడుత్తరము పడుఁ॥ క. ఆపదలత్యధికంబుగ । ప్రా
పించిన బ్రాహ్మణుండు పరువము సెడినే । రూపున నేయవి చేసియు ।
పాపంబులు బొరయఁడనిరి ప్రాజ్ఞజనంబుల్॥ క. భూసురు డాపదపాప
ము, చేసియు వాపికొనఁ నేర్చు శిష్టమతంబ । భ్యాసించి గాననింతలు,
చేసియతని గినిసి వల్క జెల్లదొరులకుఁ॥ చ. అనఘుఁడు బ్రాహ్మణుం
డు ఘనుడాపదలం బడియున్నవాఁడు గా। వునదగ బ్రోవగావలయు బ్రో
వక దక్కిన నీచకర్మముల్ । వొనగూచు దాన బ్రాహ్మ్యమతి లోపము
గు న్ననుచుఁ తదార్తిజే । సిన నృపుఁడుత్తముండన విశిష్టుఁడనందగు న
ట్లుగా రొరుల్॥ గీ. వృత్తిగూర్చి తన్ను వెలయించు నరపాలు । డెట్టి
డైన నింద్యు డితడటంచు । సభలజెప్పునట్టి యభిమాన శూన్యుండు ।
బ్రాహ్మణుండు సెడు నుభయ పదములు॥ క. తనకపకారము జేసిన
జనునరపతి కెరుగ జెప్ప జనదు రుకమెయిఁ । గినిసి శపింపగ మరివా ।
ని నెదిరి శాసించునది మహీసురుడు దగఁ॥ క. తనమంత్రశక్తియురువై।
జనునెల్లవిధముల నృపుని సామర్థ్యము క । న్నను గాన యెగ్గుజేసి న ।
జనునిఁ బ్రాహ్మణుఁడు దివ్వట శాసింపసగుఁ॥ క. వెలసిన నాల్గవ వేద
ము । కలయంగా జదివి మంత్ర కలితములగు వా, క్కులను మహాస్త్రం
బులచే। బొలయింపగ వలయురిపుల భూసురముఖ్యుల్॥ గీ. పరమ జప
హోమములుచేసి బ్రాహ్మణుండు। బాహువీర్యత నెరపిభూపాలకుండు।
ధనము లొగినార్చి వైశ్య శూద్రజనములు మ, హాపదలు వాపికొను
వారలార్యులార॥ గీ. చెలగి యెల్లరు ధర్మంబు సేయునట్లు । బోధసే
యంగ బుట్టించె భూమిసురల, బ్రహ్మదేవుండు పూర్వమా పరమపు

ధము। నడువ లేని యాపాత్రులై సెడుదురుర్వి॥ క. జగతిగల యెల్లవా

—*యజ్ఞకర్మ ప్రకారాది వివరము.*—

రల। దగబోధింపంగ జాలుధర్మ మయులుగో। క గురులు విప్రులు శుష్కము। లగు వాక్యములాడి సెడుదు రప్పరమ గతుల్॥ సీ. కన్యయును యువతియును జనమాన్యతము ను, గాని వారును హీనవిద్యా నిరతుడు। నాగ్నుడును హోమకర్మంబు లాచరించు నట్టివారలు గార పిరార్య జనులు॥ గీ. వారలట్లుసేయు నారలైన మహోత్ర। నరకమందు గూలుదురు ఫలంబు, గోరిసేయుపను లపారదుఃఖాస్పద। ములగు తగనివారి మోలనిట్లు॥ క. విమల ప్రాజాపత్యము ఖము దానము లీయకయ తగదు సేయగన। శత్రు మొసంగి వాపికొను దా। నములీయక నదియొనర్ప నరుడయ్యఘమున్॥ క. నియతేంద్రియుండు భవ్యుండయుమహితాత్ముండు తీర్థయాత్రాభిరతా। ప్తి యుతుండైనను ఘనమఖ। ము నొనర్పంగాదు దానములు సేయకొగన్॥ వ. అల్పదక్షిణలొసంగి యాగంబులు సేయంగాదు. మరియును॥ క. శ్రీయును పుత్రులు కీర్తియు। నాయువు తేజోబలములు ననిశము జెడు బెం। పేయది దక్షిణ లల్పము। గా నొనరించిన మహామఖము నిష్ఫలమై॥ క. హోమంబు లుభయ సంధ్యల। భూమిసురుడు సేయకొక్క పోక దిరుగువా। డైమాసమొకటి నిర్మల। తామతి చాంద్రాయణ వ్రతము సేయ దగున్॥ క. వేదము లెరుగని విప్రుడు। కాదు సదాయగ్ని హోత్ర కర్మంబులు బెం। పేది యొనరింప దివ్వరుట। పాదజునకు సరియతండు పండితు లారా॥ క. వేదంబులు చదువని శూద్రాదులు హోమములు సేయు టత్యంతము పా। పోదయ కారణములగునవి। వేదాత్మకములు మహా పవిత్రములగుటన్॥ క. తా నడుపందగు కర్మము। లే నరుడు పరిత్యజించి హీనంబుల ని। ష్ఠా నిచయములగు సేతలు। బూనునొనర్పంగవాడు భువి పతితు డగున్॥ క. కోరక చేసిన యఘముల। పారములైనను దొలంగు ప్రాయశ్చిత్తో। దారవిధుల నొకతెరగున, కోరిక నొనరించునవియు గూడ నయుమగున్॥ క. ప్రాయ

శ్చిత్తఘనవిధుల । వాయునరయగోరి సేయు పాపములధిక । ప్రాయ

—*ప్రాయశ్చిత్త విధులు.*—

ములయ్యును జీకటి । తోయజ మిత్రోదయమున దొలఁగి చనుగతిన్ ।
క. అగయన్ ప్రాయశ్చిత్తవి । ధురూపము జేసి యత్యుగ్రనియతిమై ।
నరుడోడక వాపికొనన్ । పురాకృత ఘోరపాప పుంజములైనన్॥
గీ. ఇహము నందు జేయు నిష్పాపంబుల । వలన కొందరును మిగుల
పురా కృ । త ములవలన కొందఱుమహినెల్లెడనరు । లాకృతుల విపర్య
యములు బొందు॥ సీ. కల్లుద్రాగినవాడు కనకంబు ముచ్చిలువాడు గో
ళ్లులు వ్రాయి వచ్చుదంతె । ములును నఖంబులు గలిగి యెల్లరు నవ్వ
చరియించువారు దగ్గరును తీట।మూడిన చర్మంబు వాడగు గురుతల్ప
కుండు సద్బ్రాహ్మణు గోష్ఠశిశువు । జంపినవారలు కంపు శరీరంబు క్ష
యరోగమును బాలిశత్వమును బొ । లచిన వారలగు విలాసంబు వి
ద్యయు । కలిమియును బలంబు గలిగియొప్పి । వారైన దూరపలుకు
వారలుతను । హృదయ భూరిసత్వ హీనులగును॥ గీ గట్టిమఁహ
రించి కుంటివాడగు గోవు । గాంచి మూగియగు మహాజనముల । పలు
కు లుత్తజేసి బధిరుండగు పరాంగ । నాతి దృష్టిజేసి యంధుడగును॥
క. ఈరీతి సకలవికృత శ । రీరుల వికలాంగులన్ బరీక్షించుచునె ।
వ్వారికి నెగ్గులు సేయకు । దారిపథమునందు నరుడు దగనవుపంగన్॥
గీ. పూర్వజన్మమందు బుద్ధిపూర్వకముగా । నాచరించినట్టి యఘ
చయములు । వాపికొనగవలయు పరమప్రాయశ్చిత్త। విధులు నడిపిలో
కవిశ్రుతముగ॥ సీ. బ్రహ్మహత్యయు సురాపానంబు చౌర్యంబు గు
రుసతీ సంగమంబరియఘోర । పాపంబులుత్కృష్ట బాటించి పలికిన య
నృతంబు నృపపంచనాభి రతియు । గురుని కప్రియముగా నెరపిన మా
టలు బ్రహ్మహత్యకుసరి బ్రహ్మవర్గ । సంబునుకూట సాక్ష్యంబు మిత్ర
వధయు వేదంబునిందించు వాదములును । కుడువరానిదాని గుడుచు
టయును మల । మూత్రములు నదులన పాత్రపుంగ । విడుచుటయును
నంగవెలయు పాపములారు । మద్యమానుటకు సమానములగు॥ క. వ

రుసర్ నిక్షేపనరా । స్వరజతగురు రత్న తామ్ర వజ్రకుసుము భూ । శర ములు ముచ్చిలుట భువిన్ । సరియగు బుధులార కనక చౌర్యంబున కున్॥ గీ. మాతలెతల సోదరులను కుమారిలను కు । మారకుల భార్య లను మిత్రదారలను నృ । పాలసతులను నిత్యంబు కేరి గొనుట । గురు సతీ సంగమము నకుసరి మరియును॥ వ. గోవధయు కాని యాగంబు లును పరస్త్రీగమనంబు నాత్మవిక్రయంబు మాతాపితా గురు శుశ్రూ షానిరాకరణంబును బ్రహ్మ యజ్ఞ విజ్ఞానంబును హోమాది పరాఙ్ము ఖ భావంబును పుత్రునిసంస్కారరహితునిగా జేయుటయు నన్నసంస్కా రహీనుండై తమ్ముడు సన్యాసాస్కృత స్థలు వడయుటయు సంసృష్టి ప్రక్షేపముల కన్యను దూషితగా జేయుటయు దూష్య వ్రతంబులును వ్రత హీనతయు దేవవృలు తోటలు భార్యాపుత్రాదులను విక్రయిం చుటయునియమిత కాలంబున సంస్కార హీనుండు గాకుండుటయు పితృ వ్యాదులనను కూలింపకుండుటయు కూలిగొని వేదంబులు జెప్పుటయు విక్రయించుటయు విక్రయింపరాని తిలాదులమ్ముటయు బంగారపు గ నులు మొదలగు వానియందధికారము వడయుటయు మహా యంత్ర కర్తుండగుటయు హింసాపరుండగుటయువైద్యవృత్తి నవలంబించుటయు శస్త్రాజీవనంబును వ్యభిచారంబును భార్యాదులను వేశ్యలుగా జేసి జీ వించుటయు కట్టెలనిమిత్తము జెట్లను పడిచి యుండు వృక్షంబుల నరుకుట యు దూష్యాన్నంబు గుడుచుటయు ఋణబంధనంబు వాపికొనకుండుట యు కానిశాస్త్రంబు లభ్యసించుటయు పాడియు నాడియు బ్రతుకుట యు ధాన్యంబులు పశువులు లోహాదులు ముచ్చిలుటయు కల్లుద్రాగు సంగనతో రమించుటయు మద్యాదులాఘ్రాణించుటయు పురుషముఖం బుగలవనితతో గూడుటయు మొదలగు దుష్కర్మంబులు సేయువార లు పతితులగుటంగావున సముచిత ప్రాయశ్చిత్త విధులాచరించి కొనవల యు నది యెట్లనిన॥ గీ. పదియురెండు వర్షంబులు బ్రహ్మహత్య । చేసి న ఖలుండరణ్య నివాసుడగుచు । దానువధయించినట్టి యాతని కపా ల । కర్పరము గొనిదగు భైక్షికములు గుడువ॥ గీ. పదియు రెండు వ

ర్గంబులు బ్రాహ్మణుండు । ద్విగుణము నృపుండు వైశ్యుండు త్రిగుణ
ములు చ । తుర్గుణంబులు పరమ శూద్రుండు బ్రహ్మ, హత్య చేసి
మహాపథుల నడుపవలయు॥ గీ. ఆహవంబున దెగినైన నగ్నిహోత్ర।
సంస్కృతావాప్తి జనినైన శక్తి నుండు । దాత్తతరథంగి నశ్వమేధం
చేసి । నైన నొగి బ్రహ్మహత్య దాసణప గలుగు॥ వ. అశ్వమేధం
బు చేసినైన స్వార్జితములగు గోగణంబులు చేర్చి గోయాగంబు చేసి
యైన నభిజిద్విశ్వజిదాదులు నడిపి నైన నియతేంద్రియాహారుండై
వేదంబు జపించుచు నూరు యోజనంబులు నడచినైన వైశ్యుండు బ్రహ్మ
హత్య దోషంబు వాపికొనునని మను వెండియు॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు జాతి
మాత్రుడై బరగు బ్రా । హ్మణుని వధము చేసి తనసర్వధనము లుత్త।
ముండు వేదార్థ వేదియు పండితుడగు । బ్రాహ్మణుని కొసగి వాయు
నఘాతకంబు॥ వ. జాతిమాత్ర బ్రాహ్మణ వధము చేసిన బ్రాహ్మణుం
డు హవిరన్నంబు గుడుచుచు వేదమంత్రంబులు జపించుచు వశీకృత స
ర్వేంద్రియుండై ప్రవాహాను గమనంబుగా సరస్వతీనది నడుపవలయు
నని కొందర మతంబు॥ గీ. పదియు రెండు వర్షంబులు బ్రాహ్మణుండు ।
వనమున వశించి పిదప భవ్యగతి లూర । కుంతల శ్మశ్రువున ఖరుడై గో
ష్ఠమునందు । నైన కిరుమూల మండైన నగునసి ప॥ క. అణువును జెద
రక గో । బ్రాహ్మణులకు నాపదలు గలునప్పుడు తద్ర । క్షణ మా
చరింప నేగి మ । రణముం బొందిన నరుడు దొరగు పాపములన్॥
గీ. బ్రాహ్మణుల కెల్ల ధనములు పంచిపెట్టి । బ్రాహ్మణ సహస్రము
జ్వల భక్తిగొలచి బ్రహ్మవిజ్ఞాన రతిమేన వాయగల్గి బ్రహ్మహత్య దోష
ము వాయు పండితుండు॥ క. ఈ తెరవున సువ్రత ని ష్ఠాతిశయత పదియు
రెండు నబ్దంబులు వి । ఖ్యాతి మెయిన్ గడపి మహా । పాతకములు
వాయు ద్విజుడు పండితులారా॥ గీ. అవబృథస్నాన మొనరించు టశ్వ
మేధ । మాచరించుట పుణ్యాత్ములైనవార । లిచ్చలు సమాగతులు
గారహించుటలర । పాలకుడు బ్రహ్మహత్యపాపంబు వాయు॥ గీ. ధ
ర్మమునకు హేతువు లత్యుదాత్త మహిమ । గలుగు వారలు విప్రులు

గాన వార । లా ప్తిదనుగొల్చుచుండు సరాధిపుండు బ్రహ్మహత్య దో షంబును బాయు టరుదె॥ క. వేదవిదులు నుత్తములగు । భూదేవులు సర్వలోకముల పూజ్యులనం । గాదగు వారలగొల్చు న్న । పాదులు పాపములు వాయు ననుటురువగునే॥ గీ. సేయుడివి యెల్లవారును సే యకుడివి । యనుచు శాసింపుచుండు మహామహుండు, బ్రాహ్మణుం డెట్లు జేసియు పాపభయము । బొరయడసిరి కొండ ఘనుల్ పూర్వ ఋషులు॥ ఎల్లవారిలకును విధు లెరుగ జెప్పి, బ్రాహ్మణుడు ఉ త్తమ బ్రాహ్మణుండు । బ్రహ్మహత్యాది సకల పాపములు దొంగు । నిమిషమాత్రంబు చనక ననిరి విబుధులు॥ క. పాయకగర్భస్థుత యా। త్రేయ వధయు బ్రాహ్మణుని వధించుట కథక । ప్రాయములు బ్రహ్మ హత్యకు । జేయునటయు విధులు వాని సేయగ నలయుర్॥ క. ప్రతికూల ము లాడిగురు ని, మతి ప్పించుటయు సిరిమాలి యొరునితో । వి తధములు సెప్పిపుచ్చుట । యుతగిను బ్రహ్మఘ్ను దోష మొదవుర్ దార్॥ గీ. స్త్రీసుహృన్న్యాసఘయిమన నిక్షేపధనము । బ్రముచ్చిలుటయు మహాజనంబుల మనములు । నొవ్వబల్కుటయును గాననుచితములవి, బ్రహ్మహత్య దోషములకు సఖవ్యులారి॥ గీ. బ్రాహ్మణుడు కల్లుద్రావిన పాతకంబు । వాయు నత్యుజ్వలతరాగ్ని సన్నిహితమైన । క ల్లు ద్రావిశరీరంబు గ్రాగుదాన । గాని నదియు విశుద్ధంబు భూను తంబు॥ గీ. మరణ పర్యంతిమును గోమయరసమైన । నేయియైన పా లైనను నీళులయిన । హీనతనముగు గోమూత్రమైన ద్రావి । బాయవ చ్చు సురాపాన పాతకంబు॥ గీ జటయుధ్వజియును వాలవాసప్రకృతి యు । నైకణాన్నములైన పిణ్యాకమైన । రాత్రినొకసారి దినుచు వర్షం బొకండు । గడుపకల్లు ద్రావిన పాపముడగు నిజము॥ గీ. అన్నములలో న మలముగా నెన్నగబడు।కల్లు పాతకములకది కారణంబు।గాన నెల్లగుము లమసికల్లు రోయు। వలయు నంటిన పాపముల్ పులిమిబుచ్చు॥ గీ. గౌడి యనమాధ్వియన పైష్టికంబనంగ । కల్లుమూడు తెరంగులు కిదము తెలయు । వానిలోనెద్ది యేనియు నానినను స । మానపాతక మయు

గుధీ మంతులార॥ క. మద్యంబులు రుచిచూచిన । హృద్యంబులు గాగ
దోచు హేయములయ్యెన్ । సద్యస్సారము లగుటన । విద్యోదయ
కారణముల వియుడుగ వలయున్॥ గీ॥ యక్షరక్షః పిశాచాన్న మరయ
మద్య । మధమమొల్ల పదార్థంబు లందుగాన । బ్రాహ్మణాదులు ద్రా
వరు పాతకములు । లీనమైదాన నుండుట మానులార॥ క. ఏవిప్రుండి
చ్ఛలుసుర । ద్రావిమల బ్రాహ్మ్య మొకవెరవున సెడిన వా । డై
వాడు శూద్రుడగు మరి । లేవు వినుడు వానికెందు లింగత్వదశల్॥
వ. మద్యము సేవించినవాడు చేసికొనవలయు ప్రాయశ్చిత్తవిధులు
మొన్నెరింగించితి నింక జౌర్యంబునకగు విధులు వినుండని యిట్లనియె॥
ఉ. స్తేయమొనర్చినట్టి జగతీసురు డాత్మగలంగి దీనుడై । పోయి నృపా
లుతోడ తనపోయిన పోకలు జెప్పిదండనం । బాయతబుద్ధి సేయుమను
టంచిత ధర్మపథంబు పాపముల్ । హాయుసతంబు దాన కుశలంబగు
జిత్తము పాకభూతమై॥ గీ. స్తేయమొనరించి కరము లజ్జించియొరుల ।
జెప్పకే కాకిమైపోయి గొప్పయడవి । జొచ్చిఘోరతపముచేసి శుద్ధుడ
గును । హీనురుడు పాత్రతముడై యనిరి విబుధులు॥ క. ఏవిధులు
బ్రహ్మహత్యకు । పావన కారణముల వియపారాప్తి మహీ । దేవునుచౌ
ర్య క్రియలకు, గావుంపగవలయు దానగను శుద్ధదశల్॥ గీ. గురుసతీ
తల్ప కుండగు కుటిలబుద్ధి । తప్త లోహమయంబగు తల్పమందు । ప
వ్వళించినవాయు నప్పాతకంబు । గాయమంతయు నొకతరి గ్రాలికమర
గీ. తప్తలోహమయంబగు తరుణివిగ్ర । హంబునాలింగనము చేసినమైన
వాయు । గురుసతీగ మనంబున పరిఘటించి । నట్టి దుష్కరపాతకం బా
ర్యులార॥ వ. ఇదిమన్వాదుల మతంబింక మరికొందరు బుధులసారాభి
ప్రాయంబులు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ. స్వయముగా నృపణములు
శిశ్నమును గోసి । వైచి ప్రాంజలియగుచు తీవ్రమగు వేగ । నాధికంబో
నినైరృతీది శాభిముఖుడు । నైయతిశయత్వ రస్ఫూర్తి నాగకరికి॥ గీ భూ
రికేశన ఖత్మశ్రధారియును స । మాహితుండును ఖట్వాంగుడఘక
జీర్ణ । వాసుదువిని యతాత్ముండునై సలుప స । లయు ప్రజాపతి

యజ్ఞంబులాతిగా కు॥ వ. ఫలమూలంబులైన హావిస్సులైన నియతంబుగా భుజించుచు నింద్రియ వికారంబులణపికొని శుద్ధుండై మూడుమాసంబు లడవియందు చాంద్రాయణ వ్రతంబు నడుపవలయు ననియు పెద్దలుజెప్పి రివ్విధులన్నియు గురుసతీ గమనదోషంబు నివారించుకొను సాధనంబు లిట్లు బ్రహ్మహత్యాస్తేయ సురాపాన గుర్వంగనా గమన దోషంబులు శాంతిజేసి కొనువిధులు జెప్పితినింక సమస్త పాపంబులును నాపికొను ప్రాయశ్చిత్త విశేషంబు లెరింగింతు వినుండని యిట్లనియె॥ చ. అమలిన గోవ్రజంపిన దురాత్ముడు గోష్ఠమునందునొక్క మా।

—గోహత్యాది పాపనివారణ ప్రాయశ్చిత్త విశేషము॥—

సము నివసింపగా వలయు సాధువు నిర్మదమత్సరుండు సం। యమియునునై జెలంగక భయంబును దోపక నర్థిగోవు మూ। త్రము కడుపార ద్రావుచు పరాయణతా వ్రత నైష్ఠికంబునన్॥ క. గోచర్మమంబరముగా దోచును హవిరన్నములు వెనుక ధ్యానంబున్। యాచించి కొనిన కూడును। నీచంబన కరిరెండు నెలలుగుడుచుచున్॥ క. గోరజముమేనుగప్పం। గా రేపునుమాపు గోవుకడ నిద్రా ని। ష్ఠాంతుల నుండుటిదియొక। సారపథము సర్వశాస్త్ర సమ్మత మున్వీన్॥ క. గోమూత్రమునొని స్నానం। బేమరక నొనర్చుచున్ మహీనిష్ఠ దగం। గామాస యుగము బుచ్చుట। క్షేమహితులు సువ్రతంబదియనిరి పేర్మిన్॥ క. గోరజమున్ ద్రావి నమ। స్కారంబులు జేయుచున్ బగలెదురు చనునో, త్పాటన్ గోగణములకు న। పారంబగు భక్తివాయు పాపచయంబుల్॥ సీ. గోవుశరీరంబు గోకుచు మాటికి నతులొనర్చుచు సహాయత్వ బుద్ధి। గోవు పరుండిన కూర్చుండుటయునది నడచిన దానునడచుటయును। బరువెత్తి పోయిన పరువిడుటయు నిచ్చలును మేయబచ్చికయును జలములు। ద్రావ నిచ్చుటయును దగుగోవునకు నపాయంబైన తనశక్తి నెనదనుక। రక్షణంబు సేయు దీక్షయువలయు నెవ్వారిసస్యమైన బారిగోవు। మేయు చుండజూచి పోయిచెప్పక యెరుం। గని విధంబుననుండ గలుగుటొప్పు॥ క. క్రేపు చనియావుపాలు మ।

హాపరి తుష్టిమెయిగుడువ నది గన్గొనిదా । నాపుటయును నెప్పటయు
ను । పాపంబగు వలవదటిపను లెవ్వరికిన్॥ క. గోవ్రల పైవిశ్వాసముగా
వించుచునిట్లుమెలగగా నేర్చిన వా । డేపిధులు సేయకుండియు । గోవధ
పాపంబు వాపి కొనువాడ యగున్॥ గీ. పదునొకడు వృషభముల ని
చ్చు బాడివిడచి । బ్రాహ్మణోత్తములకు మహార్ధంబు లొసగి, యావు
నెరుగక జంపిన యఘము వాపి, కొనునగడు దీనులకు బ్రీతిగూర్చినత
ము॥ క. పాయక నియతిమెయిన్ చాం, ద్రాయణమానడిపి సమస్త
ధనములు భవ్యా! శ్రేయస్కరులగు విప్రుల, కాయతమతి నీగుటొక్క
యనునని బుధుల్॥ గీ. రాత్రివేళ నిర్జర ప్రకరంబు సం । తోషమం
దనాల్గు త్రోవలకట । గూడుచోట కూడు కూరలు వండిపి । సర్జనం
బు సేయు జదురును దగు॥ క. గోవధ యించుక యెరుగక । గావించి
న వారలీ ప్రకారములు సదా । పావనతాంకశ సేయం । గావలయున్
సేయరేని కడుపాపులగున్॥ క. ఎలమి వ్రతస్థులు రేత । స్ఖలనంబున
మున్నుదారు గావించిన యా । త్యలఘు మహాస్వ్రతముల । ఫలము
ను తేజమును గోలుపడుదు రరయగన్॥ గీ. వ్రతము జెరచి కొనినవార
ల శుద్ధితే । జంబు వాయుదేవు శక్రుదేవ । గురుహుతాశనులను బో
రయుగావున వ్రత । స్థులకు జాల నియతినలయునుర్వ॥ గీ. స్పృహాజెలం
గ కేడు గృహములదగు భిక్ష । లాచరించి లబ్ధమైన యన్న । మొక్క
పూటగుడుచు నొకయేడు త్రిషవణ । ములు నొనర్చి శుద్ధి బొరయు
వారు॥ గీ వ్రతము జెరచుకొనినవాడు గర్ధభయాగ । మాచరించి గ
ర్ధ భాజినంబు । చీరగాగనాత్మ చేష్టితములు జెప్పి । కొనుచు భైక్షిక
ములు గుడువవలయు॥ గీ. సాంతపన కృచ్ఛ్రమునడుప జనుకులంబు ।
జెరుప గల్గు కర్మంబులు సేయు నవ్వ । డాతడెలమి ప్రాజాపత్య మాత్మ
గోర । కెట్టిమెయి నేతుడేని నశించు నిజము॥ గీ సంకరాపాత్రకృ
త్యములన్ సలుపువాడు । బాయక నియతిపేర్మి చాంద్రాయణంబు, న
డుపవలయు యవాదులు గాచుచునొక । మాసము సమస్త శాస్త్ర
సమ్మతము పేర్మి॥ గీ. బ్రాహ్మణుండు సత్సగంబులు నాలుగు । నడుప

వలయు వ్రతముకడు వినియతి । క్షత్రియుని వధింప గానగు పాపంబు। వాపికొనుట కిచ్చు నరగిమరియు॥ వ. వైశ్యుని వధించి పదునెనిమిది మాసంబులును శూద్రుని వధించి తొమ్మిది నెలలును వ్రతంబు నడపి బ్రాహ్మణుండు పాపవిముక్తుండగు॥ గీ వృషభ మొక్కటి గోవులు వే యియును మ । హాత్ములకు నీగి శుద్ధి బ్రాహ్మణుడు వొరయు । కాను మించుకయును లేక క్షత్రియుని వ । ధించు పాపవిముక్తుడై తేజమెసగ॥ గీ వృక్షమూలనివాసుండు విమలమతియు । జటియునై బ్రాహ్మణుం డిచ్చజనకమూడు । వత్సరంబులు నడుపగా వలయు వ్రతము । లోపి బ్రాహ్మణవధనైన పాపముడగ॥ గీ. వైశ్యునేయిచ్చయును లేక వధము జేసినూరుగోవులు శూద్రునినురుము జేసిపదియునొక్కడువృషభముల్ మొదవలన్ని । యును నొసగి బ్రాహ్మణుడుశుద్ధి గనునగంగ॥ గీ. గూ బలను ముంగిసల సురి కుక్కుటముల । కాకముల గోధికముల మం డూకముల బి । డాలముల వధముచేసి గడంకశూద్ర । వధమునైన వి ధులుసేయ వలయుద్విజుడు॥ గీ. మూడుదినములుజపసిష్ఠ మొనస్సైన క్షీరమును ద్రాక్షమైన నపాయయోజ । నంబులు నవచియైన జలంబు లాడి । యైనతత్పకములు వాయంగవలయు॥ వ. పా ముపధించి తీక్ష్ణా గ్ర లోహదండంబును నపుంసకుని జంపి లాలభారసీస మాషకంబును సూకరంబు హతంబుచేసి ఘృతభాండంబును తి త్తిరిందెగటార్చి జతురా షక ప్రమాణతిలలును జిలుకనణంచి రెండుసంవత్సరంబులు వయసుగల దూడను క్రౌంచంబు ద్రుంచి మూడేండ్ల వడ్డను హంసలను బలాకం బులను బకంబులను మయూరంబులను కోతులను డేగలను భాసంబు లనుసమయించి గోవును గుఱ్ఱంబును గూల్చి వస్త్రంబును యేనుగును గ్గాడినల్లనివర్ణంబుగల యెనుకోడెలును గొఱ్ఱెను మేకను జాకొ్కడి యొక్క గత్తెయును గాడిద బీచమణచి యారుమాంసంబులు వయసు గల్గకేపును దానంబు సేయవలయు॥ గీ. అమరుక్రవ్యాదములగు మృగ ములజంపి । పాలధిక మిచ్చు గోవును పొర్షవత్స । మైన యాభ్రుమూం సాదులర్ధదినని । మెకముల వధియించి యానగు నకుటిలమతి॥ గీ॥ కన

కకృష్ణలమీనగు గినిసి యొంటె । సమదముచేసి యంగనజంపి చర్మ ।
పుట ధనుశ్ఛాగములు వర్ణములకు నాల్గు । నకు దగంగ నొసంగుటన
ఘనతరంబు॥ క. దానము లీయగ శక్తుడు గాని మనుష్యుండు సేయగా
దగు వ్రతముల్ । నానావిధముల తనకను । నైనను గాకున్న శుద్ధియ
లవడ నెలమిన్॥ వ. అస్థి మతంబులు వేయు ననస్థి మతంబులు వేయును
సత్వంబులు జంపినవాడు శూద్రునివధించి శుద్ధి బొరయ జేసికొను
విధులు గావింపవలయు. నస్థి మతం బొక్కటి జంపి యొక్క పణంబు
దానంబు సేయుటయు ననస్థిమతంబు వధించి ప్రాణాయామంబు సేయు
టయు నవశ్యంబు॥ క. ఫలదానములగు వృక్షం । బులు గుల్మలతా స
మూహములు నిత్యము బెం । పెలమి నరికి జంపిన వా । డలఘునియ
తి జపముసేయ నగు మంత్రంబుల్॥ వ. నూరుమార్లు జపించుట ము
ఖ్యము॥ గీ. వెలయునన్నాదులును రసంబులును పండ్లు । పుష్పములు
నొసగు తరువుల పొదల లతల । నరికి చంపినవాడు బెంపరగ సేయ ।
దగు ఘృతప్రాశనము విశోధనము దివుట॥ వ. ఇది కొందర మతంబు॥
క. ఎలమిమెయి కర్షసక్రియ । మొలచిన యోషధులు విపినములబుట్టి
నము । జ్వలములగు నవియును వృథా । బొలియించిన దుష్టుడు నదు
పునది వ్రతంబుల్॥ వ. పాలుద్రావి గోవువెంట నొక్కదినం బరుగవల
యునని కొందఱ మతంబు హింసారతినగు పాపవిముక్తి కొఱకు సేయ
నగు విధులిట్లు సెప్పం బడియె నింక నభక్ష్యంబు లెఱింగియైన యెఱుం
గకైనదిని చేసికొననగు ప్రాయశ్చిత్త విధులు వినుండని యిట్లనియె॥

—*అభక్ష్యభక్షణ ప్రాయశ్చిత్తవిధులు.*—

గీ. హృద్యమనుచు నెరుంగక మద్యమాని । పరమ సంస్కారములశుద్ధి
బొరయు నరుడు, బుద్ధి పూర్వకముగ ద్రావి బొలచునేసి । బాయ దె
న్ని విధులను తత్పాతకంబు॥ క. అతిభంగి మద్యభాండ । స్థితజలములు
ద్రావునేవడు దెలియక నతడిం । పుతగంగ శంఖపుష్పి । శ్రిత జలము
లు ద్రావునది నిశీపంచకముగ॥ గీ. కల్లునంటిన నిచ్చిన గైకొనిన మ
హీసురుడు మూడు దినములుల్లాసము సెడి । దర్భసంభృతి జలములు

దాఁగవలయు । జపము సేయుచు నిర్జన స్థలము నిలచి॥ వ. శూద్రుని
యెంగిలి జలంబు లెఱుంగక త్రావిన బ్రాహ్మణుని కిప్పవిధియ యవ
శ్యంబు॥ క. సోమమఖంబును ప్రాణా । యామంబులు సేయుచున్
దినత్రయము విశి । ష్టామృతము లంటవలయు వ్ర । ధా మద్యముదా
విగొనిన ధాత్రీసురుఁడున్॥ క. అమరగముల మూత్ర ప్రా । శ్యము మ
ద్యము నంటుటయు నెసగిన ద్విజాతుల్ । క్రమముదగ పునస్సంస్కా।
రములొనరించికొనునది పరాయణతాప్తిన్॥ గీ. వ్రతములును భైక్ష్యచ
ర్యంబువపనమేఖ। లములుదండంబును ధరించుక్రమముగాదు। సంస్కా
తావాప్తి వెలయునాసమయమందు । మూఁడుజాతులవారునమోఘనియ
తి॥ గీ. స్త్రీలుశూద్రులు నెంగిలిజేసియుడిన । యన్నములభక్షేయంబు
లామిషంబు । దినిన బ్రాహ్మణుఁడొగియేడు దినములుయవ । మిశ్రిత
జలంబుద్రావుచు మెలగవలయు॥ గీ. అనయము నజీర్ణతరములై యొన
యురసప । దార్థములు గుడువనవిజీర్ణతములుగాక । కడుపులో నెంత
కాలంబు గదలకుండు । నశుచియగు నంతసేపు ధరామరుండు॥ గీ. ఊ
రబందుల నక్కల యుష్ట్రగర్ధ । భాదులకరటగృధ్ర పికాక్షికముల ।
మూత్రమలము లెఱుంకగ పాత్రభంగి । గుడిచి చాంద్రాయణాదులు
నడుపవలయు॥ గీ భోమములు కవకములును నభక్ష్యమాంస, ము
లును సూనస్థమగు శాకములును గుడిచి । బ్రాహ్మణుండు చాంద్రా
యణవ్రతమునసప । వలయు నియతియుదాల్మియు నెఱమిబొలచి॥
సీ. క్రవ్యాదసూకరోష్ట్రభరకుక్కుటకాక నరజలపక్షిగణముల మాం
స । మాప్తిమైగుడిచిన తప్తకృచ్ఛ్రములొప్పు బ్రహ్మచారి జెలంగి మాసి
కాన్న । ములు భుజించి దివసంబులమూఁడు నుపవాసమున బుచ్చుట
యు నొక్కదినమునియతి । నుదకంబుద్రావుటయు దగు నెల్కలును మా
ర్జాలంబులును వాయసములుముంగిసలును గూబలుకుక్కుటములును
గుక్క । లంటికొనిన యన్నంబు మృతాన్నములును । కేశకీటాదిదూ
షితాప్రాశితాన్న । ములును దినువాఁడు సద్విధుల్ సలుపవలయు॥
వ. బ్రహ్మనప్చల క్వథితజలంబులు ద్రావుటయు వానికి ముఖ్య ప్రాయ

శ్చిత్తవిధియొయ్యుండు॥ క. తెలియక నభక్ష్యం । బులగు పదార్థములు నన్నములుగుడిచిన వా । డలఘునియతిమెయికృచ్ఛ్రం । బులునడపి విశుద్ధిబొందయు భూనుతులారా॥ వ. అభక్ష్యంబులగు నన్నాదులుగుడిచి చేసికొనవలయు ప్రాయశ్చిత్తవిధులు జెప్పితినింక ముచ్చిలుట వలన నయిన దోషంబులు బాపికొనవలయు విధులు తేటపరతు వినుండని యిట్లనియె॥ క. తగ బ్రసిద్ధి కడు సజాతీ । యు గృహంబుల ధాన్యజాతులన్నంబులు వే । చిగొనిన బ్రాహ్మణుడొక యే । డు గడగి కృ

—*చౌర్య కర్మ ప్రాయశ్చిత్తవిధులు.*—

చ్ఛ్రంబులఁ నడుపగావలయుఁ॥ క. జలములు గృహములు క్షేత్రం । బులు పురుషుల నంగనలను ముచ్చిలిన ఖలుం । డలఘునియతి నడుపంగా । వలయుఁ జాంద్రాయణం బవశ్యముపేర్మిఁ॥ గీ. అల్పసారంబులైన ద్రవ్యంబు లొరుల । మందిరాదుల ముచ్చిలు మానవుండు । సాంతపన కృచ్ఛ్రము నడుప జను వినియతి । దాన శుద్ధుండగుఁ మహామహాసులార॥ గీ. భక్ష్యభోజ్యంబులును మూలపర్ణకుసుమ । యానశయ్యాసనంబులు నపహరించి । పంచగవ్య విశోధన భవ్యవిధులు । నడపి పరిశుద్ధుడగు మానవుడు ధరిత్రి॥ గీ. తరువులును కాష్ఠతృణములు తండులాదు । లామిషంబును చర్మంబు లపహరించి , మూడు దినములు నియతిమై కూడు కూర । లుడిగి మానవుడొక చోటనుండు టొప్పు॥ గీ. మణులు ముత్యంబులును విద్రుమములు తామ్ర । రజత కాంస్యలోహంబులు రాలు నపహ । రించిన మనుష్యుడొపి పండ్రెండు దినము । లమర నుండంగ దగుతండులములు దినుచు॥ గీ. తాళ్లుగంధంబులును నౌషధములు పత్తి , లేకశఫములు ద్విఖురంబు లేకతంబ । కోశముల కీటకంబుల గోయలనగు । వస్త్రములు ముచ్చిలించినవాడు డిరిపా॥ వ. పాలుద్రావుచు మూడుదినంబు లుపవసింపవలయునిట్లుచౌర్యంబునకగు విధులుజెప్పితి నింకమున్ను జెప్పినవైనను మరికొన్ని విధులు తేటపరతు వినుండనియిట్లనియె॥ గీ. కొడుకుభార్యయందు కూతునందు నుమిత్ర। పత్నియందునాత్మ భగినియందు। మాలదానియందు లీలనిం

ద్రియమిడ । నలయుగురునిపత్ని గలయువాడు॥ క. ఈయంగనలరమిం పగ । బోయినమనుజుండు పూర్వపుణ్యంబులు గో, ల్పోయునరకంబునం బడు । వాయకనదిగానయట్లు వలసెనతనికిన్॥ గీ. పరులకాంతలందు బడబాదులందు జ । లంబులను గజస్థలయుగునింతి । యందు నీర్వ మిడినయధముండు సాంతప । వ్రతములు నియతినడుపవలయు॥ గీ యానములయందు శకటాదులందు సూతి । మెచ్చుగలవాడుపగల ర మించువాడు । పురుషరతిసేయువాడు నంబరముతోడ , నీటమును గంగవలయు ముమ్మాటుదివిరి॥ వ. అంటగూడని దానియందు నాత్యజ స్త్రీయందు దుష్టవనితయందు శుక్లంబిడినవాడు పంద్రెండు వత్సరంబు లు చాంద్రాయణాది కృచ్ఛ్రంబులు నడుపవలయు॥ గీ. ఏద్విజుండు శూ ద్రునింతిరమించువా । డలఘు నియతినొరుల నంటకోపి । వత్సరత్ర

——*పతితసంసర్గజనంబులు చేసికొనవలయు విధులు.*——

యంబనశ్యంబు సన్మంత్ర । జపవిశిష్టవిధులు జరుపవలయు॥ వ ఇంక పతితులకు వారల సంసర్గంబు సేయువారలాచరించి కొనవలయు విధు లు జెప్పెదు వినుండని యిట్లనియె॥ గీ పతితునకు దానితో యిచ్చుబర గియెన్న । డాచరించును సాంగత్యమట్టివాడ । యగుచుతండాతడధిక ప్రయాసమొంపి । పిదప శుద్ధిబొందయువిధుల్ పెంపునడపి॥ గీ. పతితు డైనవాడు బరగింపవలయు ప్ర । తము సేయునది యతండుదిరిరి , పతి తునంటవలుక పాపంబగుననియె । మనువుఁగోకహింతము మానితముగ॥ గీ. పతితుడైనవాడు బరగించునదిసపిం । డికరణము బయులప్రాకటము గ । నవమినాడు తనగురువుల పురోహిత । జ్ఞాతిబుత్విజాఖ్య జనములె దుట॥ గీ దక్షిణాదిముఖంబుగా దనరియుదక । పూర్ణఘటము పదం బునబోర్లగించి , తగసపిండీకరణముపూర్ణంబుచేసి , వొకయ హోరా త్రమశుచియై యుండవలయు॥ గీ. వాడుపిత్రుకర్మమొనరించు వాడగుతరి, వానితో మాటలాడగావచ్చు నెల్ల । వారలదిగడచినపిదపగోరియుంట, పలుకగాదని రార్యులు పలుపురుమును॥ గీ. జ్యేష్ఠుడయ్యును పతితుండు జ్యేష్ఠభాగ । ములు గొనంగ నపాత్రతతముండువృత్తిబరగుచుండు కనిష్ఠు

శాభాగములు స । మస్తమును గొనువాడు ధీమంతులార॥ గీ. పదము
చే బొగ్గంగిన భాండము గొని । వాడు శుద్ధ జలంబుల నాడిపిదప । తన
గృహము జేరి యధిక తత్పరత జెలగి । జ్ఞాతికార్యంబు లొనరింప గడగ
వలయు॥ క. పతితయగు నంగనయు స । మ్మతిని విధులాచరింప బరగు
నె మిత । త్పతి యాయమను బ్రవృత్తి ని । రత జేయుటయుం దగుం
పరమఋషులారా॥ క. ప్రాయశ్చిత్తవిధులు నిర । పాయస్థితి నడుప
కుండు పాపరతునితో । సేయజనదు సంసర్గము । పాయంబగు వాని వ
లన ప్రజలకునెల్లన్॥ గీ. అంగనల బాలురను శరణాగతుల వ । ధించి
న ఖలుండును తనకు దివిరి మేలు । సేయువానికి నపకృతిసేయు వాడు
నధము లనబరగువారల నంటరాదు॥ క. ప్రాయశ్చిత్తాది విధులు । సే
యునయిన వారలను విశిష్టచరిత్రుల్ , డాయజనదు పాపంబు న । పా
యంబును గలుగుగాన పండితులారా॥ క. వేదంబులు జదువక శూ ।
ద్రాదుల సాంగత్యము తనకనుకూలముగా । మోదించు ద్విజుడు నను
పం । గాదగు సద్విధులు లోక గర్హితుడగుటన్॥ క. అమరనిషేధము
లగు దా । నములుగొనిన విప్రుడా ధనములన్నియు ను । త్తములకు
నొసగి జపంబు త । పము చేసి విశుద్ధిబొరయు బహుకాలమునన్॥ వ. కా
నిదానంబులు గొనినవాడు సావిత్రీత్రయము వేయిమార్లు జపించుచు
క్షీరాహారుండై గోష్ఠంబుల వసించి పరిశుద్ధుండగు వెండియు॥ గీ. పా
లుమాత్రము ద్రావుచు బ్రాహ్మణుండు । తనునతి కృశింప నాలనుం
దలు వసించు । చోటనివసించి యొరులతో మాటలాడ । కుండునదియు
నిరి కొందరు యోగ్యతములు॥ గీ. ఇంకనిట్టిదానంబులే నెన్నడుగొన ।
ననుచు శపథంబు చేసి నయంబుమెరయ । నావులకు గడ్డి నొసగి మా
న్యమతి వినతు । లాచరించునది యాబ్రాహ్మణాధముండు॥ గీ. వ్రా
త్యయాగంబు లభిచారవర్తనంబు । కానిసేతలు నిందితేచ్ఛానిరతియు ।
నాచరించిన బ్రాహ్మణుండరయ మూడు కృచ్ఛ్రములు నడపిపరిశుద్ధ
వృద్ధిబొరయు॥ క. శరణాగత సంరక్షణ । మరయక వేదములు జదువ
కడరుధరిత్రీ । సురుడు పరిశుద్ధుడగు వ । త్సరమొక్కటి యవలుదిను

ము చరియించితగణ॥ గీ ఖరతురంగోష్ట్రి ఫేరుకుర్కురబిడాల, విడ్వరాహాదిదష్టుఁడై విప్రుడర్ధి । బొలచివాయు నిరోధంబు సలిపిశుద్ధి । బొరయుననిరి మహాత్ములు భూనుతముగ॥ గీ ఆదరమునపంక్తి కర్హాతములుగాని । వారితోడ కూడు నిరునంటె । భూసురాధముండు మాసంబుజపము సే । యునది యన్నముడిగి యొక్కచోట॥ క. కామించి యుష్ట్రిఖరయా । నామోదముజెలగి విప్రుడతిశయప్రాణా । యామములు నడుపవలయు ని । రామయ నీరంబులఁ దిగంబరుడగుచుఁ॥ క. మలమూత్రస్ఫాయాదులు । జలముల విడచిననరుండు సమ్యగ్భక్తిఁ । వలనుజెలగి స్నానముచే । సిలాలితగోస్పృ సంస్పృశింపగ నలయుఁ॥ క. వేదోదితకర్మముల । త్యాదరమున సేయకుండునాతడు వ్రతసి । స్థానులుడిగిన ఖలుండు స । దాదుఃఖితమతియు సేయదగు భవ్యవిధుల్॥ క. హుంకారము విప్రునిపై । త్వంకారంబధికవిద్య దగునాతనిపై, శంకింపకగావింపజ। నుంకర్మవిశుద్ధి వారనువుగానియెడఁ॥ గీ బ్రాహ్మణుండెంత కర్మలోపమునయుండు । నైనదండింపగాదు నరాధిపుండు । కర్మలోపంబుజేసి మర్గతులగూలు । గాన వానికి నదియుశిక్షాక్రమంబు॥ గీ. బ్రాహ్మణునిజంప యత్నంబు బరగజేయు । వాడు నరకంబునంబడు వత్సరశత, మురుకదండించి వధసేయ నుద్యమించు । వాడునుడియును వేయిసంవత్సరములు॥ గీ బ్రాహ్మణుని శోణితంబెన్ని పాంశుకణము । లవనిదడుపు దొలంగక నన్ని వేలు । వత్సరంబులు దుర్గతి వడుగడంగి , ప్రహరణం బొనరించిన పాపరతుడు॥ గీ. ఉత్తమ ద్విజు వధ సేయ నుద్యమించి । కృచ్ఛ్రములు మరియు నుజ్వల కృచ్ఛ్రశతము । దండనముచేసి కృచ్ఛ్రశతంబులు నతి । కృచ్ఛ్రములు నడుపవలయు బిట్టేసియుణచి॥ క. జ్ఞానాజ్ఞాననశంబుల । దానొనరించిన మహాఘుతతులు నరుడాగిఁ । బోనణచి కొనసమర్ధుం । డై నెగడుఁ కృచ్ఛ్రములు నియతినడపిభువిఁ॥ వ. మూడుదినంబులు ప్రాతస్సమయంబులను మూడు దినంబులు సాయంతన వేళలను మూడుదినంబు లయాచితంబు

—*ప్రాజాపత్యాది మహావ్రతముల తెరంగు*—

గనుగుడుచు మూఁడుదినంబులు నిరాహారుండై యుపవసించుచు నుండునట్టివిధి ప్రాజాపత్యంబనియును గోమూత్రంబును గోమయంబును పాలును పెరుగును నేయియు కుశోదకంబు ననంబరగు నీయారు రసంబు లారుదినంబులు దినంబున కొక్కటి చొప్పున ప్రాతస్సమయంబులఁ ద్రావుచు నేడవదినంబుపవసించి యుండుట సాంతపనంబనియును ప్రాతస్సాయంసమయంబుల నయాచితంబుగా నేకైక గ్రాసంబు గొనుచు మున్నుజెప్పిన సామాన్య కృచ్ఛ్రంబు తెరంగున నడపుట యతికృచ్ఛ్రంబనియును మూఁడుదినంబు లుష్ణోదకంబును మూఁడుదినంబు లుష్ణక్షీరంబును మూఁడు దినంబు లుష్ణఘృతంబును మూఁడుదినంబులుష్ణవాయువు నాహరించుచు నేకవార స్నాననియతినుండుట తప్తకృచ్ఛ్రంబనియును నియతేంద్రియుండును పరిశుద్ధుండునగుచు ద్వాదశాహంబులు నిరాహారుండై యుండుట పరాకనామక కృచ్ఛ్రంబనియును ప్రతిదినంబును సాయంప్రాతర్మధ్యాహ్న స్నానంబులు జేయుచు పౌర్ణమియందు పంచదశగ్రాస వ్రతంబుబూని కృష్ణ ప్రతిపదాదిగా నొక్కడుచొప్పున గ్రాసంబుడుగుచు నమావాస్యయం దుపవసింపుచుశుక్ల ప్రతిపదాదిగా నొక్కొక్కడుగ్రాసంబు వృద్ధిబొరయించుచు నియతుండై యుండుట జాంద్రాయణంబనియు నియతాత్ముండును హవిరన్న ప్రియుండునై ప్రతిదినంబును మధ్యాహ్నసమయంబున నష్టగ్రాసంబు గొనుట యతిచాంద్రాయణంబనియును ప్రాతస్సమయంబున నాలుగు గ్రాసంబులు సాయంతంబున నాలుగును గుడుచుచుండుట శిశు చాంద్రాయణం బనియును జెప్పంబడు మరియును॥ క. వెలయు హవిరన్న పిండం । బులు గుడుచుచు నొక్కమాసము నియతి గడుపఁ । గలిగిన పురుషుడు దురితం । బులణఁచి దగ చంద్రలోకమున సుఖముండుఁ॥ క. వసురుద్రాదిత్యమహ । ర్షి సమాజము లీవ్రతములుచేసి బడసి రు । ల్ల సమారదివ్య పదవులు, బ్రసారముగాగ తొల్లిపండితులారా॥ క. ఆయతమతి కడునియతుం । డై యెవ్వండీ వ్రతముల నలరు నతడు దీ । ర్ఘాయువ

గుపాపపుంజము। బాయునణచి వాడభవ్యపదవి సుఖించుఁ॥ గీ. విద్య యు నహింసయును శాంతస్వ స్తియును స । మార్జవంబును హోమక్రి యలును నీతి । యును జెలంగిన మనుజుండు యోగ్యతముడు । వాడ వారయు సద్గతులెల్ల నీడ న్రాక॥ గీ మూడు పగటివేళ మూడు రాతిరి యందు । స్నానములు సహస్రసంభృతముగ । సేయుటొక్క తెరగు సిద్ధించు దాన వి । శుద్ధ గరిమ లేదు శోచనంబు॥ గీ బ్రహ్మచారి నేల పవ్వళించుచు వధూ । సంగమాభిలాష జనకగురు మ । హీసురులకు పూజలిచ్చుచు నియతేంద్రి । యుండు సముడు నగుచు నుండ వలయు॥ క. పాత్రతమను బుధమాన్య ప । విత్రంబు సమస్తపాప విదళన ఘన చా । రిత్రంబు భవ్యమగు సా । విత్రి జపించుచు విశుద్ధి వెలయగ వల యుఁ॥ ఎరుగదగిన పాపంబుల నిట్లు విధుల । నాగి బొలియించి యెరుగంగ నలవిగాని । పాతకంబులు మంత్రహోమాంతత క్రి । యాదుల జయింపవలయు ధరామరుండు॥ గీ. ఏల చేసితి పాపంబు లింతలనుచు । మనుజుడను తాపదందహ్యమాన చిత్తు । డైన నక్కల్మషంబులుభూను తముగ । వాయువాడగు ననిరి నిష్పాపమతులు॥ క. ఏ నరుడు పాతకంబులు । తా నెరుగక చేసి యెరిగి తగునే సేయం । గా నాకింతలనుచు ధృతి । మాని వలుకు నాతడఘ సమాజము వాయుఁ॥ క. మానిత తపంబు జపమును । దానములు పరోపకార తాత్పర్యంబుఁ । మానస శుద్ధియు గలిగిన । మానవులు జయింతురఘ సమాజములు గడుఁ॥ గీ. పాముత్రోలు విడచి పాటిజెలంగు న । ట్లఘమునను దొలంగునరయ ఘోర । పాతకముల భయము బాగ నొరులు విన । జెప్పికొనినయంత శిష్టుడుబలె॥ క. పాపములొనరిచి పశ్చా । త్తాప మనస్కుడగు నరుని తనువు వెలసియు । దీపించుఁ భూతాత్ముడు । పూప వ్రత శుద్ధి బార యు పూరుషుడుబలెఁ॥ గీ. పాపములు చేసియేల నీపనులు జేసి, తింక నెన్నడు నొనరింప నింతలనుచు । నిశ్చలంబగు మనసున నిశ్చయించు। కొనిన పురుషు డత్యుత్తముడనగ బరగు॥ క. విపరీతంబులుగా కి । ట్టి పనులు యత్నములు నరుడుడిగి పెంపుమొయిఁ । విపులాప్తి మనోవా

శ్యా । య పరిశుచిత్వ దశ సేయునది ధర్మంబుగ॥ క. ఎఱుఁగకయును నిచ్చలు దగి । యెఱిఁగి యుఁ న సేయు పాపబృందంబులు బెం । పఱు వాయనుద్యమించుట , తెర వేమిటి శాశ్వతము సుకీవరులారా॥ గీ. హీనమైన సేతలెంతలు సేయు నం । తలు నొనర్పవలయు తద్విముక్తి । గోరి శుద్ధవిధులు పూరుషుడాత్మ సం । తసము గలుగు నంత దనుక దివిరి॥ గీ॥ దైవమానుష సుఖము లుదాత్తగౌర, వంబు పాత్రత్వమును శుచిత్వదశ సర్వ । మ్మద్ధితపమున బడయు మహాజనుండు । పూజ్యతము డు త్రిలోకైక పూజ్యులార॥ గీ. బ్రాహ్మణునకు విజ్ఞానంబును పార్ధివునకు । రక్షణంబును భవ్య వార్తాక్రమంబు । వైశ్యునకు పాదజునకు సేవనము తపము । లన బరగు నని మున్ను మహార్యజనులు॥ చ॥ ఎనసిన భవ్యచిత్తులు ఋషీంద్రులు మూలఫలానిలాశనుల్ । ఘనులు తపఃప్రభావమున గాదె సమస్త చరాచర ప్రచే । తన బహుళంబులై సతము దాత్తత నొప్ప త్రిలోకముల్ గనుం । గొనగ సమర్థులైరి తమకుం గకడు మాన్యములై వెలంగుచుం॥ క. జ్ఞానము నౌషధములును మ । హానుభవజ్ఞతయు తపమునందు ప్రసిద్ధ । శ్రీనిలయములై వెల్గు । వాని కది షదాశ్రయం బవశ్యమునగుచుం॥ ఉ. ఏయది దుస్తరంబు వినుడేయది దుర్భరమెద్ది దుర్గమం । బేయది దుర్లభాద్యమవి యెల్లను భవ్యతపప్రభావ మ । త్యాయతమై వెలంగిన మహా జనుడందయ బొందనోపు నా । రాయణపాదసేవన పరాయణతాదశ సిద్ధి బొందగన్॥ క. ఓషిష్ఠ ధాగాక మహా । పాపరతుండై సనుత తపఃపరిశుద్ధ । శ్రీ పెంపొందదె ద్రో లగు నానా । పాతకబంధనం బనఘ చిత్తుండై॥ గీ. పాములును పక్షులును శలభంబులు క్రిమి । జాతులును స్థావరంబులు సర్వము నుత । పోబలంబున సుగతికి బోవనోపు । నని భవ్యతపోదృష్టి నలరుఘనులు॥ క. నరులు నిజఘోర పాప । స్ఫురణములణగించికొను తపోబలమున నీ । శ్వర సూక్ష్మ నర్తనాదులు । బరికింపగనోపి లోకబాంధవులారా॥ క. వేదవిదులైన బ్రాహ్మణు । లాదరణీయులు తపోధనాఢ్యు లొసగు హ । వ్యాదులుగైకొని వారల । కాదరమునగూర్తు రభిమతార్థముల

ష్యులౌ॥ క. వేదము సృజించి యొసగె స । మాదరమున బ్రహ్మదేవు డతిశయ మంత్రా । త్ప్రాదముగ దాని జేకొని । కాదే ఋషులు మునులతపముగావించి రిలన్॥ క. ఏయదిగోరి బుధుండ । త్యాయతమతి త పము సేయు నస్ఖలితముగా । బాయక నతడవి బొందం । గా యోగ్యుడుగా జగమున్నతము దగన్॥ క. వేదములు పఠించుట య । జ్ఞాదులు సేయుట ప్రశాంతి యాత్మ నలవడం । గానివ్వరుట బుధుడు

—*రహస్య ప్రాయశ్చిత్త విధులు.*—

గెలుచు । మేదిని బహుపాతకములమేయు నూర్పన్॥ క. జ్ఞానాగ్ని పేర్మి గాల్పం । గా నోపున్ పాపములు తగంగ బుధుడు వి । జ్ఞానధనులార యుగ్నియు । హీనంబై కాష్ఠములు దహించు వడువునన్॥ క. ప్రాయశ్చిత్తాది విధులు । బాయక నెరింగి చితించ పాపకుడు యమా । న్నాయతరహస్య మాత్ర । ప్రాయశ్చిత్తవిధి వినుడు బలికెద దెలియన్॥ క. రేచకపూరక కుంభక । భూచక్ర విశిష్టగతులు బూలచి విమల వి । ద్యా చతురుడొక్క మాసం । బాచి యఘములందొలగు మహా ప్రణవాప్తిన్॥ గీ కల్లుద్రాగిన వాడును కౌత్సుకము సు । చంబు నాశిష్ఠ మాహాత్మ్య సారమంత్ర । ములు జపించుచు నొక మాసము నియతిమె । జె । లంగి పరిశుద్ధుడగు నిష్కళంక గరిమ॥ క శివసంకల్పాదిక మం । త్రవిధులు దినదినము నడపి తాల్పర్యము శాం । తి నెలయు నొక మాసంబున । పవిత్రుడగున్ కనక విభవహారిణుండున్॥ క. పౌరుషసూక్తము సంక । ల్పారాధన విధులు పదియునారు నఘక ని । ష్ఠారతిజపించి గురుభా । ర్యారతుడును శుద్ధిబొరయుననిరి మహాత్ముల్॥ చ. అరయున వేళ్ళ్రజంబును మహార్ధ పరిస్ఫుట దివ్యమంత్రముల్ । వెవృగగాక నిత్యముజపించుచు శాంతవిభూతి నొక్క నె । ల్సరిమ జపించుపూనుషుడు ధన్యుడగున్ బహుపాపసంఘముల్ । దొరగివిశుద్ధి స్ఫూర్తి దోపగసర్వజగన్నుతంబుగన్॥ క. మనుజుండురు చత్రయమతి । వినియతిమూడుదివసములు విమలా ప్తిజపించి పరిశుద్ధుండగుగా । డనిదానములన్న ములుగడకగొనిమరియున్॥ క. సోమారౌద్రాది రుచము । లామెయినొక నెల

నడపి నయముగ మహా ఘ । స్తోమములు వాయునవగా । హావ్యృతసం
సిద్ధినరుడ యమహితులారా॥ గీ. అరయగ నైంద్రాదిగ స, ప్తరుచ
ములారు నెలలనుచితంబుగ జపియిం । చిరహస్యకృతాఘములన్ ।
నరుడుదొరగునియతి తనమనంబునదోపన్॥ క. చాకలహావ్యాదిగ
మం । త్రాకలనము పేర్మి నొక్కయబ్దములోనన్ । బోకార్చగలుగు
నరుడు మ, హాకలుషములనిరి భవ్యులగువిద్వాంసుల్॥ క. భిక్షాశనుం
డు నిష్ఠా । పేక్షియునై గోవు వెంటనేగుచు నొకనే । డక్షీణవ్రతము
లు కడు, దీక్షనడపి వా యునరుడతికలుష చయముల్॥ క. వారత్రయ
మతిశయ ని । ష్ఠారతిసన్మంత్ర జపము సలుపుచు కలుష । స్ఫారభయ
ము వాపికొనున్ । పూరుషుడు వినియతిమెయి తపోధనులారా॥
గీ, త్రిదివసములు పరమ్రతిషవణంబులు నియ । మమున భవ్యత నఘ
మర్షణంబు, లాచరించి వాయునఖిల పాపంబులు । పురుషు డరయు
లోక పూజ్యులారా॥ గీ అశ్వమేధంబుచేసి మహాఘుతతులు । వాయు
నాతండువోలె భవ్యతమెయినఘ । మర్షంబాచరించిన మనుజుడెల్ల ।
పాపములుబాసి పరిశుద్ధి పరిఢవిల్లు॥ గీ హింససేయునైన నింద్యంబు
లగుకూడు । కూరలిచ్చచేసి కుడుచునైన । పాతకంబు లేదు
బ్రాహ్మణునందు ఋ । గ్వేదదీక్షునతడు దివుగునేని॥ గీ. ఋగ్యజు
స్సామ వేదముల్ యోగ్యభంగి । నభ్యసించుచు వాగ్త్రయంబు నియ
తి । బరగి యిచ్చజెలంగని బ్రాహ్మణుండు । సర్వపాతకములు వాయు
సాధులార॥ గీ. మరియును మహాహ్రదంబున మంటిగడ్డ । బడివిశీర్ణంబు
నై రూపుసెడిన భంగి । సర్వపాతక సంఘముల్ సమయు వేద । మం
దసిరి తొంటిఋషులు మహాత్ములార॥ గీ. ఋగ్యజుస్సామములనంగ నెన
యుమూడు । వేదములు జదివియర్థంబు విప్పిసెప్ప । గలుగునే నరుడా
తండ ఘనుడ వేద । మూర్తినిష్కల్మష వ్రతముఖ్యతముడు॥ గీ. మొద
లనే యక్షరంబులు మూడుమూడు । వేదములకు మూలంబుగా విధి
సృజించె । నవియెరుంగ గలిగిన మహాశయుండు । వేదవిదుడన బరగు
జగద్విశ్రుతముగ॥ వ. అని చెప్పెనని॥

చ. అయమహితాత్మ సంభృతమహా స్తవనీయ బహుప్రధాన చి
న్మయపరతత్వ సంగత నిరంజన సర్వజగత్ప్రదీప భూ
తి యుతవిజృంభణా సకల దేవగణార్చిత పాదపంకజ
ద్వయ నిఖిలేంద్రియార్ధ రతవంచిత మార్గనిరంకుశ వ్రతా.

క. నారాయణ సర్వమయ శ
రీర శరీరార్ధ మతసమృద్ధ పరత్వా
న్వారాయత నిఖిలబుధ స
మారాధన కౌతుకాన్వయ ప్రకటనిధీ.

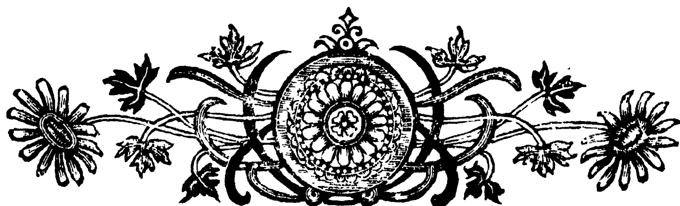
మాలినీ. ప్రకటవిదిత వేదార్ధ ప్రశిష్టాభి వాదా
సకల రతవినోదాంచత్కళాదీర్ఘ పాదా
వికచహృదయ పద్మావేశ నిర్ద్వంద్వ సద్మా
యకలుషిత మతస్థా మోదాత్మ తత్వ ప్రసాదా.

గద్య.

ఇది శ్రీమత్పరమేశ్వర లీలా విచిత్ర ప్రపంచ సేవాపాత్ర శ్రీమద్వాగపురెడ్డి
పాపినాయక పుత్ర నిఖిలబుధజనవిధేయ యప్పలనాయక
నామధేయ ప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మ
శాస్త్రంబునందు త్రయోదశాధ్యాయమ్

సంపూర్ణమ్.

శ్రీ ర స్తు.

శ్రీమదద్వితీయరామకృష్ణ పరమహంస గురుస్వామినే నమః

శ్రీమదాంధ్ర మనుధర్మశాస్త్రము.

చతుర్థోధ్యాయము.

శ్రీ గురుచరణాంబుజ సే । వాగౌరవ నీయ విబుధ వక్త్రవిశి
ష్ట । వ్యాగాయతరత నిత్యవి । రాగజనిత తత్వమయ పరమ పరమేశా,
వ. దేవా యవధరింపుము ట్లు సావధానులై యున్న ఋషిసమాజంబులు
భృగుమహర్షీంద్రుని తో యిట్లనిరి॥ క. చాతుర్వర్ణ్యములకు విప, రీతం

——*జీవాత్మ ప్రకారము*——.

బులుగాక వెలయు కృశ్రధవిషులు భ వ్యాతతమతి జెప్పితివ మ । హా
తాపసవర్య యవి ఘనములై దోచె॥ గీ. కర్మఫలనివృత్తి బేర్మిమై వి
నుపింపు । మింకననిన సమ్మునీశ్వరుండు । వారలాత్మలం దపార సంతో
షమిం, పెనయబొంద నెలమి నిట్లులనియె॥ క. వెలయ మనోవాక్కా
యం । బులనగు కర్మముల సౌఖ్యమును దుఃఖమునా, గలఫలములు
రెండును మను । జులకగు త్రివిధంబులై యశోనిధులారా॥ త్రివిధములగు
కర్మముల క । నువుగ నధిష్ఠానమునై వినుతభంగి మనం । బు వెల
యు దశలక్షణమా । త్ర విధవృత్తా గాక కర్మగత సిద్ధమునై॥

గీ. పరధనాహరణధ్యాన పాటవంబు । పాపచింతయు నాస్తిక్యభావము
నను । మూఁడు మానసరతకర్మములుగ దెలియ । బలికిరి పురాతన
పురుషుల్ ప్రాజ్ఞులార॥ క. ఆనయఁగ వాఙ్మయంబులు, పారుష్యా
సత్యములును పైశున్యము నె । వ్వారలు నొల్లనిమాటలు । దానము
గాఁగఁ జతుర్విధములై యొప్పున్॥ క. త్యాగంబు లేమిహింసయు ।
రాగంబత్యధికముగ పరస్త్రీజన సం । యోగము సేయుటయును
మూ । ఁడాగమవిదులార కాయికార్థంబులిలన్॥ గీ. వాఙ్మనఃకాయికం
బులై వరలు కర్మ । ముల శుభాశుభఫలములు బొరయునరుఁడు । వాఙ్మ
నఃకాయముల నార్జవంబునునది । లేమియును నివ్విఘంబచలించుటయు
ను॥ గీ. వాఙ్మనఃకాయదండముల్ వరలునెవని । బుద్ధియందునతండు
ప్రబుద్ధులైన । భవ్యతములుత్రిదండినాఁ బరగుననిరి, పరమసమ్యఙ్మ
హాతపోనిరతులార॥ గీ. ఈత్రిదండంబులనుడిగి పాత్రగరిమ । కామము
ను క్రోధమును రెండు గలయఁబుచ్చి । సర్వభూతహితుండనై జనినపు
రుషుఁ, డమృతపదశిద్ధిఁబొరయు మహాత్ములార॥ గీ. ఏనరుండాత్మసతము
వృథానెడపక । తగనడుపుపనులతండు క్షేత్రజ్ఞుఁడనియు । నేజనుఁడు
కర్మములుసేయు నిచ్చునతఁడు । పరమభూతాత్ముఁడనియు జెప్పఁబడుశ్రు
తుల॥ క. జీవుండయంతరాత్ముఁడు । దేహమనుష్యాది సర్వదేహాంతతు
లదా, నావేళమొంది బొరయుస, దావిధి సుఖదుఃఖములు మతంబు
ధ్రువముగన్॥ క. జీవుఁడ క్షేత్రజ్ఞుఁడు భూ, తావలివెలుఁగొందునంటి
యుంటకసదన । ద్భావాతీత మచింత్యము । పావనమాతని విలాస
భాసంబరయన్॥ క. అభిమానియగుడునాతఁడు, శుభాశుభఫలములం
దు సుడియువెలియఁగున్ । ప్రభవించువెలయునణాగక, త్రిభువనలములు
నిచ్చఁజేసి ద్రిమ్మరుచరుసన్॥ గీ. కర్మబాధనమున గలగిననాతండు ।
బొరయు పెక్కుజన్మములు నిరంజ, నత్వశిద్ధివెలయు తత్వమయతదగు।
నంతకునుసతంబు నార్యులార ॥ గీ. యాతనంబునందు పాతకులకు
పంచ । భూతములవలన నమోఘశక్తి, తనువులుగు సమున్నతముగ
జరాయుక । తత్వరహితముగ నుదాత్తములయి॥ గీ. యాతనముల

బొంది యలవడుపాపజీ । వాత్మలెల్ల నాత్మలలవడంగ । భూతపంచక మున బొరయులీనవిభాగ, ములయియిది యపర్వమునకు దెరవు॥ గీ. ఇంద్రియార్థములరహించు జీవాత్మయా । తనములందు చెడియు దాత్తభంగి । యధికవీర్య భూతులందైన పరమాత్మ । యందునైననాశ్రయంబుబొందు॥ గీ. పరమసుకృతములగు పనులాచరించిన । జీవుడెందునైనజెడక పంచ । భూతకల్పితము సనాతనమగు మేను । జొచ్చి పరసుఖంబు లిచ్చవడయు॥ క. జీవుడు పాపక్రియలఁ । గావించి నరకమున బడి గ్రాలు పరమభూ । తా వేశమగు శరీరము । తో విద్యాశూన్యుడై మధుపు బొక్కుగతిఁ॥ క. యాతనల బొందిజీవుడు । పీత కలుషుడై తదీయ విధిదగనానా । చేతనముల బుట్టుచునను । నైతుని జన్మించు మనుజుడై ఋషులారా॥ క. ధర్మాధర్మార్థములగు । కర్మంబులుజేసి సత్సుఖము దుఃఖంబుఁ । బేర్మిబొరయుగావున స । ద్ధర్మపరాయణతవలదె ధరమానుజునకుఁ॥ గీ. సత్వము తమంబురజమన జనినమూడు । మానసగుణంబు

—*సత్వరజస్తమో గుణత్రయప్రకారము.*—

లివియు సమస్తభూత । కోటులందు నిజంబుగా కూటమి దగి, యైనమరియట్లు గాకైన నలరుచుండు । క. వెలయగ నీమూడు గుణం । బుల లోనేయది శరీరమున నధికంబై । యలరుఁ దదీయగతులు బ । హుళమగు నని రాత్మ తత్వయుక్తులగు బుధుల్॥ క. అమలజ్ఞానము సత్వము, తమమజ్ఞానంబు రజము దాత్తంబుగ రా । రాగము మరియుఁ ద్వేషంబన । నమరు గుణత్రయము తనువులందిల్లొప్పుఁ॥ క. ఏయది శాంతమునకు పా, త్రైయాత్మవెలుంగ జేయునది కానంద । శ్రీయాస్పదమా సత్వము । పాయము బొరయక నరుండుపాసింప దగుఁ॥ క. ఏయది నిత్యము దుఃఖస । మాయత్తంబై జెలంగిమనసున కధికా । పాయంబు జేయు నారజ । మాయతగతి నుడుగుటకు ప్రయత్నింపజనుఁ॥ గీ. అప్రతర్క్యమవిజ్ఞేయ మధికమోహ । ముత్తమథమంబు నఖిలేంద్రియోపభోగ । వాంఛితంబగు నెద్దియు వశ్యమాత । మంబుదొలగించి కొనునది మానవుండు॥ గీ. అయమహితులార యీగుణత్రయము వల

న। నమరు నుత్తను మధ్య మాధమతరంబు। లే ఫలములగునవి యె ల్లయెరుగబలుకు। దు వినుడని యిట్లులనియె నాప్రవిమలముని॥ క. మానితజితేంద్రియత్వము, జ్ఞానము సద్ధర్మపథము శౌచము వేదా। ర్థానుభవంబు తపంబన। గానగునవి పరమసాత్త్విక గుణంబులగుఁ॥ క. ఆరంభంబున ధైర్యము। గారవమును కాని పనులు గర్వము విష యే। చ్ఛారతియు నీతిసెడుటయు। నారయ రాజసగుణంబులగు ఋషు లారా॥ గీ. అడిగికొనుట ప్రమాదంబున ధృతియును। విభిన్న వృత్తియు లోభంబు పెంపు క్రౌర్య మీర్ష్య। నాస్తిక్యమును కర్మ హేయతయు ను, తామసగుణంబు లివియత్యధమములుర్వి॥ క. కాలత్రయ మంద త్యను। కూలములై వెలయుమూడు గుణముల తెరవుల్। మూలా ర్థంబులు సంక్షిప్తా। లోచన గరిమ దెలియనగు ఘనులారా॥ గీ, ఆర రంబున నేకర్మ మాదిదొడగె। సేయగాబూని మరిచేసి జెందులజ్జ। మనుజుడదియు తామస గుణ మనుచు బుధులు। తేటపరచిరి మునుజ గద్విశ్రుతముగ॥ గీ. ఫలము గోరిసేయుపని నిష్ఫలంబై వృ। థా చ స్థాగ దుఃఖత మతిగాక, పుణ్యుడుండుటది తపోధనులార రా। జస గుణంబు మధ్యమ సుకరంబు॥ క. ఏయది యెరింగిసేయు న। పాయం బుఘలేక సిగ్గుబరగక సంతో। షాయతముగ నాపని చదు। రై యొ ప్పుఁ సత్త్వగుణమయము భద్రమునై॥ క. తామస గుణలక్షణమిల। కామంబు రజోగుణప్రకారం బర్థ। స్తోమంబు సాత్త్వికగుణ మ, హా మాన్యము ధర్మసిద్ధియునిః మహాత్ముల్॥ వ. అని చెప్పి మరియునిట్లనియె॥ సీ. దేవత్వ మబ్బు సాత్త్విక గుణాధికమున రాజసంబున నను నరత్వమెనయు। తిర్యక్త్వమగు సముద్దీపిత తామసంబున నిట్లు త్రిత్వముల్ దనరుచుండు। త్రివిధగతుల నయ్యానువులొప్ప నుత్తమమధ్యమాధమఫల మహితము, నీమూడుగుణములతో మాన్యమగునది దీపించునాతండు ధీరవ, స్థావరంబులు క్రిమికీటజాతులును ఝష, పక్షులు సర్పంబులును, మృగములు పశువులు గాదులును నీచతమము లత్యధమతామ, సీగ తిగ నార్యులు జెప్పిరిమును॥ క. తురగంబులు నేనుంగులు, వ

రాహములుగ విశాలవదనంబులు సీ। చరతిదగు మనుష్యాదులు, న
రయుగ మధ్యమపు తామసాయతమూర్తుల్॥ క. చారణులు సుపర్ణా
దులు, క్రూరాత్ములు శఠులు డాంబికులు రక్షోదు। ష్ప్రారంభమూర్తు
లెల్లరు। సారంబగుభవ్యతామస గతశరీరుల్॥ క. వెలయంగ శస్త్ర
వృత్తిఁ, బలిమినెసగువారు మద్యపానాసక్తుల్। తులువలు ఝల్లామ
ల్లా। దులు నధమపురాజసీగతులు ఋషులారా॥ సీ. గంధర్వులును
గృహ్యకగణంబును యక్షుల మరానుచరతతులప్సరసలు। నగు నుత్త
మపు రాజసగతులుతాపసుల్ బ్రాహ్మణోత్తములు వైమానికులును।
పృథుఋత్విములు దైత్యుల ధమసాత్విక గతుల్ యజ్ఞశీలురు ఋషు
లమరులాగ। మంబులు సాధ్యులు మహితపిత్ర్యాదులు సజ్జనుల్ మధ్య
మసాత్వికగ। తులు జతుర్ముఖుడును ధర్మమలఘు విశ్వ, సృజులు యో
గులు పరమగరిష్ఠరతులు। సచ్చిదానందవేదులు సతముభవ్య। సా
త్వికీగతులు శుద్ధమహాత్మమయులు॥ క. అమరంగ మనోవాక్కా। యు
ములగ త్రిగుణములపేర్మి నగునవ్యతరో। త్తమమధ్యమాధమాదిఫ।
లము లెరిగించితివచో విలాసంబుదగఁ॥ గీ. ఇంద్రియార్థంబులందు
హించిధర్మ। సేవనంబెన్నడును లేక జీవితంబు। పాపసంసార మో
లంపటమున్గవిలి। నడపుపురుషాధముడుబడు నరకశతము॥ క. నరులే
పాపములొనరించి బోరయుగ కష్టతరములగు పుట్టువులవి సు। స్థిరమతి
జెప్పెద శ్రద్ధా। భరితహృదయులగుచు వినుడు పండితులారా॥ క. న
రుడు మహాపాపంబులు। బరగించి గతించివాడు బహుకోటులు వ।
త్సరములు మహానరకములు। వొరసిజగతి నీచవృత్తి బుట్టుచునుండుగ॥
క. ఖరగోష్ట్రావి శునక భీ। కరమృగఖగ పుల్క సాను గండకనీచో
త్కరయోనుల జన్మించుగ। పురుషుడు బ్రహ్మఘ్నుడై న భూసుతు
లారా॥ సీ. క్రిమికీటకపతంగ సముదయామేధ్య మాంసగ్రాసఖగ
గసత్వయోను। లందుజన్మించు హైన్యతకు నోడక కల్లుద్రాగినవ
లూతాసరటతి। రశ్చాదుల భయంకరత రాంబు చర పిశాచా
యోనులయందు పుట్టు। బ్రాహ్మణార్థంబు ల పహరించిన దురా

తృణగుల్మలతా వితతులనామి। పాశనంబులు దంష్ట్రప్రకాశ తమము। లధిక హింసాకరంబులు నైన గృధ్ర। కేసరీవ్యాఘ్రముల బుట్టు వాసిదక్కి। గురుసతిఁ రమియించిన కుత్సితుండు॥ క. వెలివాండ్ర కాంతనిచ్చలు। గలయునరుడు ప్రేతమగు జగతినెంతయు నిం। దలు బడినవాడు క్రూరులు। దొలచుపురువగుఁ ననిరి బుధులు పేర్మిమెయిఁ॥ క. తినరాని పదార్థంబులు। తినినయతడు పురువగుఁ నతిశయత మాంసా। శనమృగజాతులబుట్టుఁ। వినుడిల హింసారతుండ నేక యుగంబుల్॥ గీ. పతిత సంసర్గియగు వాడుపరుని కాంత। నంటిన దురాత్ముడును బ్రాహ్మణార్థములు హ। రించిన ఖలుండు ఖలుని సేవించువాడు। బ్రహ్మరాక్షసులగు జుండు భవ్యులార॥ గీ. మణులుపవడంబులును శుద్ధమౌక్తికములు। రత్నములు నధిక లోభ పరాయణాప్తి। నపహరించిన క్రూరాత్ముడధమతిముఁ। హేమకారకయోని జన్మించు నిజము॥ సీ॥ ధాన్యముల్ కాంస్యంబు మాన్య జలములు తేనెయు పాలురసములు నేయియపహ। రించిన దుర్మార్గు లెలుకలు హంసలు ప్లవములు దంశముల్ వాయసములు। నకులంబులై పుట్టు నంజూడియు వప ... బు తైలంబు లవణంబు దధియు ముచ్చి। లించినఖలులుజన్మించు గ్రద్ధలును మద్గులు తైలపాయికంబులును చీరి। వాకములును బలాకంబులై కరంబు। వెలయు కౌశేయ కక్షౌమములను గొనిన। తిత్తిరంబులు కప్పలై రయి త్తడిబడు। చుండు నెందేనియును కృశాయుర్విభూతి॥ వ. కార్పాసంబును గుడంబును గంధాదులును పత్రశాఖవివిధాన్నంబులును హరించినవాండ్రు క్రౌంచవాగ్గుద చుచుందరి బర్హి ... శల్యకంబుల యందు జన్మించు వెండియు॥ గీ. అగ్నియు గృహోపకరణంబు లమలరక్త। వాసములు ముచ్చిలించిన వారలుబక। పక్షకీటకచకోర పక్షిజాతు। లందుబుట్టుదురుర్వి మాన్యతములార॥ ... వనుగైన మృగంబైన హింససేయు। వాడువృకమగు గుర్రంబువహ... యు। వాడు పులియగు నెలుకగు వనితజంపి। నట్టివాడొంటె ... యానాపహారి॥ గీ. ఆవుజంపినవాడ జమగుపరుల సొ ధార్థ

ములు హవ్యకవ్యాదు లపహరించు । వారుతిర్యక్త్వమగు పేదవారల గు ధ । నాధ్యులై గుడువ కొరులకీయనిజనములు॥ గీ. పరధనాదులిచ్చ బరగిహరించిన । వనితపాపవృత్తి వరలినీచ । జంతుజాలములను జన్మిం చుటానికి । భార్యయై సతంబుపరితపించు॥ గీ. బ్రాహ్మణాదిగనాల్గు వ ర్ణములవార । లాపదలుగల్గకుండిన యప్డుసముచి । తక్రియలు సేయ లేని సతంబునీచ । యోనులందు జన్మించుదురుర్వి మరియు॥ గీ. బ్రాహ్మండు చితమైనకర్మములు సేయ, డేని యుల్కాముఖప్రేత మైనశించు । క్షత్రి యుడు కర్మలోపంబుజనినపూత । నాహ్వయములగు ప్రేతంబులందు గూడు॥ గీ. కరముమైత్రాక్ష కద్యోతికమనుప్రేత ! మైచరించు వై శ్యుండతినీచవృత్తి । పాదజుండు చైలాకప్రేతమై దిరుగున । పాయము లులేక కర్మలోపమున జేసి॥ క. జ్ఞానంబునహింసయు బుధ । మానిత

—*తిర్యక్త్వాది జన్మప్రకారము.*—

ధర్మపథమును సమగ్రములైనన్ । మానవుడత్యుత్తముడన । గా నెగ దుర్విశుద్ధకార్య గారముదగన్॥ క. ప్రేతత్వము బొరయరువిను, డాత తమతులైన వారలత్యుత్తమ క । ర్మాతీతులుగాకుండియు । భూతను యులు వారలగుటభూనుతులారా॥ గీ. ఇంద్రియార్థంబులందు రహించు పురుషు, డెంతకాలము దుఃఖంబులంత కాల, మనుభవించువితృష్ణమై యు వియుడిగిన । దాడిగాపరమసుఖయు మహాత్ముడనగు॥ క. పతిశుద్ధజ్ఞానమ యు, స్ఫురితాత్ములుగాక విషయములబొల్చెడి దు।ష్పురుషులుదుష్కర్మ తులిహ । పరసుఖముల పేర్మిగోలుపడుదు రరయగన్॥ మ. విపరీతంబగు వర్తనంబులు సదా విద్యామయుల్ సేయు గా, న పటుకూర్రిరత రో గ్రయాతనముల న్నంతప్తదుఃఖా పర । త్వపరీతంబులు బొంది పెంపు సెడిభవ్యత్వంబు లేకెల్ల వా । రు పురీషాశనులట్లరోయ పలుమార్లారుల్ గుందునుర్వీస్థలిన్॥ సీ. గర్భవాసమగు దుఃఖంబును జన్మవ్యధాతురత్వ ము జన్మమయి రహించి, పరులచే పాలింపబడి కష్టకర్మముల్ సే, యును రిచ్చపోయినట్లు, జిక్కియుండుటయు నొగ్గుటయును పాపకర్మంబుల పారముగ నొ । నర్చినవాడు

10053